

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Ghid privind art. 6
din Convenția europeană
a drepturilor omului

Dreptul la un proces echitabil
(aspectul civil)

Actualizat la 28 februarie 2023

Întocmit de grefă. Nu obligă Curtea.

Invităm editorii sau organizațiile care doresc să traducă și/sau să reproducă integral sau parțial acest raport, în format tipărit sau electronic (web), să contacteze publishing@echr.coe.int pentru a se informa cu privire la modalitățile de autorizare.

Pentru informații privind traducerea în curs de realizare ale ghidurilor de jurisprudență, vă rugăm consultați documentul „[Traduceri în curs](#)”.

Textul original al acestui ghid este redactat în limba franceză. Acesta este actualizat periodic. Prezenta actualizare a fost finalizată la 28 februarie 2023. Poate suferi modificări de formă.

Ghidurile de jurisprudență pot fi descărcate la adresa <https://ks.echr.coe.int>. Pentru informații actualizate despre publicații, vă rugăm să accesați contul de twitter al Curții: https://twitter.com/ECHR_CEDH.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România. © Consiliul Europei / Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2023

Cuprins

În atenția cititorilor.....	6
I. Domeniu de aplicare: noțiunea „drepturi și obligații cu caracter civil”.....	7
A. Condiții generale de aplicabilitate a art. 6 § 1.....	7
1. „Litigiu real și serios” al cărui rezultat este hotărâtor	8
2. Existența unui drept sau a unei obligații ce poate fi apărut în justiție în dreptul intern	10
3. Natura „civilă” a dreptului sau a obligației	14
B. Extinderea la alte tipuri de litigii	15
C. Aplicabilitatea art. 6 unei proceduri alta decât procedura din acțiunea principală	22
D. Materii excluse	24
E. Interacțiunea cu alte articole din Convenție.....	27
1. Art. 2 – Dreptul la viață.....	27
2. Art. 5 – Dreptul la libertate	27
3. Art. 6 § 1 (proces penal echitabil)	28
4. Art. 6 § 2 (prezumția de nevinovăție)	29
5. Art. 8 (Dreptul la viața privată și de familie)	29
6. Art. 10 (libertatea de exprimare).....	30
7. Alte articole.....	30
II. Dreptul la o instanță.....	30
A. Dreptul și accesul la o instanță	30
1. Un drept concret și efectiv.....	32
2. Limitări	40
B. Renunțarea	45
1. Principiu	45
2. Condiții:.....	46
C. Asistență juridică.....	47
1. Acordarea de asistență juridică	47
2. Caracterul efectiv al asistenței juridice acordate	48
III. Cerințe instituționale	49
A. Noțiunea „instanță”	49
1. Noțiune autonomă.....	49
2. Gradul de jurisdicție.....	51
3. Controlul jurisdicției depline.....	52
4. Executarea hotărârilor judecătorești.....	57
a. Dreptul de a pune de îndată în aplicare o hotărâre judecătorească definitivă și obligatorie	57
b. Dreptul de a nu repune în cauză o decizie judecătorească definitivă.....	60
c. Recunoașterea reciprocă și executarea hotărârilor pronunțate în străinătate sau în Uniunea Europeană.....	62
B. Constituirea potrivit legii	62
1. Principii	62
2. Elemente de aplicare	64
C. Independență și imparțialitate	65
1. Aspecte generale	65

2. Instanță independentă.....	67
a. Independența față de puterea executivă	68
b. Independența față de Parlament	69
c. Independența față de părți	69
d. Situația specifică privind independența judecătorilor față de Consiliul Superior al Magistraturii.....	69
e. Criterii de apreciere a independenței.....	70
i. Modul de desemnare a membrilor organismului.....	70
ii. Durata mandatului membrilor organului	70
iii. Garanții împotriva presiunilor externe	70
iv. Aparența independenței.....	70
3. Instanță imparțială.....	71
a. Criterii de apreciere a imparțialității:	71
i. Demersul subiectiv	72
ii. Demersul obiectiv	73
b. Situații care pot crea îndoieli privind lipsa de imparțialitate a organului judecătoresc	74
i. Situații de natură funcțională	74
α. Exercițarea de funcții de consiliere și funcții judiciare în aceeași cauză	74
β. Exercițarea de funcții judiciare și de funcții extrajudiciare în aceeași cauză	75
χ. Exercițarea unor diferite funcții judiciare	75
ii. Situații de natură personală.....	77
IV. Cerințe procedurale	79
A. Echitate	79
1. Principii generale	79
2. Domeniu de aplicare	82
a. Principii	82
b. Exemple și limitări.....	85
3. Instanța de gradul al patrulea.....	91
a. Principii generale	91
b. Controlul efectuat de Curte și limitele sale	91
c. Coerența jurisprudenței interne	94
4. Contradictorialitatea.....	96
5. Egalitatea armelor.....	98
6. Administrarea probelor	100
a. Declarațiile martorilor.....	101
b. Expertizele	101
c. Nedezvăluirea de probe	103
7. Motivarea hotărârilor judecătorești	104
B. Publicitate	107
1. Ședința	107
2. Pronunțarea	113
C. Durata	114
1. Stabilirea duratei procedurii	115
2. Aprecierea termenului rezonabil	116
a. Principii	116
b. Criterii	117
i. Complexitatea cauzei.....	117
ii. Comportamentul justițiabilului.....	118
iii. Comportamentul autorităților competente:	118

iv. Aspecte în joc în litigiu: 120

Lista cauzelor citate 122

În atenția cititorilor

Prezentul ghid face parte din seria *Ghiduri privind jurisprudența*, publicată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea”, „Curtea Europeană” sau „Curtea de la Strasbourg”), cu scopul de a informa practicienii din domeniul dreptului cu privire la hotărârile și deciziile fundamentale pronunțate de aceasta. În situația de față, prezentul ghid analizează și rezumă jurisprudența referitoare la articolul 6 (aspectul civil) din Convenția europeană a drepturilor omului („Convenția” sau „Convenția europeană”) până la 30 aprilie 2018. Cititorul va găsi aici principiile-cheie elaborate în acest domeniu, precum și precedentele relevante. Cititorul este invitat să consulte în paralel Ghidul privind art. 6 (aspectul penal)

Jurisprudența citată a fost aleasă dintre hotărârile și deciziile de principiu, importante și/sau recente*.

Hotărârile și deciziile Curții soluționează nu numai cauzele cu care a fost sesizată, ci servesc, de asemenea, în mai mare măsură, la clarificarea, protejarea și dezvoltarea normelor Convenției; astfel, contribuie la respectarea, de către state, a angajamentelor pe care și le-au asumat în calitate de părți contractante [*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, pct. 154, seria A nr. 25, și, recent, *Jeronovičs împotriva Letoniei* (MC), pct. 109].

Sistemul instituit de Convenție are ca finalitate să soluționeze, în interesul general, probleme care țin de ordinea publică, ridicând standardele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența din acest domeniu la întreaga comunitate a statelor părți la Convenție [*Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), pct. 89].

Astfel, Curtea a subliniat rolul Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene” în domeniul drepturilor omului [*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei* (MC), 2005, pct. 156, și, mai recent, *N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), pct., 2020].

Protocolul nr. 15 la Convenție a încorporat recent principiul subsidiarității în preambulul Convenției. În temeiul acestui principiu, responsabilitatea pentru protecția drepturilor omului este deținută în comun de statele părți și Curte, iar autoritățile și instanțele naționale trebuie să interpreteze și să aplice dreptul intern într-un mod care să asigure efectul deplin al Convenției [a se vedea în acest sens, *Grzęda împotriva Poloniei*(MC), pct. 324].

Prezentul ghid include referințe pentru cuvintele-cheie din fiecare articol citat din Convenție sau din protocoalele sale adiționale. Problemele juridice abordate în fiecare cauză sunt sintetizate într-o *Listă de cuvinte-cheie*, care provin dintr-un tezaur cuprinzând termeni extrași direct (în cea mai mare parte) din textul Convenției și din protocoalele sale.

Baza de date HUDOC a jurisprudenței Curții permite căutarea după cuvinte-cheie. Astfel, căutarea după aceste cuvinte-cheie vă permite să găsiți un grup de documente având conținut juridic similar (motivarea și concluziile Curții din fiecare cauză sunt rezumate prin cuvinte-cheie). Cuvintele-cheie pentru fiecare cauză sunt disponibile în Fișa detaliată a documentului. Veți găsi toate explicațiile necesare în *manualul de utilizare HUDOC*.

* Jurisprudența citată poate fi într-una din cele două limbi oficiale sau în ambele (franceză și engleză) ale Curții și ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului. Dacă nu se specifică altfel după denumirea cauzei, referința citată este cea a unei hotărâri pe fond, pronunțate de o Cameră a Curții. Mențiunea „(dec.)” se referă la o decizie a Curții, iar mențiunea „(MC)” indică faptul că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră. Hotărârile pronunțate de o Cameră care nu sunt definitive la data publicării prezentei actualizări sunt marcate cu un asterisk (*).

Art. 6 din Convenție – Dreptul la un proces echitabil

„1. „Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia, în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță, atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției. (...)”.

Cuvinte-cheie HUDOC

Drepturi și obligații cu caracter civil (6-1) – A hotărî (6-1) – Contestație (6-1) – Acuzație în materie penală (6-1) – A hotărî (6-1) – Acces la o instanță (6-1) – Proces echitabil (6-1) – Procedură contradictorie (6-1) – Egalitatea armelor (6-1) – Asistență juridică (6-1) – Ședință publică (6-1) – Organizarea unei ședințe (6-1) – Acces interzis presei (6-1) – Acces interzis publicului (6-1) – Necesară într-o societate democratică (6-1) – Protecția moralei (6-1) – Protecția ordinii publice (6-1) – Securitate națională (6-1) – Protecția minorilor (6-1) – Protecția vieții private a părților (6-1) – Măsură considerată absolut necesară (6-1) – Atingere adusă intereselor justiției (6-1) – Termen rezonabil (6-1) – Instanță independentă (6-1) – Instanță imparțială (6-1) – Instanță instituită de lege (6-1) – Hotărâre pronunțată în mod public (6-1)

I. Domeniu de aplicare: noțiunea „drepturi și obligații cu caracter civil”

Art. 6 § 1 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la audierea cauzei sale [...] de către o instanță [...] care va decide [...] asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil [...]”.

A. Condiții generale de aplicabilitate a art. 6 § 1

1. Noțiunea „drepturi și obligații cu caracter civil” nu poate fi interpretată doar printr-o referință la dreptul intern al statului pârât; este vorba de o noțiune „autonomă”, care reiese din Convenție [*Grzęda împotriva Poloniei (MC)*, (MC), 2022, pct. 287]. Art. 6 § 1 se aplică indiferent de calitatea părților, de natura legislației ce reglementează modul de stabilire a „contestației” (lege civilă, comercială, administrativă etc.) și de autoritatea competentă să o soluționeze (instanță de drept comun, organ administrativ etc. [*Bochan împotriva Ucrainei (nr. 2) MC*], 2015, § 43 ; *Nait-Liman c. Suisse* (MC), 2018, pct. 106 ; *Georgiadis împotriva Greciei*, 1997, pct. 34].

2. Cu toate acestea, principiul potrivit căruia noțiunile autonome prevăzute în Convenție trebuie să fie interpretate în lumina condițiilor de viață actuale, nu autorizează Curtea să interpreteze art. 6 § 1 în sensul că adjectivul „civil”, cu limitele pe care le impune în mod necesar acest adjectiv categoriei „drepturi și obligații” căreia i se aplică acest articol, nu ar fi menționat în text [*Ferrazzini împotriva Italiei* (MC), pct. 30].

3. Hotărârea *Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, a rezumat recent principiile jurisprudenței aplicabile (pct. 257-259). Aplicabilitatea art. 6 § 1 în materie civilă depinde, în primul rând, de existența unui „litigiu” (în limba engleză, „dispute”). În plus, trebuie să se întemeieze pe un „drept” care să poată fi pretins, cel puțin în mod credibil, recunoscut în dreptul intern, indiferent dacă acest drept este sau nu protejat de Convenție. Trebuie să fie vorba despre un litigiu real și serios, care poate privi atât existența însăși a dreptului, cât și întinderea sa sau modalitățile sale de exercitare. În sfârșit, rezultatul procedurii trebuie să fie în mod direct decisiv pentru dreptul „civil” în cauză, o legătură foarte slabă ori consecințe îndepărtate nefiind suficiente pentru ca art. 6 § 1 să fie aplicabil [*Regner împotriva Republicii Cehe* (MC), pct. 99; *Károly Nagy împotriva Ungariei* (MC), 2017, pct. 60; *Naït-Liman împotriva Elveției* (MC), 2018, pct. 106 ; *Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018, pct. 44].

4. Cele două aspecte, civil și penal, ale art. 6 din Convenție nu sunt în mod necesar excluse, astfel încât, în cazul în care se aplică art. 6 § 1 în partea sa civilă, Curtea poate examina dacă acest articol este aplicabil de altfel sub aspectul său penal [*Ramos Nunes de Carvalho și Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, pct. 121 și *Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018, pct. 43]. Curtea recunoaște că este competentă să examineze din oficiu problema aplicabilității art. 6, chiar dacă Guvernul pârâtului nu l-a invocat în fața sa (*Selmani și alții împotriva „Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei”* 2017, pct. 27).

1. „Litigiu real și serios” al cărui rezultat este hotărâtor

5. Este necesar ca termenului „litigiu” să i se confere o definiție mai degrabă materială decât formală (*Le Compte, Van Leuven și De Meyere împotriva Belgiei*, 1981, pct. 45; *Moreira de Azevedo împotriva Portugaliei*, 1990, pct.66; *Miessen împotriva Belgiei*, 2016, pct. 43). Trebuie să se consacre delimitarea realității astfel cum rezultă din circumstanțele fiecărei cauze, dincolo de aparențe și limbajul folosit [*Gorou împotriva Greciei (nr. 2)* (MC), 2009, pct. 29 ; *Boulois c. Luxembourg* (MC), 2012, pct. 92]. Astfel, o procedură care combină litigiile cu aspectele necontencioase poate intra în domeniul de aplicare al art. 6 § 1 (*Omdahl împotriva Norvegiei*, 2021, pct. 47, în ceea ce privește divizarea succesiunii între moștenitori). Cu toate acestea, art. 6 nu se aplică unei proceduri necontencioase și unilaterale, rezervată doar cazurilor în care lipsește un litigiu privind drepturi, deci fără interese contradictorii aflate în joc [*Alaverdyan împotriva Armeniei* (dec.), 2010, pct. 35]. Art. 6 nu se aplică nici în cazul rapoartelor unei misiuni de anchetă care are scopul să stabilească și să consemneze fapte care ar putea servi ulterior ca bază pentru acțiunile altor autorități competente – de urmărire penală, statutare, disciplinare sau chiar legislative (chiar dacă aceste rapoarte ar putea să fi afectat reputația persoanelor vizate) (*Fayed împotriva Regatului Unit*, 1994, pct. 61).

6. „Litigiul” trebuie să fie real și serios (*Sporrong și Lönnroth împotriva Suediei*, 1982, pct. 81; *Cipolletta împotriva Italiei*, 2018, pct. 31; *Yankov împotriva Bulgariei*, 2019, pct. 26-27). Această condiție exclude, de exemplu, o acțiune civilă îndreptată împotriva administrației penitenciarelor doar din cauza simplei prezențe în penitenciar a unor deținuți contaminați cu HIV [*Skorobogatykh împotriva Rusiei* (dec.), 2006]. Astfel, Curtea a considerat real „litigiul” dintr-o cauză privind cererea prin care reclamanta solicita procurorului să introducă recurs în casație; în fapt, Curtea a apreciat că acest demers făcea parte integrantă din ansamblul procedurii care viza despăgubirea persoanei în cauză, în calitate de parte civilă [*Gorou împotriva Greciei (nr. 2)* (MC), 2009, pct. 35].

7. În cazul în care o acțiune se limitează la aspecte legate de respectarea condițiilor de admisibilitate, aceasta nu este, în general, un litigiu referitor la drepturi și obligații de natură „civilă” [*Nicholas împotriva Ciprului* (dec.), 2000 ; *Neshev împotriva Bulgariei* (dec.), 2003, precum și trimiterile la jurisprudența citată, care trebuie comparate cu examinarea judecătorilor care nu s-a limitat numai la condițiile pur formale, *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. împotriva Poloniei*, 2021, pct. 206-209]. Într-o serie de cauze în care căile de atac interne fuseseră respinse din motive procedurale (lipsa unei căi de atac formulate prealabil sau a sesizării unei instanțe competente), Curtea a considerat că acel „litigiu” depus în fața instanțelor naționale de către reclamant nu era nici „real”, nici „serios”, astfel încât art. 6 § 1 nu era aplicabil. În acest sens, a subliniat că respingerea acțiunii era previzibilă și că reclamantii nu aveau nicio șansă să schimbe situația pe care o reclamau [*Astikos Oikodomikos Synetairismos Nea*

Konstantinoupolis împotriva Greciei (dec.), 2005; *Arvanitakis și alții împotriva Greciei* (dec.), 2014 și *Stavroulakis împotriva Greciei* (dec.), 2014]. Situația este diferită în cauzele în care instanțele naționale (care s-au declarat incompetente) au fost solicitate să se pronunțe pentru prima dată cu privire la problema juridică prezentată [*Markovic și alții împotriva Italiei* (MC), 2006, pct. 100-101]. Lipsa de competență a unei instanței naționale sesizate poate rezulta, de asemenea, din examinarea aprofundată a dreptului aplicabil [*Károly Nagy împotriva Ungariei* (MC), 2017, pct. 60, 72 și 75].

8. Litigiul poate avea, de asemenea, ca obiect atât existența dreptului, cât și întinderea sa sau modalitățile sale de exercitare (*Bentham împotriva Țărilor de Jos*, 1985, pct. 32; *Cipolletta împotriva Italiei*, 2018, pct. 31). De exemplu, faptul că statul pârât nu contestă în mod real existența dreptului victimelor torturii să obțină o reparație, ci mai degrabă aplicarea sa extrateritorială, nu exclude posibilitatea ca acest drept să facă obiectul unui „litigiu” în sensul Convenției [*Naiit-Liman împotriva Elveției* (MC), pct. 107]. Litigiul poate să se refere, de asemenea, la aspecte de fapt.

9. În cauza *Cipolletta împotriva Italiei*, 2018, Curtea și-a dezvoltat jurisprudența cu privire la existența unui „litigiu” real și serios în contextul lichidării administrative a unei societăți. A considerat că este oportun să adopte o nouă abordare care să permită armonizarea jurisprudenței sale în ceea ce privește garanțiile acordate creditorilor, fie în cadrul procedurii falimentului, fie în cadrul lichidării administrative (pct. 33-37). În ceea ce privește lichidarea unei bănci, a se vedea *Capital Bank AD împotriva Bulgariei*, 2005, pct. 86-88.

10. Rezultatul procedurii trebuie să fie hotărâtor în mod direct pentru dreptul în cauză [de ex., *Ulyanov împotriva Ucrainei* (dec.) 2010 și *Alminovich împotriva Rusiei* (dec.), 2019, pct. 31-32]. În consecință, o legătură neglijabilă sau repercusiuni îndepărtate nu sunt suficiente pentru a putea invoca art. 6 § 1 [*Boulois împotriva Luxemburgului* (MC), 2012, pct. 90]. De exemplu, Curtea a considerat că recursul prin care reclamantii au contestat legalitatea prelungirii autorizației de exploatare a unei centrale nucleare nu intra sub incidența art. 6 § 1, legătura dintre decizia de prelungire a autorizației și dreptul reclamantilor la protecția vieții, a integrității lor fizice și a bunurilor lor fiind „prea subtilă și îndepărtată”, întrucât persoanele în cauză nu au demonstrat că erau personal expuse unui pericol nu doar specific, ci, mai presus de toate, iminent [*Athanassoglou și alții împotriva Elveției* (MC), 2000, pct. 46-55; *Balmer-Schafroth și alții împotriva Elveției*, 1997, pct. 40; a se vedea, cauze mai recente: *Sdružení Jihočeské Matky împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2006; cu privire la cererea având ca obiect o uzină cu noxe sonore limitate (*Zapletal împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2010, sau cu privire la impactul ecologic ipotetic al exploatării unei uzine de tratare a rezidurilor miniere a se vedea *Ivan Atanassov împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 90-95 – a se compara cu *Bursa Barosu Başkanlığı și alții împotriva Turciei*, 2018, pct. 127-128].

11. O procedură disciplinară care nu afectează în mod direct dreptul de a continua exercitarea unei profesii, întrucât aceasta ar presupune instituirea unei alte proceduri, nu este „determinantă” pentru un drept cu caracter civil în sensul art. 6 [*Marušić împotriva Croației* (dec.), 2017, pct. 72-75; a se vedea, în context diferit, *Morawska împotriva Poloniei* (dec.), 2020, pct. 72]. În plus, o procedură legată de plagiat desfășurată împotriva autorului unei cărți nu este direct determinantă pentru dreptul civil al autorului de a se bucura de o bună reputație în sensul art. 6 (pct. 72 și 73). Pe de altă parte, Curtea a considerat decisivă soluționarea unui litigiu referitor la numirea reclamantului în postul unui alt candidat, referitor la dreptul la o procedură de promovare legală și echitabilă [*Bara și Kola împotriva Albaniei*, 2021, pct. 58 și trimiterile la jurisprudența citată].

12. În schimb, Curtea a hotărât că art. 6 § 1 era aplicabil unei cauze privind construcția unui baraj care ar fi implicat inundarea satului reclamantilor (*Gorraiz Lizarraga și alții împotriva Spaniei*, 2004, pct. 46) și într-o cauză privind acordarea unei autorizații de exploatare a unei mine de aur care utiliza o tehnică de extracție bazată pe cianuri, în apropierea satelor reclamantilor [*Zander împotriva Suediei*, 1993, pct. 24-25; *Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 133].

13. Mai recent, într-o cauză privind recursul formulat de o asociație locală de protecție a mediului în vederea anulării unui permis de urbanism, Curtea a constatat că există o legătură suficientă între

contestație și dreptul revendicat de persoana juridică în cauză, ținând seama, în special, de statutul reclamantei și al membrilor săi fondatori, precum și de scopul limitat din punct de vedere material și geografic urmărit de aceasta (*L'Érablière A.S.B.L. împotriva Belgiei*, pct. 28-30). În plus, procedura de restabilire a capacității juridice a unei persoane este direct hotărâtoare pentru drepturile și obligațiile sale cu caracter civil [*Stanev împotriva Bulgariei* (MC), 2012, pct. 233].

14. În cauza *Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018, reclamantul a fost concediat din funcția de președinte al unei curți administrative de apel pentru motivul că nu a îndeplinit această funcție administrativă. El și-a păstrat funcția de judecător în aceeași instanță. Curtea a statuat că litigiul referitor la exercitarea de către reclamant a dreptului său de a ocupa această funcție administrativă, pentru care fusese numit timp de cinci ani, era serios, având în vedere rolul atribuit unui președinte de instanță în temeiul dreptului intern și consecințele financiare directe în cauză (pct. 47-49).

2. Existența unui drept sau a unei obligații ce poate fi apărut în justiție în dreptul intern

15. În ceea ce privește problema existenței unui „drept”, o noțiune „autonomă” care decurge din Convenție, trebuie să existe o contestare a unui „drept” care poate fi invocat, cel puțin în mod justificat, recunoscut în dreptul intern, indiferent dacă acest drept este sau nu este protejat de Convenție [*Boulois împotriva Luxemburgului* (MC), 2012, pct. 90 ; *Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018, pct. 44 ; *Bilgen împotriva Turciei*, 2021, pct. 56 și pct. 63].

16. Astfel, dreptul material invocat de reclamant în fața instanței naționale sau „obligația” (*Evers împotriva Germaniei*, 2020, pct. 67-68) trebuie să aibă un temei juridic în statul în cauză [*Roche împotriva Regatului Unit* (MC), 2005, pct. 119 ; *Boulois împotriva Luxemburgului* (MC), 2012, pct. 91 ; *Károly Nagy împotriva Ungariei* (MC), 2017, pct. 60-61]. Este necesar să se stabilească dacă argumentul reclamantului este „suficient de seriositate” și nu dacă acesta a avut sau ar fi avut câștig de cauză [*Grzęda împotriva Poloniei*(MC), 2022, pct. 268-269, a se vedea, de asemenea, pct. 286].

17. Pentru a decide dacă „dreptul” sau „obligația” au temei în dreptul intern, este necesar să se ia ca punct de plecare dispozițiile legislației naționale relevante și interpretarea acesteia de către instanțele naționale [*Al-Dulimi și Montana Management Inc. împotriva Elveției* (MC), 2016, § 97 ; *Regner împotriva Republicii Cehe* (MC), 2017, pct. 100 ; *Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018, pct. 45 ; *Evers împotriva Germaniei*, 2020, pct. 66) și Curtea se poate referi la izvoare de drept internațional sau valori comune ale Consiliului Europei atunci când se pronunță cu privire la interpretarea existenței unui „drept” (*Enea împotriva Italiei* (MC), 2009, pct. 101; *Boulois împotriva Luxemburgului* (MC), 2012, pct.101-102 ; *Naït-Liman împotriva Elveției*(MC), 2018, pct. 106 et 108 ; și cel mai recent, *Bilgen împotriva Turciei*, 2021, pct. 53, pct. 62-64].

18. Autoritățile naționale, în special curțile și tribunalele, sunt cele cărora le revine în primul rând sarcina de a interpreta legislația națională. Rolul Curții se limitează la a verifica compatibilitatea cu Convenția a efectelor unei astfel de interpretări. Prin urmare, în afara cazurilor unui arbitrar evident, Curtea nu are competența de a contesta interpretarea legislației interne de către aceste instanțe [*Naït-Liman împotriva Elveției* (MC), 2018, pct. 116]. Astfel, în cazul în care instanțele naționale superioare au analizat pe deplin și convingător natura exactă a restricției în litigiu, întemeindu-se pe jurisprudența relevantă derivată din Convenție și pe principiile care derivă din aceasta, Curtea trebuie să aibă motive foarte serioase pentru a proceda diferit față de aceste instanțe, înlocuind opiniile acestora cu cele proprii cu privire la o problemă de interpretare a dreptului intern și hotărând, contrar acestora, că persoana în cauză putea pretinde că deține un drept recunoscut de legislația internă [*Károly Nagy împotriva Ungariei* (MC), 2017, pct. 60 și 62; *X și alții împotriva Rusiei*, 2020, pct. 48].

19. În cauza *Naït-Liman împotriva Elveției* (MC), 2018, anumite elemente de drept internațional obligatorii pentru Elveția au fost, de asemenea, luate în considerare de către Curte pentru a concluziona că reclamantul putea pretinde că este titularul unui drept conferit de legislația elvețiană.

Curtea s-a bazat în special pe Convenția împotriva torturii a Organizației Națiunilor Unite, întrucât aceasta devenise parte integrantă a ordinii juridice interne ca urmare a ratificării sale de către Elveția, obligând autoritățile naționale să i se conformeze (pct. 108) [a se vedea de asemenea, *Enea împotriva Italiei* (MC), 2009, pct. 101 et comparer avec *Boulois c. Luxembourg* (MC), 2012, pct. 102].

20. Este de observat faptul că acesta este dreptul, astfel cum a fost invocat de reclamant în cadrul procedurii interne, care trebuie luat în considerare pentru a evalua aplicabilitatea art. 6 § 1 [*Stichting Mothers of Srebrenica și alții împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2013, pct. 120]. În cazul în care exista încă de la debutul procedurii, în ceea ce privește existența acestui drept, o contestație reală și serioasă, faptul că instanțele interne au ajuns la concluzia că acest drept nu exista nu privează retroactiv capătul de cerere al reclamantului de caracterul său de a putea fi apărut în justiție [*Z și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 88-89]; a se compara întrucât instanțele interne au fost invitate să se pronunțe pentru prima dată asupra chestiunii [*Markovic și alții împotriva Italiei* (MC), 2006, pct. 100-102, a se în compara în opoziție cu *Károly Nagy împotriva Ungariei* (MC), 2017, pct. 75-77 și *X și alții împotriva Rusiei*, 2020, pct. 47].

În ceea ce privește aspectul dacă, în cazul unei modificări legislative, este necesar să se stabilească dacă în dreptul național exista sau nu un drept „de natură justificabilă”, a se vedea *Baka împotriva Ungariei* (MC), 2016, pct. 110 și *Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 285, cauze în care Curtea a statuat că problema existenței unui „drept” în dreptul național nu putea fi soluționată în temeiul noii legislații. Astfel, faptul că mandatele respective ale reclamantilor au fost reziliate *ex lege* (de președintele Curții Supreme/de un membru al CSM) nu ar putea, retroactiv, să distrugă caracterul „justificabil” al „dreptului” ai cărui titulari aceștia ar putea pretinde că sunt în temeiul art. 6 § 1 în conformitate cu normele aplicabile la momentul numirii lor.

21. Se poate vorbi despre un „drept” în sensul art. 6 § 1 atunci când un drept material, recunoscut de legislația națională, este însoțit de un drept procedural a cărui respectare să poată fi sancționată în instanță [*Regner împotriva Republicii Cehe* (MC), 2017, pct. 99 și de exemplu, *M.K. și alții împotriva Franței*, 2022, pct. 110]. Caracterul discreționar sau nediscreționar al puterii de apreciere a autorităților le permite să acorde beneficiul unei măsuri solicitate de un reclamant, ceea ce se poate dovedi decisiv [*Boulois împotriva Luxemburgului* (MC), 2012, pct. 93; *Fodor împotriva Germaniei* (dec.) 2006]. Cu toate acestea, simpla prezență a unui marje de apreciere în redactarea unei dispoziții legale nu exclude, în sine, existența unui „drept” (*Pudas împotriva Suediei*, 1987, pct. 34; *Miessen împotriva Belgiei*, 2016, pct. 48). În fapt, art. 6 se aplică în cazul în care procedura judiciară se referă la o decizie discreționară care a afectat drepturile reclamantului (*Obermeier împotriva Austriei*, 1990, pct. 69; *Mats Jacobsson împotriva Suediei*, 1990, pct. 32).

22. În anumite situații, dreptul național, fără a recunoaște un drept subiectiv unei persoane, îi conferă totuși dreptul la o procedură de examinare a cererii acesteia, prin care solicită instanței competente să se pronunțe pe motive cum ar fi arbitrarul, abuzul de putere sau viciile de procedură (*Van Marle și alții împotriva Țărilor de Jos*, 1986, pct. 35). Acesta este cazul anumitor decizii în care administrația dispune de o putere discreționară de a acorda sau de a refuza un avantaj sau un privilegiu, legea conferind persoanei dreptul de a sesiza justiția, care, în cazul în care constată caracterul ilegal al deciziei, poate pronunța anularea acesteia. În astfel de cazuri, art. 6 § 1 din Convenție este aplicabil, cu condiția ca avantajul sau privilegiul, odată acordat, să creeze un drept civil [*Regner împotriva Republicii Cehe* (MC), 2017, pct. 105]. În această cauză, reclamantul nu avea dreptul să obțină un certificat de securitate, care trebuia să fie emis de autorități, dar odată ce a fost emis în vederea preluării funcției sale la Ministerul Apărării, avea dreptul de a contesta revocarea sa.

23. În cauza *Mirovni Inštitut împotriva Sloveniei*, Curtea a aplicat aceste principii în cadrul unei proceduri de apel de candidaturi pentru obținerea unui grant în cercetare, publicat de conducerea autorității (pct. 29). În mod cert, reclamantul nu avea dreptul să primească finanțare, și examinarea pe fond a diferitelor candidaturi era o chestiune care ținea de puterea discreționară a autorităților. Cu toate acestea, Curtea a subliniat că reclamantul avea în mod clar dreptul procedural la o selecție

periodică și corectă a candidaturilor. Dacă proiectul său ar fi fost selectat, i s-ar fi acordat un drept cu caracter civil. Prin urmare, a concluzionat că art. 6 era aplicabil (pct. 28-30). La nivel mai general, Curtea și-a revizuit jurisprudența în ceea ce privește aplicabilitatea art. 6 în cazul unei proceduri de apel de candidaturilor (a se vedea, de asemenea, *Marina Aucanada Group S.L. împotriva Spaniei*, 2022, pct. 33).

24. În schimb, art. 6 nu este aplicabil atunci când legislația națională, fără a conferi un drept, acordă un anumit avantaj care nu poate fi recunoscut în instanță [*Boulois împotriva Luxemburgului* (MC), 2012, pct. 96 și 101]. Aceeași situație se produce atunci când unei persoane nu îi este recunoscută de legislația națională decât speranța că îi va fi oferit un drept, acordarea acestuia depinzând de o decizie a autorităților, complet discreționară și nemotivată [*Roche împotriva Regatului Unit* (MC), 2005, pct.122-125 ;*Masson și Van Zon împotriva Țărilor de Jos*, pct. 49-51; *Ankarcrona împotriva Suediei* (dec.), 2000]. Este de remarcat că, deși există o anumită toleranță din partea autorităților naționale, nu poate exista un „drept” recunoscut de lege de a comite acte interzise de lege (*De Bruin împotriva Țărilor de Jos*, 2013, pct. 58).

25. Curtea a precizat următoarele: faptul că o persoană are, la nivel intern, o pretenție care poate da naștere unei acțiuni în justiție poate depinde nu doar de conținutul propriu-zis al dreptului cu caracter civil relevant, astfel cum este definit în dreptul național, ci și de existența unor bariere procedurale („procedural bars”), care împiedică sau limitează posibilitățile de sesizare a unei instanțe cu eventuale plângeri (*Fayed împotriva Regatului Unit*, 1994, pct. 65). Într-un astfel de caz, legislația națională recunoaște unei persoane un drept material fără ca, din vreun motiv oarecare, să existe o cale de atac pentru a face să fie recunoscut sau aplicat în justiție. Art. 6 § 1 din Convenție se poate aplica în această ultimă categorie de cauze [*Al-Adsani împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 47; *McElhinney împotriva Irlandei* (MC), 2001, pct. 25]. În schimb, organismele Convenției nu pot crea, prin interpretarea art. 6 § 1, un drept material cu caracter civil care să nu aibă nicio bază legală în statul respectiv [*Roche împotriva Regatului Unit* (MC), 2005, pct. 117; *Károly Nagy împotriva Ungariei* (MC), 2017, pct. 60-61]. În hotărârea *Károly Nagy împotriva Ungariei* [(MC), 2017, pct. 60-61], Curtea a reamintit importanța de a se menține distincția între ceea ce este de ordin procedural și ceea ce este de ordin material: oricât de subtilă ar fi aceasta într-o reglementare națională specifică, nu este mai puțin adevărat că această distincție determină aplicabilitatea și, după caz, domeniul de aplicare a garanțiilor prevăzute la art. 6 . A confirmat jurisprudența potrivit căreia art. 6 nu poate fi aplicabil limitărilor materiale ale unui drept consacrat de legislația internă [*Roche împotriva Regatului Unit* (MC), 2005; *Boulois împotriva Luxemburgului*, 2012; *Parohia Greco-Catolică Lupeni și alții împotriva României*, 2016, pct. 100).

26. Aplicând distincția dintre limitări materiale și obstacole procedurale în lumina acestor criterii, Curtea a recunoscut, de exemplu, că intrau sub incidența art. 6 § 1 acțiuni civile pentru neglijență îndreptate împotriva poliției (*Osman împotriva Regatului Unit*, 1998) sau împotriva autorităților locale [*Z și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2001] și a examinat dacă o limitare specifică (imunitate penală sau exonerare de răspundere) era proporțională din perspectiva art. 6 § 1. În fapt, această imunitate nu este o excepție de la dreptul material, ci un obstacol procedural în ceea ce privește competența instanțelor naționale de a se pronunța cu privire la acest drept [*Al-Adsani împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 48; *Cudak împotriva Lituaniei* (MC), 2010, pct. 57]. În schimb, Curtea a afirmat că exonerarea Coroanei de la răspunderea civilă față de membrii forțelor armate reieșea dintr-o limitare materială și că nu exista așadar un „drept” în sensul art. 6 § 1 [*Roche împotriva Regatului Unit* (MC), 2005, pct. 124; a se vedea, de asemenea, *Hotter împotriva Austriei* (dec.), 2010; *Andronikashvili împotriva Georgiei* (dec.), 2010]. O declarație privind lipsa de competență a unui sistem juridic spre a soluționa o cerere de despăgubire a unui reclamant a fost examinată în hotărârea *Károly Nagy împotriva Ungariei* (MC), 2017, pct. 60. Făcând referire la dreptul național aplicabil în momentul în care reclamantul a introdus acțiunea sa judiciară, Curtea a considerat că declararea lipsei de competență formulată de instanțele naționale nu a fost nici arbitrară, nici vădit nerezonabilă. În aceste condiții, reclamantul nu a avut în niciun moment un „drept” despre care se putea pretinde, cel puțin

în mod întemeiat, că este recunoscut în dreptul intern (pct. 75-77). În cauza *Vilho Eskelinen și alții împotriva Finlandei* (MC), 2007, pct. 41, Curtea a recunoscut existența unui drept „justificabil” de a fi acordată o despăgubire.

27. Curtea a admis că și asociațiile puteau beneficia de protecția art. 6 § 1 atunci când urmăreau să apere drepturile și interesele specifice ale propriilor membri (*Gorraiz Lizarraga și alții împotriva Spaniei*, 2004, pct. 45), a se vedea drepturile specifice a căror respectare o puteau revendica în calitate de persoane juridice (precum dreptul „publicului” la informare) sau de a lua parte la decizii privind mediul [*Collectif national d’information et d’opposition à l’usine Melox – Collectif Stop Melox și Mox împotriva Franței* (dec.), 2007], sau atunci când acțiunea asociației nu putea fi considerată *actio popularis* (*L’Érablière A.S.B.L. împotriva Belgiei*, 2009). Astfel, cum s-a reamintit în hotărârea *Asociația Burestop 55 și alții împotriva Franței*, 2021, asociațiile joacă un rol important, în special în apărarea anumitor cauze în fața autorităților sau instanțelor naționale, în special în domeniul protecției mediului, ceea ce duce la o aplicare flexibilă a criteriilor de mai sus atunci când o asociație se plânge cu privire la o încălcare a art. 6 § 1 (pct. 53 și următoarele)¹.

28. Deși, în principiu, Convenția nu garantează niciun drept în exercitarea vreunei funcții publice în cadrul administrației judiciare, un astfel de drept poate exista la nivel național [*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 270, în cazul unui mandant electiv pentru patru ani în cadrul Consiliului Național al Magistraturii, pct. 282-286]. În hotărârea *Regner împotriva Republicii Cehe* (MC), 2017, Curtea reamintește că este fără niciun dubiu faptul că există un drept în sensul art. 6 § 1, în cazul în care un drept material, recunoscut de legislația națională este însoțit de dreptul procedural care să permită sancționarea respectării în instanță. Cu toate acestea, simpla prezență a unui element discreționar în formularea unei dispoziții legale nu exclude, în sine, existența unui drept. De fapt, art. 6 se aplică în cazul în care procedura judiciară privește o decizie discreționară care afectează drepturile reclamantului (pct. 102). Curtea a statuat că reprezenta un „drept” în sensul art. 6 § 1, dreptul de a participa la o procedură de recrutare legală și echitabilă în cadrul unui serviciu public (*Frezadou împotriva Greciei*, 2018, pct. 30). Astfel, poate exista un drept la o procedură de recrutare sau de promovare legală și echitabilă prevăzut de legislația națională, astfel cum a subliniat Curtea, de exemplu, într-un litigiu privind numirea unui funcționar public pe postul de rector al unei universități (*Bara et Kola împotriva Albaniei*, 2021, pct. 55-56).

29. Atunci când o legislație prevede anumite condiții de admitere într-o funcție sau profesie, partea interesată care îndeplinește respectivele condiții deține un drept de acces la funcția sau la profesia în cauză (*De Moor împotriva Belgiei*, 1994, pct. 43). De exemplu, în cazul în care un reclamant poate pretinde în mod întemeiat că îndeplinește condițiile stabilite de legislație pentru a fi înregistrat ca medic în Colegiul Medicilor se aplică art. 6 [*Chevol împotriva Franței*, 2003, pct. 55; a se vedea, *a contrario*, *Bouilloc împotriva Franței* (dec.), 2006]. În orice caz, atunci când legalitatea unei proceduri privind un drept cu caracter civil poate face obiectul unei căi de atac, care a fost exercitată de reclamant, trebuie să se concluzioneze că a fost formulată o „contestație” referitoare la un „drept cu caracter civil”, chiar dacă autoritățile interne au constatat în cele din urmă că reclamantul nu îndeplinea condițiile necesare (cu privire la dreptul de a continua specializarea în medicină pe care reclamanta o obținuse în străinătate, a se vedea *Kök împotriva Turciei*, 2006, pct. 37 sau candidatura la un post de expert judiciar *Cimperšek împotriva Sloveniei*, 2020, pct. 35-36).

30. În ceea ce privește recrutarea, în cazul încadrării într-un loc de muncă, constituie în principiu un privilegiu acordat discreționar care nu poate fi sancționat pe cale judiciară. În raport cu art. 6, trebuie făcută o distincție între acest aspect și menținerea în activitate sau condițiile exercitării activității profesionale. Deși accesul la încadrarea în muncă și la îndatoriri poate constitui, în principiu, un privilegiu care nu poate fi sancționat din punct de vedere juridic, nu este cazul menținerii unui astfel de raport profesional sau condițiile de exercitare a acestuia [*Regner împotriva Republicii Cehe* (MC), 2017, pct. 117]. De exemplu, în hotărârea *Baka împotriva Ungariei* (MC), 2016, Curtea a recunoscut

1. A se vedea *Ghidul privind mediul*.

că reclamantul avea dreptul, conform dreptului național, de a-și îndeplini integral mandatul de șase ani de președinte al Curții Supreme maghiare (pct. 107-111); iar în hotărârea *Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, Curtea a concluzionat în același sens, cu privire la un judecător ales în cadrul Consiliului Național al Magistraturii [pct. 282; a se vedea de asemenea și *Žurek împotriva Poloniei*, 2022, pct. 131, cu privire la un judecător ce exercita funcția de purtător de cuvânt al Consiliului Național al Magistraturii (CNM)], și a făcut referințe la mai multe surse internaționale (pct. 284). În fapt, în sectorul privat, dreptul muncii conferă, în general, salariaților dreptul de a contesta în instanță concedierea atunci când o consideră abuzivă, chiar și modificările importante unilaterale aduse contractului lor de muncă. Situația este similară și pentru angajații statutari din sectorul public, cu excepția cazului în care se aplică excepția enunțată în hotărârea *Vilho Eskelinen și alții* 2007, unde se aplică [*Regner împotriva Republicii Cehe* (MC), 2017, pct. 117, *Kövesi împotriva României*, 2020, pct. 115 cu privire la o procuroare].

31. În cauza *Regner împotriva Republicii Cehe* (MC), un angajat din Ministerul Apărării a contestat revocarea atestatului său de securitate, fapt care îl împiedica să continue să își exercite atribuțiile de adjunct al prim-vice ministrului. Cu certitudine, certificatul de securitate nu face obiectul unui drept autonom. Cu toate acestea, un astfel de atestat reprezenta o condiție esențială pentru îndeplinirea sarcinilor exercitate de reclamant. Revocarea sa a avut un impact decisiv asupra situației sale personale și profesionale, interzicându-i anumite funcții în cadrul ministerului și afectându-i acestuia capacitatea de a obține o nouă funcție în cadrul administrației publice. Aceste elemente au fost considerate suficiente pentru ca reclamantul să poată invoca un „drept” în sensul art. 6 atunci când a contestat retragerea certificatului de securitate (pct. 119; a se vedea, de asemenea, la pct. 109, referința la hotărârea *Ternovskis împotriva Letoniei*, 2014, pct. 9-10, și la pct. 112 referința la hotărârea *Myriana Petrova împotriva Bulgariei*, 2016, pct. 30-35).

3. Natura „civilă” a dreptului sau a obligației

32. Considerarea unui drept sau obligații ca având sau nu „caracter civil” în lumina Convenției se stabilește nu în funcție de încadrarea juridică, ci de conținutul material și de efectele pe care i le conferă dreptul intern al statului (*Evers împotriva Germaniei*, 2020, pct. 65). Curtea, în exercitarea controlului său, trebuie să țină cont și de obiectul și scopul Convenției, precum și de sistemele de drept intern ale celorlalte state contractante (*König împotriva Germaniei*, 1978, pct. 89).

33. În principiu, aplicabilitatea art. 6 § 1 unor litigii între persoane private care sunt calificate drept civile în dreptul intern nu generează controverse în fața Curții (pentru o cauză privind o separare de drept, *Airey împotriva Irlandei*, 1979, pct. 21). Curtea a aplicat art. 6 (civil) litigiilor supuse arbitrajului (a se vedea *Mutu și Pechstein împotriva Elveției*, 2018, pct. 56-59 și de exemplu, *Xavier Lucas împotriva Franței*, 2022, pct. 30-32).

34. În plus, Curtea consideră că intră în domeniul de aplicare a art. 6 § 1 procedurile care, potrivit dreptului intern, țin de competența „dreptului public” și al căror rezultat este decisiv pentru drepturi și obligații cu caracter privat sau protecția „drepturilor patrimoniale” (a se vedea referința în hotărârea recentă *Bilgen împotriva Turciei*, 2021, pct. 65. Aceste proceduri se pot referi, de exemplu, la autorizația de a vinde un teren (*Ringeisen împotriva Austriei*, 1971, pct. 94), funcționarea unei clinici private (*König împotriva Germaniei*, 1978, pct. 94-95), o autorizație de construcție (a se vedea, de exemplu, *Sporrong și Lönnroth împotriva Suediei*, 1982, pct. 79), stabilirea unui drept de proprietate, inclusiv asupra unui lăcaș de cult [*Parohia Greco-Catolică Lupeni și alții împotriva României* (MC), 2016, pct. 71-73], o autorizație administrativă privind condițiile de exercitare a unei activități (*Bentham împotriva Țărilor de Jos*, 1985, pct. 36), o licență de comercializare a băuturilor alcoolice (*Tre Traktörer Aktiebolag împotriva Suediei*, pct. 43), sau un litigiu având drept scop plata de compensații în caz de boală sau accident de muncă (*Chaudet împotriva Franței*, 2009, pct. 30). O acțiune nelegală în ceea ce privește autorizațiile acordate unei întreprinderi concurente pentru construirea și exploatarea unui act de comerț similar într-un district învecinat, având ca obiect pierderea de clienți cauzată de

concurrent, privește un „interes patrimonial” care intră în domeniul de aplicare al art. 6 § 1 (*Sine Tsaggarakis A.E.E. împotriva Greciei*, 2019, pct 38-43).

35. Într-o cauză privind refuzul autorităților administrative de a se conforma deciziilor definitive de anulare a autorizației de construire a unei instalații, în special din motive de mediu, Curtea a statuat că, în pofida interesului general apărut de reclamante, art. 6 era aplicabil. Persoanele în cauză, care locuiau în apropiere, s-au plâns instanței naționale cu privire la efectele nocive ale operațiunii în cauză asupra mediului, iar instanța a concluzionat că putea acestea se puteau pretinde titulari de drepturi civile. Curtea a luat în considerare importanța acțiunii, natura actelor atacate și calitatea procesuală activă a reclamanților în temeiul dreptului național (*Bursa Barosu Başkanlığı și alții împotriva Turciei*, 2018, pct. 127-128 ; a se vedea, de asemenea și *Stichting Landgoed Steenberg en și alții împotriva Țărilor de Jos*, 2021, pct. 30).

36. Art. 6 se aplică unei acțiuni împotriva statului pentru neglijență (*X împotriva Franței*, 1992), unei acțiuni în anularea unei decizii administrative care aduce atingere drepturilor reclamantului (*De Geouffre de la Pradelle împotriva Franței*, 1992), unei proceduri administrative privind interdicția de a pescui în zone aparținând reclamanților (*Alatulkila și alții împotriva Finlandei*, 2005, pct. 49) și unei proceduri de vânzare prin licitație publică în care este vorba despre un drept cu caracter civil – precum dreptul de a nu face obiectul unei discriminări întemeiate pe convingerile religioase sau pe opiniile politice cu ocazia prezentării ofertelor pentru contracte de lucrări publice [*Tinnelly & Sons Ltd și alții și McElduff și alții împotriva Regatului Unit*, 1998, pct. 61; și, *a contrario*, *I.T.C. Ltd împotriva Maltei* (dec.)]. S-a constatat, de asemenea, că art. 6 se aplică în ceea ce privește procedurile administrative referitoare la revocarea permiselor de portarmă, reclamanții fiind înregistrați într-o bază de date care conținea persoane considerate ca reprezentând un pericol potențial pentru societate (*Pocius împotriva Lituaniei*, 2010, pct. 38-46; *Užkauskas împotriva Lituaniei*, 2010, pct. 34-39). Aceștia contestaseră în instanță înregistrarea lor de către poliție și solicitaseră ca numele lor să fie eliminate din baza de date. Curtea a concluzionat că art. 6 era aplicabil, pe motiv că includerea reclamanților în baza de date a avut impact asupra reputației lor, asupra vieții lor private și asupra perspectivelor lor de a se angaja.

37. Art. 6 § 1 se aplică, de asemenea, unei acțiuni civile în despăgubire, pentru relele tratamente comise de agenți de stat (*Aksoy împotriva Turciei*, 1996, pct. 92), pentru o perioadă de detenție urmată de anularea condamnării (*Georgiadis împotriva Greciei*, 1997, pct. 35-36), sau unei cereri de despăgubire pentru prejudicii morale și de rambursare a cheltuielilor de judecată împotriva unei autorități publice [*Rotaru împotriva României* (MC), 2000, pct. 78] sau retragerea unui certificat de securitate eliberat reclamantului în calitate de ministru adjunct al apărării [*Regner împotriva Republicii Cehe* (MC), 2017, pct. 113-127].

B. Extinderea la alte tipuri de litigii

38. Domeniul de aplicare al noțiunii „caracter civil” în sensul art. 6 nu este limitat de obiectul imediat al litigiului. Curtea a găsit o abordare mai largă potrivit căreia componenta „civilă” cuprinde cauzele care, deși nu par a priori să afecteze un drept civil, ar fi putut totuși să aibă repercusiuni directe și semnificative asupra unui drept de natură pecuniară sau nepecuniară al cărui titular este persoana interesată. Potrivit acestei jurisprudențe, s-a constatat că art. 6 este aplicabil în materie civilă în diferite litigii care, în temeiul dreptului național, ar putea fi considerate ca fiind de drept public [*Denisov împotriva Ucrainei*, (MC), 2018, pct. 51].

39. Art. 6 se aplică procedurilor disciplinare desfășurate în fața unor organisme profesionale și în care se află direct în joc dreptul de a practica profesia (*Reczkowicz împotriva Poloniei*, 2021, pct. 183-185 și referințele de jurisprudență citate cu privire la judecători și avocați; *Le Compte, Van Leuven și De Meyere împotriva Belgiei*, 1981 (medici); *Philis împotriva Greciei (nr. 2)*, 1997, pct. 45 (inginer) ; *Peleki împotriva Greciei*, 2020, pct. 39 cu privire la un notar ; de comparat în opoziție cu *Ali Rıza și alții împotriva Turciei*, 2020, pct. 155 și pct. 159-160 în materia litigiilor din sport). Aplicabilitatea art. 6 în

cazul unei proceduri disciplinare se stabilește în funcție de tipul sancțiunilor la care riscă să fie supusă persoana drept rezultat al culpei imputate [*Marušić împotriva Croației* (dec.), 2017, pct. 72-73- art. 6 inaplicabil]. Soluția concretă din procedură nu este esențială pentru a evalua aplicabilitatea art. 6 § 1; este suficient, dacă este cazul, ca dreptul de a exercita o profesie să fie în joc, pentru simplul motiv că suspendarea exercitării profesiei este inclusă în catalogul de posibile măsuri împotriva reclamantului (*Peleki împotriva Greciei*, 2020, pct. 39). Jurisprudența referitoare la aplicabilitatea art. 6 în cazul procedurilor disciplinare împotriva funcționarilor publici face trimitere la criteriul *Eskelinen* [*Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, pct. 120 și referințele din jurisprudență citate și pct. 196 ; *Eminağaoğlu împotriva Turciei*, 2021, pct. 66, cu privire la o procedură disciplinară împotriva unui judecător; *Grace Gatt împotriva Maltei*, 2019, pct. 60-63 cu privire la o procedură disciplinară împotriva unui polițist]. Concluzionând că litigiul disciplinar a avut caracter „civil” în decizia sa, *Thierry împotriva Franței* (dec.), 2023, Curtea s-a referit la modificarea substanțială a naturii sarcinilor și la o scădere a nivelului responsabilităților reclamantului care au avut un impact semnificativ și durabil asupra situației sale profesionale (pct. 22). Art. 6 § 1 a fost aplicat, de asemenea, în ceea ce privește sancțiunile disciplinare în domeniul sportului (*Sedat Doğan împotriva Turciei*, 2021, pct. 20-21, et *Naki și AMED Sportif Faaliyetler Kulübü Derneği împotriva Turciei*, 2021, pct. 20). De asemenea, a se vedea mai sus.

Trebuie remarcat faptul că art. 6 a fost considerat inaplicabil unei măsuri procedurale (nedisciplinare) emise de judecător împotriva avocaților, prin care i-a exclus de la procedurile la care au participat pe motiv că au acționat într-un mod incompetent, inadecvat și iresponsabil. Cu toate acestea, avocații reclamânți ar putea în continuare să își consilieze clienții în afara audierilor în fața instanței relevante și să își ofere serviciile oricărui alt potențial client: prin urmare, puteau să își continue practicarea profesiei lor (*Angerjöv și Greinoman împotriva Estoniei*, 2022, pct. 95-102).

40. Curtea a decis că art. 6 § 1 este aplicabil contestațiilor legate de *chestiuni sociale*, în special în procedurile privind concedierea unui angajat de către o societate privată (*Buchholz împotriva Germaniei*, 1981), în proceduri având ca obiect acordarea unor prestații de asigurări sociale (*Feldbrugge împotriva Țărilor de Jos*, 1986, pct. 40; *Deumeland împotriva Germaniei*, 1986, pct. 74), sau unor alocații de ajutor social, chiar și în cadrul unui regim necontributiv (*Salesi împotriva Italiei*, 1993, pct. 19), în domeniul ajutoarelor sociale și pentru locuințe sociale (*Fazia Ali împotriva Regatului Unit*, 2015, pct. 58-59, inclusiv pentru locuințele de urgență pentru străini, *M.K. și alții împotriva Franței*, 2022, pct. 107-108 și 116-117) și unei proceduri privind obligația de a plăti cotizații de securitate socială (*Schouten și Meldrum împotriva Țărilor de Jos*, 1994) [în privința contestării de către angajator a cazului de a recunoaște boala profesională a unui angajat, a se vedea *Eternit împotriva Franței* (dec.), 2012, pct. 32]. În aceste cauze, Curtea a considerat că elementele de drept privat aveau prioritate asupra celor de drept public. În plus, a hotărât că existau similitudini între dreptul la alocații de ajutor social și dreptul la despăgubiri pentru persecuții naziste din partea unei fundații private (*Woś împotriva Poloniei*, 2006, pct. 76). În cauza *M.K. și alții împotriva Franței*, 2022, pct. 108, Curtea a precizat faptul că aplicabilitatea art. 6 § 1 are loc independent de statutul persoanei în cauză.

41. Contestațiile referitoare la funcționarii publici se situează, în principiu, în domeniul de aplicare al art. 6 § 1. În hotărârea *Vilho Eskelinen și alții împotriva Finlandei* (MC), 2007, pct. 50-62, Curtea a precizat domeniul de aplicare al noțiunii „caracter civil” și a elaborat noi criterii cu privire la aplicabilitatea art. 6 § 1 în cazul litigiilor de muncă privind funcționarii publici [a se vedea, de asemenea, *Baka împotriva Ungariei* (MC), 2016, pct. 103 ; *Regner împotriva Republicii Cehe* (MC), 2017, pct. 107). Astfel, în principiu, nimic nu justifică sustragerea conflictelor obișnuite de la locul de muncă de la garanțiile art. 6 § 1 – de exemplu cele legate de plata salariului, a unei indemnizații sau a altor drepturi de acest tip – pe motivul existenței unui caracter special al relației dintre funcționarul în cauză și statul respectiv (pentru cazurile specifice sistemelor mixte, care unifică normele dreptului muncii aplicabil în sectorul privat cu anumite norme specifice funcției publice *Pişkin împotriva Turciei*, 2020, pct. 98, cu privire la concedierea unui angajat dintr-o instituție publică). Principiul actual este că

va exista prezumția conform căreia art. 6 este aplicabil, iar statul pârât are sarcina să demonstreze, în primul rând, că, potrivit dreptului intern, un reclamant care este funcționar public nu are dreptul de acces la instanță și, în al doilea rând, că excluderea drepturilor garantate la art. 6 este întemeiată în privința funcționarului respectiv [*Vilho Eskelinen și alții împotriva Finlandei* (MC), 2007, pct. 62].

42. În consecință, statul pârât nu poate invoca statutul de funcționar al unui reclamant pentru a-l exclude de sub protecția art. 6 decât dacă sunt îndeplinite două condiții. În primul rând, dreptul intern trebuie să excludă în mod expres accesul la o instanță pentru postul sau categoria de salariați în cauză sau să precizeze implicit ca în hotărârea *Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 292). În al doilea rând, această derogare trebuie să se întemeieze pe „motive obiective referitoare la interesul statului” (*Vilho Eskelinen și alții împotriva Finlandei*(MC), 2007, pct. 62 precum și pe precizările aduse în hotărârea *Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 299-300, a se vedea infra „Domeniile excluse”).

Cele două condiții ale criteriului *Eskelinen* trebuie îndeplinite pentru a exclude în mod legitim protecția art. 6 § 1 [*Grzęda împotriva Poloniei*(MC) 2022, , pct. 291; *Baka împotriva Ungariei* (MC), 2016, pct. 118 – a se vedea și *Kövesi împotriva României*, 2020, pct. 124, unde, deși prima condiție nu era îndeplinită, Curtea a considerat utilă examinarea celei de a doua condiții în circumstanțele respectivei spețe). Astfel, Curtea a putut lăsa deschisă întrebarea dacă prima condiție a fost îndeplinită, întrucât a doua condiție nu era îndeplinită [*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 294 și 328].

43. Hotărârea *Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022 a „rafinat” criteriul *Vilho Eskelinen* în ceea ce privește prima sa condiție. Astfel, „această primă condiție poate fi considerată îndeplinită atunci când, chiar și în lipsa unei dispoziții exprese în acest sens, s-a demonstrat fără echivoc că dreptul intern exclude accesul la o instanță pentru tipul de litigiu respectiv”. Pe scurt, această condiție este îndeplinită în primul rând „atunci când dreptul intern conține o excludere explicită de la dreptul de acces la o instanță, dar poate fi și atunci când excluderea în cauză are un caracter implicit, în special atunci când rezultă dintr-o interpretare sistemică a cadrului juridic aplicabil sau a ansamblului legislativ în ansamblul său” (pct. 288-292).

44. În cazul în care reclamantul a avut acces la o instanță în temeiul dreptului național, art. 6 este aplicabil (chiar și în cazul ofițerilor militari activi și cererilor acestora în fața instanțelor militare: *Pridatchenko și alții împotriva Rusiei*, 2007, pct. 47). Pentru aplicarea criteriului *Eskelinen* din 2007, nimic nu împiedică Curtea să califice drept „instanță” un anumit organ național special, din afara sistemului judiciar (*Xhoxhaj împotriva Albaniei*, 2021, pct. 284-288). Astfel, în acest context, un organism instituit prin lege cu titlu tranzitoriu (*idem*, pct. 288), administrativ sau parlamentar, poate fi considerat o „instanță”, ceea ce face ca art. 6 să fie aplicabil litigului cu funcționarul respectiv (*Oleksandr Volkov împotriva Ucrainei*, 2013, pct. 88; *Grace Gatt împotriva Maltei*, 2019, pct. 61-62, și referințele la jurisprudență citate).

45. Curtea a adăugat că o eventuală excludere a aplicării art. 6 trebuie să fie compatibilă cu preeminența dreptului. În acest scop, trebuie să se bazeze pe o dispoziție de aplicare generală, nu pe o dispoziție individualizată [*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 296, pct. 299-300 și *Baka împotriva Ungariei* (MC), pct. 117].

46. În ceea ce privește al doilea criteriu, nu este suficient ca statul să demonstreze că funcționarul în cauză participă la exercitarea prerogativelor de putere publică sau că există o relație specială de încredere și de loialitate între persoana în cauză și statul angajator. Trebuie, de asemenea, ca statul să demonstreze că obiectul litigiului este legat de exercitarea autorității statale sau să pună în discuție legătura specială de încredere și de loialitate între funcționar și stat [*Vilho Eskelinen și alții împotriva Finlandei* (MC), 2007, pct. 62]. Astfel, în principiu, nimic nu justifică sustragerea conflictelor obișnuite de la locul de muncă de la garanțiile art. 6 § 1 – de exemplu cele legate de plata salariului, a unei indemnizații sau alte drepturi de acest tip – pe motivul existenței unui caracter special al relației dintre funcționarul în cauză și statul respectiv [a se vedea, de exemplu, litigiul privind dreptul personalului din serviciul de poliție la o indemnizație specială, în cauza *Vilho Eskelinen și alții împotriva Finlandei* (MC), 2007, a se vedea de asemenea și *Zalli împotriva Albaniei* (dec.), 2011, și *Ohneberg*

împotriva Austriei, 2012]. Hotărârea *Grzęda împotriva Poloniei*(MC), 2022 a precizat faptul că, deși obiectul cauzei este strâns legat de chestiunea independenței sistemului judiciar, acest lucru este luat în considerare la examinarea celei de a doua condiții a criteriului *Eskelinen* (a se vedea pct. 299-300 și de mai jos referitor la judecători).

47. Curtea a declarat art. 6 § 1 aplicabil procedurii în cazul concedierii abuzive, inițiate de o angajată a unei ambasade [secretară și centralistă: *Cudak împotriva Lituaniei* (MC), 2010, pct. 44-47, contabilșef: *Sabeh El Leil împotriva Franței* (MC), pct. 39, angajat responsabil de activități de cultură și informare: *Naku împotriva Lituaniei și Suediei*, 2016, pct. 95], de un agent al Ministerului de Interne (*Fazliyski împotriva Bulgariei*, 2013, pct. 55), de un prefect de poliție (*Šikić împotriva Croației*, 2010, pct. 18-20) sau de un ofițer de armată în fața instanțelor militare (*Vasilchenko împotriva Rusiei*, 2010, pct. 34-36), la o procedură privind dreptul la un post de asistent parlamentar (*Savino și alții împotriva Italiei*, 2009) și un militar de carieră [*R.S. împotriva Germaniei*, (dec.), 2017, pct. 34], la o procedură privind cariera profesională a unui administrator vamal (dreptul de a concura la examenul de promovare internă: *Fiume împotriva Italiei*, 2009, pct. 33-36).

48. Deși în hotărârea *Vilho Eskelinen și alții împotriva Finlandei* (MC), 2007, Curtea a afirmat că raționamentul său se limita la situația funcționarilor publici, aceasta a considerat că *magistrații* fac parte din corpul funcționarilor publici în sens larg, chiar dacă nu fac parte din administrația publică în sens strict [*Baka împotriva Ungariei* (MC), 2016, pct. 104-105]. Astfel, un magistrat nu poate fi exclus de la protecția art. 6 numai în temeiul statutului său, ținând seama de Curte care a luat în considerare și judecătorii nu numai în ceea ce privește rolul lor jurisdicțional, ci și în cadrul altor funcții oficiale strâns legate de sistemul judiciar pe care ar putea fi obligați să le asume [*Grzęda împotriva Poloniei*, (MC), 2022, pct. 303].

În plus, relația de lucru dintre judecători și stat trebuie înțeleasă în lumina garanțiilor specifice esențiale pentru independența sistemului judiciar. Astfel, atunci când se face referire la „încrederea și loialitatea specială” cerute de judecători, este vorba despre loialitatea față de supremația dreptului și democrație și nu față de deținătorii autorității publice. Caracterul complex al raportului de muncă dintre judecători și stat impune ca primele să fie suficient de îndepărtate de celelalte ramuri ale statului în exercitarea funcțiilor lor pentru a putea lua, fără teamă sau favorizare, decizii întemeiate *a fortiori* pe cerințele de drept și de justiție [*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 264].

Aplicarea art. 6 § 1 la încetarea prematură a mandatului unui judecător membru al Consiliului Național al Magistraturii (CNM) pe care reclamantul l-a deținut, fără încetarea funcției de judecător, a fost examinată în cauza *Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, (pct. 265, pct. 288). Curtea consideră că imposibilitatea de a avea acces la o instanță pentru un judecător care este membru al Consiliului Național al Magistraturii al cărui mandat a fost revocat prematur în urma unei reforme legislative nu este justificată de motive obiective legate de interesul statului (pct. 325-326).

Aceasta susține că toți membrii sistemului judiciar ar trebui să beneficieze de protecție împotriva arbitrarului care poate rezulta din puterile legislativului și executivului și doar controlul exercitat de un organism judiciar independent asupra legalității unei măsuri restrictive [revocare (...)] poate asigura în mod eficient o astfel de protecție (pct. 327).

49. Hotărârea *Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018, a recapitulat în detaliu jurisprudența și principiile relevante privind aplicarea art. 6 în cazul litigiilor ordinare de muncă cu privire la judecători [a se vedea pct. 46-49 și precedentele relevante, pct. 52-55, – a se vedea, de asemenea, *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, pct. 120 și *Eminağaoğlu împotriva Turciei*, 2021, pct. 62-63], ținând cont că și procedurile disciplinare sunt vizate (a se vedea în special *Eminağaoğlu împotriva Turciei*, 2021, pct. 65 și următoarele și infra]. Hotărârea *Bilgen împotriva Turciei*, 2021 a precizat faptul că sunt incluse litigiile privind o măsură care are un impact semnificativ asupra carierei și a vieții lor profesionale, chiar fără consecințe financiare directe sau asupra vieții private sau de familie (pct. 68-69). În ceea ce privește cauza *Dolińska-Ficek și Ozimek împotriva Poloniei*, 2021,

aceasta se referea la doi magistrați care se înscrieseră pentru un alt post într-o instanță superioară (pct. 231 și a se vedea referința la jurisprudența privind judecători de la pct. 227-228).

50. În cauza *Bilgen împotriva Turciei*, 2021, Curtea a clarificat condițiile de aplicabilitate a art. 6 (civil) în cazul magistraților/judecătorilor care reclamă lipsa accesului la o instanță (a se vedea primul criteriu *Eskelinen*) pentru a contesta o decizie unilaterală care le afectează viața profesională (mutare). Curtea a ținut seama de importanța respectării autonomiei și independenței sistemului judiciar pentru menținerea statului de drept. Prin urmare, pentru acest tip de litigiu, este necesar să se verifice dacă sistemul judiciar național garantează protecția împotriva unei decizii privind cariera sau statutul lor profesional (în speță, un transfer către o instanță inferioară) care s-ar dovedi arbitrară (a se vedea pct. 57-59, pct. 61-63). Acest litigiu privește în continuare „dreptul” lor, în sensul Convenției (bazat pe surse internaționale), la protecția împotriva transferului sau numirii arbitrare (pct. 64).

51. În ceea ce privește revocarea unui procuror șef, decisa de președintele Republicii la propunerea Ministerului Justiției, lipsa controlului jurisdicțional al legalității deciziei nu poate servi „interesului statului” în sensul celui de al doilea criteriu *Eskelinen*. Într-adevăr, magistrații de rang înalt – ca și alți cetățeni – au dreptul la protecție împotriva arbitrarului puterii executive și numai un control al legalității deciziei de revocare de către o instanță independentă poate garanta eficacitatea acestui drept ((*Kövesi împotriva României*, 2020, pct. 124, și a se vedea *Eminağaoğlu împotriva Turciei*, 2021, pct 76 *in fine*).

Curtea a aplicat criteriile *Eskelinen* tuturor tipurilor de litigii care implică judecători, inclusiv litigiilor legate de recrutarea sau de numirea judecătorilor (*Juričić împotriva Croației*, 2011); de cariera sau promovarea acestora (*Dzhidzheva-Trendafilova împotriva Bulgariei* (dec.), 2012, și *Tsanova-Gecheva împotriva Bulgariei*, 2015, pct. 85-87); de mutarea lor [*Tosti împotriva Italiei* (dec.), 2009, și *Bilgen împotriva Turciei*, 2021]; de suspendarea acestora (*Paluda împotriva Slovaciei*, 2017, pct. 33-34, și *Camelia Bogdan împotriva României*, 2020, pct. 70); de o procedură disciplinară împotriva unui judecător [*Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, pct.120; *Di Giovanni împotriva Italiei*, 2013, pct. 36-37, și *Eminağaoğlu împotriva Turciei*, 2021, pct. 80]; pentru aplicarea unei sancțiuni asupra unui judecător, a se vedea *Catană împotriva Republicii Moldova**, 2023, pct. 42-45, și referințele citate); și o revocare (*Oleksandr Volkov împotriva Ucrainei*, 2013, pct. 91 și 96; *Kulykov și alții împotriva Ucrainei*, 2017, pct. 118 și 132; *Sturua împotriva Georgiei*, 2017, pct. 27; *Kamenos împotriva Ciprului*, 2017, pct. 82-88; și *Olujić împotriva Croației*, 2009, pct. 31-43,); de reducere salarială după o condamnare pentru săvârșirea unei infracțiuni grave disciplinare (*Harabin împotriva Slovaciei*, 2012, pct. 118-123); de încetarea mandatului (președintelui Curții Supreme, președintelui unei curți de apel sau a vicepreședintelui unui tribunal regional, de exemplu) fără încetarea funcției de judecător [*Baka împotriva Ungariei* (MC), 2016, pct. 34 și pct. 107-111, *Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018, pct. 54 și *Broda și Bojara împotriva Poloniei*, 2021, pct. 121-123]; sau interdicția de unui judecător de a-și exercita funcțiile judecătorești în urma unei reforme legislative (*Gumenyuk și alții împotriva Ucrainei*, 2021, pct. 61 și 65-67). De asemenea, a aplicat criteriul *Eskelinen* unui litigiu privind încetarea prematură a unui mandat de procuror șef (*Kövesi împotriva României*, 2020, pct. 124-125), recursul unui procuror împotriva unei decizii prezidențiale de transfer [*Zalli împotriva Albaniei* (dec.), 2011 și celelalte trimiteri citate], precum și retrogradarea unei procursoare, *Čivinskaitė împotriva Lituaniei*, 2020, pct. 95.

52. Curtea a concluzionat, de asemenea, că art. 6 era aplicabil într-o cauză referitoare la controlul jurisdicțional al numirii unui președinte de instanță (*Tsanova-Gecheva împotriva Bulgariei*, 2015, pct. 84-85). Admițând că art. 6 nu garanta dreptul de a fi promovat sau de a ocupa un post în funcție publică, Curtea a observat, totuși, că dreptul la o procedură de recrutare sau promovare legală și echitabilă sau dreptul de acces egal la un post și la funcția publică puteau fi considerate în mod întemeiat drepturi recunoscute de legislația internă, în măsura în care instanțele interne le-au recunoscut existența și au examinat motivele invocate de părțile interesate în acest sens [a se vedea, de asemenea, *Fiume împotriva Italiei*, 2009, pct. 35 *Majski împotriva Croației* (nr. , 2), 2011, pct. 50).

53. Criteriul *Eskelinen* a fost aplicat în numeroase tipuri de litigii care implicau funcționari publici, având în special ca obiect recrutarea sau numirea (*Juričić împotriva Croației*, 2011, pct. 54-58), cariera sau promovarea [*Dzhidzheva-Trendafilova împotriva Bulgariei* (dec.), 2012, pct. 50], *Bara și Kola împotriva Albaniei*, 2021, pct.57), mutarea (*Ohneberg împotriva Austriei*, 2012, pct. 24) și încetarea raporturilor de muncă [*Olujić împotriva Croației*, 2009; *Nazsiz împotriva Turciei* (dec.), 2009] și procedurile disciplinare (*Kamenos împotriva Ciprului*, 2017, pct. 73-81). În mod mult mai explicit, Curtea a considerat în hotărârea *Bayer împotriva Germaniei*, 2009, pct. 38), care se referea la revocarea în urma unei proceduri disciplinare a unui executor judecătoresc angajat de stat, că litigiile referitoare la „un salariu, o indemnizație sau alte drepturi de acest fel” nu erau decât exemple de alte „conflicte de muncă obișnuite”, pentru care art. 6 trebuie în principiu să se aplice în temeiul criteriului din hotărârea *Eskelinen*. În hotărârea *Olujić împotriva Croației*, 2009, pct. 34, Curtea a afirmat că prezumția de aplicabilitate a art. 6 care decurge din hotărârea *Eskelinen* se aplică și cazurilor de revocare [*Baka împotriva Ungariei* (MC), 20016, pct. 105].

54. În cele din urmă, criteriul *Eskelinen* referitor la aplicabilitatea art. 6 § 1 este deopotrivă relevant în cauzele care privesc dreptul de acces la o instanță [a se vedea, de exemplu, *Nedeltcho Popov împotriva Bulgariei*, 2007; *Suküt împotriva Turciei* (dec.), 2007] cât și în cauzele care privesc celelalte garanții consacrate de art. 6 [a se vedea, de exemplu, *Vilho Eskelinen și alții împotriva Finlandei* (MC), 2007, care privea dreptul la o ședință de judecată și dreptul la pronunțarea unei decizii judiciare într-un termen rezonabil].

55. Art. 6 § 1 este aplicabil unei plângeri *cu constituire de parte civilă* [*Perez împotriva Franței* (MC), 2004, pct. 70-71], cu excepția cazului în care acțiunea civilă inițiată are doar scop punitiv sau este făcută cu titlu de răzbunare personală [*Sigalas împotriva Greciei*, 2005, pct. 29; *Mihova împotriva Italiei* (dec.), 2010]. În fapt, Convenția nu garantează în sine dreptul de a începe urmărirea penală sau condamnarea penală a unor terți [a se vedea, de asemenea, *Mustafa Tunç și Fecire Tunç împotriva Turciei* (MC), pct. 218]. *Koziy împotriva Ucrainei*, 2009, pct. 24-25). Pentru a intra sub incidența Convenției, un astfel de drept trebuie în mod imperativ să fie însoțit de exercitarea de către victimă a dreptului său de a formula acțiunea de natură civilă pe care i-o pune la dispoziție dreptul intern [*Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României* (MC), 2019, pct. 188 și pct. 194], chiar dacă o astfel de acțiune ar urmări obținerea unei reparații simbolice sau protejarea unui drept cu caracter civil, cum ar fi, de exemplu, dreptul de a se bucura de o „bună reputație” [*Perez împotriva Franței* (MC), 2004, pct. 70; a se vedea, de asemenea, pentru o sumă simbolică, *Gorou împotriva Greciei (nr. 2)* (MC), 2009, pct. 24]. Prin urmare, art. 6 se aplică unei proceduri cu constituire de parte civilă din momentul în care persoana se constituie ca parte civilă, inclusiv în timpul etapei instrucției cu constituire izolată, [*Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României* (MC), 2019, pct. 207] cu excepția cazului în care persoana în cauză a renunțat în mod neechivoc (*Arnoldi împotriva Italiei*, 2017, pct. 43) la dreptul de a obține o despăgubire, și atât timp cât procedurile penale sunt decisive pentru dreptul civil la despăgubirea solicitată (*Alexandrescu și alții împotriva României*, 2015, pct. 22 referitor la dreptul victimelor de a cunoaște adevărul cu privire la încălcările grave ale drepturilor fundamentale). Prin urmare, este necesar să se examineze, de la caz la caz, dacă sistemul juridic intern recunoaște persoanei care a formulat plângerea un interes cu caracter civil care să fie susținut în cadrul procesului penal (*Arnoldi împotriva Italiei*, 2017, pct. 36-40). Trebuie verificată intenția justițiabilului de a obține protecția unui drept civil și existența unui interes din partea acestuia de a solicita, chiar și într-o etapă ulterioară, o reparație pentru încălcarea dreptului său cu caracter civil. În plus, rezultatul procedurii criticate trebuie să se dovedească a fi decisiv pentru a obține repararea prejudiciului (*Arnoldi împotriva Italiei* 2017, pct. 25-40). Curtea a precizat că problema aplicabilității art. 6 § 1 nu poate depinde de recunoașterea statutului formal de „parte” în dreptul național (pct. 27-30). În cele din urmă, pentru ca art. 6 să fie aplicabil, data depunerii cererii de despăgubire nu este decisivă, întrucât Curtea a concluzionat aplicabilitatea art. 6 în cauze în care cererea nu a fost depusă sau nu a fost depusă deloc, chiar dacă dreptul intern permitea acest lucru (pct. 29 și pct. 37-40). Faptul că persoana în cauză a obținut deja despăgubiri de la alte organisme, de exemplu în urma accidentului mortal al unei rude, nu exclude în sine aplicarea art. 6 § 1 (*Gracia Gonzalez împotriva Spaniei*, 2020, pct. 50-55).

56. În contextul *carceral*, Curtea a hotărât că anumite limitări ale drepturilor deținuților, precum și repercusiunile pe care acestea le-ar putea antrena într-o incidență a noțiunii „drepturi cu caracter civil” [a se vedea trimiterea la jurisprudență cu privire la acest aspect în cauza *De Tommaso împotriva Italiei* (MC), 2017, pct. 147-150]. Astfel, art. 6 vizează de condițiile de detenție ale deținuților, de exemplu litigii privind limitările la care sunt supuși deținuții plasați în regim de maximă siguranță [*Enea împotriva Italiei* (MC), 2009, pct. 97-107] sau într-o celulă de maximă siguranță (*Stegarescu și Bahrin împotriva Portugaliei*, 2010) sau o procedură disciplinară care a avut ca rezultat limitări ale dreptului de vizită al membrilor familiei în penitenciar (*Gülmez împotriva Turciei*, 2008, pct. 30) sau alte tipuri de limitări ale drepturilor deținuților (*Ganci împotriva Italiei*, 2003, pct. 25). În plus, art. 6 § 1 a fost aplicat unei proceduri inițiate de autoritățile penitenciare pentru a solicita prezența unui gardian în timpul audierilor între un deținut și avocatul său – chiar dacă această măsură a fost destinată în primul rând să protejeze interesul public în ceea ce privește ordinea și securitatea în închisoare. Considerând că, conversațiile față în față dintre un avocat și clientul său se încadrează în noțiunea de „viață privată” în sensul art. 8 din Convenție, Curtea a concluzionat că era predominant caracterul personal și individual al litigiului [*Altay împotriva Turciei (nr. 2)*, 2019, pct. 61, pct. 67-69]. Pe de altă parte, art. 6 nu se aplică procedurilor referitoare la condițiile de aplicare a unei legi privind amnistia [(*Montcornet de Caumont împotriva Franței* (dec.), 2003] și nu garantează niciun drept la o anumită formă de executare a pedepsei sau la eliberarea condiționată (*Ballıktaş Bingöllü împotriva Turciei*, 2021, pct. 48).

57. Art. 6 se aplică deopotrivă și *măsurilor speciale de supraveghere* în cadrul unui *arest la domiciliu* care împiedică în special libertatea de circulație [*De Tommaso împotriva Italiei* (MC), 2017, pct. 151-155]. În această cauză, Curtea a hotărât că anumite limitări cum ar fi obligația de a nu ieși noaptea, de a nu părăsi localitatea de reședință, de a nu participa la reuniuni publice, de a nu utiliza telefoane mobile și echipamente radio pentru a comunica, intrau în sfera drepturilor persoanei și aveau în consecință un caracter „civil”.

58. Art. 6 acoperă, de asemenea, dreptul de a se bucura de o bună reputație (*Helmers împotriva Suediei*, 1991, pct. 27, și așadar acțiunile pentru defăimare, *Tolstoy Miloslavsky împotriva Regatului Unit*, 1995, pct. 58), dreptul de acces la documente administrative [*Loiseau împotriva Franței* (dec.), 2003] sau documente din dosarul de anchetă (*Savitsky împotriva Ucrainei*, 2012, pct. 143-145) sau litigii privind neincluderea unei condamnări în cazierul judiciar (*Alexandre împotriva Portugaliei*, 2012, pct. 54-55) sau ștergerea înregistrării în cazierul judiciar (*Ballıktaş Bingöllü împotriva Turciei*, 2021, pct. 50), o cale de atac împotriva înregistrării într-un registru al poliției care afectează dreptul la reputație, dreptul la protecția proprietății și posibilitatea de a găsi un loc de muncă și, astfel, de a-și câștiga existența (*Pocius împotriva Lituaniei*, 2010, pct. 38-46 ; *Užkauskas împotriva Lituaniei*, 2010, pct. 32-40), proceduri cu privire la aplicarea măsurilor preventive neprivative de libertate [*De Tommaso împotriva Italiei* (MC), 2017, pct. 151], procedură prin care se urmărește restabilirea anumitor drepturi (accesul la anumite locuri de muncă) după executarea condamnării sale penale (*Ballıktaş Bingöllü împotriva Turciei*, 2021, pct. 50), dreptul de a face parte dintr-o asociație [*Sakellaropoulos împotriva Greciei* (dec.), 2011 ; *Lovrić împotriva Croației*, 2017, pct. 55-56] – în mod similar, o procedură legată de existența legală a unei asociații se referă la drepturile cu caracter civil ale acesteia, chiar și în raport cu legislația internă, problema libertății de asociere ține de domeniul dreptului public (*APEH Üldözötteinek Szövetsége și alții împotriva Ungariei*, 2000, pct. 34-35) – și, în cele din urmă, dreptul de a urma studii superioare (*Emine Araç împotriva Turciei*, 2008, pct. 18-25), cu atât mai mult învățământul primar [*Oršuš și alții împotriva Croației* (MC), 2010, pct. 104].

59. Art. 6 este aplicabil și *altor aspecte* precum aspecte de mediu, în privința cărora pot fi introduse contestații privind dreptul la viață, la sănătate sau la un mediu sănătos (*Taşkın și alții împotriva Turciei*, 2004), plasamentul copiilor într-un centru de primire (*McMichael împotriva Regatului Unit*, 1995), modalitățile de școlarizare ale copiilor (*Ellès și alții împotriva Elveției*, 2010, pct. 21-23), dreptul de a fi stabilită paternitatea [*Alaverdyan împotriva Armeniei* (dec.), 2010, pct. 33], dreptul la libertate [*Aerts împotriva Belgiei*, 1998, pct. 59; *Laidin împotriva Franței (nr. 2)*, 2003], procedura lustrației (a se

vedea, de exemplu), *Polyakh și alții împotriva Ucrainei*, 2019, pct. 153 și referințele de jurisprudență citate].

60. În plus, dreptul la libertatea de exprimare (*Kenedi împotriva Ungariei*, 2009, pct. 33; și pentru aplicarea în materie disciplinară *Sedat Doğan împotriva Turciei*, 2021, pct. 20) dreptul jurnaliștilor de a primi și comunica informații prin intermediul presei pentru a-și exercita profesia (*Selmani și alții împotriva „Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei”*, 2017, pct. 47; *Shapovalov împotriva Ucrainei*, 2012, pct. 49) au fost, de asemenea, considerate ca având caracter „civil”.

61. Se constată așadar o evoluție a jurisprudenței spre a aplica art. 6 în cauze care nu se referă la prima vedere la un drept civil, dar care pot avea „repercusiuni directe și importante asupra unui drept cu caracter privat al unui individ” [*De Tommaso împotriva Italiei* (MC), 2017, pct. 151; *Alexandre împotriva Portugaliei*, 2012, pct. 51 și 54), și chiar într-un context profesional (*Pocius împotriva Lituaniei*, 2010, pct. 43; *Selmani și alții împotriva „Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei”*, 2017, pct. 47; *Mirovni Inštitut împotriva Sloveniei*, 2018, pct. 29), inclusiv privind funcția publică [de exemplu, *Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018, pct. 52-53 și referințele citate; *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018].

C. Aplicabilitatea art. 6 unei proceduri alta decât procedura din acțiunea principală

62. Procedurile preliminare, cum ar fi procedurile ordonanței președințiale, nu au fost considerate, de obicei, ca fiind „decisive” în cazul contestațiilor cu privire la drepturi sau obligații civile. Cu toate acestea, în 2009, Curtea s-a îndepărtat de jurisprudența sa anterioară pentru a adopta o nouă abordare. În hotărârea *Micallef împotriva Maltei* (MC), 2009, pct. 80-86, a stabilit că aplicabilitatea art. 6 în cazul măsurilor provizorii depinde de respectarea anumitor condiții. În primul rând, dreptul respectiv, atât în procedura din acțiunea principală, cât și în acțiunea accesorie, trebuie să aibă „caracter civil”, în sensul Convenției. În al doilea rând, natura, obiectul și scopul măsurii provizorii, precum și efectele acesteia asupra dreptului la care face referire trebuie examinate cu atenție. Ori de câte ori o măsură poate fi considerată decisivă pentru dreptul sau obligația civilă în cauză, indiferent de perioada în care a fost în vigoare, se va aplica art. 6 (a se vedea, de asemenea, pentru suspendarea temporară a unui magistrat în cadrul procedurii disciplinare, *Camelia Bogdan împotriva României*, 2020, pct. 70, și pentru o măsură administrativă de suspendare preventivă și provizorie a atribuțiilor în cursul procedurii penale în curs, *Loquifer împotriva Belgiei*, 2021, pct. 34-35).

63. O încheiere interlocutorie poate fi comparată cu măsuri și proceduri provizorii sau asiguratorii și, prin urmare, se aplică aceleași criterii pentru a stabili dacă art. 6 este aplicabil sub aspect civil (*Mercieca și alții împotriva Maltei*, 2011, pct. 35).

64. Tot cu referire la principiile din hotărârea *Micallef împotriva Maltei* (MC), 2009, art. 6 poate fi aplicabil suspendării unei proceduri de executare, potrivit criteriilor citate anterior [*Central Mediterranean Development Corporation Limited împotriva Maltei (nr. 2)*, 2011, pct. 21-23].

65. Art. 6 este aplicabil unei proceduri provizorii care are același obiect cu procedura din acțiunea principală pendinte, în cazul în care ordonanța președințială este executorie de îndată și se pronunță asupra aceluiași drept (*RTBF împotriva Belgiei*, 2011, pct. 64-65).

66. *Pocedurile de autorizare a căilor de atac*: conform hotărârii *Hansen împotriva Norvegiei*, 2014, pct. 55, abordarea predominantă pare să consacre aplicabilitatea art. 6 § 1 în cazul acestor proceduri [citând *Martinie împotriva Franței*; (MC), 2006, pct. 11, *Monnell și Morris împotriva Regatului Unit*, 1987, pct. 54 și pct. 53-55 ; *Pasquini împotriva Saint-Marin*, 2019, pct. 89]. Modalitățile de aplicare a art. 6 depind de particularitățile procedurii în cauză, ținând seama de ansamblul procesului desfășurat în sistemul juridic intern și de rolul jucat de instanța de apel sau de recurs (*ibidem*; *Monnell și Morris împotriva Regatului Unit*, 1987, pct. 56).

Procedurile penale și civile consecutive: în cazul în care dreptul intern al unui stat prevede o procedură care presupune două etape – prima în care instanța se pronunță cu privire la existența dreptului la daune-interese, iar a doua în care aceasta stabilește cuantumul despăgubirii – este rezonabil, în sensul art. 6 § 1, să se considere că dreptul cu caracter civil nu este „stabilit” decât odată cu precizarea sumei respective: a stabili un drept înseamnă a se pronunța nu doar cu privire la existența sa, ci și cu privire la întinderea și modalitățile sale de exercitare, ceea ce include în mod evident și valoarea despăgubirilor (*Torri împotriva Italiei*, 1997, pct. 19).

67. Litigiile din fața *contenciosului constituțional* pot de asemenea intra în domeniul de aplicare al art. 6 în cazul în care rezultatul este decisiv pentru drepturile sau obligațiile civile [*Süßmann împotriva Germaniei*(MC), 1996, pct. 41 ; *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. împotriva Poloniei*, 2021, pct. 203 și următoarele, mai ales pct. 206 ; *Ruiz-Mateos împotriva Spaniei*, 1993 – a se vedea mai recent, *Pinkas și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei*, 2022, pct. 38]. Nu același este cazul contestațiilor legate de un decret prezidențial de acordare a cetățeniei unui terț cu titlu excepțional sau prin care se încearcă să se stabilească dacă poate fi constatată încălcarea jurământului de către președinte [*Paksas împotriva Lituaniei* (MC), 2011, pct. 65-66]. Nu este relevant dacă procedura în fața Curții Constituționale face parte dintr-o trimitere preliminară sau o cale de atac constituțională împotriva hotărârilor judecătorești (*ero Flor w Polsce sp. z o.o. împotriva Poloniei*, 2021, pct. 188-191 și trimiterile citate). Art. 6 se aplică, de asemenea, în principiu, atunci când o cale de atac este introdusă la Curtea Constituțională direct împotriva unei legi în cazul în care dreptul intern prevede o astfel de cale de atac (*Voggenreiter împotriva Germaniei*, 2004, pct. 31-33 și pct. 36, precum și trimiterile citate). Hotărârea *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. împotriva Poloniei*, 2021, a elaborat poziția Curții în această privință, ca răspuns la argumentul Guvernului pârât potrivit căruia modelul constituțional național este specific (a se vedea pct. 192 și următoarele, inclusiv raționamentul privind eficacitatea căii de atac constituționale în temeiul art. 35 § 1 din Convenție și aplicabilitatea art. 6 § 1, pct. 201). Criteriile de aplicare a art. 6 § 1 în cazul unei măsuri provizorii se extind asupra Curții Constituționale (*Kübler împotriva Germaniei*, 2011, pct. 47-48).

68. *Executarea deciziilor judiciare:* art. 6 § 1 se aplică în toate etapele procedurilor judiciare în care se hotărăște asupra „contestațiilor privind drepturi și obligații cu caracter civil”, fără să poată fi excluse etapele ulterioare pronunțării pe fond. Executarea unei sentințe sau hotărâri, indiferent de gradul de jurisdicție, trebuie așadar să fie considerată ca făcând parte integrantă din „proces”, în sensul art. 6 (*Hornsby împotriva Greciei*, 1997, pct. 40; *Romańczyk împotriva Franței*, 2010, pct. 53, în ceea ce privește executarea unei hotărâri care autoriza recuperarea unei creanțe alimentare). Indiferent de aplicabilitatea art. 6 în cazul procedurii inițiale, nu este absolut necesar ca titlul executoriu prin care este soluționată o contestație privind drepturi cu caracter civil să rezulte dintr-o procedură căreia i se aplică art. 6 (*Buj împotriva Croației*, 2006, pct. 19).

69. Art. 6 § 1 se aplică, de asemenea, executării deciziilor definitive pronunțate în străinătate [*exequatur*, a se vedea *Avotiņš împotriva Letoniei* (MC), 2016, pct. 96 și trimiterile la jurisprudență citate]. Încuviințarea de *exequatur* a unei ordonanțe de confiscare pronunțate de o instanță străină intră în domeniul de aplicare a art. 6 doar sub aspect civil [*Saccoccia împotriva Austriei* (dec.), 2007].

70. *Cererile de redeschidere a procedurii/Procedurile unei căi de atac extraordinare:* Cauza *Bochan împotriva Ucrainei (nr. 2)* (MC), 2015, a clarificat jurisprudența Curții în materie de aplicabilitate a art. 6 la căile de atac extraordinare în procedurile judiciare în materie civilă. Convenția nu garantează dreptul la redeschiderea unei proceduri încheiate și art. 6 nu este aplicabil în cazul procedurii în care este examinată o cerere de revizuire a unui proces civil care s-a finalizat printr-o hotărâre definitivă (*Sablon împotriva Belgiei*, 2001, pct. 86). Acest raționament este valabil și pentru o cerere de revizuire formulate în urma unei hotărâri a Curții finalizate cu o concluzie de încălcare [*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) împotriva Elveției (nr. 2)*, 2007, pct. 24]. Așadar, art. 6 nu se consideră că le este aplicabil. În fapt, odată soluționată cauza printr-o hotărâre definitivă internă, care a dobândit autoritatea de lucru judecat, nu se poate susține, în principiu, că o cale de atac sau o cerere extraordinară, formulate ulterior pentru a solicita revizuirea acestei hotărâri, permit să se susțină în

mod credibil că există un drept recunoscut în ordinea juridică națională sau că rezultatul procedurii în cursul căreia s-a pus problema pronunțării asupra caracterului oportun al reexaminării cauzei este decisiv pentru „drepturi și obligații cu caracter civil” [*Bochan împotriva Ucrainei (nr. 2)* (MC), 2015, pct. 44-45].

71. În schimb, dacă un recurs extraordinar conduce cu drept deplin sau concret la rejudecarea în întregime a litigiului, art. 6 se aplică în maniera obișnuită procedurii de „reexaminare” (*ibidem*, pct. 46). În mod similar, s-a apreciat că art. 6 este aplicabil în unele cazuri în care, deși numită „extraordinară” sau „excepțională” în dreptul intern, procedura a fost considerată asimilabilă, din punctul de vedere al naturii și sferei de aplicare ale acesteia, unei proceduri de apel ordinare, încadrarea la nivel intern nefiind considerată de Curte drept hotărâtoare pentru chestiunea aplicabilității (*San Leonard Band Club împotriva Maltei*, 2004, pct. 41-48). În concluzie, art. 6 § 1 nu se aplică în principiu căilor de atac extraordinare care permit solicitarea redeschiderii unei proceduri încheiate; natura, sfera de aplicare și particularitățile unei astfel de proceduri în diversele ordini juridice naționale pot fi de natură să permită ca aceasta să intre în domeniul de aplicare al art. 6 § 1. Trebuie așadar să se examineze natura, sfera de aplicare și particularitățile căii de atac extraordinare aflate în discuție [*Bochan împotriva Ucrainei (nr. 2)* (MC), 2015, pct. 50]. În cauza menționată, aceste criterii au fost aplicate în cadrul unui „recurs excepțional” în cursul căruia reclamanta, invocând o hotărâre a Curții Europene a Drepturilor Omului care constatase o încălcare a art. 6, a solicitat Curții Supreme din țara sa să anuleze deciziile instanțelor naționale. În cazul în care, în această cauză, Curtea a concluzionat că art. 6 § 1 era aplicabil tipului de procedură în cauză (pct. 51-58), nu era același caz în cauza *Munteanu împotriva României* (dec.), 2020, pct. 38-44.

72. În plus, art. 6 a fost declarat aplicabil unei *proceduri în terță opoziție* care avea incidență directă asupra drepturilor și obligațiilor cu caracter civil ale reclamantilor [*Kakamoukas și alții împotriva Greciei* (MC), 2008, pct. 32] și unei proceduri privind *cheltuielile de judecată*, desfășurată separat de procedura „civilă” principală (*Robins împotriva Regatului Unit*, 1997, pct. 29).

D. Materii excluse

73. Faptul de a demonstra că un litigiu are un caracter „patrimonial” nu este în sine suficient pentru a genera aplicabilitatea art. 6 § 1 sub aspect civil [*Ferrazzini împotriva Italiei* (MC), 2001, pct. 25].

74. *Procedurile fiscale* figurează printre materiile care se situează în afara domeniului de aplicare a art. 6: materia fiscală aparține în continuare nucleului solid al prerogativelor autorității publice, caracterul public al raportului dintre contribuabil și comunitate rămânând predominant [*Vegotex International S.A. împotriva Belgiei* (MC), 2022, pct. 66; *Ferrazzini împotriva Italiei* (MC), 2001, pct. 29]. Este, de asemenea, exclusă procedura ordonanței președințiale în legătură cu plata drepturilor vamale [*Emesa Sugar N.V. împotriva țărilor de Jos* (dec.), 2005].

75. Același lucru este valabil, în materie de *imigrație*, în cazul procedurilor privind acordarea azilului politic sau expulzarea [cerere de anulare a unui decret de expulzare: *Maaouia împotriva Franței* (MC), 2000, pct. 38]; o extrădare [*Mamatkoulov și Askarov împotriva Turciei* (MC), 2005, pct. 81-83 ; *Peñafiel Salgado împotriva Spaniei* (dec.), 2002] ; refuzul de acorda viză [*M.N. și alții împotriva Belgiei* (dec.) (MC), 2020, pct. 137]; o acțiune în daune interese formulată de un solicitant de azil ca urmare a refuzului de a i se acorda azil [*Panjeheighalehei împotriva Danemarcei* (dec.), 2009], în ciuda unor posibile consecințe grave asupra vieții private sau de familie sau cu privire la perspectivele angajării (a se vedea, de asemenea și, *M.K. și alții împotriva Franței*, 2022, pct. 106 și referințele citate). Cu toate acestea, Curtea a precizat în *M.K. și alții împotriva Franței*, 2022, că aceste restricții privind domeniul de aplicare material al art. 6 § 1 privesc numai obiectul litigiului (pct. 106-108, precum și trimiterile la jurisprudența citată). Astfel, în această cauză, Curtea a statuat că acordarea sau refuzul unui loc de cazare de urgență pentru solicitanții de azil și pentru copiii acestora este de natură „civilă” (pct. 117).

Inaplicabilitatea art. 6 § 1 se extinde asupra includerii unui resortisant străin în fișierele sistemului de informații al acordurilor de la Schengen [*Dalea împotriva Franței* (dec.), 2010]. Dreptul la un pașaport (*Alpeyeva și Dzhalogoniya împotriva Rusiei*, 2018, pct. 129) și dreptul la cetățenie nu sunt drepturi cu caracter civil în sensul art. 6 [*Smirnov împotriva Rusiei* (dec.), 2006]. Cu toate acestea, dreptul unui resortisant străin de a solicita un permis de muncă poate intra sub incidența art. 6, atât în ceea ce privește angajatorul, cât și solicitantul, chiar dacă, potrivit dreptului intern, cel din urmă nu are calitatea de a solicita permisul, sub rezerva faptului că există doar un obstacol procedural care nu are incidență asupra esenței dreptului (*Jurisis și Collegium Mehrerau împotriva Austriei*, 2006, pct. 54-62).

76. Potrivit hotărârii din cauza *Vilho Eskelinen și alții împotriva Finlandei* (MC), 2007, *litigiile cu privire la funcționari* nu intră în câmpul de aplicare al art. 6 decât în situația în care sunt îndeplinite următoarele două criterii: dreptul național a exclus, în mod expres sau implicit precizat în hotărârea din *Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022 (pct. 292), accesul la „o instanță” pentru postul sau categoria de salariați în cauză; această derogare se bazează „pe motive obiective legate de interesul statului” (*Vilho Eskelinen și alții împotriva Finlandei* (MC), 2007, pct. 62, în conformitate cu precizările aduse în hotărârile din *Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 261, pct. 299-300; a se vedea și *Baka împotriva Ungariei* (MC), 2016, pct. 103 ; *Regner împotriva Republicii cehe* (MC), 2017, pct. 107). Potrivit abordării adoptate în cauza *Eskelinen*, simplul fapt că persoana în cauză aparține unui sector sau unui serviciu care participă la exercitarea autorității publice nu este în sine determinant. În plus, o eventuală excludere a aplicării art. 6 trebuie să fie compatibilă cu supremația dreptului. Pentru a face acest lucru, aceasta trebuie să se bazeze pe o dispoziție cu aplicabilitate generală [*Baka împotriva Ungariei* (MC), 2016, pct. 117], și nu pe o dispoziție individualizată, deoarece legile se aplică numai anumitor persoane care contravin statului de drept [*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 296, pct. 299). Cauza *Grzęda împotriva Poloniei* adaugă că, în cazul în care obiectul cauzei este strâns legat de problema independenței sistemului judiciar, acest lucru are un impact asupra examinării celei de a doua condiții a criteriului *Eskelinen* (pct. 300). Foarte puține cauze au concluzionat că sunt îndeplinite cele două condiții ale criteriului *Eskelinen*.

77. În cele câteva cauze în care, înainte de *Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, Curtea a statuat că prima condiție a criteriului *Eskelinen* era îndeplinită (pentru reamintire, cu privire la judecători, a se vedea *Bilgen împotriva Turciei*, 2021, pct. 70 și pct. 75), excluderea de la accesul la o instanță pentru postul în cauză era clară și „expresă” [a se vedea, de exemplu, *Suküt împotriva Turciei* (dec.), 2007; *Nedeltcho Popov împotriva Bulgariei*, 2007, pct. 38 ; *Apay împotriva Turciei* (dec.), 2007 ; *Nazsiz împotriva Turciei* (dec.), 2009 (a se lua în considerare abordarea din cauzele ulterioare *Eminağaoğlu împotriva Turciei*, 2021, pct. 74-76 ; și a se compara cu *Kövesi împotriva României*, 2020, pct. 119-121). Trebuie observat că lipsa posibilității de a contesta decizia atacată nu înseamnă, în sine, că accesul la o instanță este exclus, în sensul primei condiții (*Kamenos împotriva Ciprului*, 2017, pct. 75 și 84 a se vedea și *Kövesi împotriva României*, 2020, pct.122-123). În cauza *Kamenos mpotriva Ciprului*, 2017, reclamantul fusese sancționat disciplinar în fața unui organism unic, consiliul superior al magistraturii, care pronunțase o hotărâre definitivă (pct. 84). Consiliul constituia însă o „instanță” în sensul art. 6, astfel încât funcționarul revocat a avut acces la o instanță în sensul primei condiții a criteriului *Eskelinen*.

78. Curtea a precizat în mod clar că nimic nu îi interzice să califice drept „instanță”, în vederea aplicării criteriului *Eskelinen*, un anumit organism național care nu ține de sistemul judiciar (a se vedea principiul din *Bilgen împotriva Turciei*, 2021, pct. 71). Astfel, un organism administrativ sau parlamentar poate fi considerat „instanță”, ceea ce face ca art. 6 să fie aplicabil litigiilor privind funcționarii pe care le examinează ((*Oleksandr Volkov împotriva Ucrainei*, 2013, pct. 88); acest lucru poate fi valabil și în materia organismelor disciplinare ((*Kamenos împotriva Ciprului*, 2017, pct. 82-88) sau nu (*Bilgen împotriva Turciei*, 2021, pct. 74-75). În plus, pot exista situații particulare în care trebuie să stabilească dacă accesul la o instanță a fost exclus în temeiul dreptului intern nu în momentul în care a fost adoptată măsura contestată care îl implica pe reclamant, ci înaintea acestuia [*Baka împotriva Ungariei* (MC),2016, pct. 115-116].

79. În ceea ce privește a doua condiție, pentru ca excluderea să fie justificată, nu este suficient ca statul să demonstreze că funcționarul în cauză participă la exercitarea puterii publice [*Grzęda c. Pologne* (MC), 2022, pct. 296] sau că există – pentru a relua termenii folosiți de Curte în hotărârea *Pellegrin împotriva Franței* (MC) 1999 – o „legătură specială de încredere și de loialitate” între persoana în cauză și statul angajator. De asemenea, trebuie ca statul să arate că obiectul litigiului este legat de exercitarea autorității de stat sau să pună în discuție legătura specială citată anterior. În principiu, nimic nu justifică sustragerea conflictelor obișnuite de la locul de muncă de la garanțiile art. 6 – de exemplu cele legate de plata salariului, a unei indemnizații sau alte drepturi de acest gen – pe motivul existenței unui caracter special al relației dintre funcționarul în cauză și statul respectiv [*Vilho Eskelinen și alții împotriva Finlandei* (MC), 2007, pct. 62 și: *Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 261]. Curtea a concluzionat că art. 6 nu era aplicabil în cazul unui soldat exclus din armată din motive disciplinare, care nu putea contesta decizia de revocare în fața instanțelor, și a cărui „legătură specială de încredere și de loialitate” între acesta și stat fusese pusă în discuție [*Suküt împotriva Turciei* (dec.), 2007]. Aceasta a ajuns la aceeași concluzie în ceea ce privește anumiți înalți funcționari guvernamentali din domenii sensibile [*Spūlis și Vaškevičs împotriva Letoniei*, (dec.), 2014].

Pe de altă parte, în hotărârile *Bilgen împotriva Turciei*, 2021, pct. 79-81, și *Eminağaoğlu împotriva Turciei*, 2021, pct. 76-80, referitoare la magistrați, Curtea a subliniat că acest raționament nu s-a transpus în cazul membrilor puterii judecătorești, în special având în vedere garanțiile de independență. Ulterior, hotărârea *Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022 a clarificat relevanța considerațiilor referitoare la independența sistemului judiciar în cauzele referitoare la activitatea profesională principală a unui judecător (rol judiciar), dar și a altor funcții oficiale (în contextul unui mandat de judecător membru al Consiliului Superior al Magistraturii, de exemplu, pct. 303). De fapt, este vorba de un judecător în funcție care a deținut un mandat de judecător ales în cadrul organismului investit cu protejarea independenței sistemului judecătoresc (Consiliul Superior al Magistraturii). Legea a încheiat prematur acest mandat și în absența unui control juridic al legalității revocării (reclamantul rămânând judecător în funcție în jurisdicția sa). În opinia Curții, lipsa controlului unei măsuri care viza menținerea independenței sistemului judecătoresc nu poate fi considerată ca fiind de interes pentru statul de drept și, prin urmare, nu a fost îndeplinită cea de a doua condiție a criteriului *Eskelinen*; aceasta a subliniat că „membrii corpului judecătoresc ar trebui, la fel ca ceilalți cetățeni, să se bucure de protecție împotriva arbitrarului care ar putea proveni din puterile legislative și executive; cu toate acestea, numai controlul exercitat de un organism judiciar independent de legalitatea măsurilor, precum revocarea, poate asigura efectiv o astfel de protecție” (pct. 295-327).

80. *Drepturile politice* precum dreptul de a candida și dreptul de a-și continua mandatul (litigiu electoral: *Pierre-Bloch împotriva Franței*, 1997, pct. 50), dreptul la pensie în calitate de fost deputat [*Papon împotriva Franței* (dec.)], sau dreptul unui partid politic de a se angaja în activități politice [pentru cazul referitor la dizolvarea unui partid: *Refah Partisi (Partidul Prosperității) și alții împotriva Turciei* (dec.), 2000] nu pot fi considerate drepturi civile în sensul art. 6 § 1. De asemenea, apartenența la un partid politic sau la o asociație politică nu intră sub incidența art. 6 (*Lovrić împotriva Croației*, 2017, pct. 55). În mod similar, procedura în cadrul căreia unei organizații neguvernamentale, responsabilă cu observarea alegerilor legislative, i-a fost refuzat accesul la documente care nu includeau informații referitoare la organizație însăși, nu intră în domeniul de aplicare a art. 6 § 1 [*Geraguyn Khorhurd Patgamavorakan Akumb împotriva Armeniei* (dec.), 2009]. Curtea a confirmat că modalitățile de exercitare a unui mandat politic, în special obligația de a nu se afla într-o situație de conflict de interese, sunt de natură politică și nu civilă [*Cătănciu împotriva României* (dec.), 2018, pct. 35].

81. În plus, Convenția nu garantează în sine dreptul la urmărirea penală sau la condamnarea terților [*Perez împotriva Franței* (MC), 2004, pct. 70; *Mustafa Tunç și Fecire Tunç împotriva Turciei* (MC), 2015, pct. 218, prin care se solicită introducerea unei căi de atac împotriva unei decizii de a nu urmări penal o altă persoană; *Bakoyanni c. Grèce*, 2022, pct. 65), și nici, ca atare, un grad dublu de competență în

materie civilă [*Durisotto împotriva Italiei* (dec.), 2014, pct. 53, și trimiterile citate]. În plus, art. 6 nu se aplică procedurilor referitoare la condițiile de aplicare a unei legi privind amnistia [*Montcornet de Caumont împotriva Franței* (dec.), 2003] și nu garantează niciun drept la o anumită formă de executare a pedepsei sale sau la eliberarea condiționată (*Ballıktaş Bingöllü împotriva Turciei*, 2021, pct. 48). Art. 6 § 1 nu impune existența unei instanțe naționale care să aibă competența de a cenzura sau de a anula dreptul în vigoare (*James și alții împotriva Regatului Unit*, 1986, pct. 81). În plus, s-a constatat că art. 6 nu se aplică unei măsuri procedurale nedisciplinare adoptate de judecător împotriva avocaților, în cadrul unei proceduri specifice în care comportamentul lor profesional a fost pus în discuție, pentru a asigura buna administrare a justiției (*Angerjöv și Greinoman împotriva Estoniei*, 2022, pct. 95-102).

82. Dreptul de a lua în considerare aspecte discutate în ședință publică nu are un caracter civil în sensul Convenției (*Mackay și BBC Scotland împotriva Regatului Unit*, 2010, pct. 20-22).

83. Concluzie: Atunci când există o „contestație privind drepturi și obligații cu caracter civil”, astfel, cum este definită potrivit criteriilor menționate mai sus, art. 6 § 1 garantează fiecărui justițiabil dreptul ca această contestație să fie prezentată în fața unei instanțe. Acest articol consacră „dreptul la o instanță”, pentru care dreptul de acces, și anume dreptul de a sesiza instanța în materie civilă, reprezintă un aspect. La acesta se adaugă garanțiile prevăzute de art. 6 § 1 în ceea ce privește organizarea și compunerea instanței și în ceea ce privește desfășurarea procedurii. Ansamblul formează, pe scurt, dreptul la un „proces echitabil” (*Golder împotriva Regatului Unit*, 1975, pct. 36).

E. Interacțiunea cu alte articole din Convenție²

84. Convenția trebuie interpretată în ansamblul său și trebuie interpretată prin asigurarea armoniei și coerenței interne a diferitelor sale dispoziții [a se vedea, de exemplu, în principiu, *Mihalache împotriva României*, (MC), 2019, pct. 92].

1. Art. 2 – Dreptul la viață

85. În cauza *Fernandes de Oliveira împotriva Portugaliei* (MC), 2019, fiul reclamantei, care fusese internat într-un spital de psihiatrie, a evadat și s-a sinucis. Invocând art. 2, reclamanta a reproșat autorităților că nu protejaseră dreptul la viață al fiului său. Ea s-a plâns, de asemenea, cu privire la durata acțiunii sale în despăgubire împotriva spitalului în temeiul art. 6 § 1. Marea Cameră a decis să analizeze acest capăt de cerere din perspectiva art. 2 din Convenție (pct. 80-81).

86. Art. 6 prevede o cerință de independență, iar protecția procedurală a dreptului la viață prevăzut la art. 2 din Convenție implică faptul că investigația efectuată trebuie să fie suficient de independentă. În hotărârea *Mustafa Tunç și Fecire Tunç împotriva Turciei* (MC), 2015, Marea Cameră a clarificat, printre altele, dacă autoritățile de anchetă trebuie să respecte criteriile de independență ale art. 2 similare celor care prevalează în domeniul art. 6 (pct. 217 și urm.).

87. În *Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României* (MC), 2019, Marea Cameră a subliniat diferența dintre, pe de o parte, dreptul la o anchetă efectivă în temeiul art. 2 din Convenție și, pe de altă parte, dreptul de acces la o instanță garantat de art. 6 § 1, care se referă la dreptul victimei de a solicita repararea prejudiciului suferit (pct. 193).

2. Art. 5 – Dreptul la libertate³

88. Art. 5 § 4 constituie o *lex specialis* în raport cu art. 6 (civil) și există o legătură strânsă între aceste două dispoziții ale Convenției, deși procedura prevăzută la art. 5 § 4 nu trebuie să fie întotdeauna

2. A se vedea, de asemenea, Ghidurile de jurisprudență cu privire la următoarele articole: *Art. 2 (dreptul la viață)*, *art. 6 de drept penal*, *art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie)*, *art. 13 (dreptul la o cale de atac efectivă)* și *art. 1 din Protocolul nr. 1 (protecția proprietății)*.

3. A se vedea *Ghidul de jurisprudență privind art. 5 – Dreptul la libertate și la siguranță*.

însoțită de garanții identice cu cele prevăzute la art. 6 pentru procedurile civile sau penale (*Manzano Diaz împotriva Belgiei*, pct. 38).

89. Garanțiile în cadrul procedurilor care implică dreptul la libertate pot fi mai exigente decât cele aplicabile într-o cauză de natură civilă (*Corneschi împotriva României*, 2022, pct. 106).

3. Art. 6 § 1 (proces penal echitabil) ⁴

90. Curtea a confirmat faptul că drepturile acuzatului și cele ale inculpatului necesită o protecție mai puternică decât drepturile părților la un proces civil. Prin urmare, principiile și standardele aplicabile procedurilor penale trebuie stabilite cu o precizie și o claritate deosebite [*Moreira Ferreira împotriva Portugaliei (nr. 2)*, (MC), 2017, pct. 67]. Prin urmare, cerințele inerente noțiunii de „proces echitabil” nu sunt neapărat aceleași în litigiile privind drepturile și obligațiile civile: „statele contractante se bucură de o marjă de apreciere mai largă în materia contenciosului civil decât în cazul urmărilor penale” (*Dombo Beheer B.V. împotriva Țărilor de Jos*, 1993, pct. 32; *Levages Prestations Services împotriva Franței*, 1996, pct. 46, a se vedea și *supra*). Partea civilă nu se află în aceeași poziție precum celelalte persoane implicate în cadrul unei proceduri penale. În acest caz, cele două părți opuse sunt acuzatul, care încearcă să dovedească faptul că acuzația este nefondată, și procurorul, care reprezintă acuzarea. O persoană care se constituie parte civilă, în timp ce încearcă să susțină acuzarea, urmărește în primul rând să obțină repararea prejudiciului pe care consideră că l-a suferit. Prin urmare, aceasta nu participă la aspectul penal al procedurii, ci la aspectul civil. Rezultă că drepturile sale în raport cu principiul egalității armelor și cu cel al procedurilor în contradictoriu nu sunt aceleași cu cele ale inculpatului față de procuror (*Gorou împotriva Greciei (nr. 4)* 2007, pct. 26-27 în ceea ce privește refuzul suspendării unei ședințe, pct. 22 în cazul unui recurs în casație; a se compara cu *Andrejeva împotriva Letoniei*, (MC), 2009, pct. 100-102 privind rolul procurorului/ministerului public în raport cu partea din procedura civilă).

91. În jurisprudența sa, atunci când examinează o procedură sub aspectul civil, în temeiul art. 6, Curtea poate considera că este necesar să se bazeze pe abordarea sa în materie penală [*Mihail Mihăilescu împotriva României*, 2021, pct. 75 și următoarele, Echitatea, Principii generale mai jos, și viceversa *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei*, 2020, pct. 209 și 250, pct. 55-56].

92. Trebuie remarcat faptul că desfășurarea procedurilor penale poate avea, în unele cazuri, un impact asupra caracterului echitabil al unei contestații de natură „civilă” (a se vedea în special chestiunea specifică părții civile sau a drepturilor civile aferente unei proceduri de urmărire penală în *Mihail Mihăilescu împotriva României* 2021, pct. 74-89, inclusiv chestiunea autorității de lucru judecat, *Victor Laurențiu Marin împotriva României*, 2021, pct. 144-150, și *Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României* (MC), 2019, pct. 192-201).

93. De asemenea, trebuie remarcat faptul că, în ceea ce privește cerințele instituționale prevăzute la art. 6 § 1, cum ar fi independența și imparțialitatea unei „instanțe instituite prin lege”, precum și principiile fundamentale ale Convenției, Curtea s-a întemeiat atât pe precedentele sale în materie „civilă”, cât și în materie „penală” în elaborarea jurisprudenței sale [a se vedea în special *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 211 și următoarele; *Morice împotriva Franței* (MC), 2015]. Alte principii civile se aplică, de asemenea, în materie penală [a se vedea, de exemplu, *Vegotex International S.A. împotriva Belgiei* (MC), 2022, pct. 94, pct. 133].

94. În sfârșit, aplicabilitatea art. 6 § 1 în ceea ce privește aspectele sale civile nu privează Curtea de a examina dacă acest articol este aplicabil și în aspectele penale [*Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei*, (MC), 2018, pct. 121 și *Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018, pct. 43]. Trebuie remarcat faptul că și Curtea a statuat de mult timp că procedurile disciplinare nu sunt, ca atare, „chestiuni penale” (*Peleki împotriva Greciei*, 2020, pct. 35-36).

4. Vezi *Ghidul privind art. 6, aspectul penal*.

4. Art. 6 § 2 (prezumția de nevinovăție)

95. În principiu, procedurile referitoare la cererile de despăgubire în cadrul procedurilor civile în urma achitării sau suspendării procedurilor sunt examinate din punctul de vedere al art. 6 § 2 din Convenție. Curtea a soluționat o cauză în care o reclamantă a reproșat că răspunderea sa civilă pentru acțiunile fiului său minor a fost stabilită pe baza unei proceduri penale în care fiul său nu avusese decât calitatea de martor și în care ea însăși nu avusese niciun statut procedural. Nu s-a invocat în niciuna dintre proceduri, civilă sau penală, că reclamanta ar fi săvârșit o faptă ilegală. În consecință, cauza nu s-a referit la dreptul la prezumția de nevinovăție garantat de art. 6 § 2. Cu toate acestea, Curtea a considerat că principiile dezvoltate în jurisprudența sa în temeiul articolului menționat erau relevante în prezenta cauză în temeiul art. 6 § 1 (*Kožemiakina împotriva Lituaniei*, 2018, pct. 51).

5. Art. 8 (Dreptul la viața privată și de familie) ⁵

96. În cazul în care elementul pecuniar al unui litigiu este considerat relevant pentru aplicabilitatea art. 6 § 1 în partea sa civilă, art. 8 nu devine în mod automat aplicabil din punctul de vedere al dreptului la respectarea „vieții private” [*Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018, pct. 54 și 122; a se vedea, de asemenea, *Ballıktaş Bingöllü împotriva Turciei*, 2021, pct.60-61, cu o concluzie diferită cu privire la aplicabilitatea art. 6 și art. 8]. Pe de altă parte, noțiunea de „viață privată” în sensul art. 8 § 1 din Convenție este un factor luat în considerare pentru a concluziona că art. 6 § 1 este aplicabil [a se vedea *Altay împotriva Turciei (nr. 2)*, 2019, pct. 68].

97. În timp ce art. 6 § 1 prevede o garanție procedurală în materie civilă, art. 8 îndeplinește obiectivul mai larg de a asigura respectarea vieții private și de familie. Deși art. 8 nu conține nicio cerință procedurală explicită, procesul decizional legat de măsurile de ingerință trebuie să fie echitabil și capabil să respecte interesele protejate de dispoziția respectivă (*Scalzo împotriva Italiei*, 2022, pct. 29).

98. Curtea a subliniat caracterul specific al procedurilor din dreptul familiei din unghiul art. 6 § 1 (*Plazzi împotriva Elveției*, 2022, pct. 58-59 și pct. 77), pe care nu l-a luat în considerare separat din punctul de vedere al art. 8 (comparativ, de exemplu, cu durata procedurilor privind încredințarea și locul de reședință ale copilului examinate în temeiul art. 8, *M.H. împotriva Poloniei*, 2022, pct. 55; a se vedea, de asemenea, *Veres împotriva Spaniei*, 2022, pct. 52-54). Aceasta a recunoscut că ar putea exista situații excepționale, justificate în mod corespunzător de interesul superior al copilului, în care o urgență specială impunea ca părintele în cauză să poată schimba domiciliul copilului fără a trebui să aștepte o hotărâre definitivă pe fond. Cu toate acestea, aceasta a precizat că, în astfel de împrejurări, era necesar să se asigure că părintele în cauză avea posibilitatea de a se adresa unui judecător înainte de intrarea în vigoare a retragerii efectului suspensiv și de a i se aduce la cunoștință procedura care trebuie urmată (a se vedea de asemenea *Roth împotriva Elveției*, 2022, pct. 67 și 84).

99. În hotărârea *López Ribalda și alții împotriva Spaniei* (MC), 2019, Curtea a examinat dacă luarea în considerare ca probă în cadrul unui proces civil a imaginilor de supraveghere video secretă (art. 8) a adus atingere caracterului echitabil al procedurilor în ansamblul său (pct. 154-158) și al interceptărilor telefonice, a se vedea *Adomaitis împotriva Lituaniei*, 2022, pct. 68-74. În cauza *Evers împotriva Germaniei*, 2020, Curtea s-a pronunțat în favoarea respectării în cadrul procedurii, a dreptului la autodeterminare și la demnitate a persoanelor vulnerabile care suferă de tulburări psihice în sensul art. 8 (art. 82-84). În cauza *M.L. împotriva Slovaciei*, 2021, Curtea a comparat în paralel protecția procedurală implicită a art. 8 cu cea explicită a art. 6 § 1 (pct. 57; *Paparrigopoulos împotriva Greciei*, 2022, pct. 49 – a se vedea, de asemenea, legătura dintre art. 6 și 8, *Ovcharenko și Kolos împotriva Ucrainei*, 2023, pct. 126).

5. A se vedea *Ghidul privind art. 8 – Dreptul la respectarea vieții private și de familie*.

6. Art. 10 (libertatea de exprimare)

100. Curtea a soluționat cauzele în care reclamantii au fost condamnați pentru sfidarea instanței din cauza declarațiilor făcute în instanță sau împotriva judecătorilor. Inițial, Curtea a efectuat o examinare separată a plângerilor formulate în temeiul art. 6 și 10 din Convenție, considerând în același timp că lipsa echității în procedura sumară de dispreț constatată de Curte nu face decât să agraveze lipsa proporționalității (*Kyprianou împotriva Ciprului*, (MC), 2005, pct. 181). Mai recent, aceasta a concluzionat că, din cauza disfuncționalităților procedurii în cauză (care au condus la constatarea încălcării art. 6 § 1), restricția privind libertatea de exprimare a reclamantului nu era însoțită de „garanții eficiente și adecvate” împotriva arbitrarului și că, prin urmare, nu era necesară într-o societate democratică, cu încălcarea art. 10 (*Słomka împotriva Poloniei*, 2018, pct. 69-70).

7. Alte articole

101. Art. 6 § 1 constituie o *lex specialis* în raport cu art. 13: cerințele sale, care includ întreaga gamă de garanții specifice procedurilor judiciare, sunt mai stricte decât cele prevăzute la art. 13, care sunt astfel absorbite de acestea [*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 352 și *Kudła împotriva Poloniei* (MC), 2000, pct. 146 – comparativ cu *Lošte împotriva Franței*, 2022, pct. 61].

102. În hotărârea *Černius și Rinkevičius împotriva Lituaniei*, 2020, pct. 49, Curtea a examinat, în temeiul art. 6 § 1, o plângere referitoare la refuzul instanțelor naționale de a acorda reclamanților, care au avut câștig de cauză, o sumă cu titlu de cheltuieli de judecată, capăt de cerere pe care părțile în cauză l-au formulat în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1 coroborat cu art. 13 din Convenție [a se compara *Taratukhin împotriva Rusiei* (dec.), 2020, pct. 27, și pentru recuperarea sumelor datorate, a se vedea *Gogić împotriva Croației*, 2020, pct. 45]. În cauza *Cindrić și Bešlić împotriva Croației*, 2016, pct. 119-123 privind costurile plătite la sfârșitul procesului și constând în retribuții ale funcționarilor publici, Curtea a examinat plângerea din punctul de vedere al ambelor articole (pct. 110 și 119-123; a se compara cu *Bursać și alții împotriva Croației*, pct. 107-108). A se vedea, de asemenea, *Zustović împotriva Croației*, 2021, pct. 98-100 și *Čolić împotriva Croației*, 2021, pct. 39-48 pentru trimiterea la jurisprudență.

103. De asemenea, poate exista o legătură între problema efectului util al unei căi de atac constituționale în sensul art. 35 § 1 și problema aplicabilității art. 6 § 1 în procedura în fața Curții Constituționale (*Xero Flor w Polsce sp. z o.o. împotriva Poloniei*, 2021, pct. 201-209). Un

II. Dreptul la o instanță

Art. 6 § 1 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî (...) asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil (...).”

A. Dreptul și accesul la o instanță

104. Dreptul de acces la o instanță în sensul art. 6 a fost definit în hotărârea *Golder împotriva Regatului-Unit*, 1975, pct. 28-36 [a se vedea mai recent *Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 342-343]. Referindu-se la principiile preeminenței dreptului și interzicerii oricărei puteri arbitrare care să stea la baza Convenției, Curtea a afirmat că dreptul de acces la o instanță era un element inerent al garanțiilor consacrate de art. 6 [*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 298, *Zubac împotriva Croației* (MC), pct. 76 și următoarele]. În cazul în care justițiabilul nu are acces la o instanță

independentă și imparțială, se pune întotdeauna problema respectării preeminenței dreptului (idem, pct. 343). Astfel, pentru ca legislația națională care exclude accesul la o instanță să producă efecte în temeiul art. 6 § 1 într-un anumit caz, aceasta trebuie să fie compatibilă cu statul de drept (idem, pct. 299 în contextul examinării celei de a doua condiții a criteriului *Eskelinen*).

105. Dreptul la un proces echitabil garantat de art. 6 § 1 impune existența unei căi judiciare efective care să permită revendicarea drepturilor civile [*Naiț-Liman împotriva Elveției* (MC), 2018, pct. 112 , *Běleš și alții împotriva Republicii Cehe*, 2002, pct. 49].

106. Fiecare justițiabil are dreptul să prezinte în fața unei instanțe orice cerere referitoare la „drepturile și obligațiile sale cu caracter civil”. Astfel, art. 6 § 1 consacră „dreptul la instanță”, pentru care „dreptul de acces”, și anume dreptul de a sesiza instanța în materie civilă, constituie un aspect [*Naiț-Liman împotriva Elveției* (MC), pct. 113; și referințele citate; *Golder împotriva Regatului Unit*, 1975, pct. 36]. Art. 6 § 1 poate fi așadar invocat de orice persoană care, considerând nelegală ingerința în exercitarea unuia dintre drepturile sale cu caracter civil, se plânge că nu a avut posibilitatea să se adreseze în privința unei asemenea încălcări unei instanțe ce corespunde cerințelor art. 6 § 1. Atunci când există, cu privire la legalitatea unei astfel de ingerințe, o încălcare reală și serioasă referitoare fie la existența, fie la întinderea dreptului invocat, justițiabilul are dreptul, în temeiul art. 6 § 1, ca „o instanță să soluționeze această chestiune de drept intern” (*Z și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 92; *Markovic și alții împotriva Italiei* (MC), 2006, pct. 98]. Refuzul unei instanțe de a examina acuzațiile justițiabililor privind compatibilitatea unei proceduri cu garanțiile fundamentale ale unui proces echitabil le limitează acestora dreptul de acces la o instanță [*Al-Dulimi și Montana Management Inc. împotriva Elveției* (MC), 2016, pct. 131].

107. „Dreptul la instanță”, la fel ca și dreptul de acces, nu are un caracter absolut: drepturile pot da naștere la limitări, dar nu pot restricționa accesul liber al unui individ într-un mod sau până la un punct astfel încât dreptul să fie afectat în însăși esența sa [*Stanev împotriva Bulgariei* (MC), 2012, pct. 229; *Baka împotriva Ungariei* (MC), 2016, pct. 120; *Naiț-Liman împotriva Elveției* (MC), 2018, pct. 114; *Philis împotriva Greciei (nr. 2012)*, 1991, pct. 59; *De Geouffre de la Pradelle împotriva Franței*, 1992, pct. 28]⁶. În plus, limitările nu sunt compatibile cu art. 6 § 1 decât dacă urmăresc un scop legitim și dacă există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul vizat [*Parohia Greco-Catolică Lupeni și alții împotriva României* (MC), 2016, pct. 89; *Naiț-Liman împotriva Elveției* (MC), 2018, pct. 115].

108. Art. 6 nu garantează dreptul de acces la o instanță competentă să invalideze sau să înlocuiască o lege emisă de puterea legislativă. Cu toate acestea, în cazul în care un decret – emis în temeiul unei legi – o decizie sau un alt act, chiar dacă nu afectează în mod formal o anumită persoană fizică sau juridică, afectează în esență „drepturile sau obligațiile civile” ale acestei persoane sau ale unui grup de persoane aflate într-o situație similară, fie din cauza anumitor caracteristici proprii, fie a unor circumstanțe de fapt care le diferențiază de orice altă persoană, art. 6 § 1 poate impune ca fondul deciziei sau al măsurii în cauză să fie contestat de persoana sau grupul în cauză în fața unei „instanțe” care îndeplinește cerințele acestei dispoziții (*Posti și Rahko împotriva Finlandei*, 2002, pct. 53-54). Acest lucru se aplică *a fortiori* unei măsuri care aplică legea aplicabilă într-un anumit caz (*Project-Trade d.o.o. împotriva Croației*, 2020, pct. 67-68).

109. Deși dreptul de a prezenta o contestație civilă în fața unui judecător se numără printre „princiipiile fundamentale ale dreptului universal recunoscut”, Curtea nu consideră că aceste garanții figurează printre normele *jus cogens*, în starea actuală a dreptului internațional [*Al-Dulimi și Montana Management Inc. împotriva Elveției* (MC), 2016, pct. 136].

110. În hotărârea *Baka împotriva Ungariei* (MC), Curtea a constatat importanța crescută pe care documentele internaționale și cele ale Consiliului European, precum și jurisprudența instanțelor internaționale și practica altor organisme internaționale o acordă respectării caracterului echitabil al

6. A se vedea, de asemenea, partea „EchitateEchitate”.

procedurii în cauzele care privesc revocarea sau destituirea judecătorilor, în special intervenției unei autorități independente de puterile executivă și legislativă în orice decizie legată de încetarea mandatului unui magistrat (pct. 121) – a se vedea *Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 327 și pct. 345. Hotărârea *Kövesi împotriva României*, 2020, a aplicat aceleași considerații în ceea ce privește procurorii (pct. 156). A se vedea, de asemenea, în chestiuni disciplinare, *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, pct. 176-186 și *Eminağaoğlu împotriva Turciei*, 2021, pct. 99-104; și pentru o mutare din funcție, *Bilgen împotriva Turciei*, 2021, pct. 63.

În cauza *Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, prin efectul legii a încetat prematur mandatul reclamantului în calitate de judecător și membru al Consiliului Judiciar Național, fără posibilitatea unui control jurisdicțional (pct. 345-348). Curtea a statuat că garanțiile procedurale similare celor care ar trebui să se aplice în cazul revocării sau al destituirii unui judecător ar trebui să se aplice și în cazul în care un judecător, membru al Consiliului Magistraturii (organismul însărcinat cu protecția independenței sistemului judiciar) a fost revocat din funcție (pct. 345). În această situație, este necesar „să se țină seama de interesul public puternic pentru menținerea independenței sistemului judiciar și a preeminenței dreptului” și dacă au existat reforme ale sistemului judiciar de către guvern, contextul general în care acestea fac parte (pct. 346 și pct. 348-349).

111. În decizia *Lovrić împotriva Croației*, 2017, care privea excluderea unui membru al unei asociații, Curtea a subliniat că o limitare a dreptului de acces la o instanță pentru a contesta o astfel de decizie urmărea un „scop legitim”, care ținea de autonomia organizațională a asociațiilor (Curtea a făcut referire la art. 11 din Convenție). Întinderea controlului jurisdicțional al unei astfel de decizii poate fi redusă, chiar și în mod semnificativ, însă persoana în cauză nu trebuie să fie privată de dreptul la o cale de atac jurisdicțională (pct. 71-73).

1. Un drept concret și efectiv

112. Dreptul de acces la o instanță trebuie să fie „real și efectiv” [*Zubac împotriva Croației* (MC), 2018, pct. 76-79; *Bellet împotriva Franței*, 1995, pct. 38], având în vedere locul proeminent pe care dreptul la un proces echitabil îl ocupă într-o societate democratică [*Prințul Hans-Adam II din Liechtenstein împotriva Germaniei*, (MC), 2001, pct. 45]. Eficacitatea dreptului de acces impune ca o persoană „să aibă o posibilitate clară și concretă de a contesta un act care constituie o ingerință în drepturile sale” [*Bellet împotriva Franței*, 1995, pct. 36; *Nunes Dias împotriva Portugaliei* (dec.), 2003, în ceea ce privește normele privind citarea; *Fazliyski împotriva Bulgariei*, 2013, în ceea ce privește lipsa controlului jurisdicțional asupra unei expertize determinante pentru soluționarea unui litigiu de muncă privind securitatea națională și suspendarea automată a unei judecătore pe motiv de exercitare a dreptului său de a formula o cale de atac împotriva deciziei disciplinare de excludere din magistratură, *Camelia Bogdan împotriva României*, 2020, pct. 75-77], sau o posibilitate clară și concretă de a solicita despăgubiri (*Georgel și Georgeta Stoicescu împotriva României*, 2011, pct. 74). Acest drept este diferit de cel garantat de art. 13 din Convenție ⁷(*X și alții împotriva Rusiei*, 2020, pct. 50).

113. Legislația referitoare la formalitățile și termenele care trebuie respectate pentru a formula un recurs vizează asigurarea bunei administrări a justiției și respectarea, în special, a principiului securității juridice (*Cañete de Goñi împotriva Spaniei*, 2002, pct. 36). Astfel, reglementarea în cauză sau aplicarea acesteia nu trebuie să împiedice justițiabilul să se prevaleze de o cale de atac disponibilă [*Miragall Escolano și alții împotriva Spaniei*, 2000, pct. 36; *Zvolský și Zvolská împotriva Republicii Cehe*, 2002, pct. 51]. În special, trebuie, în fiecare caz, să se procedeze la o evaluare în lumina particularităților procedurii despre care se face vorbire (*Kurşun împotriva Turciei*, 2018, pct. 103-104). Instanțele trebuie, în aplicarea normelor de procedură, să evite un formalism excesiv care ar aduce

7. A se vedea *Ghidul privind art. 13 din Convenție – Dreptul la o cale de atac efectivă*.

atingere caracterului echitabil al procedurilor și o flexibilitate excesivă care ar conduce la eliminarea condițiilor procedurale stabilite de lege (*Hasan Tunç și alții împotriva Turciei*, 2017, pct. 32-33).

114. Pe scurt, respectarea normelor formale de procedură civilă, care permit părților să soluționeze un litigiu, este utilă și importantă, întrucât este de natură să limiteze puterea discreționară, să asigure egalitatea armelor, să prevină arbitraritatea, să permită soluționarea și judecarea unui litigiu în mod eficient și într-un termen rezonabil și să asigure securitatea juridică și respectul față de instanță [*Zabac împotriva Croației*, (MC), 2018, pct. 96]. Dreptul de acces la o instanță este afectat în însăși esența sa atunci când reglementarea acestuia încetează să mai servească scopurilor de „securitate juridică” și „bunei administrări a justiției” și constituie un obstacol care împiedică justițiabilul să solicite soluționarea pe fond a litigiului de către instanța competentă [*Zubac împotriva Croației* (MC), 2018, pct. 98]. În cazul unei indicări inexacte sau incorecte a termenelor care trebuie respectate de autorități, instanțele naționale trebuie să țină cont suficient de circumstanțele specifice ale cauzei și să nu aplice normele și jurisprudența relevante într-un mod prea rigid [a se compara *Clavien împotriva Elveției* (dec.), 2017 și *Gajtani împotriva Elveției*, 2014].

115. Dreptul la acțiune sau la o cale de atac trebuie să se exercite din momentul în care părțile interesate pot cunoaște efectiv deciziile judiciare care le impun o obligație sau care ar putea aduce atingere drepturilor sau intereselor lor legitime. În caz contrar, curțile și tribunalele ar putea, prin întârzierea notificării deciziilor lor, să scurteze substanțial termenele căilor de atac sau chiar să facă imposibilă introducerea unei căi de atac. Notificarea, ca act de comunicare între organul jurisdicțional și părți, servește la aducerea la cunoștință a deciziei instanței, precum și a fundamentelor care o motivează, pentru a permite părților, dacă este cazul, să formuleze o cale de atac (*Miragall Escolano și alții împotriva Spaniei*, 2000, pct. 37) sau unei părți terțe interesate să intervină (*Cañete de Goñi împotriva Spaniei*, 2002, pct. 40, referitoare la o persoană fizică care nu fusese citată să compare în calitate de terț interesat într-o procedură al cărei rezultat i-a cauzat un prejudiciu).

116. La un nivel mai general, autoritățile naționale trebuie să acționeze cu toată diligența necesară pentru ca justițiabilul să fie informat despre procedura care îl privește, astfel încât să poată să compare și să se apere, notificarea procedurii neputând fi lăsată în întregime la discreția părții adverse (a se vedea, pentru rememorarea jurisprudenței, *Schmidt împotriva Letoniei*, pct. 86-90, pct. 92 și pct. 94-95, referitoare la reclamant care nu fusese informat despre procedura de divorț, Curtea subliniind că miza unei astfel de proceduri impunea o diligență specială din partea autorităților, pentru a asigura respectarea dreptului de acces la o instanță). Hotărârea *Marina Aucanada Group S.L. împotriva Spaniei* 2022 a subliniat importanța unei notificări adecvate atunci când calea de atac trebuie depusă într-un anumit termen (pct. 41).

117. În ceea ce privește deciziile administrative care pot afecta în mod direct terții, trebuie să existe un sistem de notificare coerent pentru a se asigura că datele sunt accesibile, în termenul stabilit, oricărei persoane potențial interesate (*Stichting Landgoed Steenberghe și alții împotriva Țărilor de Jos*, 2021, pct. 47 privind un sistem de notificare/comunicare online exclusiv prin intermediul internetului, pct. 50-53). Un mecanism de publicitate colectivă a actelor administrative care păstrează un echilibru just între interesele administrației și cele ale persoanelor în cauză, oferind, în special, acestora din urmă o posibilitate clară, concretă și efectivă de a contesta actul administrativ nu constituie un obstacol disproporționat față de dreptul de acces la o instanță [*Geffre împotriva Franței* (dec.), 2003].

Aceste principii au fost aplicate în cazul procedurilor judiciare în curs în care judecătorul a dispus publicarea în Jurnalul Oficial a unei notificări care să permită participarea oricărei „părți interesate” (*Marina Aucanada Group S.L. împotriva Spaniei*, 2022, pct. 40-44). Deși în acest caz nu exista un sistem coerent de notificare în sine, Curtea a constatat că societatea reclamantă ar fi putut avea cunoștință în mod rezonabil de procedura care o interesează și nu a constatat o încălcare a dreptului de acces la o instanță (pct. 51). Procedura de anulare a unei proceduri publice de ofertare a fost urmată de presa locală, dar fără convocarea directă a ofertanților în calitate de părți interesate (a se vedea pct. 44-54, inclusiv obligația de diligență a societăților care participă la o procedură de ofertare, pct. 52-53).

În cauza *Zavodnik împotriva Sloveniei*, 2015, se făcea vorbire despre o notificare în cadrul procedurii insolvenței. Curtea a hotărât că modul în care a fost notificată ședința nu a fost adecvat (ședința fusese anunțată pe panoul de afișaj al instanței și în jurnalul oficial), ceea ce l-a împiedicat pe reclamant să conteste repartizarea activelor (*Zavodnik împotriva Sloveniei*, 2015, pct. 78-81).

118. Garanțiile în ceea ce privește accesul la o instanță se aplică atât în procedurile dintre persoane fizice, cât și în procedurile care implică autorități publice, chiar dacă acești factori pot avea un impact asupra examinării proporționalității măsurii contestate (*Čolić împotriva Croației*, 2021, pct. 53).

119. În circumstanțele specifice ale unei cauze, caracterul concret și efectiv al dreptului de acces la o instanță poate fi limitat, de exemplu:

- de costul prohibitiv al procedurii în raport cu capacitatea financiară a justițiabilului:
 - suma excesivă a garanției pentru o plângere cu constituire de parte civilă (*Aït-Mouhoub împotriva Franței*, 1998, pct. 57-58; *García Manibardo împotriva Spaniei*, 2000, pct. 38-45);
 - de cheltuielile de procedură prea mari [*Kreuz împotriva Poloniei*, 2001, pct. 60-67; *Podbielski și PPU Polpure împotriva Poloniei*, 2005, pct. 65-66; *Weissman și alții împotriva României*, 2006, pct. 42; *Georgel și Georgeta Stoicescu împotriva României*, 2011, pct. 69-70, și, *a contrario*, *Reuther împotriva Germaniei* (dec.), 2003]. În aceste cauze, Curtea a abordat problema taxelor judiciare impuse în cadrul procedurilor civile, care ar fi trebuit să fie plătite înainte de introducerea cererii și care aveau ca efect, în cazul reclamanților care nu aveau posibilitatea să le plătească, faptul că le era împiedicat accesul la o instanță de prim grad sau la o etapă ulterioară a procedurii (*a contrario*, *Tolstoy Miloslavsky împotriva Regatului Unit*, 1995, pct. 62-67 pentru plata unei cauțiuni înaintea introducerii apelului). Curtea a clarificat faptul că, în cazul în care există o posibilitate de scutire de taxa de timbru necesară pentru a sesiza judecătorul după o evaluare a situației financiare a solicitantului, autoritățile trebuie să se pronunțe cu diligență (*Laçi împotriva Albaniei*, 2021, pct. 53-60), care se aplică și reclamantului (*ELCOMP sp. z o.o. împotriva Poloniei*, 2021, pct. 41).

În cazul în care statul dispune de un sistem de calcul al taxelor judecătorești în funcție de suma în litigiu în cadrul procedurii, pentru a se conforma art. 6, sistemul trebuie să fie flexibil în sensul că aplicarea sa trebuie să prevadă posibilități de scutire parțială sau totală sau de reducere a sumei care trebuie plătită (a se vedea 2022 *Nalbant și alții împotriva Turciei*, pct. 39 și pct. 45, și a se vedea pct. 41-45 în cazul în care societatea reclamantă a fost obligată să renunțe la calea de atac deoarece nu a fost în măsură să plătească taxele necesare).

În cauza *Stankov împotriva Bulgariei*, 2007, pct. 53, Curtea a considerat că taxele judiciare în valoare mare impuse la sfârșitul procedurii ar putea constitui, de asemenea, o limitare a dreptului la o instanță (a se vedea, mai precis, pentru cauzele privind durata excesivă a procedurilor, achitarea sau arestarea preventivă nejustificată, pct. 59 și 62, precum și o acțiune în despăgubire pentru agresiune, *Čolić împotriva Croației*, 2021, pct. 58-59); a se vedea, de asemenea, în ceea ce privește refuzul rambursării onorariilor de avocat, *Černius și Rinkevičius împotriva Lituaniei*, 2020, pct. 68-69 și 74; și în comparație cu procedurile de contestare a cuantumului cheltuielilor de judecată datorate la finalul procedurii judiciare, *Taratukhin împotriva Rusiei*, 2020, pct. 36 și următoarele. Pentru o reamintire recentă a jurisprudenței, a se vedea *Benghezal împotriva Franței*, pct. 43-45.

În ceea ce privește cheltuielile de judecată, trebuie să se țină seama, de asemenea, de comportamentul justițiabilului [*Zubac împotriva Croației* (MC), 2018, pct. 120] sau de lipsa vădită de șanse de reușită a acțiunii [*Marić împotriva Croației* (dec.), 2020, pct. 58 și 60, privind obligația de a plăti integral cheltuielile de judecată pentru reprezentarea statului și, la pct. 52, în ceea ce privește obligația părții care pierde de a plăti cheltuielile

de judecată (“*loser pays*” rule)]; a se vedea, de asemenea, *Stankiewicz împotriva Poloniei*, 2006, pct. 62 și urm.; *Klauz împotriva Croației*, 2013, pct. 77 și urm.; *Cindrić și Bešlić împotriva Croației*, 2016, pct. 119-123. Pentru cheltuielile de judecată care nu s-au încheiat printr-o decizie pe fond, a se vedea *Karahasanoğlu împotriva Turciei*, 2021, pct. 136-137. În cele din urmă, Curtea a pus sub semnul întrebării regula potrivit căreia fiecare parte trebuie să suporte propriile cheltuieli de judecată, indiferent de rezultatul procedurii (*Zustović împotriva Croației*, 2021, pct. 102-106, și a se vedea, de asemenea, pct. 99-100 privind gestionarea de către stat a erorilor sale în acest context); aceasta a examinat, de asemenea, regula potrivit căreia fiecare parte suportă propriile cheltuieli de judecată, cu excepții, în hotărârea sa *Dragan Kovačević împotriva Croației* din 2022 (pct. 67-85) și a subliniat importanța motivării deciziei prin care se refuză rambursarea propriilor cheltuieli de judecată (pct. 83).

Pentru cheltuielile de judecată excesive impuse unei societăți comerciale, a se vedea *Nalbant și alții împotriva Turciei*, 2022, pct. 39.

- Impunerea de amenzi pentru a preveni acumularea de cauze în fața instanțelor și pentru a asigura buna administrare a justiției nu este, în sine, contrară dreptului de acces la o instanță. Cu toate acestea, cuantumul acestor amenzi este un factor important care trebuie luat în considerare (*Sace Elektrik Ticaret ve Sanayi A.Ş. împotriva Turciei*, 2013, pct. 26 și următoarele, care vizează o amendă obligatorie de 10 % pentru incapacitatea de a contesta o licitație forțată).
- probleme legate de termene:
 - Termenul aplicabil căilor de atac care conduc la inadmisibilitate (*Miragall Escolano și alții împotriva Spaniei*, 2000, pct. 38; *Melnyk împotriva Ucrainei*, 2006, pct. 26). Pentru aplicarea imprevizibilă a unui nou termen introdus după introducerea acțiunii cu încălcarea principiului securității juridice, a se vedea *Çela împotriva Albaniei* pct. 34-40 din 2022. Cu toate acestea, este la latitudinea justițiabilului să acționeze cu diligența necesară (*Kamenova împotriva Bulgariei*, 2018, pct. 52-55; a se compara cu *Çela împotriva Albaniei*, 2022, pct. 39).
 - Potrivit hotărârii *Ivanova și Ivashova împotriva Rusiei*, 2017, instanța națională nu poate avea o interpretare rigidă a dreptului intern care ar avea drept consecință să i se impună justițiabilului o obligație pe care să nu fie capabil să o respecte. A solicita introducerea unei căi de atac în termen de o lună de la data emiterii unei copii complete a deciziei de către grefa instanței – și nu din momentul în care persoana în cauză poate lua la cunoștință efectiv despre hotărârea judecătorească – ar transforma curgerea termenului într-un element care iese complet de sub controlul justițiabilului. Curtea a afirmat că dreptul la o cale de atac ar trebui să fie exercitat după ce partea interesată poate lua la cunoștință efectiv despre hotărârea judecătorească în forma sa integrală.
 - Expirarea sau termenele de prescripție (a se vedea, în ceea ce privește vătămările corporale, trimiterile citate la pct. 53-55 din hotărârea *Sanofi Pasteur împotriva Franței*, 2020, inclusiv *Yagtzilar și alții împotriva Greciei*, 2001, pct. 27; *Howald Moor și alții împotriva Elveției*, 2014, pct. 79-80; a se vedea, de asemenea, cauzele citate în *Loste împotriva Franței*, 2022, pct. 68-70). De exemplu, Curtea a constatat încălcarea dreptului de acces la o instanță într-o serie de cauze în care încetarea procesului penal și neexaminarea constituirii ca parte civilă, care au rezultat din aceste fapte, erau cauzate de lipsa diligenței din partea autorităților naționale (*Atanasova împotriva Bulgariei*, 2008, pct. 35-47). Întârzierile excesive în examinarea unei cereri pot, de asemenea, lipsi de sens dreptul de acces la o instanță (*Kristiansen și Tyvik AS împotriva Norvegiei*, 2013).
 - O cerere de repunere în termen care ar antrena prelungirea termenelor pentru o cale de atac ordinară admisă după o perioadă semnificativă de timp și din motive care nu

sunt deosebit de convingătoare ar putea conduce la o încălcare a principiului securității juridice și ar fi contrară dreptului la o instanță (*Magomedov și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 87-89, în ceea ce privește admiterea cu întârziere a apelurilor formulate de autoritățile competente în urma prelungirii fără un motiv întemeiat a termenului de apel).

- Durata investigațiilor preliminare imputabile autorităților care l-au împiedicat pe reclamant să introducă o acțiune civilă în cadrul procedurilor penale și să solicite repararea prejudiciului sau examinarea unei cereri de despăgubire civilă (*Petrella împotriva Italiei*, 2021, pct. 51-53 și trimiterile citate).
- Termenul pentru examinarea de către autoritățile naționale a cererii reclamantei (contestarea unei proceduri de numire într-un post pentru care candidase), care a condus la închiderea procedurii pentru lipsă de interes juridic pentru menținerea cererii, actul administrativ în cauză expirând (*Frezadou împotriva Greciei*, 2018, pct. 47 – a se compara și în opoziție cu *Club Nautique de Chalcidique „I Kelyfos” împotriva Greciei*, 2019, pct. 72). Mai general, în cazuri excepționale, continuarea procedurilor pendinte pentru o perioadă excesivă de timp poate afecta dreptul de acces la o instanță (*Kristiansen și Tyvik As împotriva Norvegiei*, 2013, pct. 57). Absența nejustificată a unei hotărâri a instanței sesizate pentru o perioadă deosebit de prelungită poate constitui o denegare de justiție; prin urmare, calea de atac introdusă de persoana în cauză poate fi lipsită de orice efect util atunci când instanța în cauză nu soluționează litigiul în timp util, astfel cum impun circumstanțele și miza din cauză (*Club Nautique de Chalcidique „I Kelyfos” împotriva Greciei*, 2019, pct. 60).
- prin chestiuni de competență (a se vedea, de exemplu, *Arlewin împotriva Suediei*, 2016, privind difuzarea unui program de televiziune dintr-o altă țară a UE) sau o interpretare excesiv de restrictivă a domeniului de aplicare a obiectului social al unei asociații care o privează de dreptul său de acces la instanță (*Asociația Burestop 55 și alții împotriva Franței*, 2021, pct. 71). În plus, în ceea ce privește răspunderea statului, acesta are obligația pozitivă de a facilita identificarea autorității publice pârâte (*Georgel și Georgeta Stoicescu împotriva României*, 2011, pct. 69-71).
- de aspecte legate de probe, atunci când cerințele legate de stabilirea mijloacelor de probă sunt excesiv de rigide (*Tence împotriva Sloveniei*, 2016, pct. 35-38); cu privire la formalismul în prezentarea probelor, a se vedea *Efstratiou și alții împotriva Greciei*, 2020, pct. 44 și următoarele.
- de existența unor bariere procedurale care împiedică sau limitează posibilitățile de a sesiza o instanță:
 - o interpretare deosebit de riguroasă de către instanțele naționale a unei norme de procedură (formalism excesiv) poate priva reclamantii de dreptul de acces la o instanță [*Zubac împotriva Croației* (MC), 2018, pct. 97; *Pérez de Rada Cavanilles împotriva Spaniei*, 1998, pct. 49; *Miragall Escolano și alții împotriva Spaniei*, 2000, pct. 38; *Sotiris și Nikos Koutras ATTEE împotriva Greciei*, 2000, pct. 20 ; *Běleš și alții împotriva Republicii cehe*, 2002, pct. 50; *RTBF împotriva Belgiei*, 2011, pct. 71-72 et 74; *Miessen împotriva Belgiei*, 2016, pct. 72-74; *Gil Sanjuan împotriva Spaniei*, 2020, pct. 34; și pentru contenciosul constituțional *Dos Santos Calado și alții împotriva Portugaliei*, 2020, pct. 118-130), ținând cont că o interpretare nerezonabilă a unei exigențe procedurale poate aduce atingere dreptului la protecție juridică efectivă (*Miragall Escolano și alții împotriva Spaniei*, 2000, pct. 37)]. Principiile generale prevăzute în *Zubac împotriva Croației* (MC), pct. 80-99 se aplică, *mutatis mutandis*, și normelor de procedură în cazul unei instanțe de prim și de ultim grad de jurisdicție (a se vedea *Makrylakis împotriva Greciei* pct. 36, 38-50 din 2022, care subliniază specificitatea unei situații în care cauza este examinată de o singură instanță, pct. 49).

În ceea ce privește aplicarea retroactivă a unui nou criteriu de admisibilitate ulterior introducerii acțiunii, acesta ridică o problemă privind principiul securității juridice (*Gil Sanjuan împotriva Spaniei*, 2020, pct. 35-45; a se vedea, de asemenea, *Çela împotriva Albaniei*, 2022, pct. 34-40).

- luarea în considerare a valorii obiectului litigiului (prag de admisibilitate *ratione valoris*) pentru a stabili competența unei instanțe de grad superior [*Zubac c. Croației* (MC), pct. 73, pct. 85-86].
- cerințele legate de executarea unei decizii anterioare ar putea limita dreptul de acces la instanță, de exemplu, atunci când precaritatea situației financiare a reclamantului exclude chiar de la început executarea condamnărilor pronunțate anterior de instanță [*Annoni di Gussola și alții împotriva Franței*, 2000, pct. 56; a se compara cu *Arvanitakis împotriva Franței* (dec.), 2000].
- normele de procedură împiedică anumiți subiecți de drept să aibă calitate procesuală [*Philis împotriva Greciei (nr. 1)*, 1991, pct. 65; *Sfintele Mănăstiri împotriva Greciei*, 1994, pct. 83; *Lupaș și alții împotriva României (nr. 1)*, 2006, pct. 64-67, și pentru persoane majore aflate în incapacitate, *Stanev împotriva Bulgariei* (MC), pct. 241-245; *Nataliya Mikhaylenko împotriva Ucrainei*, 2013, pct. 40, *Nikolyan împotriva Armeniei*, 2019 și a se compara cu *R.P. și alții împotriva Regatului Unit*, 2012].
- prin limitarea controlului jurisdicțional disponibil, de exemplu, atunci când o cale de atac adresată judecătorului administrativ împotriva unui decret prezidențial ar putea conduce numai la o examinare a îndeplinirii formalităților externe în adoptarea acestui act, în timp ce plângerea reclamantului a solicitat examinarea temeiniciei și a legalității interne a decretului (*Kövesi împotriva României*, 2020, pct. 153-154 cu privire la revocarea anticipată a unei procuroare). A *fortiori* din cauza lipsei controlului jurisdicțional disponibil (*Camelia Bogdan împotriva României*, 2020, pct. 76-77, privind suspendarea temporară automată a unui judecător în perioada examinării căii sale de atac împotriva deciziei de excludere din magistratură). În litigiile privind dreptul familiei, *Plazzi împotriva Elveției* (pct. 44-67) și *Roth împotriva Elveției*, 2022 (pct. 77), în ceea ce privește retragerea printr-o decizie administrativă și fără control jurisdicțional a efectului suspensiv al recursului formulat de tată, care a permis copiilor să plece în străinătate împreună cu mamele lor și a cauzat lipsa de competența instanțelor naționale, Curtea a constatat o încălcare, subliniind că urgența invocată nu era suficient de gravă pentru a justifica faptul că tatăl nu avea posibilitatea de a se adresa unui judecător înainte de intrarea în vigoare a retragerii efectului suspensiv (a se vedea *Plazzi împotriva Elveției*, 2022, pct. 58-59 și specificitatea procedurilor de drept al familiei).
- În cauza *Xavier Lucas împotriva Franței*, 2022, prin faptul că a acordat prioritate principiului obligației de comunicare pe cale electronică pentru a introduce o acțiune în fața curții de apel (e-justiție), fără a ține seama de obstacolele practice cu care se confruntă reclamantul pentru a se conforma acestuia, Curtea de Casație a demonstrat un formalism pe care garanția securității juridice și buna administrare a justiției nu îl impuneau și care, prin urmare, era „excesiv” (pct. 57).

120. În schimb, tot în ceea ce privește formalismul, condițiile de admisibilitate ale unui recurs ar putea fi mai stricte decât pentru un apel (*Tourisme d'affaires împotriva Franței*, 2012, pct. 27 *in fine*). Având în vedere specificitatea instanței de recurs, se poate admite că un formalism mai mare poate însoți procedura prezentată în fața sa, în special atunci când procedura recursului urmează examinării cauzei de către o instanță de prim grad, apoi de către o instanță de apel, ambele beneficiind de deplină jurisdicție (*Levages Prestations Services împotriva Franței*, 1996, pct. 44-48; *Brualla Gómez de la Torre împotriva Spaniei*, 1997, pct. 34-39), dar autoritățile naționale nu se bucură de o putere discreționară nelimitată în această privință (*Zubac împotriva Croației* (MC), 2018, pct. 108-109). În acest context,

Curtea s-a referit la principiul subsidiarității și la jurisprudența sa privind mecanismele filtru referitoare la căile de atac în fața instanțelor supreme (*Succi și alții împotriva Italiei*, 2021, pct. 85).

De asemenea, Curtea a luat în considerare specificitatea Consiliului de Stat și a considerat că se poate accepta ca procedura urmată în fața Înaltei Curți Administrative să fie însoțită de mai multe condiții de admisibilitate (*Papaioannou împotriva Greciei*, 2016, pct. 42-49). Deși recurenta s-a plâns de noile modalități de recurs în fața înaltei instanțe, Curtea a reamintit că nu îi revine sarcina de a evalua oportunitatea alegerii politicii jurisprudențiale de către instanțele naționale sau a unei alegeri a politicii legislative, deoarece rolul său se limitează la verificarea conformității cu Convenția a consecințelor acestor alegeri (pct. 43 și *Ronald Vermeulen împotriva Belgiei*, 2018, pct. 53).

În plus, având în vedere specificitatea rolului Curții Constituționale în calitate de instanță supremă de protecție a drepturilor fundamentale, se poate accepta, de asemenea, ca procedura urmată înainte de aceasta să fie mai formalizată (*Arribas Antón împotriva Spaniei*, 2015, pct. 50 și mai jos – pentru aplicarea de către o Curte Constituțională a normelor sale de procedură, a se vedea *Pinkas și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei*, 2022, pct. 48).

121. La nivel mai general, hotărârea *Zubac împotriva Croației* (MC), 2018 a reamintit principiile generale referitoare la accesul la o instanță de grad superior (pct. 80-82 și pct. 84) și jurisprudența în materie de formalism (pct. 96-99). În special, „securitatea juridică” și „buna administrare a justiției” sunt elemente centrale care permit să se facă distincție între formalismul excesiv și o aplicare acceptabilă a formalităților procedurale (pct. 98). Aceste principii se aplică, de asemenea, procedurilor în fața unei Curți Constituționale [*Dos Santos Calado și alții împotriva Portugaliei*, 2020, pct.111-112; *Fraile Iturralde împotriva Spaniei* (dec.), 2019, pct. 36-37].

122. Nu este de competența Curții să soluționeze litigiile privind interpretarea dreptului intern care reglementează accesul la o instanță, rolul său fiind mai degrabă de a verifica compatibilitatea cu Convenția a efectelor unei astfel de interpretări [*Zubac împotriva Croației*, (MC), 2018, pct. 81]. În această privință, Curtea examinează dacă procedurile de exercitare a recursului ar putea fi considerate „previzibile” în ochii justițiabilului. În principiu, o practică judiciară coerentă la nivel național și aplicarea sa consecventă îndeplinesc criteriul previzibilității unei restricții privind accesul la o instanță superioară (*Ibidem*, pct. 88; *C.N. împotriva Luxemburgului*, 2021, pct. 44 și privind previzibilitatea unei aplicări combinate a diferitelor dispoziții legale efectuate pentru prima dată de Curtea de Casație, a se vedea pct. 45 și următoarele și *Xavier Lucas împotriva Franței*, 2022, pct. 50). Este important să existe o motivare a instanței naționale cu privire la aplicarea dreptului național, întrucât asigură menținerea unui „echilibru echitabil” între, pe de o parte, preocuparea legitimă de a asigura respectarea cerințelor procedurale pentru introducerea unui recurs și, pe de altă parte, dreptul de acces la o instanță (*Ghrenassia împotriva Luxemburgului*, pct. 34-37).

123. Potrivit *Zubac împotriva Croației*, 2018, la stabilirea proporționalității restricțiilor legale privind accesul la instanțele superioare, ar trebui luați în considerare trei factori: i) procedurile de exercitare a căii de atac trebuie să fie previzibile în ochii justițiabilului (a se vedea, de asemenea, în cazul contenciosului constituțional, *Arrozpide Sarasola și alții împotriva Spaniei*, 2018, pct. 106); ii) după identificarea erorilor de procedură săvârșite în cursul procedurii și care au împiedicat, în cele din urmă, reclamantul să aibă acces la o instanță, trebuie să se verifice dacă persoana în cauză a trebuit să suporte o sarcină excesivă ca urmare a acestor erori. În cazul în care eroarea de procedură în cauză este imputabilă unei singure părți, în funcție de cazul reclamantului sau al autorităților competente (în special instanța sau instanțele), Curtea tinde, de obicei, să impună sarcina asupra persoanei care a comis eroarea [*Zubac împotriva Croației* (MC), 2018, pct. 90 și exemplele menționate acolo]; în fine, iii) este necesar să se examineze dacă restricțiile în cauză pot fi considerate ca reprezentând un „formalism excesiv” (pct. 97 ; a se vedea de asemenea, cu privire la contenciosul constituțional, *Dos Santos Calado și alții împotriva Portugaliei*, 2020, pct.116-117, și exemplele citate).

124. În hotărârea *Gil Sanjuan împotriva Spaniei*, 2020, Curtea a constatat o încălcare a art. 6 § 1 din cauza aplicării retroactive a unui criteriu nou de admisibilitate a unei acțiuni în fața unei instanțe

supreme după introducerea respectivei acțiuni (pct. 45). Referindu-se la principiul securității juridice, Curtea a statuat că apariția noului criteriu nu era previzibilă pentru reclamant (pct. 38-39) și că acesta nu a avut posibilitatea de a remedia consecințele care ar rezulta din aplicarea noului criteriu (pct. 40-43). A se vedea, de asemenea, *Čela împotriva Albaniei*, 2022, pct. 39-40.

125. În hotărârea *Trevisanato împotriva Italiei*, 2016, Curtea nu a pus sub semnul întrebării obligația avocaților specializați de a încheia prezentarea fiecărui motiv de casație cu un paragraf de sinteză care să rezume raționamentul urmărit și care să explice principiul de drept pe care îl considerau încălcat (pct. 42-45). În hotărârea *Succi și alții împotriva Italiei*, 2021, Curtea a subliniat nivelul de cunoștințe preconizat de avocați specializați în redactarea recursurilor în casație (pct. 113) și în hotărârea *Ghrenassia împotriva Luxemburgului*, 2021, Curtea a luat în considerare absența unui sistem de avocați specializați în fața Curții de Casație (pct. 36). De asemenea, Curtea, a considerat legitime considerentele legate de accelerarea și simplificarea examinării cauzelor de către instanța de casație (*Miessen împotriva Belgiei*, 2016, pct. 71).

126. În principiu, stabilirea unui anumit prag de competență (prag de admisibilitate *ratione valoris*) pentru accesul la o curte supremă are ca scop legitim să se asigure că aceasta nu este solicitată să trateze decât cauzele care prezintă un nivel de importanță corespunzător rolului său [*Zubac împotriva Croației* (MC), 2018, pct. 73, pct. 83 și pct. 105 pentru aplicarea principiilor *Zubac* (MC) în primă și ultimă instanță, a se vedea *Makrylakis împotriva Greciei*, 2022, pct. 36]. Cu toate acestea, proporționalitatea unei astfel de restricții trebuie să fie evaluată de la caz la caz (pct. 106-107) și Curtea a stabilit criterii precise pentru a evalua dacă autoritățile naționale și-au depășit marja de apreciere în cauza în discuție (pct. 108-109).

127. În plus, art. 6 § 1 garantează nu numai dreptul de a introduce o acțiune, ci și dreptul la o soluționare judiciară a litigiului [*Parohia Greco-Catolică Lupeni și alții împotriva României*, (MC), 2016, pct. 86; *Kutić împotriva Croației*, 2002, pct. 25 și 32, în ceea ce privește suspendarea procedurilor; *Aćimović împotriva Croației*, 2003, pct. 41; *Beneficio Cappella Paolini împotriva San Marino*, 2004, pct. 29, cu privire la o denegare de justiție; *Marini împotriva Albaniei*, 2007, pct. 118-123, privind refuzul de a soluționa calea de atac constituțională a reclamantului printr-o decizie definitivă pe motive de egalitate a voturilor, și *Gogić împotriva Croației*, 2020, pct. 40-41, privind consecințele erorilor din partea autorităților judiciare].

128. În cauzele care implică constituirea unei părți civile, în care respingerea procedurii penale împiedică examinarea constituirii unei părți civile inițiate de reclamant, instanța examinează dacă reclamantul ar putea utiliza alte mijloace pentru a-și exercita drepturile civile. În cazurile în care a concluzionat că dispune de alte căi de atac accesibile și eficiente, aceasta a considerat că dreptul de acces la o instanță nu a fost încălcat [*Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României*, (MC), 2019, pct. 198]. Mai general, lipsa unei examinări pe fond a constituției unei părți civile nu conduce *ipso facto* la un obstacol nejustificat în calea dreptului de acces la o instanță (*Petrella împotriva Italiei*, 2021, pct. 49-53 și trimiterile citate).

Cauza *Miladinova împotriva Bulgariei**, 2023, a vizat redeschiderea de către procuror a procedurii penale împotriva reclamantei, soluționată în favoarea acesteia, în pofida faptului că aceasta din urmă a introdus o acțiune civilă în despăgubire împotriva organelor de anchetă pentru a reclama acuzații ilegale. Curtea a constatat o încălcare deoarece se afla astfel într-un dezavantaj semnificativ în raport cu parchetul, care dispunea de o putere discreționară care îi permitea să influențeze procedura civilă inițiată împotriva sa de solicitantul de despăgubiri (pct. 40-41).

129. Dreptul la instanță poate fi de asemenea încălcat în cazul nerespectării de către instanță a termenului legal, atunci când se pronunță asupra unui recurs împotriva unor decizii succesive cu

durată limitată (*Musumeci împotriva Italiei*, 2005, pct. 41-43) sau în lipsa vreunei decizii (*Ganci împotriva Italiei*, 2003, pct. 31). „Dreptul la instanță” acoperă, de asemenea, executarea hotărârilor⁸.

130. Pentru a soluționa problema proporționalității unei restricții privind accesul la o instanță civilă, Curtea ia în considerare erorile procedurale comise în cursul procedurii, care au împiedicat reclamantul să aibă acces la o instanță, și stabilește dacă partea interesată a fost obligată să suporte o sarcină excesivă ca urmare a acestor erori. De exemplu, în hotărârea *Xavier Lucas împotriva Franței*, 2022, Curtea a statuat că eroarea de procedură în cauză, care a introdus o acțiune pe suport de hârtie, iar nu pe calculator, nu putea fi imputată avocatului reclamantului în circumstanțele cauzei (pct. 54-56). Au fost stabilite valori de referință pentru a stabili cine, dintre reclamant sau autoritățile competente, trebuie să suporte consecințele erorilor comise [*Zubac împotriva Croației* (MC), 2018, pct. 90-95, pct. 119]. În cazul unor erori comise în fața instanțelor de grad inferior, Curtea a evaluat rolul ulterior al curții supreme (pct. 122-124). De exemplu, inadmisibilitatea unei acțiuni poate rezulta dintr-o serie de omisiuni și incertitudini generate de instanțele naționale pentru care reclamantul nu poate fi considerat răspunzător în mod obiectiv (*Makrylakis împotriva Greciei*, 2022, pct. 43-46 – a se vedea, de asemenea, *Gogić împotriva Croației*, 2020, pct. 40).

131. În plus, atunci când o persoană invocă dreptul de acces la o instanță, acest drept în temeiul Convenției se poate confrunta cu dreptul celeilalte părți la securitate juridică, recunoscut și de Convenție. O astfel de situație implică echilibrarea intereselor conflictuale, iar Curtea recunoaște o marjă de apreciere semnificativă în beneficiul statului (*Sanofi Pasteur împotriva Franței*, 2020, pct. 56-58).

132. Curtea s-a pronunțat cu privire la tehnologiile digitale (e-barreau/e-justiție) care pot contribui la o mai bună administrare a justiției și pot fi puse în serviciul drepturilor garantate de art. 6 § 1 și, prin urmare, pot urmări un „scop legitim” (*Xavier Lucas împotriva Franței*, 2022, pct. 46). Curtea a constatat că obligația de a utiliza prezentarea electronică/informatică a unui recurs pentru proceduri cu reprezentare obligatorie de către avocat este în conformitate cu art. 6 § 1 (pct. 51). Cu toate acestea, obligația de a introduce o cale de atac pe cale electronică poate ridica o problemă de acces la instanță în aplicarea sa practică, de exemplu, în cazul în care depunerea electronică a căii de atac impune avocatului reclamantului să completeze un formular utilizând concepte juridice necorespunzătoare (pct. 52-57, încălcare).

2. Limitări

133. Dreptul de acces la instanțe nu este absolut. Instanța sesizată se poate declara necompetentă într-un mod convingător și rezonabil (*Ali Riza împotriva Elveției*, 2021, pct. 94-96) și există posibilitatea unor limitări implicite [*Stanev împotriva Bulgariei* (MC), 2012, pct. 230; *Zubac împotriva Croației* (MC), pct. 78; *Golder împotriva Regatului Unit*, pct. 38] Aceasta este situația, în special, în ceea ce privește condițiile de admisibilitate a unei acțiuni, întrucât solicită, prin însăși natura sa, o reglementare a statului, care beneficiază de o anumită marjă de apreciere în această privință (*Zubac împotriva Croației*, 2018, pct. 107-109; *Luordo împotriva Italiei*, 2003, pct. 85) sau pentru buna administrare a justiției și eficacitatea hotărârilor judecătorești interne (*Ali Riza împotriva Elveției*, 2021, pct. 97).

134. Cu toate acestea, limitările nu trebuie să restricționeze accesul liber pe care îl are o persoană fizică în așa fel sau până la un punct în care dreptul de acces să fie afectat în însăși esența sa. În plus, limitările nu sunt în acord cu art. 6 § 1 din Convenție decât dacă urmăresc un „scop legitim” și dacă există un „raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul vizat” [*Markovic și alții împotriva Italiei* (MC), pct. 65; *Naiț-Liman împotriva Elveției* (MC), 2018, pct. 114-115; *Ashingdane împotriva Regatului Unit*, 1985, pct. 57; *Fayed împotriva Regatului Unit*, 1994, pct. 65].

135. Dreptul de acces la o instanță poate fi astfel supus, în anumite circumstanțe, unor restricții legitime, cum ar fi termenele legale pentru prescripție (*Sanofi Pasteur împotriva Franței*, 2020, pct. 50-

8. A se vedea, de asemenea, partea Executarea hotărârilor judecătorești, „Punerea în executare a hotărârilor”.

55, referitor la apărătorul din acțiune și *Stubbings și alții împotriva Regatului Unit*, 1996, pct. 51-52 cu privire la victima din acțiunea în despăgubire), ordinele care stabilesc plata unei cauțiuni *udicatum solvi* (*Tolstoy Miloslavsky împotriva Regatului Unit*, 1995, pct. 62-67), cerința privind reprezentarea (*R.P. și alții împotriva Regatului Unit*, pct. 63-67), obligația de a trece printr-o procedură de rezolvare pe cale amiabilă înainte de a introduce o acțiune în despăgubire împotriva statului (*Momčilović împotriva Croației*, 2015, pct. 55-57) sau respectarea dispozițiilor din materia memoriilor de recurs ale părților din procedură (*C.N. împotriva Luxemburgului*, 2021, pct.55). Același lucru este valabil și pentru obligația de a fi reprezentat de un avocat specializat în fața unei Curți de Casație (*Bqkowska împotriva Poloniei*, 2010, pct. 45-46, pct. 48). În plus, refuzul unui avocat contractat prin asistenței judiciare de a introduce o cale de atac în lipsa unei șanse de succes nu contravine în sine art. 6 § 1 (pct. 47).

136. În plus, un obstacol în calea accesului la controlul jurisdicțional poate fi acceptat în vederea respectării autonomiei organizaționale a unei asociații sau a unui ordin profesional cu un anumit grad de autonomie în luarea deciziilor cu privire la chestiuni interne, cum ar fi normele de conduită ale membrilor săi, în afara sferei disciplinare [*Bilan împotriva Croației* (dec.), 2020, pct. 27-31, în cazul unei scrisori de avertizare împotriva unui notar; a se distinge de *Lovrić împotriva Croației*, 2017, pct. 73]. Obstrucționarea accesului la o instanță judecătorească poate rezulta dintr-o hotărâre a unei instanțe supreme de a limita în timp efectele unei declarații de neconstituționalitate a unei legi. Acest lucru nu este contrar art. 6 § 1, în circumstanțe excepționale, atunci când considerațiile de interes general impun acest lucru. Ar putea fi necesar să se evite consecințele vădit excesive ale unei astfel de declarații de neconstituționalitate într-o zonă sensibilă, cum ar fi cea a politicii economice a unei țări în perioade de criză economică gravă [*Frantzeskaki împotriva Greciei* (dec.), 2019, pct. 38-40 și trimiterile citate].

137. În cazul în care accesul la instanță este restricționat prin lege sau în fapt, Curtea examinează dacă restricția atinge fondul dreptului și, în special, dacă urmărește un „scop legitim” (care trebuie declarat de Guvernul pârât, *Oorzhak împotriva Rusiei*, 2021, pct. 20-22) și dacă există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul vizat: (*Ashingdane împotriva Regatului Unit*, 1985, pct. 57). În ceea ce privește caracterul proporțional al limitării, întinderea marjei de apreciere acordate statului poate depinde în special de dreptul internațional relevant în materie [*Nait-Liman împotriva Elveției* (MC), 2018, pct. 173-174]. În cauze care privesc aspecte care evoluează în permanentă în statele membre, marja de apreciere poate, de asemenea, să depindă de existența unui „consens european” sau cel puțin de o anumită tendință în rândul statelor membre (*ibidem*, pct. 175). În cazul în care restricția este compatibilă cu principiile stabilite de Curte, nu este încălcat art. 6 § 1.

138. Faptul că o persoană are, la nivel intern, o pretenție care poate da naștere unei acțiuni în justiție poate depinde nu doar de conținutul material propriu-zis al dreptului cu caracter civil în discuție, astfel cum este definit în dreptul național, ci și de existența unor bariere procedurale care împiedică sau limitează posibilitățile de sesizare a unei instanțe cu eventuale plângeri [*McElhinney împotriva Irlandei* (MC), 2001, pct. 24]. Or, art. 6 § 1 nu asigură „drepturilor” cu caracter civil niciun conținut material determinat în ordinea juridică a statelor contractante: Curtea nu ar putea crea, prin interpretarea art. 6 § 1, un drept material care să nu aibă niciun temei legal în statul în cauză [*Z și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 87 și 98]. În cauza *Parohia Greco-Catolică Lupeni și alții împotriva României* (MC), 2016, Curtea a considerat că dificultățile pe care reclamantii le-au întâmpinat în demersurile lor care aveau drept scop restituirea lăcașului de cult erau o consecință a dreptului material aplicabil și nu erau legate de vreo limitare a dreptului de acces la o instanță. Prin urmare, a concluzionat că nu a fost încălcat art. 6 § 1 (pct. 99 și 106).

139. În plus, simplul fapt că o cerere este inadmisibilă din cauza lipsei unui interes legitim nu echivalează cu refuzul accesului la o instanță atât timp cât cererile reclamantului au fost examinate în mod corespunzător [*Obermeier împotriva Austriei*, 1990, pct. 68, și pentru o instanță internațională, *Konkurrenten.no AS împotriva Norvegiei* (dec.), 2019, pct. 46-48].

140. *Limitările privind competența instanțelor naționale pentru fapte săvârșite în străinătate.* Limitări de competență care pot urmări obiective legitime legate de principiile bunei administrări a justiției și menținerii eficacității hotărârilor judecătorești interne [în ceea ce privește lipsa competenței civile universale în materie de tortură, a se vedea *Naït-Liman împotriva Elveției* (MC), 2018, pct. 122 și, de asemenea, pct. 218-220, în ceea ce privește accesul la o instanță pentru obținerea unei despăgubiri; *Hussein și alții împotriva Belgiei*, 2021, pct. 59-73].

141. *Imunitatea de jurisdicție a organizațiilor internaționale în fața instanțelor naționale* [a se vedea în special *Stichting Mothers of Srebrenica și alții împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2013, pct. 139]: această regulă a Convenției care urmărește un scop legitim [*Waite împotriva Germaniei* (MC), 1999, pct. 63] - nu este admisibilă în temeiul art. 6 § 1 decât dacă restricția pe care o creează nu este disproporționată. Astfel, este compatibilă în cazul în care justițiabilii dispun de alte căi rezonabile pentru le fi protejate în mod eficient drepturile [*ibidem*, pct. 6874; *Prințul Hans-Adam II de Liechtenstein împotriva Germaniei* (MC), 2001, pct. 48; *Chapman împotriva Belgiei* (dec.), 2013, pct. 51-56; *Klausecker împotriva Germaniei* (dec.), 2015, pct. 69-77, în ceea ce privește o cale de atac alternativă la o procedură de arbitraj]. Cu toate acestea, nu rezultă că, în absența oricărei alte căi de atac, recunoașterea imunității unei organizații internaționale conduce *ipso facto* la o încălcare a dreptului de acces la o instanță [*Stichting Mothers of Srebrenica și alții împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2013, pct. 164].

142. Decizia *Stichting Mothers of Srebrenica și alții împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2013 privea acordarea imunității împotriva urmăririi penale oferite Organizației Națiunilor Unite (ONU) în fața instanței naționale. Curtea a afirmat că operațiunile desfășurate sub mandatul unei rezoluții a Consiliului de Securitate al ONU, în cadrul Capitolului VII din Carta Organizației Națiunilor Unite, erau fundamentale pentru misiunea de menținere a păcii și a securității internaționale cu care era investită ONU. În consecință, Convenția nu poate fi interpretată astfel încât să aducă acțiunile și omisiunile Consiliului de Securitate în fața unei instanțe interne, în lipsa unei decizii a ONU în acest sens. A încadra aceste operațiuni în aria de competență a instanțelor interne ar însemna să se permită oricărui stat să interfereze, prin intermediul instanțelor sale, în îndeplinirea unei sarcini esențiale a ONU în acest domeniu, și în special în îndeplinirea efectivă a operațiunilor sale (pct. 154). Curtea a adăugat că dreptul internațional nu permite să se afirme că o acțiune civilă trebuie să conducă instanțele naționale la decizia de a ridica imunitatea în fața urmăririi penale de care beneficiază Organizația Națiunilor Unite pentru unicul motiv că este cauzată de o încălcare deosebit de gravă a unei norme de drept internațional, chiar și în cazul normei *jus cogens* (pct. 158).

143. Imunitatea statelor: regula imunității statelor este în general admisă de comunitatea națiunilor [*Stichting Mothers of Srebrenica și alții împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2013, pct. 158]. Măsurile luate de un stat membru care reflectă normele de drept internațional general recunoscute în materie de imunitate a statelor nu constituie în mod automat restricționări disproporționate ale dreptului de acces la o instanță [*Fogarty împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 36; *McElhinney împotriva Irlandei* (MC), 2001, pct. 37; *Al-Adsani împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 56; *Sabeh El Leil împotriva Franței* (MC), 2011, pct. 49].

144. Imunitatea de jurisdicție a statelor străine: acordarea imunității nu ar trebui considerată natura unui drept material, ci un obstacol procedural în calea competenței instanțelor naționale de a se pronunța cu privire la acest drept (*J.C. și alții împotriva Belgiei*, 2021, pct. 58-59). Un stat străin poate renunța prin consimțământ clar și neechivoc la dreptul său la imunitate în fața instanțelor unui alt stat (*Ndayegamiye-Mporamazina împotriva Elveției*, 2019, pct. 57 și 59). În cazurile în care aplicarea principiului imunității de jurisdicție a statului împiedică exercitarea dreptului de acces la justiție, trebuie analizat dacă circumstanțele cauzei justifică o astfel de restricție [de exemplu, *Prințul Hans-Adam II din Liechtenstein împotriva Germaniei*, (MC), 2001, pct. 51-70]. Aceasta trebuie să urmărească un scop legitim și să fie proporțională cu acest scop [*Cudak împotriva Lituaniei* (MC), 2010, pct. 59; *Sabeh El Leil împotriva Franței* (MC), 2011, pct. 51-54]. A i se acorda imunitate suverană unui stat în cadrul procedurilor civile urmărește „scopul legitim” de a respecta dreptul internațional, pentru

a favoriza buna înțelegere și bunele relații între state [*Fogarty împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 34; *Al-Adsani împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 54; *Treska împotriva Albaniei și Italiei* (dec.), 2006, *J.C. și alții Belgiei*, 2021, pct. 60]. În ceea ce privește proporționalitatea măsurilor luate în fiecare cauză (a se revedea principiile din *Ibidem*, pct. 61 și pct. 63), aceasta poate aduce atingere însuși fondului dreptului justițiabilului de a avea acces la instanță [*Cudak împotriva Lituaniei* (MC), 2010, pct. 74; *Sabeh El Leil împotriva Franței* (MC), 2011, pct. 67; *Naku împotriva Lituaniei și Suediei*, 2016, pct. 95] sau nu [*Al-Adsani împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 67; *Fogarty împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 39; *McElhinney împotriva Irlandei* (MC), 2001, pct. 38] și, mai recent, *J. C. și alții împotriva Belgiei*, 2021, pct. 75, în care Curtea a concluzionat că instanța națională nu s-a îndepărtat de principiile de drept internațional general recunoscute privind imunitatea statului]. În lipsa oricărei alte căi de atac, nu există nicio încălcare *ipso facto* a dreptului de acces la o instanță [*Stichting Mothers of Srebrenica și alții împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2013], ținând seama de faptul că Curtea a considerat oportună existența unei alternative în împrejurările din cauza *J.C. și alții împotriva Belgiei*, 2021 (pct. 71).

- Imunitatea de jurisdicție a statelor a cunoscut limitări legate de evoluția dreptului internațional cutumiar.
 - Astfel, Curtea a observat existența unei tendințe în dreptul internațional și comparat spre o limitare a imunității statelor în litigii privind aspecte legate de încadrarea în muncă a personalului, cu excepția, totuși, a celor privind recrutarea personalului ambasadelor [*Cudak împotriva Lituaniei* (MC), 2010, pct. 63 și urm.; *Sabeh El Leil împotriva Franței* (MC), 2011, pct. 53-54 și 57-58; *Naku împotriva Lituaniei și Suediei*, 2016, pct. 89, privind concedierea membrilor personalului unei ambasade; a se vedea, de asemenea, *Wallihauser împotriva Austriei*, 2012 privind notificarea actului de sesizare a instanței împotriva unui stat din străinătate într-un litigiu legat de neplata salariilor]. În ceea ce privește litigiile referitoare la un contract de muncă încheiat între ambasade sau misiuni permanente și personalul subordonat al acestora, Curtea a protejat întotdeauna resortisanții statului forului (statul în care se desfășoară activitatea) sau neresortisanții care locuiesc acolo (*Ndayegamiye-Mporamazina împotriva Elveției*, 2019, pct. 49, pct. 61 și trimiterile citate). Această jurisprudență constantă este conformă cu cutuma internațională codificat: în principiu, un stat străin nu poate invoca imunitatea de jurisdicție în cadrul unui litigiu referitor la un contract de muncă executat pe teritoriul statului forului. Cu toate acestea, există excepții de la acest principiu, în special atunci când „angajatul este resortisant al statului angajator la momentul introducerii acțiunii, cu excepția cazului în care are reședința permanentă în statul forului” (*ibid.*, pct. 61-63). În această cauză, spre deosebire de cele anterioare, reclamanta avea cetățenie burundiană, statul său angajator, la momentul introducerii unei acțiuni în fața instanțelor elvețiene și nu avea reședința permanentă în Elveția, statul forului, unde lucra în serviciul Misiunii Permanente a Republicii Burundi pe lângă Organizația Națiunilor Unite. Respectarea de către Elveția a imunității de jurisdicție a Republicii Burundi în ceea ce privește cererea privind concedierea abuzivă formulată de reclamantă a fost în conformitate cu principiile de drept internațional general recunoscute privind imunitatea statului (pct. 66).
 - Poate exista, de asemenea, o imunitate limitată în ceea ce privește tranzacțiile comerciale realizate între un stat și o persoană fizică străină (*Oleynikov împotriva Rusiei*, 2013, pct. 61 și 66).
- Pe de altă parte, Curtea a constatat în 2001 că, deși părea să existe în dreptul internațional și comparat o tendință de a limita imunitatea statelor în cazul prejudiciilor materiale cauzate de un act sau de o omisiune survenită în statul forului, această practică nu era în niciun caz universală [*McElhinney împotriva Irlandei* (MC), 2001, pct. 38].

- În hotărârea *J. C. și alții împotriva Belgiei*, 2021, Curtea nu a dat curs reclamanților care susțin că imunitatea de jurisdicție a statului nu putea fi menținută în cauzele care implică tratamente inumane sau degradante (a se vedea pct. 64 și următoarele, inclusiv reamintirea precedentelor referitoare la alte încălcări grave ale dreptului drepturilor omului, ale dreptului internațional umanitar sau ale unei norme *jus cogens*). Pe de altă parte, Curtea a considerat în 2014 că, fie și dacă există sprijin în favoarea unei reguli sau excepții speciale în dreptul internațional public atunci când agenți ai unor state străine sunt răspunzători civil pentru acte de tortură, din cele mai multe precedente reiese că dreptul statului la imunitate nu poate fi eludat desemnând în locul său pe agenții săi (*Jones și alții împotriva Regatului Unit*, 2014, pct. 213-215, despre refuzul de a examina o acțiune civilă privind acuzațiile de acte de tortură prezentate de reclamanți, pe motiv de imunitate invocată de statul pârât și de funcționarii acestuia).
- Imunitatea de executare a statului nu este, în sine, contrară art. 6 § 1. Curtea a constatat, în 2005, că toate textele juridice internaționale care tratează imunitatea statelor consacrau principiul general potrivit căruia statele străine beneficiază, sub rezerva anumitor excepții strict delimitate, de imunitatea de executare pe teritoriul statului forului [*Manoilescu și Dobrescu împotriva României și Rusiei* (dec.), 2005, pct. 73]. Cu titlu ilustrativ, Curtea a afirmat, în 2002: „deși instanțele elene au condamnat statul german la plata de daune-interese reclamanților, acest fapt nu implică în mod necesar obligația statului elen de a le garanta reclamanților recuperarea creanțelor lor, printr-o procedură de executare pe teritoriul elen” [*Kalogeropoulou și alții împotriva Greciei și Germaniei* (dec.), 2002]. Aceste decizii se aplică în raport cu statutul dreptului internațional ce prevalează la momentul respectiv și nu exclud dezvoltarea ulterioară a dreptului menționat.

145. Imunitatea parlamentară: faptul că statele acordă în general o imunitate mai mult sau mai puțin extinsă membrilor Parlamentului constituie o practică care durează de multă vreme, care are ca scop să permită libera exprimare a reprezentanților poporului și să împiedice ca plângerile penale pârținitoare să aducă atingere funcției de parlamentar [a se vedea reamintirea principiilor din *Bakoyanni împotriva Greciei*, 2022, pct. 58-62; *C. G.I.L. și Cofferati împotriva Italiei (nr. 2)*, 2010, pct. 44]. Imunitatea parlamentară poate fi astfel compatibilă cu art. 6, în cazul în care aceasta:

- urmărește scopuri legitime: libertatea de exprimare în Parlament și menținerea separării puterilor între puterea legislativă și cea judiciară (*A. împotriva Regatului Unit*, 2002, pct. 75-77 și 79);
- nu este disproporționată în raport cu scopurile urmărite, în cazul în care victima dispune de căi alternative rezonabile pentru a-și proteja drepturile în mod eficient [*ibidem*, pct. 86] și imunitatea este limitată la exercitarea funcției de parlamentar (*ibidem*, pct. 84; *Zollmann împotriva Regatului Unit* (dec.), 2003]. Lipsa unei legături clare cu activitatea parlamentară necesită o interpretare strictă a conceptului de proporționalitate între scopul urmărit și mijloacele folosite [*Cordova împotriva Italiei (nr. 2)*, 2003, pct. 64; *Syngelidis împotriva Greciei*, 2010, pct. 44 precum și trimiterile la jurisprudența citată]. Într-adevăr, nu poate fi limitat într-un mod incompatibil cu art. 6 § 1 dreptul de acces la instanță al persoanelor de drept privat, atunci când afirmațiile atacate în justiție au fost emise de un membru al Parlamentului [*Cordova împotriva Italiei (nr. 2)*, 2003, pct. 63; *C. G.I.L. și Cofferati împotriva Italiei (nr. 2)*, 2010, pct. 46-50, sau în cazul în care, din nou, victimele nu dispun de căi alternative rezonabile pentru a-și proteja drepturile].

146. Privilegiul de jurisdicție al magistraților nu este incompatibil cu art. 6 § 1 dacă urmărește un scop legitim: buna funcționare a justiției (*Ernst și alții împotriva Belgiei*, 2003, pct. 50), și respectă principiul proporționalității, în măsura în care reclamanții dispun de căi alternative rezonabile pentru a-și proteja eficient drepturile garantate de Convenție (*ibidem*, pct. 53-55).

147. Imunitățile de care beneficiază funcționarii publici: limitările privind capacitatea justițiabililor de a angaja o procedură legală pentru a ataca constatările și concluziile funcționarilor, care le aduc atingere reputației, pot să urmărească un scop legitim de interes public (*Fayed împotriva Regatului-Unit*, 1994, pct. 70) însă trebuie să existe o proporționalitate între mijloacele utilizate și acest scop legitim (*ibidem*, pct. 75-82). În cauza *Jones și alții împotriva Regatului Unit*, 2014, (pct. 213-215) era vorba despre refuzul de a examina o acțiune civilă privind acuzațiile de acte de tortură prezentate de reclamanți, pe motiv de imunitate invocată de statul pârât și de funcționarii acestuia. Curtea s-a declarat convinsă că acordarea imunității în cazul funcționarilor statului în speță reflecta normele de drept internațional public general recunoscute, indicând totuși că era necesar să se urmărească evoluția acestei chestiuni. În cauza *Bakoyanni împotriva Greciei*, 2022, refuzul Parlamentului de a ridica imunitatea ministrului Apărării a privat un membru al Parlamentului de acces la o instanță (pct. 69-72 și privind competența exclusivă a unui organism politic de a iniția proceduri penale împotriva unui ministru, pct. 63; a se vedea, de asemenea, *Anagnostou-Dedouli împotriva Greciei*, 2010, pct. 47-56).

148. Imunitatea unui șef de stat: având în vedere funcțiile sale, Curtea a considerat că este acceptabil să i se acorde o imunitate funcțională pentru a i se proteja libertatea de exprimare și pentru a menține separarea puterilor în interiorul statului. Contururile acestei imunități trebuie să fie reglementate. O imunitate permanentă și absolută care nu ar putea fi ridicată ar constitui o restricție disproporționată în calea dreptului de acces la o instanță (*Urechean și Pavlicenco împotriva Republicii Moldova*, 2014, pct. 47-55).

149. Limite ale imunităților: un stat nu poate, fără rezerve sau control din partea organismelor Convenției, să sustragă de la competența instanțelor o serie întreagă de acțiuni civile sau să exoneraze de orice răspundere civilă grupuri mari sau categorii de persoane. Acest fapt nu ar fi în concordanță cu principiul statului de drept într-o societate democratică, nici cu principiul fundamental care stă la baza art. 6 § 1, și anume acela că pretențiile civile trebuie să poată fi prezentate în fața unui judecător [*McElhinney împotriva Irlandei* (MC), 2001, pct. 23-26; *Sabeh El Leil împotriva Franței* (MC), 2011, pct. 50].

150. Cauza *Al-Dulimi și Montana Management Inc. împotriva Elveției* (MC), 2016 privea confiscarea unor bunuri, în vederea aplicării Rezoluției 1483 (2003) a Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite. Hotărârea stabilește principii referitoare la disponibilitatea unui control judiciar adecvat în fața instanței naționale cu privire la măsurile luate la nivel național, în vederea aplicării deciziilor luate în temeiul sistemului de sancțiuni al Organizației Națiunilor Unite. În speță, Curtea a afirmat că nicio dispoziție din Rezoluția 1483 (2003) nu interzicea în mod explicit instanțele naționale să verifice, din perspectiva respectării drepturilor omului, măsurile adoptate la nivel național în vederea aplicării rezoluției respective. În opinia Curții, atunci când o rezoluție nu exclude în mod explicit posibilitatea unui control judiciar, trebuie să fie înțeleasă întotdeauna ca autorizând statele să efectueze un astfel de control pentru a evita arbitrarul în aplicarea sa, pentru a menține echilibrul just între interesele concurente aflate în joc. Orice punere în aplicare a Rezoluției Consiliului de Securitate fără posibilitatea unui control jurisdicțional care să permită să se garanteze lipsa arbitrarului ar angaja responsabilitatea statului din perspectiva art. 6.

B. Renunțarea

1. Principiu

151. Nu se poate considera că un justițiabil a renunțat la dreptul său dacă nu avea cunoștință despre existența dreptului sau despre respectiva procedură (*Schmidt împotriva Letoniei*, 2017, pct. 96, și trimerile la jurisprudență citate).

152. În sistemele juridice interne ale statelor membre, renunțarea la dreptul de examinare a cauzei de către o instanță este întâlnit frecvent în cauzele civile, în special sub forma unor clauze contractuale

de arbitraj. Prezintă avantaje incontestabile atât pentru părțile interesate, cât și pentru administrarea justiției, renunțarea nu intră în conflict, în principiu, cu Convenția [*Deweer împotriva Belgiei*, 1980, pct. 49]; *Pastore împotriva Italiei* (dec.), 1999]. Art. 6 nu se opune așadar înființării de instanțe arbitrale pentru soluționarea anumitor litigii [*Transado - Transportes Fluviais Do Sado, S.A. împotriva Portugaliei* (dec.), 2003]. În fapt, părțile într-un litigiu sunt libere să decidă să nu aducă în fața instanțelor de drept comun anumite litigii care pot apărea din executarea unui contract. Acceptând o clauză de arbitraj, părțile renunță în mod voluntar la anumite drepturi garantate de Convenție [*Eiffage S.A. și alții împotriva Elveției* (dec.), 2009; *Tabbane împotriva Elveției* (dec.), 2016, pct. 27]. Poate exista un motiv legitim pentru a limita dreptul la acces individual și direct la tribunalele arbitrale (*Lithgow și alții împotriva Regatului Unit*, 1986, pct. 197).

2. Condiții:

153. Justițiabilii pot renunța la dreptul la instanță în favoarea arbitrajului, cu condiția ca o astfel de renunțare să se facă în mod liber, licit și neechivoc [*Suda împotriva Republicii Cehe*, 2010, pct. 48-49, și trimitere la jurisprudență citate; *Tabbane împotriva Elveției* (dec.), 2016, pct. 26-27 și pct. 30]. Dreptul de acces la instanță este mult prea important într-o societate democratică pentru ca o persoană să piardă beneficiul, prin simplul fapt că a recurs la un aranjament extrajudiciar (*Suda împotriva Republicii Cehe*, 2010, pct. 48). Această renunțare trebuie să fie însoțită de un minim de garanții care să-i reflecte importanța [*Eiffage S.A. și alții împotriva Elveției* (dec.), 2009; *Tabbane împotriva Elveției* (dec.), 2016, pct. 31].

154. Jurisprudența face o distincție între arbitrajul voluntar și arbitrajul forțat. În principiu, există puține probleme în temeiul art. 6 în cazul arbitrajului voluntar liber consimțit (a se vedea, cu toate acestea, în cazul arbitrajului în materie comercială, *Beg S.p.a. împotriva Italiei*, 2021, pct. 135 și următoarele). În schimb, dacă se referă la un arbitraj forțat, în sensul că arbitrajul este impus de lege, părțile nu au nicio posibilitate de a a-și sustrage litigiul de la decizia unei instanțe arbitrale. Într-o astfel de situație, acesta trebuie să ofere garanțiile prevăzute de art. 6 § 1 din Convenție [*Tabbane împotriva Elveției* (dec.), 2016, pct. 26-27 și trimitere la jurisprudență citate]. În decizia respectivă, Curtea a considerat că acea clauză de renunțare și dispoziția legală relevantă au urmărit un obiectiv legitim, și anume promovarea arbitrajului elvețian prin intermediul unor proceduri flexibile și rapide, fiind totodată respectată libertatea contractuală a reclamantului (pct. 36).

155. Curtea a subliniat avantajele arbitrajului asupra litigiilor judiciare în ceea ce privește soluționarea litigiilor comerciale. Sesizată de un fotbalist profesionist și de un patinator de viteză, aceasta a reamintit principiile relevante (*Mutu și Pechstein împotriva Elveției*, 2018, pct. 94-96) și a confirmat că această concluzie este valabilă și în sectorul sportului profesionist. Întrebarea esențială a fost dacă procedura de arbitraj a fost impusă reclamantilor pentru a stabili dacă s-a renunțat integral sau parțial la garanțiile prevăzute la art. 6 § 1 (pct. 103). Curtea a arătat că a doua reclamantă nu avea altă opțiune decât să sesizeze Tribunal Arbitral du Sport (denumit în continuare „TAS”), în măsura în care normele Federației Internaționale de Patinaj prevedeau în mod clar că orice litigiu ar trebui să fie adus în fața CAS sub sancțiunea excluderii de la competițiile internaționale (pct. 113-115). În schimb, Curtea a concluzionat că primul reclamant, la rândul său, nu era obligat să accepte competența obligatorie a TAS, întrucât normele internaționale relevante le dădeau fotbaliștilor posibilitatea de a alege în acest domeniu. În aceste condiții, Curtea a constatat în continuare că primul reclamant nu putea trece prin faptul că a consimțit în mod neechivoc la sesizarea completului TAS lipsit de independență și de imparțialitate. Unul dintre elementele importante în ochii Curții a fost că, prin utilizarea normelor care reglementează procedura în fața TAS, primul reclamant a încercat, de fapt, să conteste unul dintre arbitrii din cadrul completului. Prin urmare, atât în cazul primului reclamant, cât și al celei de-a doua reclamante, procedura de arbitraj a trebuit să ofere garanțiile prevăzute la art. 6 § 1 (pct. 121-123). A se vedea, de asemenea, pentru o comisie de arbitraj cu competență exclusivă și obligatorie în litigiile fotbalistice, *Ali Rıza și alții împotriva Turciei*, 2020, pct. 175-181 (și *Ali Rıza împotriva Elveției*, 2021, pct. 82).

C. Asistență juridică

1. Acordarea de asistență juridică

156. Art. 6 § 1 nu implică faptul că statul trebuie să acorde asistență juridică gratuită în orice litigiu referitor la un „drept cu caracter civil” (*Airey împotriva Irlandei*, 1979, pct. 26). În fapt, există o distincție clară între art. 6 § 3 lit. c) - care garantează dreptul la asistență juridică gratuită în anumite condiții în cadrul procedurilor penale - și art. 6 § 1, care nu face deloc referire la asistența juridică (*Essaadi împotriva Franței*, 2002, pct. 30).

157. Cu toate acestea, Convenția vizează protejarea unor drepturi concrete și efective, în special dreptul de acces la o instanță. Astfel, art. 6 § 1 poate uneori obliga autoritățile să ofere asistență din partea unui membru al baroului, atunci când o astfel de asistență se dovedește indispensabilă pentru accesul efectiv la o instanță (*Airey împotriva Irlandei*, 1979, pct. 26).

158. Întrebarea dacă art. 6 implică sau nu acordarea de asistență, din partea unui consilier juridic, unui reclamant depinde de circumstanțele individuale ale cauzei (*ibidem*; *McVicar împotriva Regatului Unit*, 2002, pct. 48 cu privire la un apărător în procedura angajată de autorități a se vedea și pct. 50; *Steel și Morris împotriva Regatului Unit*, 2005, pct. 61). Întrebarea este dacă, având în vedere toate circumstanțele, lipsa asistenței judiciare ar priva justițiabilul de un proces echitabil (*McVicar împotriva Regatului Unit*, pct. 51), cum ar fi, de exemplu, plasându-l într-un dezavantaj clar față de adversarul său (*Timofeyev și Postupkin împotriva Rusiei*, 2021, pct. 101-107).

159. Întrebarea dacă art. 6 implică acordarea de asistență juridică depinde, în special:

- gravitatea problemei pentru reclamant (*P., c. și S. împotriva Regatului Unit*, 2002, pct. 100; *Steel și Morris împotriva Regatului Unit*, 2005, pct. 61); ceea ce include întrebarea de a stabili dacă un drept porțat prin Convenție era în discuție în procedura internă (de exemplu, art. 8, 10 sau art. 2 din Protocolul nr. 4 la Convenție : *Timofeyev și Postupkin împotriva Rusiei*, 2021, pct. 102-107).
- complexitatea legii sau a procedurii aplicabile (*Airey împotriva Irlandei*, 1979, pct. 24), de exemplu, din cauza normelor specifice privind forma susținerilor părților (*Gnahoré împotriva Franței*, 2000, pct. 40, sau privind prezentarea probelor (*McVicar*, 2002, pct. 54).
- capacitatea justițiabilului de a-și prezenta în mod efectiv cauza (*McVicar împotriva Regatului Unit*, 2002, pct. 48-62; *Steel și Morris împotriva Regatului Unit*, 2005, pct. 61), care se poate referi la aspectul dacă oponentul său a beneficiat de asistență pe tot parcursul procedurii și la dificultățile întâmpinate de persoana în cauză în pregătirea apărării sale (*Timofeyev și Postupkin împotriva Rusiei*, 2021, pct. 104-107).
- de existența unei obligații legale de reprezentare printr-un avocat (*Airey împotriva Irlandei*, 1979, pct. 26; *Gnahoré împotriva Franței*, 2000, pct. 41 *in fine*).

160. Acest drept nu este, însă, absolut (*Steel et Morris împotriva Regatului Unit*, 2005, pct. 59-60) și poate fi, prin urmare, acceptabil să fie impuse limitări cu privire la acordarea de asistență juridică, în special în funcție, în plus față de punctele menționate în paragraful anterior:

- de situația financiară a reclamantului (*Steel și Morris împotriva Regatului Unit*, 2005, pct. 62);
- de șansele sale de succes în cadrul procedurii (*ibidem*).

Astfel, poate exista un sistem de asistență judiciară care selectează cazurile eligibile pentru aceasta și prevede alocarea banilor publici prin intermediul asistenței judiciare numai reclamantilor a căror cale de atac are șanse rezonabile de succes (*Del Sol împotriva Franței*, 2002, pct. 23). Cu toate acestea, sistemul instituit de legiuitor trebuie să ofere garanții substanțiale împotriva arbitrarului (*Gnahoré împotriva Franței*, 2000, pct. 41; *Essaadi împotriva Franței*, 2002, pct. 36; *Del Sol împotriva Franței*, 2002, pct. 26; *Bakan împotriva Turciei*, 2007, pct. 75-76, cu trimitere la hotărârea *Aerts împotriva*

Belgiei în privința unei încălcări a fondului dreptului la o instanță). Trebuie așadar să țină cont în mod concret de calitatea sistemului de asistență juridică acordată de stat (*Essaadi împotriva Franței*, 2002, pct. 35) și să se verifice dacă metoda aleasă de autorități este conformă Convenției (*Santambrogio împotriva Italiei*, 2004, pct. 52; *Bakan împotriva Turciei*, 2007, pct. 74-78; *Pedro Ramos împotriva Elveției*, 2010, pct. 41-45). Statul nu are obligația de a încerca să garanteze, prin intermediul fondurilor publice, o egalitate totală a armelor între persoana asistată și adversarul său în momentul în care fiecărei părți i se oferă o posibilitate rezonabilă de a-și prezenta cauza în condiții care nu o dezavantajează în mod clar față de oponentul său (*Steel și Morris împotriva Regatului Unit*, 2005, pct. 62).

161. Este esențial să se indice motivul refuzului de a acorda asistență juridică și ca hotărârea să fie pronunțată cu diligență (*Tabor împotriva Poloniei*, 2006, pct. 45-46; *Saoud împotriva Franței*, 2007, pct. 133-136).

162. Hotărârea *Dragan Kovačević împotriva Croației*, 2022, a abordat problema asistenței judiciare în fața unei Curți Constituționale și vulnerabilitatea unui reclamant care este privat de capacitatea sa juridică (pct. 35-36 și pct. 79, 81).

163. În plus, nu este contrar art. 6 refuzul de a acorda asistență juridică unei persoane juridice străine (*Granos Organicos Nacionales S.A. împotriva Germaniei*, 2012, pct. 48-53). În ceea ce privește societățile comerciale în general, a se vedea *Nalbant și alții împotriva Turciei*, 2022 (pct.37-38).

2. Caracterul efectiv al asistenței juridice acordate

164. Statul nu este responsabil pentru actele unui avocat desemnat din oficiu. În fapt, din independența baroului în raport cu statul (*Staroszczyk împotriva Poloniei*, 2007, pct. 133) reiese că, în esență, conduita apărării ține de justițiabil și de avocatul său, fie că acesta din urmă este desemnat cu titlu de asistență juridică din oficiu sau remunerat de clientul său. Conduita apărării ca atare, în afară de circumstanțe speciale, nu poate angaja răspunderea statului în temeiul Convenției [*Tuziński împotriva Poloniei* (dec.), 1999].

165. Cu toate acestea, desemnarea unui avocat pentru a reprezenta o parte nu asigură, în sine, caracterul efectiv al asistenței juridice (*Sialkowska împotriva Poloniei*, 2007, pct. 110 și 116). Avocatul desemnat din oficiu se poate afla în imposibilitatea de a-și exercita atribuțiile o lungă durată de timp sau să se eschiveze de la îndeplinirea sa de a acorda asistență. În cazul în care sunt notificate, autoritățile naționale competente trebuie să-l înlocuiască, fără ca, în ciuda acordării de asistență juridică gratuită, justițiabilul să fie privat în practică de o asistență juridică efectivă (*Bertuzzi împotriva Franței*, 2003, pct. 30).

166. Mai presus de toate, este responsabilitatea statului să asigure un echilibru just între accesul efectiv la justiție și independența baroului. Curtea a subliniat în mod clar că un eventual refuz de a interveni din partea unui avocat desemnat să acorde asistență juridică trebuie să îndeplinească în mod obligatoriu standarde de calitate. Or, aceste standarde nu sunt îndeplinite dacă deficiențele sistemului de asistență juridică îi privează pe justițiabili de accesul „concret și efectiv” la o instanță (*Staroszczyk împotriva Poloniei*, 2007, pct. 135; *Sialkowska împotriva Poloniei*, 2007, pct. 114 – încălcare).

167. Pe scurt, orice acțiune/inacțiune sau eșec al avocatului desemnat nu conduce în mod automat la responsabilitatea statului, iar persoana în cauză are, de asemenea, responsabilități în această privință (*Bąkowska împotriva Poloniei*, 2010, pct. 45-54 și *mutatis mutandis*, *Feilazoo împotriva Maltei*, 2021, pct. 125-126, pct. 131).

III. Cerințe instituționale

Art. 6 § 1 din Convenție

„1. „1. Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale [...] de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî [...] asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil [...]” ”

168. În timp ce cerințele instituționale de la art. 6 § 1 urmăresc fiecare un scop specific, care le conferă garanții specifice ale unui proces echitabil, toate acestea tind să respecte principiile fundamentale ale statului de drept și ale separării puterilor. La baza fiecăreia dintre aceste cerințe se află imperativul de a păstra încrederea pe care justiția trebuie să o inspire în litigiu și independența acestei puteri față de alte puteri [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 233].

169. Subliniind importanța principiului subsidiarității – consacrat în Protocolul nr. 15 la Convenție a înscris în preambulul Convenției – și a principiului „responsabilității în comun” pentru protecția drepturilor omului între statele membre și Curte și că sistemul Convenției poate funcționa în mod corespunzător numai cu judecători independenți, Curtea consideră că sarcina statelor de a garanta independența sistemului judiciar este de o importanță crucială ([*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 324].

A. Noțiunea „instanță”

1. Noțiune autonomă⁹

170. Hotărârea *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020 a perfecționat principiile jurisprudenței și a clarificat principiile relevante (a se vedea, printre altele, pct. 219-222; a se vedea, de asemenea, *Eminağaoğlu împotriva Turciei*, 2021, pct. 90-91, pct. 94), care poate fi împărțită în trei cerințe cumulative, astfel cum se specifică mai jos (a se rememora chestiunea relevantă din *Besnik Cani împotriva Albaniei*, 2022, pct 83-93; *Dolińska-Ficek și Ozimek împotriva Poloniei*, 2021, pct. 272-280).

171. Mai întâi, o „instanță” este caracterizată în sens material de rolul său jurisdicțional [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 219 și următoarele privind principiile relevante]: de a soluționa, pe baza normelor de drept, cu jurisdicție deplină și în urma unei proceduri organizate, orice problemă care ține de competența sa [*Ciprul împotriva Turciei* (MC), 2001, pct. 233; *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. împotriva Poloniei*, 2021, pct. 194 cu privire la o curte constituțională].

172. Competența de a decide este inerentă noțiunii înseși de „instanță”. Procedura în fața unei „instanțe” trebuie să asigure „soluționarea juridică a litigiului” impusă de art. 6 § 1 (*Bentham împotriva Țărilor de Jos*, 1985, pct. 40).

173. Competența de a acorda numai avize consultative din punct de vedere juridic, fără caracter obligatoriu, nu este suficientă, chiar dacă aceste opinii prevalează în majoritatea cazurilor (*ibidem*). A se vedea referitor la un procuror, *Thierry împotriva Franței* (dec.), 2023, pct. 30.

174. Prin „instanță”, art. 6 § 1 nu înseamnă neapărat o instanță convențională, integrată în structurile judiciare ordinare ale țării (*Xhoxhaj împotriva Albaniei*, 2021, pct. 284, ca organism de reevaluare a capacității de a exercita funcțiile magistraților; *Ali Rıza și alții împotriva Turciei*, 2020, pct. 194-195 și 202-204 și *Mutu și Pechstein împotriva Elveției*, 2018, pct. 139, privind arbitrajul). Există posibilitatea ca instanța să fi fost instituită pentru a aborda chestiuni care țin de un anumit domeniu, pe care este

9. Vezi mai jos și secțiunea „Constituirea potrivit legii”

posibil să le dezbată în mod adecvat în afara sistemului judiciar obișnuit. Ceea ce contează pentru a asigura respectarea art. 6 § 1 sunt garanțiile, atât cele de fond, cât și cele procedurale, puse în aplicare [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, precitat; *Rolf Gustafson împotriva Suediei*, 1997, pct. 45]. Astfel, dacă nu se respectă garanțiile procedurale prevăzute la art. 6, organismul în cauză nu poate fi considerat o „instanță” instituită prin lege (*Eminağaoğlu împotriva Turciei* 2021, pct. 99-105 în materie disciplinară a judecătorilor).

175. Astfel, un organism responsabil să soluționeze un număr restrâns de litigii specifice poate fi considerat „instanță”, cu condiția să asigure garanțiile impuse (*Lithgow și alții împotriva Regatului Unit*, 1986, pct. 201, cu privire la o instanță de arbitraj). O autoritate care nu se numără printre instanțele unui stat poate totuși, în sensul art. 6 § 1, să fie considerată o „instanță” (*Sramek împotriva Austriei*, 1984, pct. 36).

176. Un cumul de atribuții (de natură administrativă, reglementară, contencioasă, consultativă sau disciplinară) nu poate în sine priva o instituție de calitate de „instanță” (*H. împotriva Belgiei*, 1987, pct. 50).

177. Este inerentă în însăși noțiunea de „instanță” capacitatea de a lua o decizie cu caracter obligatoriu, care nu poate fi modificată de o autoritate nejudiciară în detrimentul unei părți (*Van de Hurk împotriva Țărilor de Jos*, 1994, pct. 45). În fapt, unul din elementele fundamentale ale preeminenței dreptului este principiul securității raporturilor juridice, care presupune, între altele, ca soluția dată în mod definitiv în orice litigiu de către instanțe să nu mai poată fi pusă în discuție [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 238 citând *Brumărescu împotriva României* (MC), pct. 61].¹⁰ Singurul care se califică pentru denumirea „instanță” în sensul art. 6 § 1 este un organism care beneficiază de jurisdicție deplină (*Mutu și Pechstein împotriva Elveției*, 2018, pct. 139).

178. O „instanță” trebuie să îndeplinească, de asemenea, o serie de alte condiții independența, în special în raport cu puterea executivă, imparțialitatea, durata mandatului membrilor, garanțiile oferite de procedură - multe dintre ele apar chiar în textul art. 6 § 1 [*Le Compte, Van Leuven și De Meyere împotriva Belgiei*, 1981, pct. 55; *Cipru împotriva Turciei* (MC), 2001, pct. 233]. De fapt, atât independența, cât și imparțialitatea sunt elemente esențiale ale noțiunii de „instanță”¹¹, astfel cum se explică în hotărârea *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 231 și următoarele. Pe scurt, un organ judiciar care nu îndeplinește cerințele de independență – în special față de puterea executivă – și imparțialitate nu poate fi calificat drept „instanță” în sensul art. 6 § 1 (pct. 232).

179. În sfârșit, hotărârea *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, a adăugat că noțiunea de „instanță” implică și faptul că aceasta constă din judecători selectați pe bază de merit – și anume judecători care, datorită competenței lor profesionale și integrității lor morale, sunt capabili să exercite funcțiile jurisdicționale asociate cu această funcție într-un stat de drept (pct. 220-221). Un proces riguros de numire a judecătorilor de drept comun este esențial pentru a asigura numirea celor mai calificați candidați în aceste două domenii. Cu cât nivelul instanței în ierarhia judiciară este mai ridicat, cu atât ar trebui să fie mai stricte criteriile de selecție aplicabile. În plus, judecătorii neprofesioniști pot fi supuși unor criterii de selecție diferite, în special în ceea ce privește competențele profesionale necesare. O astfel de selecție pe bază de merit nu numai că garantează capacitatea profesională a unui organ judiciar de a face dreptate în calitate de „instanță”: de asemenea, este esențial să se mențină încrederea publicului în justiție și servește drept garanție suplimentară pentru independența personală a judecătorilor (pct. 222) – a se vedea, de asemenea, *Catană împotriva Republicii Moldova**, 2023, pct. 80 privind profesorii de drept).

10. A se vedea, de asemenea, partea „Executarea hotărârilor judecătorești”.

11. A se vedea, de asemenea, partea Independență și imparțialitate.

180. Hotărârea *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC) 2020 a definit abordarea în trei etape care permite Curții și instanțelor naționale să stabilească dacă neregulile dintr-o anumită procedură de numire a unui judecător sunt „de o asemenea gravitate încât încalcă dreptul la o instanță instituită prin lege” și dacă autoritățile competente ale statului au găsit un echilibru just și proporțional între diferitele principii implicate în circumstanțele specifice ale cauzei (pct. 243-252) (a se vedea punctul B de mai jos). De exemplu, în cauza *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. împotriva Poloniei*, 2021, această abordare a fost aplicată chestiunii regularității alegerii unui judecător la Curtea Constituțională (pct. 255 și urm.).

181. Exemple de organisme cărora le-a fost recunoscută calitatea de „instanță” în sensul art. 6 § 1 din Convenție:

- o autoritate regională responsabilă cu tranzacțiile imobiliare (*Sramek împotriva Austriei*, 1984, pct. 36),
- un birou responsabil cu despăgubirea victimelor infracțiunilor (*Rolf Gustafson împotriva Suediei*, 1997, pct. 48),
- un comitet responsabil cu soluționarea disputelor forestiere (*Argyrou și alții împotriva Greciei*, 2009, pct. 27).
- Tribunalul de Arbitraj pentru Sport (*Mutu și Pechstein împotriva Elveției*, 2018, pct. 149) și o comisie de arbitraj în materie de fotbal (*Ali Rıza și alții împotriva Turciei*, 2020, pct. 202-204), și în materie comercială, a se vedea *Beg S.p.a. împotriva Italiei*, 2021.
- organismele de reevaluare a capacității judecătorilor și procurorilor din țară de a-și exercita atribuțiile (*Xhoxhaj împotriva Albaniei*, 2021, pct. 283 și următoarele – a se vedea, de asemenea, *Loquifer împotriva Belgiei*, 2021, pct. 55) și Secția disciplinară pentru judecătorii CSM din România (*Cotora împotriva României*, 2023, pct. 37).
- o cameră de recurs a ofițerilor de poliție judiciară [*Thierry împotriva Franței* (dec.), 2023, pct. 32].

2. Gradul de jurisdicție

182. Art. 6 § 1 nu obligă statele contractante să înființeze curți de apel sau de casație. Cu toate acestea, un stat care a înființat instanțe de acest tip are obligația să se asigure că justițiabilii beneficiază de garanțiile fundamentale prevăzute de art. 6 § 1 [*Platakou împotriva Greciei*, 2001, pct. 38; *Zubac împotriva Croației* (MC), 2018, pct. 80]:

- *Aprecierea in concreto*: modul în care se aplică art. 6 § 1 depinde totuși de particularitățile procedurilor de apel și de casație. Condițiile de admisibilitate ale unui recurs pot fi mai stricte decât pentru un apel [*Levages Prestations Services împotriva Franței*, 1996, pct. 45; *Zubac împotriva Croației* (MC), 2018, pct. 82].
- *Aprecierea in globo*: trebuie să se ia în considerare totalitatea procedurilor în ordinea juridică internă [*Levages Prestations Services împotriva Franței*, 1996, pct. 45; *Zubac împotriva Croației* (MC), 2018, pct. 82]. În consecință, o instanță superioară sau supremă poate, în anumite cazuri, redresa încălcarea inițială a unei dispoziții a Convenției [*De Haan împotriva Țărilor de Jos*, pct. 54; *mutatis mutandis*, *Zubac împotriva Croației* (MC), 2018, pct. 123].

183. Imperativele de flexibilitate și eficiență, pe deplin compatibile cu protecția drepturilor omului, pot justifica intervenția în prealabil a organismelor administrative sau profesionale și, *a fortiori*, a organismelor jurisdicționale care nu respectă în toate privințele cerințele art. 6 (*Le Compte, Van Leuven și De Meyere împotriva Belgiei*, 1981, pct. 51). Nu se produce o încălcare a Convenției dacă procedura în fața acestor organisme a făcut obiectul unui „control ulterior al unui organism judiciar cu deplină jurisdicție”, care oferă garanțiile prevăzute de art. 6 [*Zumtobel împotriva Austriei*, 1993, pct. 29-32; *Bryan împotriva Regatului Unit*, (MC), 1995, pct. 40; *Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018, pct. 65].

184. În mod similar, atribuția de a se pronunța în jurisdicții ordinale sau mixte nu încalcă în sine Convenția. Cu toate acestea, Convenția impune cel puțin existența unuia din următoarele două sisteme: fie organele jurisdicționale menționate îndeplinesc ele însele cerințele art. 6 § 1, fie nu, dar fac obiectul unui control ulterior „al unui organism judiciar cu deplină jurisdicție”, care oferă garanțiile prevăzute de art. 6 § 1 (*Albert și Le Compte împotriva Belgiei*, 1983, pct. 29; *Gautrin și alții împotriva Franței*, 1998, pct. 57; *Fazia Ali împotriva Regatului Unit*, 2015, pct. 75).

185. Astfel, Curtea a reiterat în mod constant faptul că art. 6 § 1 impune transmiterea deciziilor luate de autoritățile administrative care nu îndeplinesc ele însele cerințele acestei prevederi spre controlul ulterior „al unui organism judiciar cu deplină jurisdicție” (*Ortenberg împotriva Austriei*, 1994, pct. 31)¹².

3. Controlul jurisdicției depline

186. Singurul care se califică pentru denumirea „instanță” în sensul art. 6 § 1 este un organism care beneficiază de jurisdicție deplină (*Beaumartin împotriva Franței*, 1994, pct. 38). Astfel, art. 6 § 1 impune instanțelor judecătorești un control judiciar efectiv (*Obermeier împotriva Austriei*, 1990, pct. 70). Noțiunea de „competență nelimitată” nu depinde în mod necesar de clasificarea adoptată în dreptul intern (a se vedea, pentru criteriile aplicabile, *Ovcharenko și Kolos împotriva Ucrainei*, 2023, pct. 124). Principiile jurisprudenței privind domeniul de aplicare al controlului jurisdicțional sunt rezumate în special în *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, pct. 176-186 (a se vedea, de asemenea, *Al-Dulimi și Montana Management Inc. împotriva Elveției* (MC), 2016, pct. 128, și pentru o cerere în domeniul concedierii, *Pişkin împotriva Turciei*, 2020, pct. 131-136), care a subliniat „contextul particular al procedurilor disciplinare (...) îndreptate împotriva unui judecător” (pct. 196, 203 și 214 – a se vedea, de asemenea, *Cotora împotriva României*, 2023, pct. 47-56).

187. În sensul art. 6 § 1 din Convenție, „instanța” trebuie să aibă „competența de a examina toate chestiunile de fapt și de drept relevante pentru litigiul cu care este sesizată” [*Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei*, (MC), 2018, pct. 176-177]. Acestea sunt competențe de „domeniu de aplicare suficient” sau de exercitare a unui „control judiciar suficient” pentru a soluționa cauza în discuție (*Sigma Radio Television Ltd împotriva Ciprului*, 2011, pct. 152, și cauzele citate). Exercițarea deplinei jurisdicții de către o instanță presupune să nu renunțe la niciuna din componentele funcției de a judeca (*Chevol împotriva Franței*, 2003, pct. 63). În cazul în care, din punct de vedere teoretic, instanțele naționale au competența de fond de a se pronunța asupra litigiului, renunțarea lor la competența lor de a examina toate chestiunile de fapt și de drept relevante pentru litigiul cu care sunt sesizate conduce la o încălcare a art. 6 § 1 (*Pişkin împotriva Turciei*, 2020, pct. 137-151).

188. În cazul în care o autoritate administrativă responsabilă cu examinarea contestațiilor referitoare la „drepturile și obligațiile civile” nu îndeplinește toate cerințele prevăzute la art. 6 § 1, nu există nicio încălcare a Convenției în cazul în care procedura în fața acestui organism a făcut obiectul unei „revizuri ulterioare de către un organism judiciar cu competență de fond prezentând garanțiile acestui articol”, și anume dacă există deficiențe structurale sau procedurale identificate în procedura în fața autorității administrative acestea sunt corectate în contextul unui control ulterior de către un organism judiciar cu competență deplină [*Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei*, (MC), 2018, pct. 132; *Peleki împotriva Greciei*, 2020, pct. 58-60; *Thierry împotriva Franței* (dec.), 2023, pct. 27 et 34-41]. Astfel, întrucât art. 6 § 1 se aplică procedurilor disciplinare, Convenția prevede instituirea, cel puțin, a unuia dintre următoarele două mecanisme: fie organele disciplinare profesionale îndeplinesc ele însele cerințele prevăzute la art. 6, fie nu le îndeplinesc, dar procedura cu care sunt sesizate este supusă controlului ulterior de către un organ judiciar cu competență de jurisdicție deplină care prezintă garanțiile prevăzute la acest articol (*Catană împotriva Republicii Moldova**, 2023, pct. 61, precum și trimiterile citate).

12. A se vedea, de asemenea, partea „Echitate”.

189. Art. 6 § 1 impune în principiu un recurs în cadrul căruia instanța să aibă competența de a analiza toate problemele de fapt și de drept pertinente pentru litigiul asupra căruia este sesizată [*Terra Woningen B.V. împotriva Țărilor de Jos*, 1996, pct. 52; *Sigma Radio Television Ltd împotriva Ciprului*, 2011, pct. 151-157; *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei*, (MC), 2018, referințele citate; *Thierry împotriva Franței* (dec.), 2023, pct. 37-38 referitor la o procedură disciplinară] Aceasta implică în special că judecătorul trebuie să aibă competența să analizeze punct cu punct asupra fiecăruia din capetele de cerere ale reclamantului pe fond, fără a refuza să examineze pe vreunul din ele, și să ofere motive clare pentru respingerea lor. În ceea ce privește faptele, judecătorul trebuie să fie în măsură să îi reexamineze pe cei din centrul de apel al reclamantului (*Bryan împotriva Regatului Unit*, 1995, pct. 44-45). În unele cazuri, instanța nu are competență deplină în sensul dreptului național ca atare, ci examinează punct cu punct argumentele invocate de reclamant în motivele sale de recurs, fără a fi obligată să se declare incompetentă să răspundă sau să examineze constatările de fapt sau de drept elaborate de autoritățile administrative. În aceste cazuri, este necesar să se analizeze intensitatea controlului jurisdicțional al puterii de apreciere exercitate de administrație [*Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei*, (MC), 2018, pct. 183 și trimiterele citate].

190. În plus, se poate considera că o instanță se bucură de competență deplină numai dacă are competența de a aprecia proporționalitatea dintre încălcarea săvârșită și sancțiunea aplicată (*Diennet împotriva Franței*, 1995, pct. 34, *Mérigaud împotriva Franței*, 2009, pct. 69).

191. Principiul jurisdicției depline a fost temperat în repetate rânduri de jurisprudența Curții, care îi conferă adesea o interpretare flexibilă, în special în cauzele de drept administrativ, în care competența instanței de apel a fost restrânsă ca urmare a naturii tehnice a obiectului litigiului [*Al-Dulimi și Montana Management Inc. împotriva Elveției* (MC), 2016, pct. 130; *Chaudet împotriva Franței*, 2009, pct. 37;].

192. Într-adevăr, în sistemele juridice ale statelor membre, există domenii juridice specializate (de exemplu, în domeniul dezvoltării urbane și rurale) în care judecătorul are o competență limitată în privința faptelor – dar poate anula decizia administrației pe motiv de deducere arbitrară sau irațională a faptelor. Art. 6 nu impune să se ofere acces la un nivel de jurisdicție care să substituie opinia autorității administrative cu opinia sa (a se vedea, de exemplu, în domeniul amenajării rurale, *Zumtobel împotriva Austriei*, 1993, pct. 31-32, și al urbanismului, *Bryan împotriva Regatului Unit*, 1995, pct. 44-47; al protecției mediului, *Alatulkkila și alții împotriva Finlande*, pct. 52; al reglementării jocurilor de noroc, *Kingsley împotriva Regatului Unit* (MC), 2002, pct. 32; și, pentru o trimitere la jurisprudență, *Fazia Ali împotriva Regatului Unit*, 2015, pct. 75-78; *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei*, (MC), 2018, pct. 178].

193. Aceste situații privesc controlul jurisdicțional al unei decizii luate în cadrul exercitării tradiționale a puterii de apreciere administrativă într-un domeniu juridic specializat (planificare, securitate socială etc.), pe care Curtea l-a distins de litigiile disciplinare în hotărârea sa *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, (pct. 196 și pct. 203). Din această hotărâre rezultă că controlul jurisdicțional al unei decizii administrative trebuie adaptat obiectului litigiului (pct. 196).

194. În contextul exercitării tradiționale de către administrație a competenței sale în domenii de drept specializate care necesită o anumită experiență profesională sau cunoștințe de specialitate (a se vedea a contrario *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, pct. 195), jurisprudența a stabilit criteriile pentru a aprecia dacă controlul este de „competență deplină” în sensul Convenției (*Sigma Radio Television Ltd împotriva Ciprului*, 2011, pct. 151-157). Astfel, pentru a evalua dacă organul jurisdicțional exercită un control suficient, trebuie luate în considerare următoarele trei criterii combinate: [a se vedea și *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, pct. 179-181]:

- Obiectul deciziei criticate:

- dacă decizia administrativă se pronunță asupra unei simple chestiuni de fapt, controlul judecătorului va fi mai extins decât dacă este vorba despre un domeniu specializat, care necesită competențe tehnice specifice;
- sistemele existente în Europa limitează, în general, competența judecătorului în materie de control al faptelor, dar nu-l împiedică să anuleze decizia din diverse motive. Acest fapt nu este pus la îndoială de jurisprudență.
- Metoda folosită pentru a ajunge la această decizie: care au fost garanțiile procedurale prezentate în fața autorității administrative contestate?
 - Dacă reclamantul a dispus deja, în stadiul administrativ prealabil, de garanții procedurale care să îndeplinească seria cerințelor art. 6, se poate justifica controlul jurisdicțional ulterior invocat [*Bryan împotriva Regatului Unit*, 1995, pct. 46-47; *Holding și Barnes PLC împotriva Regatului Unit* (dec.), 2002].
- Conținutul litigiului, inclusiv mijloacele de apel, atât cele dorite, cât și cele reale (*Bryan împotriva Regatului Unit*, 1995, pct. 45):
 - hotărârea trebuie să permită examinarea punct cu punct a fiecăreia din solicitările reclamantului pe fond, fără a le îndepărta pe vreuna din ele, și să ofere motive clare pentru respingerea lor. În ceea ce privește faptele, judecătorul trebuie să le reexamineze pe cele care sunt principale în recursul reclamantului. Astfel, dacă reclamantul ridică numai problema mijloacelor procedurale, nu poate reproșa în continuare judecătorului că nu s-a pronunțat asupra faptelor (*Potocka și alții împotriva Poloniei*, 2001, pct. 57).

195. Astfel, de exemplu, refuzul unei instanțe de a se pronunța în mod independent asupra anumitor aspecte de fapt cruciale pentru soluționarea litigiului cu care a fost sesizată ar putea constitui o încălcare a art. 6 § 1 (*Terra Woningen B.V. împotriva Țărilor de Jos*, 1996, pct. 53-55). Situația este similară dacă instanța nu are competență asupra problemei centrale a litigiului (*Tsfayo împotriva Regatului Unit*, 2006, pct. 48). Într-adevăr, în astfel de cazuri, ceea ce este decisiv pentru soluționarea cauzei se sustrage unui control jurisdicțional independent (pentru un rezumat al precedentelor relevante, a se vedea *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, pct. 181-183).

196. În concluzie, într-un litigiu care implică administrația, în care instanța refuză să examineze întrebările esențiale pentru soluționarea litigiului, pentru motivul că aceste întrebări au fost soluționate în prealabil de administrație în așa fel încât să angajeze instanța, există o încălcare a art. 6 § 1 (*Tinnelly & Sons Ltd și alții și McElduff și alții împotriva Regatului Unit*, 1998, pct. 76-79 în ceea ce privește accesul la un loc de muncă; *Aleksandar Sabev împotriva Bulgariei*, 2018, pct. 55-58 privind concedierea).

197. În cazul în care un mijloc de apel este considerat valabil, instanța care efectuează controlul jurisdicțional trebuie să fie în măsură să anuleze decizia atacată și să emită ea însăși o nouă decizie, sau să retrimite spre judecare cauza în fața aceluiași organ sau a altui organ judecătoresc [*Kingsley împotriva Regatului Unit* (MC), 2002, pct. 32 și 34 și *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, pct. 184]. În toate cazurile, instanțele naționale trebuie să fi efectuat o examinare aprofundată și serioasă a motivelor reclamantului și să fi motivat respingerea contestațiilor sale (*Pişkin împotriva Turciei*, 2020, pct. 146-151).

198. În cazul în care faptele au fost stabilite de administrație în cadrul unei proceduri cvasijudiciare care respectă câteva din cerințele art. 6 § 1, dacă nu există nicio contestație cu privire la materialitatea faptelor astfel stabilite, nici cu privire la deducțiile emise din aceste fapte de către administrație, iar judecătorul a tratat punct cu punct toate celelalte mijloace de apel ale justițiabilului, controlul exercitat de instanța de apel este considerat ca având o întindere suficientă în raport cu art. 6 § 1 (*Bryan împotriva Regatului Unit*, 1995, pct. 44-47).

199. În ceea ce privește întinderea controlului jurisdicțional, Curtea a adăugat că instanțele naționale trebuie să indice „suficient motivele pe care se întemeiază” [*Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei*, (MC), 2018, pct. 185]. Fără a necesita un răspuns detaliat la fiecare dintre argumentele reclamantului, această obligație presupune că partea la o procedură judiciară se poate aștepta la un răspuns specific și explicit la mijloacele decisive pentru soluționarea procedurii în cauză (*ibid.*).

200. Aceste criterii și principii amintite în hotărârea *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, pct. 173-186, le-a adaptat la contextul, pe care l-a considerat specific, al sancțiunilor disciplinare împotriva judecătorilor, subliniind că și controlul jurisdicțional trebuie adaptat la obiectul acestui tip de litigiu. Acesta a subliniat importanța rolului lor și a justiției într-un stat democratic și a luat în considerare aspectul punitiv în acest domeniu. Aceasta consideră că astfel, controlul unei decizii de impunere a unei sancțiuni disciplinare diferă de controlul unei decizii administrative care nu include un astfel de aspect punitiv (pct. 196). Criteriile relevante pentru îndeplinirea cerințelor de la art. 6 § 1 se referă atât la primă instanță, disciplinară, cât și la a doua instanță, judiciară. În primul rând, aceasta implică nu numai garanții procedurale în fața organului disciplinar (art. 197), ci și, în timp ce reclamantul a făcut obiectul unor sancțiuni foarte grave, măsuri de natură să stabilească în mod adecvat situația în fapt (a se vedea pentru mai multe detalii pct. 198 din hotărâre). În ceea ce privește apoi procedura de recurs în fața instanței jurisdicționale, Camera extinsă a examinat apoi următoarele puncte (pct. 199 și următoarele din hotărâre):

- întrebările supuse controlului jurisdicțional (în speță, a fost vorba despre o încălcare a obligațiilor profesionale contestate de reclamant în ceea ce privește faptele și sancțiunile: a se vedea pct. 201-203) Trebuie amintit că, în contextul special al procedurii disciplinare, elementele de fapt sunt la fel de importante pentru soluționarea litigiului ca și chestiunile juridice. Stabilirea situației de fapt este cu atât mai importantă în ceea ce privește procedurile care implică impunerea de sancțiuni, în special sancțiuni disciplinare împotriva judecătorilor, care trebuie să se bucure de respectul necesar pentru exercitarea funcțiilor lor, astfel încât să se asigure încrederea publicului în funcționarea și independența sistemului judiciar (pct. 203).
- metoda de control jurisdicțional, competențele decizionale ale instanței de control și motivarea deciziilor acestei instanțe (pct. 204-213). Trebuie remarcat faptul că, în cadrul procedurilor disciplinare, absența unei audieri publice ar trebui să fie excepțională și justificată în mod corespunzător în lumina jurisprudenței organismelor Convenției (pct. 210).

201 Exemple de organisme judiciare care nu au fost considerate ca beneficiind de „jurisdicție deplină”:

- o instanță administrativă care nu poate examina decât dacă autoritățile administrative s-au folosit de puterea lor discreționară într-un mod compatibil cu obiectul și scopul legii (*Obermeier împotriva Austriei*, 1990, pct. 70);
- o instanță care se pronunță în recurs asupra deciziilor instanțelor disciplinare ale colegiilor profesionale, fără a avea puterea de a evalua proporționalitatea dintre eroarea comisă și sancțiune (*Diennet împotriva Franței*, 1995, pct. 34, cu privire la ordinul medicilor; *Mérigaud împotriva Franței*, 2009, pct. 69, cu privire la ordinul experților în geometrie);
- o Curte constituțională care nu se poate pronunța asupra procedurii criticate decât din punct de vedere al conformității cu Constituția, care nu îi permite să examineze toate faptele cauzei (*Zumtobel împotriva Austriei*, 1993, pct. 29-30¹³);
- Consiliul de Stat (Conseil d'État), care, potrivit propriei jurisprudențe, este obligat să urmeze avizul ministrului pentru a soluționa problema aplicabilității tratatelor, care i-a fost adresată, adică al unei autorități externe, care ține de puterea executivă, fără a supune acest aviz unei critici sau unei dezbateri în contradictoriu. Interpunerea autorității ministeriale, care a fost

13. A se vedea, de asemenea, *Malhous împotriva Republicii Cehe* (MC), 2001, pct. 62, și trimiterile la controlul „deplină jurisdicție” de mai jos.

decisivă pentru rezultatul procedurii jurisdicționale în contencios, nu se preta la un recurs din partea reclamantei, care nu a avut nici posibilitatea de solicita ca elementele sale de răspuns să fie examinate de ministru (*Chevrol împotriva Franței*, 2003, pct. 81-82).

- o hotărâre a Curții Supreme în contextul specific al procedurilor disciplinare împotriva unui magistrat [*Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei*, (MC), 2018, pct. 214];
- Curtea Supremă de Justiție nu are competența de a examina aspectele de fapt, calificarea juridică a actelor imputate reclamantului sau proporționalitatea sancțiunilor disciplinare impuse (*Catană împotriva Republicii Moldova**, 2023, pct. 62).

202. Dimpotrivă, cerințele art. 6 § 1 au fost îndeplinite în cauzele următoare:

- Hotărârea *Cotora împotriva României*, 2023, s-a referit la controlul asupra „obiectului suficient” de către o Înalță Curte a unei decizii a Secției disciplinare pentru judecătorii CSM din România (pct. 54-56 – a se vedea, de asemenea, secțiunea disciplinară însăși, pct. 37).
- În Hotărârea *Thierry împotriva Franței* (dec.), 2023, Curtea a statuat că controlul efectuat coincide cu un control al „jurisdicției depline” în sensul jurisprudenței Curții (pct. 38).
- Hotărârea *Fazia Ali împotriva Regatului Unit*, 2015, privea sfera de aplicare limitată a controlului jurisdicțional al unei decizii administrative în domeniul asistenței sociale, în ceea ce privește cazarea familiilor fără adăpost. Cauza privea o schemă care avea ca obiectiv să ofere cazare persoanelor fără domiciliu, care acoperea o multitudine de mici cazuri, și care avea drept scop să acorde, într-o manieră economică și echitabilă, un sprijin cât mai important persoanelor aflate în dificultate. Potrivit Curții, în cazul în care o anchetă rezonabilă a faptelor a fost deja realizată la nivel administrativ, art. 6 § 1 nu impune ca un control jurisdicțional din partea instanțelor naționale să implice neapărat o redeschidere completă a dosarului, cu o nouă audiere a martorilor.
- *Chaudet împotriva Franței*, 2009: Consiliul de Stat s-a pronunțat în cadrul unui recurs pentru abuz de putere, atât în primă, cât și în ultimă instanță. Chiar dacă nu era în măsură să substituie decizia sa celei a Consiliului medical al Aviației civile, din dosar a reieșit că avea capacitatea să examineze toate motivele invocate de reclamantă, în fapt și în drept, și să examineze toate probele din dosarul medical, pe baza concluziilor tuturor rapoartelor medicale discutate de părți. Curtea a concluzionat că a fost examinată cauza reclamantei respectându-se cerințele impuse de art. 6 § 1 (pct. 37-38).
- *Zumtobel împotriva Austriei*, 1993: Curtea a decis că instanța administrativă austriacă a îndeplinit cerințele prevăzute de art. 6 § 1 în ce privește problemele care nu țineau în mod exclusiv de puterea discreționară a administrației și că instanța a examinat motivele de fond, punct cu punct, fără să fi fost în vreun fel constrânsă să-și decline competența de a răspunde sau de a examina anumite fapte (pct. 31-32 – a se vedea, de asemenea, *Ortenberg împotriva Austriei*, 1994, pct. 33-34; *Fischer împotriva Austriei*, 1995, pct. 34).
- *McMichael împotriva Regatului Unit*, 1995: în această cauză, ordonanța emisă de *Sheriff Court* care a declarat un copil adoptabil a făcut obiectul unui recurs în fața *Court of Session*. Cea din urmă avea jurisdicție deplină în acest sens: instanța se bazează de regulă pe constatările de fapt ale *Sheriff*, dar nu are obligația să procedeze astfel. Aceasta poate, după caz, să colecteze ea însăși elementele de probă sau să trimită cauza în fața *Sheriff*, dându-i instrucțiuni cu privire la modul de a proceda (pct. 66). În continuare, *Sheriff Court*, pronunțându-se ca o instanță de apel împotriva deciziilor Comisiei pentru protecția copiilor, are, de asemenea, jurisprudență deplină, putând examina atât fondul cât și neregulile de procedură pretinse (pct. 82);
- *Potocka și alții împotriva Poloniei*, 2001: aria de competență a Curții Supreme Administrative, definită de Codul de procedură administrativă, era limitată la controlul legalității deciziilor administrative în litigiu. Cu toate acestea, avea, de asemenea, capacitatea de a anula o decizie în totalitate sau în parte, în cazul în care se stabilea că nu au

fost respectate cerințele procedurale de echitate în cadrul procedurii care a dus la adoptarea deciziei. Raționamentul urmat de Curtea Supremă Administrativă demonstrează că, în realitate, a examinat cauza în ceea ce privește oportunitatea. Deși Curtea Supremă Administrativă putea limita analiza sa la a constata deficiențele formale și materiale ale cererii reclamanților pentru a confirma deciziile în litigiu, instanța a examinat toate pretențiile reclamanților pe fond, punct cu punct, fără a se vedea constrânsă să-și decline competența de a răspunde sau de a examina faptele relevante. Instanța a emis o hotărâre atent motivată, iar argumentele reclamanților care erau importante pentru rezultatul cauzei au făcut obiectul unei control aprofundat. Astfel, controlul Curții Supreme Administrative a avut o întindere suficient de mare pentru a îndeplini cerințele art. 6 § 1 din Convenție (pct. 56-59).

4. Executarea hotărârilor judecătorești

a. Dreptul de a pune de îndată în aplicare o hotărâre judecătorească definitivă și obligatorie

203. Art. 6 § 1 protejează punerea în aplicare a hotărârilor judecătorești definitive și obligatorii (și nepunerea în aplicare a hotărârilor care pot fi supuse controlului celor mai înalte instanțe (*Ouzounis și alții împotriva Greciei*, 2002, pct. 21).

204. Astfel, dreptul la executarea deciziilor judiciare definitive și cu caracter obligatoriu, indiferent de tipul jurisdicției, face parte integrantă din „dreptul la o instanță” [*Scordino împotriva Italiei (nr. 1)* (MC), 2006, pct. 196; *Hornsby împotriva Greciei*, 1997, pct. 40;]. În caz contrar, garanțiile art. 6 § 1 din Convenție ar fi lipsite de orice efect util (*Bourdov împotriva Rusiei*, 2002, pct. 34 și 37). Un termen de executare nerezonabil de lung al unei hotărâri obligatorii poate implica așadar o încălcare a Convenției (*Bourdov împotriva Rusiei (nr. 2)* 2009, pct. 66).

205. „Dreptul la o instanță” protejează, de asemenea, executarea măsurilor provizorii luate în așteptarea adoptării unei decizii definitive (*Sharxhi și alții împotriva Albaniei*, 2018, pct. 92). Astfel, demolarea unei clădiri rezidențiale, în pofida măsurilor provizorii adoptate de instanțele naționale, constituie o încălcare a art. 6 § 1 din Convenție (pct. 94-97).

206. Dreptul la executarea deciziilor judecătorești are și mai multă importanță în contextul contenciosului administrativ (*Sharxhi și alții împotriva Albaniei*, 2018, pct. 92). Într-adevăr, prin introducerea unei acțiuni în anulare în fața celei mai înalte jurisdicții administrative a statului, justițiabilul dorește nu doar anularea actului în litigiu, ci, mai ales, eliminarea efectelor acestuia (a se vedea în materia mediului înconjurător, *Bursa Barosu Başkanlığı și alții împotriva Turciei*, 2018, pct. 114). În cauza *M.K. și alții împotriva Franței*, 2022, Curtea a acordat importanță naturii litigiului privind măsurile provizorii care impun statului să găzduiască urgent familii ale solicitanților de azil, precum și faptului că executarea acestora a avut loc numai ca urmare a măsurilor provizorii prevăzute la art. 39 din Regulamentul de procedură al Curții, ca urmare a refuzului caracterizat al autorităților administrative de a se conforma ordinelor instanței naționale (art. 163).

207. Protecția efectivă a justițiabilului și restabilirea legalității implică așadar obligația administrației de a executa hotărârea (*Hornsby împotriva Greciei*, 1997, pct. 41; *Kyrtatos împotriva Greciei*, 2003, pct. 31-32 și cu privire la deciziile Curții Constituționale, *mutatis mutandis*, *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. împotriva Poloniei*, 2021, pct. 282-283).

208. Astfel, dacă o întârziere în executarea unei hotărâri definitive poate fi justificată în anumite circumstanțe, ar trebui să nu fie de natură să afecteze dreptul justițiabilului la punerea acesteia în aplicare (*Bourdov împotriva Rusiei*, 2002, pct. 35-37).

209. Astfel înțeleasă, executarea hotărârii trebuie să fie completă, perfectă și nu parțială (*Matheus împotriva Franței*, 2005, pct. 58; *Sabin Popescu împotriva României*, 2004, pct. 68-76) și nu poate fi

împiedicată, anulată sau întârziată în mod excesiv [*Immobiliare Saffi împotriva Italiei* (MC), 1999, pct. 74].

210. Refuzul unei instanțe de grad inferior de a ține seama de o hotărâre a unei instanțe de grad superior - care poate conduce la anulări succesive în cadrul unei singure și aceleiași proceduri - ar fi, de asemenea, contrar art. 6 § 1 (*Turczanik împotriva Poloniei*, 2005, pct. 49-51 *Miracle Europe Kft împotriva Ungariei*, 2016, pct. 65).

211. Un termen de executare nerezonabil de lung al unei hotărâri obligatorii poate implica o încălcare a Convenției. Caracterul rezonabil al unui termen trebuie apreciat în special în funcție de complexitatea procedurii de executare, de comportamentul reclamantului și al autorităților competente și de valoarea și natura reparației acordate de instanță (*Railian împotriva Rusiei*, 2007, pct. 31 și *Bourdov împotriva Rusiei (nr. 2)*, 2009, pct. 66).

212. De exemplu, Curtea a considerat că, prin neadoptarea, timp de mai mult de cinci ani, a măsurilor necesare în vederea conformării la hotărârea judecătorească definitivă și executorie, în speță, autoritățile naționale au privat dispozițiile art. 6 § 1 din Convenție de orice efect util (*Hornsby împotriva Greciei*, 1997, pct. 45).

213. Într-o altă cauză, un termen general de 9 luni pentru executarea unei hotărâri de către administrație nu a fost considerat nerezonabil, pe fondul circumstanțelor relevante ale cauzei (*Moroko împotriva Rusiei*, 2008, pct. 43-45).

214. Curtea a concluzionat o încălcare a dreptului la instanță garantat de art. 6 § 1 ca urmare a refuzului autorităților, timp de aproximativ 4 ani, de a asigura forța publică pentru executarea unui ordin de evacuare a unui chiriaș (*Lunari împotriva Italiei*, 2001, pct. 38-42), și ca urmare a suspendării executării mai mult de 6 ani - care a rezultat dintr-o intervenție ulterioară a legiuitorului, care a contestat decizia cu privire la evacuarea unui chiriaș [*Immobiliare Saffi împotriva Italiei* (MC), 1999, pct. 70 și 74].

215. În cazul plății unei sume de bani de către o autoritate publică, o perioadă mai mică de un an este, în principiu, compatibilă cu convenția și cu orice altă perioadă *prima facie* nerezonabilă. Cu toate acestea, această prezumție relativă poate fi răsturnată, în funcție de circumstanțe, în lumina anumitor criterii [*Gerasimov și alții împotriva Rusiei*, 2014, pct. 167-174 și pentru procedurile complexe de lichidare privind arieratele salariale cu o durată de un an și zece luni, *Kuzhelev împotriva Rusiei*, 2019, pct. 110 și 137, sau o perioadă de aproximativ 13 luni, *Titan Total Group S.R.L. împotriva Republicii Moldova*, 2021, pct. 81-84; a se vedea și *Cocchiarella împotriva Italiei*, (MC), 2006, pct. 89: în ceea ce privește o acțiune în despăgubire prevăzută în dreptul națională pentru a compensa consecințele duratei excesive a unei proceduri, perioada de timp pentru efectuarea plății nu ar trebui, în general, să depășească șase luni din momentul în care decizia de acordare a unei despăgubiri devine executorie].

216. Deși Curtea ia în considerare în mod corespunzător termenele legale prevăzute de dreptul intern pentru procedurile de executare, nerespectarea acestor termene nu implică automat încălcarea Convenției. O întârziere poate fi justificată în împrejurări speciale dar, în niciun caz nu poate avea drept efect o atingere adusă înseși esenței dreptului protejat prin art. 6 § 1 [*Bourdov împotriva Rusiei (nr. 2)*, 2009, pct. 67]. Astfel, Curtea a hotărât în cauza *Bourdov împotriva Rusiei (nr. 2)*, 2009, că neexecutarea unei hotărâri timp de șase luni nu era în sine nerezonabilă (pct. 85) și, în cauza *Moroko împotriva Rusiei*, 2008, un termen general de 9 luni pentru executarea unei hotărâri de către administrație nu a era *a priori* nerezonabil în raport cu Convenția (pct. 43). Trebuie totuși observat că aceste considerații nu elimină necesitatea de a examina ansamblul procedurii în lumina criteriilor citate anterior și a altor circumstanțe relevante [*Bourdov împotriva Rusiei (nr. 2)*, 2009, pct. 67].

217. În special, în cauza *Gerasimov și alții împotriva Rusiei*, 2014, (pct. 168-174), Curtea a precizat că, în cazul în care hotărârea care urmează să fie executată dispune ca autoritățile publice să întreprindă o acțiune specifică care prezintă o importanță semnificativă pentru reclamant (întrucât, de exemplu,

condițiile sale de viață cotidiene sunt afectate), un termen de executare mai mare de șase luni ar fi contrar cerinței de diligență specială, impusă de Convenție (pct. 170). În scopul acordării unei locuințe, Curtea s-a pronunțat pentru o perioadă mai mică de doi ani, cu excepția cazului în care este necesară o îngrijire specială (pct. 171).

218. O persoană care a obținut o creanță împotriva statului în urma unei proceduri judiciare nu este obligată să angajeze ulterior o procedură separată pentru a obține executarea forțată [*Bourdov împotriva Rusiei (nr. 2)*, 2009, pct. 68; *Sharxhi și alții împotriva Albaniei*, pct. 93]. Le revine autorităților statului (*Javorivskaia împotriva Rusiei*, 2005, pct. 25) obligația de a garanta executarea unei hotărâri pronunțate împotriva statului, începând cu data la care hotărârea în cauză devine obligatorie și executorie [*Bourdov împotriva Rusiei (nr. 2)*, 2009, pct. 69]. Rezultă că plata cu întârziere a sumelor datorate reclamantului prin procedura executării silită nu reprezintă o soluție pentru refuzul prelungit al autorităților naționale de a se conforma hotărârii și nu constituie reparație adecvată [*Scordino împotriva Italiei (nr. 1)* (MC), 2006, pct. 198].

219. Desigur, persoanele interesate care dețin o creanță împotriva statului în temeiul unei hotărâri ar putea fi obligate să efectueze anumite demersuri procedurale care să permită sau să accelereze executarea hotărârii. Obligația creditorilor de a coopera nu depășește însă ceea ce este strict necesar și nu exonerează administrația de obligațiile sale [*Bourdov împotriva Rusiei (nr. 2)*, 2009, pct. 69].

220. În plus, atitudinea autorităților de a impune reclamantului un avans al taxelor pentru deschiderea procedurii de executare a unei hotărâri obligatorii în favoarea sa, fără a ține seama de lipsa de finanțe a acestuia, impune asupra părții interesate o povară excesivă. Îi limitează dreptul de acces la instanță până în punctul în care acest drept este atins în însuși fondul său (*Apostol împotriva Georgiei*, 2006, pct. 65).

221. Justițiabilul nu trebuie să fie privat de dreptul de a beneficia, într-un termen rezonabil, de rezultatul hotărârii definitive prin care i s-a acordat o reparație pentru daunele suferite (*Bourdov împotriva Rusiei*, 2002, pct. 35) sau o locuință (*Tétériny împotriva Rusiei*, 2005, pct. 41-42), indiferent de complexitatea procedurilor de executare a statului sau de sistemul bugetar al acestuia. Statul nu poate invoca dificultăți financiare, nici lipsa unor alte resurse pentru a justifica neexecutarea hotărârii [*Bourdov împotriva Rusiei*, 2002, pct. 35; *SARL Amat-G și Mébaghichvili împotriva Georgiei*, 2005, pct. 47; *Scordino împotriva Italiei (nr. 1)* (MC), 2006, pct. 199]. Statul nu poate invoca lipsa de locuințe sociale pentru a explica neexecutarea unei hotărâri [*Prodan împotriva Moldovei*, 2004, pct. 53; *Tchokontio Happi împotriva Franței*, pct. 50; *Bourdov împotriva Rusiei (nr. 2)*, 2009, pct. 70].

222. Termenul necesar autorităților pentru a executa o hotărâre care dispune plata unei sume de bani trebuie să se calculeze de la data la care aceasta a devenit definitivă și executorie până la data plății indemnizației acordate de instanță. Un termen de 2 ani și o lună pentru plata unei sume acordate de instanță este *a priori* incompatibil cu cerințele Convenției, cu excepția circumstanțelor care îl pot justifica [*Bourdov împotriva Rusiei (nr. 2)*, 2009, pct. 73-76, pct. 83].

223. În plus, argumentul întemeiat pe autonomia autorităților locale în dreptul național este inoperant, având în vedere principiul responsabilității internaționale a statului în raport cu Convenția (*Société de gestion du port de Campoloro și Société fermière de Campoloro împotriva Franței*, 2006, pct. 62).

224. Desigur, se poate întâmpla în mod excepțional ca punerea în aplicare a unei *restitutio in integrum* dispuse de o instanță ca urmare a nelegalității și a nulității actelor administrative să fie, ca atare, imposibilă în mod obiectiv din cauza unor obstacole de fapt sau de drept insurmontabile. Cu toate acestea, în astfel de cazuri și în conformitate cu cerințele dreptului de acces la o instanță, un stat membru trebuie să ia în considerare, cu bună-credință și din proprie inițiativă, mijloace alternative de reparare a consecințelor prejudiciabile ale actelor sale ilegale, cum ar fi acordarea de despăgubiri (*Cingillilli Holding A.Ş. și Cingilloğlu împotriva Turciei*, 2015, pct. 41, și, pentru a fi aplicată în contextul unui litigiu între persoane fizice, *Nikoloudakis împotriva Greciei*, 2020, pct. 50).

225. Trebuie să se facă o distincție între creanțele deținute *împotriva administrației statului* [*Bourдов împotriva Rusiei (nr. 2)*, 2009, pct. 68-69, 72 și urm.] și cele deținute *împotriva unei persoane fizice*, întrucât întinderea obligației statului în temeiul Convenției variază în funcție de calitatea părții debitoare.

226. În cazul în care hotărârea a fost pronunțată *împotriva administrației publice*, persoana care a obținut o hotărâre împotriva acesteia nu are obligația de a iniția o procedură separată pentru a obține executarea silită. În fapt, în opinia Curții, nu este oportun a-i cere unei persoane care a obținut o creanță contra statului în urma unei proceduri judiciare să inițieze ulterior o procedură de executare silită pentru a obține satisfacție (*Metaxas împotriva Greciei*, 2004, pct. 19; *Koukalo împotriva Rusiei*, 2005, pct. 49). Este suficient să notifice în mod corespunzător autoritatea statului implicată (*Akachev împotriva Rusiei*, 2008, pct. 21) sau să efectueze anumite demersuri procedurale de natură formală (*Kosmidis și Kosmidou împotriva Greciei*, 2007, pct. 24).

227. Atunci când debitorul este o *persoană fizică*, responsabilitatea nu poate fi angajată pentru neplata unei creanțe executorii ca urmare a insolvenței unui debitor „privat” [*Sanglier împotriva Franței*, 2003, pct. 39; *Ciprová împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2005; *Cubanit împotriva României* (dec.), 2007]. Cu toate acestea, statele au obligația pozitivă de a pune în aplicare un sistem eficient, atât în practică, cât și în drept, care să asigure executarea hotărârilor definitive între persoanele de drept privat [*Fouklev împotriva Ucrainei*, 2005, pct. 84; *Fomenko și alții împotriva Rusiei* (dec.), 2019, pct. 171-181]. Prin urmare, poate fi angajată responsabilitatea statului în cazul în care autoritățile publice implicate în procedurile de executare nu dau dovada de diligența cuvenită sau, mai mult, împiedică executarea hotărârii (*Fouklev împotriva Ucrainei*, 2005, pct. 67). Măsurile adoptate de autoritățile naționale în vederea executării trebuie să fie adecvate și suficiente pentru a asigura executarea: *Ruianu împotriva României*, 2003, pct. 66 - ținând seama de obligațiile ce le revin în calitate de depozitari ai forței publice în materie de executare [*ibidem*, pct. 72-73; *Sekul împotriva Croației* (dec.), 2015, pct. 54-55 și *Işgin împotriva Turciei*, 2022, pct. 47]. Imposibilitatea executării unei hotărâri poate rezulta din inactivitatea sau lipsa de voință a unui executor judecătoresc, dar și din cauza lipsei de pregătire, sprijin și – mai important – coordonare din partea altor autorități competente, cum ar fi poliția, magistratii și organismele publice (*Işgin împotriva Turciei*, 2022, pct. 44 și trimitere la jurisprudența citată).

228. Prin neluarea de măsuri pentru a sancționa lipsa de cooperare a unei terțe părți (private) cu autoritățile investite cu puterea de executare a hotărârilor judecătorești definitive și executorii, autoritățile naționale au lipsit prevederile art. 6 § 1 de orice efect util (*Pini și alții împotriva României*, 2004, pct. 186-188, în ceea ce privește plasarea într-o instituție privată a doi copii care a împiedicat, pentru mai mult de 3 ani, executarea deciziilor de adoptare a acestora din urmă). Autoritățile trebuie să fie consecvente și diligente atunci când asistă o persoană în procedurile de executare silită, în special atunci când există indicii că directorii societății debitoare ar încerca să își organizeze insolvența, prin activități aflate la adăpostul unei forme de impunitate penală (*Işgin împotriva Turciei*, 2022, pct. 45).

229. Nu e mai puțin adevărat că, din moment ce statul a luat toate măsurile prevăzute de lege pentru a asigura executarea unei hotărâri de către o persoană de drept privat, refuzul debitorului de a executa obligația nu este imputabil statului [*Fociac împotriva României*, 2005, pct. 74 și 78] și obligațiile statului în temeiul Convenției au fost îndeplinite (*Fomenko și alții împotriva Rusiei* (dec.), 2019, pct. 195).

230. În fine, dreptul fiecărei persoane la instanță protejează și dreptul de acces la procedura de executare, adică dreptul de a iniția o astfel de procedură (*Apostol împotriva Georgiei*, 2006, pct. 56).

b. Dreptul de a nu repune în cauză o decizie judecătorească definitivă

231. Astfel, dreptul la un proces echitabil trebuie să fie interpretat în lumina principiului preeminenței legii, unul dintre elementele fundamentale fiind principiul securității raporturilor juridice [*Guðmundur*

Andri Ástráðsson împotriva Islandei (MC), 2020, pct. 238 ; *Okyay și alții împotriva Turciei*, 2005, pct. 73]. În consecință, soluția definitivă dată litigiului de instanțe nu mai poate fi pusă în discuție [*Brumărescu împotriva României* (MC), 1999, pct. 61; *Agrokompleks împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 148]. Acest lucru este valabil și în cazul deciziilor de impunere a unor măsuri provizorii care rămân în vigoare până la finalizarea procedurii (*Sharxhi și alții împotriva Albaniei*, 2018, pct. 92-96).

232. Într-adevăr, un sistem judiciar marcat de posibilitatea existenței unor repuneri în discuție în mod permanent și a unor anulări repetate ale hotărârilor definitive încalcă art. 6 § 1 (*Sovtransavto Holding împotriva Ucrainei*, 2001, pct. 74, 77 și 82, în ceea ce privește procedura protestului prin care președintele Curții Supreme de Arbitraj și procurorul general sau adjuncții acestora dispuneau de puterea discreționară de a ataca o hotărâre definitivă printr-un recurs în anulare).

233. Astfel de repuneri în discuție sunt inadmisibile, fie că vin din partea judecătorilor, fie din partea membrilor puterii executive (*Tregoubenko împotriva Ucrainei*, pct. 36) sau a autorităților nejudiciare (*Agrokompleks împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 150-151).

234. O hotărâre definitivă nu poate fi repusă în discuție decât în circumstanțe cu caracter substanțial și de necontestat, ca de exemplu, o eroare judiciară (*Riabykh împotriva Rusiei*, 2003, pct. 52; a se vedea, de asemenea, *Vardanyan și Nanushyan împotriva Armeniei*, 2016, pct. 70, și a se compara cu cauza *Trapeznikov și alții împotriva Rusiei*, 2016, în care procedura reexaminării, aplicată la cererea părților, nu a adus atingere principiul securității juridice, pct. 39-40; și cu privire la principiul *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 238). În hotărârea *Tiğrak împotriva Turciei*, 2021, pct. 58-63, Curtea a reamintit că o cerere după o hotărâre definitivă și executorie nu poate constitui un motiv pentru a anula principiul autorității de lucru judecat (*res judicata*) (și pentru a reaminti principiile, a se vedea pct. 48-49).

235. Pe scurt, securitatea juridică presupune respectarea principiului autorității de lucru judecat, și anume caracterul definitiv al hotărârilor judecătorești [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 238 și următoarele; *Treguet împotriva Rusiei*, 2022, pct. 28 ; *Balan împotriva Republicii Moldova (nr. 2)*, 2022, pct. 27]. În temeiul acestui principiu, nicio parte nu are dreptul să solicite controlul unei hotărâri definitive și executorii cu unicul scop de a obține o reexaminare a cauzei și o nouă decizie cu privire la aceasta. Instanțele superioare nu ar trebui să își folosească competențele pentru a efectua o nouă examinare. Supravegherea nu ar trebui să devină o cale de atac disimulată (*Balan împotriva Republicii Moldova (nr. 2)*, 2022, pct. 30) și simplul fapt că pot exista două opinii cu privire la acest subiect nu constituie un motiv suficient pentru rejudecarea unei cauze. Acest principiu poate fi derogat numai în cazul în care motive întemeiate și imperioase impun acest lucru, cum ar fi corectarea unui viciu esențial sau eroarea judiciară, *Riabykh împotriva Rusiei*, 2003, pct. 52; *Şamat împotriva Turciei*, 2020, pct. 62 și *OOO Link Oil SPB împotriva Rusiei* (dec.), 2009. Acesta este un element fundamental al art. 6 § 1, a cărui respectare este reglementată de jurisprudență (a se vedea, printre altele, *Gražulevičiūtė împotriva Lituaniei*, 2021, pct. 72-74 și *Esertas împotriva Lituaniei*, 2012, pct. 28).

236. Jurisprudența Curții cu privire la principiul autorității de lucru judecat privește, printre altele, două situații similare, dar nu identice: revizuirea unei hotărâri definitive și executorii prin intermediul unui recurs extraordinar (*Treguet împotriva Rusiei*, 2022, pct. 30-35) sau în lumina faptelor recent descoperite (a se vedea, de exemplu, *Pravednaya împotriva Rusiei*, 2004, pct. 30-33, *Tregubenko împotriva Ucrainei*, 2004, pct. 34-38) și prelungirea termenului pentru introducerea unei căi de atac ordinare (*Magomedov et al. împotriva Rusiei*, 2017, pct. 87-89). În primul caz, hotărârea definitivă și executorie este anulată de organul de supraveghere printr-o procedură prevăzută pentru fapte noi sau recent dezvăluite, în timp ce, în realitate, este vorba despre o cale de atac disimulată, și anume o posibilitate ca o autoritate publică să își reexamineze cauza pe baza unui fapt existent și cunoscut, dar pe care nu l-a invocat. În al doilea caz, instanța admite cererea părții care pierde de a o scoate din executare silită. Astfel, hotărârea pronunțată în vigoare nu este anulată imediat, ci încetează totuși să

mai fie definitivă și executorie. Astfel, fiecare dintre aceste cauze poate fi analizată ca o încălcare a principiului caracterului definitiv al hotărârilor.

237. De asemenea, o hotărâre definitivă nu poate fi anulată, ci lipsită de efecte juridice ca urmare a unei hotărâri pronunțate într-o altă procedură (*Gražulevičiūtė împotriva Lituaniei*, 2021, pct. 79-81).

238. În acest context, Curtea a subliniat că riscul de eroare al unei autorități publice în cadrul unei proceduri sau al unei cauze judiciare trebuie să fie suportat de stat, în special atunci când nu este în joc niciun alt interes privat, și că nicio eroare nu trebuie remediată în detrimentul persoanei în cauză. Chiar dacă necesitatea de a corecta erorile judiciare ar putea constitui, în principiu, o considerație legitimă, aceasta nu ar trebui să fie satisfăcută în mod arbitrar și, în orice caz, autoritățile trebuie să găsească, în măsura posibilului, un echilibru just între interesele individului și necesitatea de a asigura buna administrare a justiției (*Magomedov și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 94-95 cu privire la admiterea căilor de atac tardive în favoarea autorităților după prelungirea termenului de recurs fără un motiv valabil).

c. Recunoașterea reciprocă și executarea hotărârilor pronunțate în străinătate sau în Uniunea Europeană

239. Curtea a constatat că recunoașterea și executarea de către un stat a unei hotărâri pronunțate de un alt stat asigură securitatea juridică în relațiile internaționale dintre părți private (*Ateş Mimarlık Mühendislik A.Ş. împotriva Turciei*, 2012, pct. 46). Orice persoană care are un interes juridic în recunoașterea unei hotărâri pronunțate în străinătate trebuie să poată solicita acest lucru (*Selin Aslı Öztürk împotriva Turciei*, 2009, pct. 39-41, privind recunoașterea unei hotărâri de divorț pronunțate în străinătate).

240. Nu este compatibilă cu cerințele de la art. 6 § 1 din Convenție o decizie de executare a unei hotărâri străine (*exequatur*) adoptate fără nicio posibilitate de a denunța în mod eficient caracterul inequitabil al procesului care a condus la acea hotărâre, în statul de origine sau în statul solicitat. Curtea a aplicat întotdeauna principiul general potrivit căruia instanța investită cu o cerere de recunoaștere și executare a unei hotărâri străine poate da curs acesteia numai după ce a efectuat un anumit control în privința deciziei în cauză în lumina garanțiilor unui proces echitabil, intensitatea acestui control putând varia în funcție de natura cauzei [*Avotiņš împotriva Letoniei* (MC), 2016, pct. 98 – a se vedea de asemenea și *Pellegrini împotriva Italiei*, pct. 40; *Saccoccia împotriva Austriei* (dec.), 2007].

241. Hotărârea *Avotiņš împotriva Letoniei* (MC), 2016, privea executarea unei decizii pronunțate într-un alt stat membru al Uniunii Europene. În această cauză, jurisprudența Curții referitoare la prezumția de protecție echivalentă a drepturilor fundamentale în cadrul Uniunii Europene (cunoscută sub numele de „prezumția *Bosfor*”) a fost aplicată, pentru prima dată, mecanismelor de recunoaștere reciprocă bazate la rândul lor pe principiul încrederii reciproce între statele membre ale Uniunii Europene. Era în discuție executarea în Letonia a unei hotărâri pronunțate în Cipru în absența debitorului. Curtea a stabilit principiile generale în materie și a indicat condițiile în care poate fi răsturnată prezumția (a se vedea, în special, pct. 115-117). Aplicând aceste principii, Curtea nu a constatat nicio vădită insuficiență a protecției drepturilor fundamentale de natură să răstoarne prezumția de protecție echivalentă.

B. Constituirea potrivit legii

1. Principii

242. Având în vedere principiul statului de drept inerent sistemului Convenției, o „instanță judecătorească” trebuie să fie întotdeauna „stabilită prin lege” [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 211] sau chiar o „instanță instituită în conformitate cu legea” (pct.

229-230). Scopul este de a proteja sistemul judiciar de orice influență externă nereglementară sau nejustificată (pct. 226 și 246). Această hotărâre, după analizarea jurisprudenței (pct. 211-217 și referințele civile citate), a rafinat principiile jurisprudenței, a clarificat sensul acestui concept (pct. 223-230) și relația sa cu celelalte „cerințe instituționale” de independență și imparțialitate ale art. 6 § 1 (pct. 218 și următoarele, pct. 231-234)¹⁴, statul de drept și încrederea publicului în justiție (pct. 237 și următoarele) (a se vedea elementele relevante din hotărârea *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. împotriva Poloniei*, 2021, pct. 245-251, precum și principiul legalității, pct. 282).

243. „Legea” prin care o „instanță” poate fi considerată „stabilă” include orice dispoziție de drept intern – inclusiv, în special, cea privind independența membrilor unei instanțe – a cărei nerespectare ar face „nereglementată” participarea unuia sau a mai multor judecători la examinarea unei cauze (art. 232). În cadrul examinării cerinței unei „instanțe juridice”, este necesar să se examineze în mod sistematic dacă neregularitatea invocată într-o anumită cauză este de o asemenea gravitate încât a adus atingere principiilor fundamentale ale statului de drept și separării puterilor și a adus atingere independenței instanței în cauză (pct. 234 și 237).

244. Prin urmare, Curtea este competentă să se pronunțe asupra respectării normelor de drept intern cu privire la acest punct. Cu toate acestea, având în vedere principiul general potrivit căruia revine în primul rând instanțelor naționale sarcina de a interpreta dreptul intern (pct. 209), Curtea a statuat că aceasta nu poate pune sub semnul întrebării aprecierea acestora decât în cazul unei „încălări flagrante” a legislației (*Kontalexis împotriva Greciei*, pct. 39 și urm., privind stabilirea datei audierii și înlocuirea unui judecător cu un judecător supleant în ziua ședinței; *Pasquini împotriva San Marino*, 2019, pct. 104 și pct. 109). Pentru o cauză în care Curtea a respins raționamentul instanțelor naționale cu privire la respectarea cerinței unei „instanțe instituite prin lege”, a se vedea *Miracle Europe Kft împotriva Ungariei*, 2016, pct. 65-66. Ulterior, în hotărârea *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, Marea Cameră a făcut distincție între noțiunea de „încălcare flagrantă” a dreptului intern și cea de „încălcare vădită a normelor interne privind numirile judiciare” (a se vedea în special pct. 242, pct. 244 și următoarele, și pct. 254). În această cauză, instanța națională constatarea deja că normele nu fuseseră respectate la momentul numirii inițiale a judecătorilor de către autoritatea națională împuternicită să facă numiri (pct. 208-210, 242, 254), Curtea a trebuit doar să determine consecințele din punctul de vedere al art. 6 din încălcare dreptului național deja constatată.

245. Expresia „potrivit legii” se referă nu doar la temeiul juridic al însăși existenței instanței, ci și la respectarea de către instanță a normelor specifice după care se conduce [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 223; *Sokourenko și Strygoun împotriva Ucrainei*, 2006, pct. 24]. Legalitatea unei instanțe trebuie să privească atât compunerea sa în fiecare cauză, cât și procedurile de la originea numirii judecătorilor în funcțiile lor [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 224-228]. Acest ultim aspect a fost examinat de Marea Cameră în hotărârea *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020. În hotărârea *Besnik Cani împotriva Albaniei*, 2022, Curtea a constatat o încălcare vădită a dreptului intern, care a viciat numirea unui judecător al comisiei de evaluare a reclamantului, care la acel moment era procuror și a fost concediat fără control jurisdicțional sau reorganizare efectivă. Curtea a subliniat că numirea la Curtea Supremă a țării, a unui candidat care a fost anterior concediat din motive de încălcare a legii și de neкомпetență, este dificil de conciliat cu regula potrivit căreia cu cât nivelul instanței în ierarhia judiciară este mai ridicat, cu atât trebuie să fie mai stricte criteriile de selecție aplicabile.

246. Desemnarea judecătorilor de către puterea executivă sau legislativă este admisă, cu condiția ca judecătorii astfel desemnați să fie liberi de presiune sau influență atunci când își exercită rolul jurisdicțional (*idem*, pct. 207). Indiferent de sistemul național de numire, este important ca dreptul intern să fie formulat, pe cât posibil, în termeni neechivoci, astfel încât să se prevină interferența arbitrară în procesul de numire, în special de către puterea executivă (*idem*, pct. 230).

14. A se vedea capitolul „Independență și imparțialitate”.

247. În ceea ce privește procesul inițial de numire a unui judecător în cadrul unei instanțe, hotărârea *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC) 2020, a afirmat că orice neregulă nu este contrară art. 6 § 1 (în ceea ce privește o interpretare prea largă a dreptului la o „instanță instituită prin lege”, a se vedea pct. 236 și următoarele). Curtea a adoptat un „prag de gravitate” și a definit o „abordare în trei etape” pentru a stabili dacă neregulile comise într-o anumită procedură de numire a unui judecător sunt „de o asemenea gravitate încât încalcă dreptul la o instanță instituită prin lege și dacă autoritățile competente ale statului au găsit un echilibru just și proporțional între diferitele principii în cauză în circumstanțele specifice ale speței” (pct. 235 și următoarele, pct. 243-252 pentru prezentarea etapelor și pct. 254-290 pentru aplicarea acestora; a se vedea, de asemenea, hotărârea *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. împotriva Poloniei*, 2021, privind o Curte Constituțională, în special pct. 285-289). Aplicând această abordare în cauza *Reczkowicz împotriva Poloniei*, 2021 (pct. 216-282), Curtea a concluzionat că procedura de numire a judecătorilor în contextul unei reorganizări a sistemului judiciar a fost influențată în mod nejustificat de competențele legislative și executive și că aceasta a fost o neregulă fundamentală care a afectat întregul proces și a subminat legitimitatea completului competent al Curții Supreme (pct. 276-280). Aplicând criteriile prevăzute în hotărârea *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, (MC), Curtea a constatat o încălcare a art. 6 ca urmare a unor nereguli grave în numirea judecătorilor în Camera disciplinară nou creată a Curții Supreme, care suspendase un judecător din funcția sa pentru motivul că a verificat independența unui alt judecător (*Juszczyszyn împotriva Poloniei*, 2022, pct. 192-211). O neregulă fundamentală a fost constatată, de asemenea, în hotărârea *Dolińska-Ficek și Ozimek împotriva Poloniei*, 2021, contrar cerințelor privind independența judiciară și separarea puterilor în special (pct. 349). Această hotărâre a clarificat faptul că nerespectarea deliberată a unei hotărâri judecătorești obligatorii de către puterea executivă și ingerința în justiție, pentru a reduce la minimum validitatea unui control jurisdicțional în curs cu privire la numirea judecătorilor, trebuie să se caracterizeze printr-o denegare flagrantă a statului de drept (pct. 338, pct. 348-350).

248. Un organism instituit prin lege cu titlu excepțional și tranzitoriu nu este împiedicat, în sine, să fie considerat o „instanță instituită prin lege” în sensul Convenției (*Xhoxhaj împotriva Albaniei*, 2021, pct. 284-288).

2. Elemente de aplicare

249. Este la latitudinea instanțelor să își organizeze procedurile în vederea asigurării buneii administrări a justiției. Atribuirea unei cauze unui anumit judecător ține de puterea discreționară a acestuia în materie. Cu toate acestea, pentru a fi compatibil cu art. 6 § 1, acesta trebuie să respecte cerințele de independență și imparțialitate (*Pasquini împotriva San Marino*, 2019, pct. 103 și 107). Judecătorul desemnat în cauză trebuie să fie independent de puterea executivă, iar desemnarea sa în cauză nu poate depinde decât de puterea discreționară a autorităților judiciare (*ibid.*, pct. 110). Jurisprudența a făcut distincție între desemnare și reatribuirea unei cauze (*ibid.*, pct. 107).

250. Practica constând în a prelungi tacit mandatul judecătorilor pe o perioadă nedeterminată de la expirarea mandatului lor legal până la noua desemnare a fost considerată contrară principiului unei „instanțe instituite potrivit legii” (*Oleksandr Volkov împotriva Ucrainei*, 2013, pct. 151). Procedurile privind desemnarea judecătorilor nu ar trebui să fie transferate la nivel de practică internă (*ibidem*, pct. 154-156). Înlocuirea unui judecător trebuie, de asemenea, să fie lipsită de arbitrar [*Pasquini împotriva San Marino*, 2019, pct. 112], cum ar fi realocarea unei cauze (*Miracle Europe Kft împotriva Ungariei*, 2016, pct. 59-67; *Biagioli împotriva San Marino* (dec.), 2014, pct. 77-78 și 80 pentru cazul specific al unei țări mici și al unei jurisdicții mici].

251. S-a constatat că au fost încălcate, de exemplu: înlocuirea unui judecător cu un judecător supleant în ziua ședinței (*Kontalexis împotriva Greciei*, 2011, pct. 42-44), o hotărâre judecătorească pronunțată de un complet format dintr-un număr mai mic de membri decât cel prevăzut de lege (*Momčilović împotriva Serbiei*, 2013, pct. 32, și *Jenița Mocanu împotriva României*, 2013, pct. 41), desfășurarea procedurilor judiciare de către un administrator numit de instanță, în timp ce dreptul intern relevant

nu îi permite acest lucru (*Ezgeta împotriva Croației*, 2017, pct. 44); o instanță care, fără explicații, își depășește competența obișnuită prin nerespectarea deliberată a legii (*Sokourenko și Strygoun împotriva Ucrainei*, 2006, pct. 27-28), cauzele care este necesar să fie luate în considerare în timpul lecturii hotărârilor *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 211 și următoarele, în special pct. 218. Astfel, nu este „instanță instituită potrivit legii” o instanță supremă care, în loc să se limiteze la competența sa de a casa cu retrimiteri sau de a o anula, prevăzută în dreptul intern, examinează fondul cauzei în locul instanței competente (*Aviakompaniya A.T.I., ZAT împotriva Ucrainei*, 2017, pct. 44).

252. În ceea ce privește procedura inițială de numire a judecătorilor, hotărârea *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020 a stabilit situațiile care ar încălca sau nu art. 6 § 1 (pct. 246-247 și următoarele). În această cauză, Curtea a constatat o „încălcare gravă” a unei norme fundamentale a procedurii de numire a judecătorilor la o nouă curte de apel – în special de către ministrul Justiției – care în lipsa reparării efective în cadrul controlului desfășurat de Curtea Supremă - a cărei motivare nu a fost validată de Curte (pct. 286) - a fost considerată contrară art. 6 § 1 (pct. 288-289). În cauza *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. împotriva Poloniei*, 2021, Curtea a constatat o influență nejustificată a puterilor executive și legislative asupra unei proceduri de alegere a judecătorilor la Curtea Constituțională și a unor „neregularități grave” (pct. 284-291; a se vedea, de asemenea, *Dolińska-Ficek et Ozimek împotriva Poloniei*, 2021, pct. 353 și *Reczkowicz împotriva Poloniei*, 2021).

C. Independență și imparțialitate

1. Aspecte generale

253. Dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6 § 1, impune să fie audiată cauza de către o „instanță independentă și imparțială”. Independența sistemului judiciar este o condiție *sine qua non* pentru exercitarea dreptului la un proces echitabil garantat de art. 6 (*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 301), iar independența judecătorilor este o condiție indispensabilă pentru statul de drept (pct. 298). Judecătorii nu pot impune respectarea statului de drept și nu pot pune în aplicare Convenția în cazul în care sunt privați de garanțiile prevăzute de Convenție în chestiuni legate în mod direct de independența și imparțialitatea lor (pct. 264).

În plus, există o legătură importantă între garantarea independenței sistemului judiciar și integritatea procesului de numire a judecătorilor și autonomia organismului național responsabil cu protejarea independenței instanțelor și a judecătorilor (*Ibidem*, pct. 300-303 și pct. 345-346 privind Consiliul Național al Magistraturii din Polonia). Trebuie remarcat faptul că parchetul nu poate fi supus obligațiilor de independență și imparțialitate pe care art. 6 le impune unei „instanțe” [*Thierry împotriva Franței* (dec.), 2023, pct. 30].

254. Conceptele de „independență” și „imparțialitate” sunt strâns legate și, în funcție de circumstanțe, pot necesita o examinare comună [*Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei*, (MC), 2018, pct. 150, pct. 152; a se vedea, de asemenea, relația lor strânsă, pct. 153-156; *Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018, pct. 61-64] Aceste două noțiuni se referă de asemenea la cea de „instanță instituită prin lege” în sensul art. 6 § 1 [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei*, (MC), 2020, pct. 218 și urm., pct. 231 și urm.¹⁵, precum și pct. 295].

255. Independența unei instanțe, în sensul civil și penal al art. 6 § 1, se măsoară, printre altele, prin modul în care au fost numiți membrii săi [a se vedea, de exemplu, *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, pct. 144], o chestiune care intră în domeniul de aplicare al instituirii unei „instanțe” [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei*, (MC), 2020, pct. 232]. În plus, „independența” este cea care, din punct de vedere personal și instituțional, este necesară pentru orice proces decizional imparțial, astfel încât să fie o condiție prealabilă pentru imparțialitate (*Dolińska-*

15. A se vedea capitolul „Constituirea potrivit legii”.

Ficek și Ozimek împotriva Poloniei, 2021, pct. 316: această hotărâre este un exemplu al legăturii dintre noțiunile de „instanță instituită prin lege” și „independentă” și „imparțială”, pct. 357). Termenul „independentă” înseamnă, pe de o parte, o stare de spirit care denotă impenetrabilitatea judecătorului față de orice presiune externă ca atribut al integrității sale morale și, pe de altă parte, o serie de dispoziții instituționale și funcționale – care includ atât o procedură de numire a judecătorilor într-un mod care să le asigure independența și criteriile de selecție bazate pe merit – astfel încât să ofere garanții împotriva influenței nejustificate și/sau a unei puteri discreționare nelimitate din partea altor autorități ale statului, atât în etapa inițială a numirii unui judecător, cât și în timpul exercitării funcțiilor sale de către acesta din urmă [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 234].

256. Conceptul de separare a puterilor între organele politice, pe de o parte, și autoritatea judiciară, pe de altă parte, tinde să devină din ce în ce mai important în jurisprudența Curții (*Svilengacánin și alții împotriva Serbiei* 2021, pct. 64). Hotărârea *Ramos Nunes de Carvalho și Sá împotriva Portugaliei* (MC) 2018 a subliniat astfel importanța tot mai mare a separării puterilor în stat și necesitatea de a menține independența sistemului judiciar (pct. 196; a se vedea, de asemenea, *Dolińska-Ficek și Ozimek împotriva Poloniei*, 2021, pct. 349-353), astfel cum s-a reiterat în hotărârea *Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022 (a se vedea în special pct. 298, pct. 301-303). Având în vedere poziția proeminentă a sistemului judiciar în rândul organelor statului într-o societate democratică, Curtea trebuie să acorde o atenție deosebită protecției membrilor sistemului judiciar împotriva măsurilor care le pot amenința independența și autonomia, nu numai în ceea ce privește rolul lor judiciar, ci și în contextul altor funcții oficiale strâns legate de sistemul judiciar pe care ar putea fi obligați să și-l asume. De asemenea, este necesar să se protejeze autonomia consiliilor magistraturii (organismul căruia îi revine responsabilitatea de a proteja independența sistemului judecătoresc) de interferența puterilor legislative și executive, în special în ceea ce privește numirea judecătorilor, și să se mențină rolul acestora de bastion împotriva oricărei influențe politice asupra puterii judecătorești (pct. 346). În plus, deși Convenția nu împiedică statele să ia decizii legitime și necesare pentru a-și reforma sistemele judecătorești, reforma nu trebuie să conducă la o slăbire a independenței sistemului judecătoresc și a organelor sale de conducere (pct. 323).

257. Faptul că magistrații neprofesioniști se pronunță într-o instanță nu este în sine contrar art. 6 § 1 [*Cooper împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 123]. Existența unui colegiu cu o componentă mixtă, care include magistrați, funcționari publici sau reprezentanți ai grupurilor de interese, nu reprezintă în sine o dovadă de părtinire (*Le Compte, Van Leuven și De Meyere împotriva Belgiei*, 1981, pct. 57-58). Nu există în sine nicio obiecție ca experții să participe ca membri neprofesioniști în procesul decizional care se desfășoară la nivelul unei instanțe (*Pabla Ky împotriva Finlandei*, 2004, pct. 32).

258. Principiile stabilite în jurisprudență cu privire la imparțialitate se aplică atât magistraților neprofesioniști, cât și magistraților profesioniști [*Langborger împotriva Suediei*, 1989, pct. 34-35; *Cooper împotriva Regatului Unit* (MC), 2003, pct. 123].

259. Curtea a admis că, în materie de arbitraj comercial și de arbitraj sportiv, în mod liber, legal și neechivoc, noțiunile de independență și imparțialitate ar putea fi interpretate în mod flexibil, în măsura în care însăși esența sistemului de arbitraj se bazează pe numirea organelor de decizie sau cel puțin a unei părți a acestora de către părțile la litigiu (*Mutu și Pechstein împotriva Elveției*, 2018, pct. 146; a se compara cu o comisie de arbitraj cu competență exclusivă și obligatorie, *Ali Rıza și alții împotriva Turciei*, 2020, pct. 207-222). Cu toate acestea, importanța imparțialității unei proceduri de arbitraj, inclusiv a rolului aparițiilor, rămâne (*Beg S.p.a. împotriva Italiei*, 2021, pct. 144-153). În ceea ce privește problema existenței unei renunțări neechivoce la garanția imparțialității arbitrilor, a se vedea pct. 138-143.

260. În principiu, lipsa de independență sau imparțialitate a organului decizional sau încălcarea de către acest organ a unei garanții procedurale fundamentale nu poate implica o încălcare a art. 6 § 1 în cazul în care decizia a fost supusă controlului ulterior al unui organism judiciar cu „jurisdicție deplină”,

care a asigurat respectarea garanțiilor prevăzute de art. 6 § 1, remediind încălcarea inițială [*De Haan împotriva Țărilor de Jos*, 1997, pct. 52-55; *Helle împotriva Finlandei*, 1997, pct. 46 ; *Crompton împotriva Regatului Unit*, pct. 79] și *Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018, pct. 65, pct. 67 și pct. 72 în context disciplinar].¹⁶

261. Curtea a subliniat în mod constant faptul că domeniul de aplicare al obligației pe care art. 6 § 1 o impune statului, de a garanta un proces condus de o „instanță independentă și imparțială” nu se limitează la sistemul judiciar, ci impune și puterii executive, legiuitorului și tuturor celorlalte autorități ale statului, la toate nivelurile, să respecte hotărârile și deciziile instanțelor și să le aplice, chiar dacă nu sunt de acord cu ele. Respectarea de către stat a autorității instanțelor este o premisă esențială pentru încrederea publicului în justiție și, în sens mai larg, în statul de drept. Nu este suficient ca independența și imparțialitatea sistemului judiciar să fie garantate de Constituție: ele trebuie să fie aplicate în mod real în toate atitudinile și practicile administrative (*Agrokompleks împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 136; a se vedea și *Dolińska-Ficek și Ozimek împotriva Poloniei*, 2021, pct. 328-330).

262. Declarațiile membrilor puterii și ale politicienilor se pot dovedi a fi contrare garanțiilor menționate la art. 6 (*Ivanovski împotriva Fostei Republici iugoslave a Macedoniei*, 2016, pct. 147; *Kinský împotriva Republicii Cehe*, 2012, pct. 94, și *Sovtransavto Holding împotriva Ucrainei*, 2002, pct. 80), sau nu (*Čivinskaitė împotriva Lituaniei*, 2020, pct. 144, și pentru o reamintire a precedentelor, pct. 119-120).

2. Instanță independentă

263. Prin independentă se înțelege *independentă față de alte puteri* (executivă și legislativă) (*Beaumont împotriva Franței*, 1994, pct. 38) și *independentă față de părți* (*Sramek împotriva Austriei*, 1984, pct. 42). Respectarea acestei cerințe se verifică, în special, pe baza unor criterii de natură statutară, precum modalitățile de numire și durata mandatului membrilor instanței, sau existența unor garanții suficiente împotriva presiunilor externe [a se vedea în special, *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei*, (MC), 2018, pct. 153-156]. Întrebarea dacă există sau nu o aparență de independență este, de asemenea, luată în considerare (*ibidem*, pct. 144 ; *Oleksandr Volkov împotriva Ucrainei*, pct. 103; *Grace Gatt împotriva Maltei*, 2019, pct. 85). Deficiențele constatate pot fi remediate sau nu în cadrul procedurii ulterioare [*Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018, pct. 65, 67 și pct. 72].

264. Deși conceptul de separare a puterilor între organele politice ale guvernului și autoritatea judiciară tinde să obțină o importanță tot mai crescută în jurisprudența Curții, nici art. 6, nici vreo altă prevedere a Convenției nu obligă statele să respecte vreun concept teoretic constituțional referitor la limitele admise privind interacțiunea dintre acestea. Întotdeauna întrebarea care se pune este dacă, într-o anumită cauză, cerințele Convenției au fost respectate [*Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, pct. 144 *Kleyn și alții împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2003, pct. 193]. Într-adevăr, noțiunea de independență a instanței presupune existența unor garanții procedurale de separare între puterea judecătorească și celelalte puteri [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 215]. În plus, independența unei instanțe, în sensul art. 6 § 1, se măsoară în special în modul în care au fost numiți membrii săi, materie care intră în domeniul de aplicare al instituirii unei „instanțe” (pct. 232, subliniind legătura dintre cerințele „independenței”, „imparțialității” și „instanței instituite prin lege”) ¹⁷.

În ceea ce privește separarea puterilor și necesitatea de a proteja independența sistemului judiciar (*Catană împotriva Republicii Moldova**, 2023, pct. 75), Curtea a luat în considerare necesitatea de a proteja membrii sistemului judiciar de măsurile susceptibile să le amenințe independența și autonomia, inclusiv din punctul de vedere al aplicabilității art. 6 § 1 și al accesului la o instanță [a se

16. A se vedea, de asemenea, părțile „Controlul jurisdicției depline” și „Echitate”.

17. A se vedea capitolul „Noțiunea „instanță””.

vedea reamintirea principiilor din hotărârea *Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 298, pct. 300-309, care se aplică judecătorilor nu numai în ceea ce privește rolul lor judiciar, ci și în contextul altor funcții oficiale strâns legate de sistemul judiciar, cum ar fi funcția de membru al Consiliului Național al Magistraturii, pct. 303-307; a se vedea, de asemenea, *Bilgen împotriva Turciei*, 2021, pct. 58 *in fine*) și din perspectiva unei audieri disciplinare [*Ramos Nunes de Carvalho e Sá* (MC), 2018, pct. 196].

Statele membre trebuie să își respecte obligația de a garanta independența sistemului judiciar, indiferent de sistemul pe care îl aleg. În cazul în care a fost instituit un consiliu al magistraturii, autoritățile statului ar trebui să aibă obligația de a-și asigura independența față de competențele legislative și executive, în special pentru a menține integritatea procedurii de numire a judecătorilor. Concedierea sau amenințarea cu concedierea unui judecător, membru al Consiliului Național al Magistraturii pe durata mandatului său riscă să aducă atingere independenței personale a persoanei în cauză în exercitarea funcțiilor sale [*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 300-309].

În plus, prezența, chiar dacă doar pasivă, a unui membru al Guvernului într-un organ abilitat să sancționeze disciplinar magistrați este, în sine, extrem de problematică în raport cu cerințele art. 6 și în special cu cerința independenței organului disciplinar. Prezența procurorului general într-un organism implicat în disciplina judecătorilor este, de asemenea, problematică având în vedere cerințele de imparțialitate și independență prevăzute la art. 6. În ceea ce privește procesul de selecție a profesorilor de drept pentru postul de membru al Consiliului Superior al Magistraturii (CSM), acesta trebuie să ofere suficiente garanții de independență (*Catană împotriva Republicii Moldova**, 2023, pct. 75-76 privind prezența în CSM a membrilor, inclusiv a ministrului Justiției și a procurorului general, și a profesorilor de drept, selectați fără garanții suficiente de independență).

265. Cauza *Mustafa Tunç și Fecire Tunç împotriva Turciei* (MC), 2015, a definit diferența și nuanțele în aprecierea criteriilor de independență, în funcție de măsura în care se referă la art. 6 sau la art. 2 și/sau 3 din Convenție (pct. 217-221). Criteriile de natură statutară care prevalează pentru verificarea cerinței de independență în sensul art. 6 nu trebuie să fie apreciate în același mod în ceea ce privește chestiunea independenței unei anchete din perspectiva obligațiilor procedurale în temeiul art. 2 (pct. 219-225).

266 *Instanțe militare* (a se vedea în special *Mikhno împotriva Ucrainei*, 2016, pct. 162-164 și pct. 166-170). În această cauză, Curtea a identificat existența, în dreptul internațional al drepturilor omului, a unei tendințe de a solicita statelor să fie prudente în a utiliza instanțe militare și, în special, să excludă din competența acestor instanțe examinarea temeiniciei unor acuzații referitoare la încălcări grave ale drepturilor omului, precum execuțiile extrajudiciare, disparițiile forțate și tortura. Această abordare, care vizează o procedură referitoare la încălcări grave și intenționate ale drepturilor omului, nu se aplică automat, potrivit Curții, unui accident care a provocat daune foarte grave, dar în mod neintenționat, ca urmare a neglijenței militarilor implicați (*ibidem*, pct. 165).

a. Independența față de puterea executivă

267. Se aduce atingere independenței judecătorilor atunci când puterea executivă intervine într-o cauză pendentă în fața instanțelor pentru a influența rezultatul (*Sovtransavto Holding împotriva Ucrainei*, 2002, pct. 80; *Mosteanu și alții împotriva României*, 2020, pct. 42).

268. Faptul că judecătorii sunt desemnați de puterea executivă și sunt revocabili nu constituie în sine o încălcare a art. 6 § 1 [*Clarke împotriva Regatului Unit* (dec.), 2005]. Desemnarea judecătorilor de către puterea executivă este admisă, cu condiția ca judecătorii astfel desemnați să fie liberi de presiune sau influență atunci când își exercită rolul jurisdicțional [*Flux împotriva Moldovei (nr. 2)*, 2007, pct. 27 și în special *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 207 și următoarele].

269. Simpla desemnare a președintelui Curții de Casație de către puterea executivă nu afectează în mod negativ independența sa, odată ce, fiind numit, nu este supus niciunei presiuni, nu primește

instrucțiuni din partea acesteia și își exercită atribuțiile total independent (*Zolotas împotriva Greciei*, 2005, pct. 24).

270. Simpla desemnare a membrilor Consiliului de justiție administrativă de către autoritatea administrativă regională nu este de natură să afecteze independența judecătorilor în cazul în care, odată desemnați, nu sunt supuși la presiuni și nu primesc instrucțiuni și își îndeplinesc funcțiile jurisdicționale total independent [*Majorana împotriva Italiei* (dec.), 2005].

271. Faptul că președintele Republicii, care are un rol instituțional în dezvoltarea carierei judecătorilor, este o parte civilă și, prin urmare, un reclamant în cadrul procedurilor penale, este de natură să creeze o îndoială legitimă cu privire la independența și imparțialitatea judecătorilor (*mutatis mutandis*, *Thiam împotriva Franței*, 2018, pct. 85, neîncălcare).

272. În hotărârea *Catană împotriva Republicii Moldova**, 2023, Curtea a constatat o încălcare a art. 6 privind prezența în Consiliul Superior al Magistraturii (CSM) a membrilor în funcție, inclusiv a ministrului Justiției și a procurorului general (pct. 75-76).

b. Independența față de Parlament

273. Simpla desemnare a judecătorilor de către Parlament nu face ca aceștia să fie dependenți de autorități în cazul în care, odată desemnați, judecătorii nu primesc nici instrucțiuni, nici nu sunt supuși la presiuni în exercitarea funcțiilor lor jurisdicționale (*Sacilor-Lormines împotriva Franței*, 2006, pct. 67). În plus, faptul că unul dintre membrii instanței de apel, compusă în principal din judecători profesioniști, poate fi și expert, și deputat nu încalcă în sine dreptul la o instanță independentă și imparțială (*Pabla Ky împotriva Finlandei*, 2004, pct. 31-35). Pe de altă parte, în hotărârea *Catană împotriva Republicii Moldova** 2023, Curtea a constatat o încălcare a art. 6 în ceea ce privește procesul de selecție a profesorilor de drept din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii, aleși de Parlament prin votul majorității simple a deputaților la propunerea a cel puțin 20 de deputați, care nu oferă suficiente garanții de independență (pct. 79-82).

c. Independența față de părți

274. Dacă o instanță numără între membrii săi o persoană într-o stare de subordonare a funcțiilor și serviciilor față de una dintre părți, justițiabilii pot avea în mod legitim îndoieli față de independența respectivei persoane. O astfel de situație afectează în mod grav încrederea pe care instanțele trebuie să o inspire într-o societate democratică (*Sramek împotriva Austriei*, 1984, pct. 42).

d. Situația specifică privind independența judecătorilor față de Consiliul Superior al Magistraturii¹⁸

275. Faptul că judecătorii, care se pronunță cu privire la o cale de atac împotriva unei decizii a Consiliului Superior al Magistraturii (sau a unui organism echivalent), intră în competența acestui organism în ceea ce privește cariera și procedurile disciplinare împotriva lor, a fost examinată în cauzele *Oleksandr Volkov împotriva Ucrainei*, 2013, pct. 130 și *Denisov împotriva Ucrainei (MC)*, 2018, pct. 79 (încălcări), și *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei*, (MC), 2018, pct. 157-165 (neîncălcare). Curtea a evaluat și a comparat sistemul disciplinar al sistemului judiciar din aceste state în ceea ce privește existența sau absența unor „deficiențe structurale grave” sau „o aparență de părtinire în cadrul organului disciplinar al sistemului judiciar” (*ibid.*, pct. 157-160) și respectarea cerinței de independență (pct. 161-163). A se vedea, de asemenea, mai sus pentru compoziția CSM.

18. A se vedea capitolul „Instanță imparțială”.

e. Criterii de apreciere a independenței

276. Pentru a stabili dacă un organism poate fi considerat „independent”, Curtea ia în considerare, în special (*Langborger împotriva Suediei*, 1989, pct. 32; *Kleyn și alții împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2003, pct. 190):

- i. modul de desemnare,
- ii. durata mandatului membrilor săi,
- iii. existența unei protecții împotriva presiunilor externe și
- iv. întrebarea dacă există sau nu o aparență de independență.

i. Modul de desemnare a membrilor organismului

277. Au fost adresate întrebări cu privire la intervenția ministrului Justiției în numirea și/sau revocarea din funcție a membrilor organismului decizional [*Sramek împotriva Austriei*, 1984, pct. 38, *Brudnicka și alții împotriva Poloniei*, 2005, pct. 41; *Clarke împotriva Regatului Unit* (dec.), 2005].

278. Deși atribuirea unei cauze unui judecător sau unei instanțe judecătorești date ține de marja de apreciere a autorităților interne, Curtea trebuie să stabilească dacă desemnarea este compatibilă cu prevederile art. 6 § 1 și, în special, cu garantarea independenței și imparțialității sistemului judiciar (*Bochan împotriva Ucrainei*, 2007, pct. 71).

ii. Durata mandatului membrilor organismului

279. Curtea nu a indicat durata impusă pentru mandatul membrilor organismului decizional, dar inamovibilitatea acestora pe durata mandatului ar trebui să fie, în general, văzută ca un corolar al independenței acestora [a se vedea în special, *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC) 2020, pct. 239-240, cu privire la principiul inamovibilității judecătorilor]. Cu toate acestea, lipsa recunoașterii juridice oficiale a inamovibilității nu implică în sine lipsa independenței, în cazul în care inamovibilitatea este recunoscută în practică și sunt îndeplinite alte garanții esențiale (*Sacilor-Lormines împotriva Franței*, 2006, pct. 67; *Luka împotriva României*, 2009, pct. 44).

iii. Garanții împotriva presiunilor externe

280. Independența puterii judecătorești presupune ca judecătorii să fie liberi individual de orice influență indusă, fie dintr-o sursă nejudiciară sau dintr-o sursă judiciară. Independența judiciară internă impune ca judecătorii să nu primească instrucțiuni, nici să fie supuși la presiuni din partea colegilor sau a celor responsabili administrativ de jurisdicția lor, cum ar fi președintele instanței sau al unei secții a instanței. Lipsa de garanții suficiente privind independența judecătorilor în cadrul sistemului judiciar, în special vizavi de ierarhia acestora poate conduce Curtea la concluzia că îndoielile pe care le are un reclamant cu privire la independența și imparțialitatea instanței pot fi justificate în mod obiectiv (*Agrokompleks împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 137; *Parlov-Tkalčić împotriva Croației*, 2009, pct. 86).

281. Într-o cauză referitoare la independența judecătorilor unei instanțe regionale, Curtea a considerat că acești judecători au fost suficient de independenți față de președintele instanței, dat fiind faptul că președintele instanței nu îndeplinea decât funcții administrative (manageriale și organizaționale), strict separate de funcția judiciară, iar sistemul juridic prevedea garanții suficiente împotriva exercitării arbitrare de către președintele instanței a rolului de alocare sau realocare a cauzelor (*Parlov-Tkalčić împotriva Croației*, 2009, pct. 88-95).

iv. Aparența independenței

282. În cazul în care Curții i se solicită să stabilească dacă o instanță poate fi considerată independentă astfel cum impune art. 6 § 1, aparențele pot fi, de asemenea, importante (*Sramek împotriva Austriei*,

1984, pct. 42). În ceea ce privește aparența de independență, optica unei părți este importantă, dar nu joacă un rol decisiv. Elementul decisiv constă în a stabili dacă temerile părții interesate pot fi considerate „justificate în mod obiectiv” (*Sacilor-Lormines împotriva Franței*, 2006, pct. 63; *Grace Gatt împotriva Maltei*, 2019, pct. 85). Nu se pune problema independenței atunci când Curtea este de părere că un „observator obiectiv” nu ar vedea în circumstanțele cauzei o sursă de îngrijorare în acest sens [*Clarke împotriva Regatului Unit* (dec.), 2005].

3. Instanță imparțială¹⁹

283. În sensul art. 6 § 1, instanța trebuie să fie imparțială [*Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018, pct. 60-65 cu trimitere la *Morice împotriva Franței* (MC), 2015, a se vedea pct. 87-88 în legătură cu instanța de casare]. Imparțialitatea se definește de regulă prin lipsa oricărei prejudecăți sau atitudini părtinitoare și poate fi analizată în diverse moduri [*Micallef împotriva Maltei* (MC), 2009, pct. 93; *Wettstein împotriva Elveției*, pct. 93; *Micallef împotriva Maltei* (MC), pct. 43; *Nicholas împotriva Ciprului*, 2018, pct. 49]. Întrucât conceptele de independență și imparțialitate sunt strâns legate, poate fi necesar, în funcție de circumstanțe, să fie examinate împreună [*Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, pct. 150, pct. 152 și a se vedea, de asemenea, pct. 153-156 în ceea ce privește relația lor strânsă; *Sacilor-Lormines împotriva Franței*, 2006, pct. 62]. Trebuie remarcat faptul că aceste noțiuni se referă și la noțiunea „instanță instituită prin lege” în sensul art. 6 § 1 [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei*, (MC), 2020, pct. 231 și urm.]²⁰. Deficiențele constatate pot fi remediate sau nu în cadrul procedurii ulterioare [*Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018, pct. 65, 67 și 72; *Helle împotriva Finlandei*, 1997, pct. 46].

284. În cazul în care imparțialitatea este contestată în cursul procedurii interne pe o bază care nu pare imediat nefondată, instanța națională trebuie să verifice ea însăși dacă acest lucru este justificat pentru a remedia o situație care ar fi contrară art. 6 § 1 (*Cosmos Maritime Trading and Shipping Agency împotriva Ucrainei*, 2019, pct. 78-82).

285. În cazul unui aflux de cauze similare, o Curte Supremă poate lua măsuri preventive pentru gestionarea procedurală a litigiului, chiar dacă aceasta implică un contact instituțional cu un reprezentant al serviciilor statului în cauză), care, odată ce litigiul este sesizat, va fi opozabilul reclamantului (*Svilengačanin și alții împotriva Serbiei*, 2021, pct. 67-68), niciuna dintre cauzele fiind pendinte în fața Curții Supreme (pct. 71-72). În acest context, extragerea din masa litigiului a unei cauze de referință („cauza principală”) pentru a gestiona numărul mare de cauze similare pendinte nu aduce atingere unei proceduri judiciare imparțiale (pct. 72); Curtea Supremă poate elimina ambiguitățile în interpretarea legii pentru a orienta instanțele inferioare sesizate în litigiu (pct. 73); deși „aparențele” imparțialității rămân importante, singurele temeri ale persoanelor în această privință nu sunt suficiente (pct. 74).

a. Criterii de apreciere a imparțialității:

286. Imparțialitatea trebuie evaluată [*Micallef împotriva Maltei* (MC), 2009, pct. 93-101; *Morice împotriva Franței* (MC), 2015, pct. 73-78 și *Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018, pct. 61-65]:

- i. potrivit unui *demers subiectiv*, ținându-se seama de convingerea personală și comportamentul judecătorului, adică dacă acesta a demonstrat părtinire sau prejudecăți personale în cauză; și, de asemenea,
- ii. potrivit unui *demers obiectiv*, care constă în a stabili dacă instanța a oferit, în special prin compunerea sa, suficiente garanții pentru a exclude orice îndoială legitimă cu privire la imparțialitatea sa.

19. A se vedea capitolul „Situația specifică privind independența judecătorilor față de Consiliul Superior al Magistraturii”.

20. A se vedea capitolul Noțiunea „instanță”

287. Delimitarea între imparțialitatea subiectivă și imparțialitatea obiectivă nu este totuși ermetică, deoarece nu doar comportamentul unui judecător poate, din punctul de vedere al unui observator extern, să genereze îndoieli obiectiv justificate cu privire la imparțialitatea sa (demers obiectiv), dar poate viza și chestiunea convingerii sale personale (demers subiectiv) [*Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, pct. 145].

288. Astfel, în cazurile în care poate fi dificil să se aducă dovezi pentru a contrazice prezumția de imparțialitate subiectivă a judecătorului, cerința de imparțialitate obiectivă acordă o garanție mult mai importantă [*Micallef împotriva Maltei* (MC), pct. 95 și 101]. Trebuie remarcat faptul că, în marea majoritate a cauzelor aflate pe rolul Curții care ridică probleme de imparțialitate, Curtea a recurs la abordarea obiectivă [*Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei*, (MC), 2018, pct. 146].

289. Curtea a subliniat că și aparențele pot avea importanță sau, așa cum spune un proverb englezesc, „*justice must not only be done, it must also be seen to be done*” („nu trebuie doar să se facă dreptate, trebuie să se și vadă că se face dreptate”). Într-o societate democratică, instanțele trebuie să inspire încredere justițiabililor. Orice judecător despre care poate exista o temere legitimă privind lipsa de imparțialitate trebuie așadar să fie recuzat [*Micallef împotriva Maltei* (MC), 2009, pct. 98; *Stoimenovikj et Miloshevikj împotriva Macedoniei de Nord*, 2021, pct. 40]. În ceea ce privește o cerere de contestare, instanța trebuie să răspundă argumentelor invocate în susținerea cererii (*Harabin împotriva Slovaciei*, 2012, pct. 136) și să respecte anumite cerințe, dar și reclamantul (*Mikhail Mironov împotriva Rusiei*, 2020, pct. 34-40). Aceasta trebuie să depună toate diligențele necesare în lumina elementelor de care dispune (*Katsikeros împotriva Greciei*, 2022, pct. 86-94).

290. Principiile referitoare la imparțialitatea instanțelor stabilite în jurisprudența Curții sunt valabile atât pentru jurați, cât și pentru magistrați, indiferent dacă sunt profesioniști sau nu, sau pentru alți funcționari care exercită atribuții judiciare, precum evaluatorii și grefierii sau „referenții” (*Bellizzi împotriva Maltei*, 2011, pct. 51). Curtea a subliniat că respectarea garanțiilor impuse de art. 6 este deosebit de importantă în cadrul unei proceduri disciplinare îndreptate împotriva unui judecător în calitatea acestuia de președinte al Curții Supreme, întrucât în joc era încrederea publicului în funcționarea sistemului judiciar la cel mai înalt nivel național (*Harabin împotriva Slovaciei*, 2012, pct. 133).

i. Demersul subiectiv

291. Curtea a statuat întotdeauna, atunci când a aplicat abordarea subiectivă, că „parțialitatea personală a unui magistrat [era] prezumată până la proba contrară” [*Micallef împotriva Maltei*, (MC), 2009, pct. 94; *Le Compte, Van Leuven și De Meyere împotriva Belgiei*, 1981, pct. 58 *in fine*]. În privința tipului de probe solicitate, este de exemplu necesar să se verifice dacă un judecător a demonstrat ostilitate (*Buscemi împotriva Italiei*, 1999, pct. 67-68). Pe de altă parte, faptul că judecătorul nu s-a abținut de la a examina în apel o acțiune civilă atunci când a fost implicat în examinarea oricărei alte proceduri civile legate de cauză nu constituie o probă suficientă care să contrazică această prezumție (*Golubović împotriva Croației*, 2012, pct. 52). În plus, în opinia Curții, manifestarea unor simple sentimente de curtoazie sau de compasiune față de o parte civilă nu poate fi asimilată în sine cu exprimarea părtinitoare față de acuzat, ci, dimpotrivă, poate fi considerată expresia unei „justiții cu față umană” (*Karrar împotriva Belgiei*, 2021, pct. 35).

292. Principiul potrivit căruia o instanță trebuie considerată ca lipsită de prejudecăți sau parțialitate este de multă vreme stabilit în jurisprudența Curții (*Le Compte, Van Leuven și De Meyere împotriva Belgiei*, 1981, pct. 58; *Driza împotriva Albaniei*, 2007, pct. 75).

293. În principiu, animozitatea personală a unui judecător față de o parte este un motiv imperios pentru retragerea din cauză. În practică, Curtea examinează adesea această întrebare în conformitate cu abordarea obiectivă (*Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd și alții împotriva Georgiei*, 2019, pct. 359 și trimiterile citate).

ii. Demersul obiectiv

294. Constă în a se verifica dacă, indiferent de comportamentul personal al judecătorului, anumite fapte verificabile pot ridica îndoieli cu privire la imparțialitatea acestuia din urmă. Rezultă că, pentru a se decide, într-un anumită cauză, dacă există un motiv îndreptățit de temere că unei instanțe colegiale îi lipsește imparțialitatea, trebuie stabilit dacă, indiferent de comportamentul personal al unuia dintre membrii acestei instanțe, există fapte verificabile care pot pune la îndoială însăși imparțialitatea instanței. Prin urmare, pentru a se pronunța cu privire la existența, într-un cauză dată, a unui motiv legitim de a recuza un judecător (*Morel împotriva Franței*, 2000, pct. 45-50; *Pescador Valero împotriva Spaniei*, 2003, pct. 23) sau o instanță colegială (*Luka împotriva României*, 2009, pct. 40) că îi lipsește imparțialitatea, punctul de vedere al persoanei în cauză trebuie luat în considerare, dar nu joacă un rol decisiv. Elementul determinant constă în a ști dacă sesizările persoanei interesate pot fi considerate justificate în mod obiectiv [*Micallef împotriva Maltei* (MC), 2009, pct. 96; *Wettstein împotriva Elveției*, 2000, (MC), 2009, pct. 44; *Pabla Ky împotriva Finlandei*, 2004, pct. 30;].

295. În acest sens, chiar și aparențele pot avea importanță sau, așa cum spune un proverb englezesc, „*justice must not only be done, it must also be seen to be done*” (nu trebuie doar să se facă dreptate, trebuie să se și vadă și să se știe că se face dreptate) (a se vedea de exemplu, *Catană împotriva Republicii Moldova**, 2023, pct. 77, și trimerile de jurisprudență citate). Într-o societate democratică, instanțele trebuie să inspire încredere justițiabililor. Prin urmare, trebuie să depoziteze orice judecător a cărui imparțialitate este de temut în mod legitim [*Micallef împotriva Maltei*, (MC), 2009, pct. 98; de exemplu, atunci când se fac declarații publice cu privire la rezultatul cazului: *Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd și alții împotriva Georgiei*, 2019, pct. 341-342].

296. Pentru ca instanțele să inspire publicului încrederea indispensabilă, trebuie, de asemenea, să se țină cont de considerente de natură organică. Existența unor proceduri naționale de asigurare a imparțialității, și anume a normelor privind recuzarea judecătorilor, este un factor relevant [a se vedea dispozițiile specifice privind recuzarea judecătorilor în cauza *Micallef împotriva Maltei* (MC), 2009, pct. 99-100, cazul în care recuzarea nu a fost posibilă în cauzele *Stoimenovikj și Miloshevikj împotriva Macedoniei de Nord*, 2021, pct. 40, și *Mikhail Mironov împotriva Rusiei*, 2020, cu privire la cerințele prevăzute la art. 6 atunci când o cerere de recuzare este depusă de către justițiabil și este decisă de un judecător, inclusiv în cazul în care judecătorul în cauză este judecătorul care decide, pct. 34-40 și trimerile citate, precum și *Debled împotriva Belgiei*, 1994, pct. 37, în cazul unei cereri generale de recuzare. Astfel de norme exprimă preocuparea legiuitorului național de a înlătura orice îndoială rezonabilă cu privire la imparțialitatea judecătorului sau a instanței în cauză și reprezintă o încercare de a asigura imparțialitatea prin eliminarea cauzei îndoielilor în materie. În plus față de a garanta o lipsă reală a părtinirii, acestea au drept scop să elimine orice aparență de parțialitate și, astfel, să consolideze încrederea pe care instanțele dintr-o societate democratică trebuie să o inspire publicului (*Mežnarić împotriva Croației*, 2005, pct. 27 și *A.K. împotriva Liechtensteinului*, pct. 82-83, pentru problema recuzării, în ceea ce privește o instanță supremă și o țară de mici dimensiuni). Structura ierarhică a organelor administrative competente poate ridica, de asemenea, o problemă în ceea ce privește aspectul aparenței (*Grace Gatt împotriva Maltei*, 2019, pct. 85-86).

297. Trebuie remarcat faptul că sistemul național privind carierele magistraților și procedurile disciplinare împotriva acestora a făcut el însuși obiectul unor cereri în fața Curții din punctul de vedere al independenței și al imparțialității obiective a judecătorilor (a se compara *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, pct. 151-165 și în special pct. 163, cu *Denisov împotriva Ucrainei*(MC), 2018, pct. 68-80 și *Oleksandr Volkov împotriva Ucrainei*, 2013, pct. 109-117 și pct. 124-129).

298. Curtea a examinat, de asemenea, situația specifică a independenței judecătorilor față de o decizie a Consiliului Superior al Magistraturii (organul lor disciplinar), având în vedere faptul că judecătorii care decid cu privire la calea de atac împotriva unei decizii a Consiliului Superior al Magistraturii intră în sfera de competență a acestui organism în ceea ce privește cariera și procedurile

disciplinare împotriva lor [a se compara *Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018; *Oleksandr Volkov împotriva Ucrainei*, 2013, pct. 130 (încălcări) cu *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, pct.157-165, (neîncălcare)]. Curtea a făcut distincție între cele două sisteme naționale în cauză [*ibid.*, pct. 158-160 și *Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018, pct. 79].

299. În exercitarea funcțiilor lor judiciare, este probabil ca, la un moment dat, în cariera lor, judecătorii să se afle într-o situație similară cu cea a uneia dintre părți, inclusiv cea a pârâtului. Cu toate acestea, Curtea nu consideră că un astfel de risc este de natură să pună la îndoială imparțialitatea unui judecător, în lipsa unor împrejurări concrete referitoare la situația sa personală. În cauzele disciplinare ale magistraților, faptul că judecătorii care își desfășoară activitatea rămân supuși normelor disciplinare nu poate fi suficient în sine pentru a concluziona că cerințele de imparțialitate au fost încălcate (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei*, (MC), 2018, pct. 163). Cu toate acestea, se ridică problema respectării cerințelor fundamentale de independență și imparțialitate în cazul în care organizarea și funcționarea organului disciplinar în sine indică probleme grave în acest domeniu [*Denisov împotriva Ucrainei* (MC), 2018, pct. 79, încălcare].

În ceea ce privește procedurile disciplinare îndreptate împotriva judecătorilor, Curtea a subliniat necesitatea ca un număr semnificativ de membri ai organului disciplinar să fie ei înșiși judecători, ceea ce oferă o anumită garanție de imparțialitate (*Xhoxhaj împotriva Albaniei*, 2021, pct. 299 și *Catană împotriva Republicii Moldova**, 2023, pct. 70). În hotărârea *Catană împotriva Republicii Moldova**, 2023, Curtea a clarificat faptul că prezența, chiar dacă doar pasivă, a unui membru al Guvernului sau prezența Procurorului general într-un organism implicat în disciplina judecătorilor (Consiliul Superior al Magistraturii) se dovedește a fi problematică în raport cu cerințele de imparțialitate și independență impuse de art. 6. Riscul este ca judecătorii să nu se angajeze în mod imparțial în cauzele prezentate în fața lor de teama pedepsei disciplinare sau ca procurorul general să nu acționeze imparțial față de judecătorii ale căror decizii dezaprobă (pct. 75-76).

b. Situații care pot crea îndoieli privind lipsa de imparțialitate a organului judecătoresc

300. Există două tipuri de situații care pot crea temeri privind lipsa de imparțialitate a organului judecătoresc:

- i. Prima este de *natură funcțională*. Aceasta se referă, de exemplu, la exercitarea de către aceeași persoană a unor funcții diferite în procesul judiciar sau, mai mult, existența unor legături ierarhice sau de alt tip cu un alt actor în cadrul procesului. [*Micallef împotriva Maltei* (MC), 2009, pct. 97-98]. În acest al doilea caz, este necesar să se examineze natura și gradul legăturii în cauză.
- ii. A doua este de *natură personală*. Aceasta decurge din comportamentul judecătorului într-o cauză dată sau din existența unei legături cu o parte în litigiu sau cu reprezentantul acesteia.

i. Situații de natură funcțională

α. Exercițarea de funcții de consiliere și funcții judiciare în aceeași cauză

301. Exercițarea consecutivă de funcții de consiliere în fața unui organism și de funcții judiciare în cadrul aceluiași organism poate, în anumite circumstanțe, reprezenta o problemă obiectivă cu privire la imparțialitatea acestui organism în temeiul art. 6 § 1 (*Procola împotriva Luxemburgului*, pct. 45 – încălcare).

302. Întrebarea este dacă sunt exercitate funcții judiciare și funcții de consiliere cu privire la „aceeași cauză”, „aceeași decizie” sau „chestiuni similare” [*Kleyn și alții împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2003, pct. 200; *Sacilor-Lormines împotriva Franței*, 2006, pct. 74 – neîncălcare].

β. Exercițarea de funcții judiciare și de funcții extrajudiciare în aceeași cauză

303. Atunci când verifică dacă temerea reclamantului este justificată în mod obiectiv, Curtea poate lua în considerare factori cum ar fi dubla funcție a judecătorului în cadrul procedurii, intervalul de timp dintre cele două participări în cauză și amplexarea rolului pe care a trebuit să-l joace (*McGonnell împotriva Regatului Unit*, 2000, pct. 52-57).

304. Orice participare directă la adoptarea de legi sau regulamente poate fi suficientă pentru a pune la îndoială imparțialitatea judecătorească a unei persoane desemnate ulterior să soluționeze o dispută în ceea ce privește chestiunea de a stabili dacă există motive care să justifice îndepărtarea de modul de redactare a textelor legislative sau reglementare în cauză (*ibidem*, pct. 55-58, în care Curtea a concluzionat o încălcare a art. 6 § 1 pe motiv că un judecător a participat în mod direct la adoptarea planului de dezvoltare în discuție în procedură, și a se compara cu *Pabla Ky împotriva Finlandei*, 2004, pct. 34 - neîncălcare).

305. În cazul unei simultaneități între două instanțe în cadrul cărora aceeași persoană exercită o dublă funcție: de judecător, pe de o parte, și de reprezentant legal al părții adverse, pe de altă parte, un reclamant se poate teme, pe bună dreptate, că judecătorul va continua să-l considere un adversar (*Wettstein împotriva Elveției*, 2000, pct. 44-47).

306. Examinarea unei acțiuni constituționale de către un judecător care a fost avocat al părții adverse reclamantului la începutul procedurii în cauză a dus la o încălcare a art. 6 § 1 (*Mežnarić împotriva Croației*, 2005, pct. 36). Problema imparțialității unui judecător al Curții Constituționale care a acționat ca expert juridic pentru partea adversă în cadrul procedurii civile în primă instanță a fost invocată în cauza *Švarc și Kavnik împotriva Sloveniei*, 2007, pct. 44.

χ. Exercițarea unor diferite funcții judiciare

307. Evaluarea chestiunii dacă participarea aceluiași judecător în diferite etape ale unei cauze civile îndeplinește cerința de imparțialitate impusă de art. 6 § 1 trebuie să se facă de la caz la caz, luând în considerare circumstanțele speței (*Pasquini împotriva San Marino*, 2019, pct. 148). Acest lucru este valabil și în cazul în care același judecător participă la două proceduri separate, cum ar fi procedurile civile și penale conexe (pct. 149) sau strâns legate și separate de câțiva ani (*Stoimenovikj și Miloshevikj împotriva Macedoniei de Nord*, 2021, pct. 36-38 și pct. 40).

308. Simplul fapt că un judecător a luat deja decizii înainte de proces nu poate fi considerat ca justificând, în sine, temerile cu privire la imparțialitatea sa. Ceea ce contează este nivelul măsurilor adoptate de judecător înainte de proces. În mod similar, cunoașterea aprofundată a dosarului de către judecător nu implică o prezumție ce împiedică imparțialitatea acestuia în momentul pronunțării hotărârii pe fond. În cele din urmă, evaluarea preliminară a datelor disponibile nu poate fi considerată ca antepronunțare a evaluării finale. Este important ca această evaluare să intervină în momentul pronunțării hotărârii și să se întemeieze pe probele prezentate și dezbătute în ședință (*Morel împotriva Franței*, 2000, pct. 45).

309. Este necesar să se evalueze dacă legătura dintre problemele de fond tranșate în diferite etape ale procedurii este atât de strânsă încât să poată da naștere unei îndoieli privind imparțialitatea judecătorului care a participat în procesul de luare a deciziei în aceste diferite etape (*Toziczka împotriva Poloniei*, 2012, pct. 36).

310. În cazul unui complet colegial²¹, Curtea consideră că adoptarea unei poziții prealabile de către anumiți judecători nu este suficientă în sine pentru a concluziona lipsa de imparțialitate a completului în ansamblul său. Într-adevăr, în acest tip de situație, trebuie luate în considerare și alte elemente, precum numărul de magistrați implicați în adoptarea respectivei poziții și rolul lor în cadrul completului de judecată și la final, examinările de natură cantitativă sunt considerate a nu aduce

21. A se vedea și exemplele de mai jos.

atingere examinării în cauză (*Fazli Aslaner împotriva Turciei*, 2014, pct. 36-43). Având în vedere secretul deliberărilor, influența judecătorului (judecătorilor) în cauză nu poate fi evaluată (a se vedea *Stoimenovikj și Miloshevikj împotriva Macedoniei de Nord*, 2021, pct. 39-41 și trimerile jurisprudențiale citate la pct. 39). Astfel, lipsa imparțialității obiective privește numai pe unul dintre membrii unui complet colegial și nu este decisivă în lumina art. 6 § 1, în măsura în care secretul deliberărilor nu permite să se stabilească influența efectivă a judecătorului în cauză în cursul acestor proceduri (a se vedea *mutatis mutandis*, *Karrar împotriva Belgiei*, 2021, pct. 36 și 39, precum și trimerile la jurisprudența citată, precum și în cazul a doi participanți într-un complet colegial, *Catana împotriva Republicii Moldova**, 2023, pct. 78).

311. Situația este diferită atunci când cele două instanțe care erau implicate în procedura împotriva reclamantului erau compuse în totalitate din aceiași judecători și exista o confuzie între atribuțiile de a pune sub acuzare și de a judeca în cauză (*Kamenos împotriva Ciprului*, 2017, pct. 105-109). Confuzia de roluri între procuror și judecător poate da naștere la îndoieli justificate obiectiv cu privire la imparțialitatea persoanelor în cauză (pct. 104).

312. Alte cauze ar trebui subliniate:

- Obligația de imparțialitate nu implică obligația ca o instanță să anuleze o decizie administrativă sau judiciară, să trimită cauza către o altă autoritate judiciară sau la un alt organ alt fel constituit de către această autoritate (*Ringeisen împotriva Austriei*, 1971, pct. 97 *in fine*).
- O problemă poate apărea în cazul în care un judecător participă la două proceduri cu privire la aceleași fapte (*Indra împotriva Slovaciei*, 2005, pct. 51-53).
- Un judecător care prezidează o instanță în apel și este asistat de doi jurați neprofesioniști nu ar trebui să examineze un recurs formulat împotriva propriei sale decizii (*De Haan împotriva Țărilor de Jos*, 1997, pct. 51).
- Ar putea exista unele îndoieli cu privire la imparțialitatea judecătorilor unei curți de apel care sunt solicitați să stabilească dacă au comis, în decizia lor anterioară, o eroare de interpretare sau de aplicare a legii (*San Leonard Band Club împotriva Maltei*, 2004, pct. 64). Pentru motive comparabile privind o Curte Constituțională, a se vedea *Scerri împotriva Maltei*, 2020, pct. 78.
- Nu este *a priori* incompatibil cu cerințele de imparțialitate faptul că același judecător este mai întâi implicat în completul care ia o decizie pe fondul cauzei și apoi în cel care examinează admisibilitatea unui recurs împotriva acestei decizii (*Warsicka împotriva Poloniei*, 2007, pct. 38-47).
- Nu a ridicat o problemă faptul că un judecător a exercitat succesiv funcții distincte - cele de consiliere a părții adverse societății reclamante în prima procedură și apoi cele de judecător al curții de apel în a doua procedură -, având în vedere în special distanța temporală și diferența de obiect dintre prima și cea de a doua procedură, precum și faptul că aceste funcții nu au fost niciodată exercitate în același timp (*Puolitaival și Pirttiaho împotriva Finlandei*, 2004, pct. 46-54).
- Curtea a concluzionat că a fost încălcat principiul imparțialității într-o cauză în care anumitor judecători care deja se pronunțaseră în cauză li s-a solicitat să evalueze dacă au comis sau nu o greșală în decizia pe care o pronunțaseră anterior și în care trei dintre confrății lor își exprimaseră, de asemenea, opiniile asupra cauzei în chestiune (*Driza împotriva Albaniei*, 2007, pct. 78-83).
- Situația în care unul dintre judecători, care participase la procedura de examinare a recursului participase deja în cauză în calitate de judecător în apel a fost examinată în cauza *Peruš împotriva Sloveniei*, 2012, pct. 3-39.

- În cauza *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, președintele Curții Supreme a fost, de asemenea, președintele autorității administrative a cărei decizie a fost examinată în apel (pct. 153-156).
- Cazul referenței juridice a președintelui Curții Constituționale care a făcut parte din echipa de avocați care l-a reprezentat pe adversarul reclamantului în cadrul procedurii civile anterioare a fost examinat în cauza *Bellizzi împotriva Maltei*, 2011, pct. 60-61.
- Curtea a concluzionat că a fost încălcat dreptul la o instanță imparțială, având în vedere atât procentul ridicat de magistrați care fuseseră deja implicați în aceeași cauză și funcțiile de președinte sau de raportor exercitate de aceștia din urmă în cadrul completului colegial (a se vedea, de exemplu, *Fazli Aslaner împotriva Turciei*, 2014, pct. 39). În plus, imparțialitatea obiectivă a fost pusă la îndoială într-o situație în care patru din cei șapte judecători examinaseră deja cauza, având în vedere natura și întinderea atribuțiilor celor patru judecători (*Pereira da Silva împotriva Portugaliei*, 2016, pct. 59-60).
- În cauza *Fazli Aslaner împotriva Turciei*, 2014, era vorba despre un complet format din 31 de judecători, dintre care trei participaseră deja la procedură într-o etapă anterioară a cauzei. Deși numărul judecătorilor a căror imparțialitate a fost pusă sub semnul întrebării a fost mic în comparație cu numărul total de judecători, Curtea a constatat o încălcare, având în vedere că numărul sau proporția judecătorilor vizați de problema imparțialității obiective nu a fost decisivă. În primul rând, necesitatea de a-i include pe cei trei judecători în cauză în complet nu era justificată și, în al doilea rând, completul de 31 de judecători era prezidat de unul din cei trei judecători care au condus deliberările. Curtea a considerat că îndoielile reclamantului în ceea ce privește imparțialitatea completului era justificată din punct de vedere obiectiv (pct. 40-43; a se compara cauza cu cele citate la pct. 38 din hotărâre, și *Stoimenovikj și Miloshevikj împotriva Macedoniei de Nord*, 2021, pct. 39-41 în cazul unui judecător dintr-un complet de cinci judecători și a se vedea mai jos).
- În cauza *Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd și alții împotriva Georgiei*, 2019, a fost contestată imparțialitatea unui președinte al unui complet de nouă judecători care s-au pronunțat în unanimitate; Curtea a concluzionat neîncălcarea (pct. 363 și trimiterile citate).
- În cauza *Svilengaćanin și alții împotriva Serbiei*, 2021, organizarea unei reuniuni publice și semnarea unui acord privind chestiuni procedurale cu Ministerul Apărării, un viitor inculpat într-un litigiu privind tratamentul militar, nu au subminat imparțialitatea obiectivă a Curții Supreme (pct. 65-75).

ii. Situații de natură personală

313. Faptul că judecătorul are un interes personal în cauză pune la îndoială imparțialitatea sa (*Langborger împotriva Suediei*, 1989, pct. 35; *Gautrin și alții împotriva Franței*, 1998, pct. 59). În ceea ce privește dacă declarațiile de pe platformele de comunicare socială ale soției unui judecător pun sub semnul întrebării imparțialitatea soțului său, a se vedea *Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd și alții împotriva Georgiei*, 2019, pct. 342 și următoarele și, mai general, exprimarea publică a opiniilor membrilor familiei unui judecător, pct. 344. Cu privire la existența unei legături între cauza care urmează să fie soluționată de Curtea Constituțională și soțul unuia dintre cei trei judecători care o compun, a se vedea *Croatia Golf Federation împotriva Croației*, 2020, pct. 129-132.

314. Legăturile profesionale sau personale între un judecător și o parte în cauză sau apărătorul său pot ridica, de asemenea, probleme de imparțialitate [*Micallef împotriva Maltei* (MC), 2009, pct. 102; *Wettstein împotriva Elveției*, 2000, pct. 47; *Pescador Valero împotriva Spaniei*, 2003, pct. 27; *Tocono și Profesorii Prometeiști împotriva Moldovei*, 2007, pct. 31 și *Pétur Thór Sigurðsson împotriva Islandei*, 2003, pct. 45]. Interesele financiare ale judecătorului în cauză trebuie să fie direct legate de obiectul cauzei (*mutatis mutandis*, *Sigríður Elín Sigfúsdóttir împotriva Islandei*, 2020, pct. 53). Comportamentul unui magistrat față de o parte din afara procedurii poate da naștere unei temeri obiective de lipsă de

imparțialitate de natură să repună în discuție imparțialitatea sa obiectivă, chiar dacă această atitudine nu constituie o culpă în temeiul dreptului național (*mutatis mutandis*, [Karrar împotriva Belgiei](#), 2021, pct. 36 și 39).

315. În cazul în care un judecător are legături de sânge cu un membru al firmei de avocatură care reprezintă o parte la litigiu, acest lucru nu înseamnă în sine automat că există o încălcare ([Ramljak împotriva Croației](#), 2017, pct. 29 și cu privire la o țară mică, [Koulias împotriva Ciprului](#), 2020, pct. 62-64). Anumiți factori trebuie luați în special în considerare: faptul că membrul familiei judecătorului în cauză a luat sau nu parte la cauza respectivă, poziția membrului în firmă, dimensiunea firmei, structura sa organizatorică internă, importanța financiară a cauzei pentru firmă, precum și orice interes sau avantaj financiar potențial (și întinderea acestuia) în ceea ce îl privește pe membrul familiei ([Nicholas împotriva Ciprului](#), 2018, pct. 62; a se vedea, de asemenea, [Ramljak împotriva Croației](#), 2017, pct. 38-39).

316. Faptul că judecătorii se cunosc în calitate de confrăți, sau lucrează în aceleași clădiri, nu este suficient, în sine, pentru a se considera că există îndoieli justificate în mod obiectiv cu privire la imparțialitatea lor ([Steck-Risch și alții împotriva Liechtensteinului](#), 2005, pct. 48). Într-o țară de mici dimensiuni, faptul că un avocat îndeplinește cu jumătate de normă alte atribuții, de exemplu cea de judecător și cea de avocat, nu constituie, în sine, o problemă [*ibidem*, pct. 39; [Bellizzi împotriva Maltei](#), 2011, pct. 57 a se compara cu [Micallef împotriva Maltei](#) (MC), 2009, pct. 102 cu privire la legăturile de familie între un judecător și un avocat].

317. În acest sens, Curtea consideră că plângerile referitoare la imparțialitatea judecătorilor și tribunalelor nu ar trebui să conducă la paralizia sistemului juridic al statului. În jurisdicții de mici dimensiuni, precum Cipru sau Liechtenstein, administrarea justiției ar putea fi afectată în mod nejustificat de aplicarea unor norme prea stricte ([A.K. împotriva Liechtensteinului](#), 2015, pct. 82, [Nicholas împotriva Ciprului](#), 2018, pct. 63). Având în vedere importanța care trebuie acordată aparențelor, existența unei situații de natură să ridice îndoieli cu privire la imparțialitate ar trebui să fie semnalată la începutul procedurii. În acest mod, situația în cauză poate fi evaluată pe baza mai multor factori relevanți pentru a determina dacă este necesară o recuzare ([Nicholas împotriva Ciprului](#), 2018, pct. 64-66).

318. În plus, limbajul utilizat de judecător poate să fie important și să demonstreze că acesta din urmă nu are detașarea necesară pe care i-o impune funcția sa ([Vardanyan și Nanushyan împotriva Armeniei](#), 2016, pct. 82). Dar observația inadecvată a unui judecător cu privire la caracterul periculos al reclamantului, deja condamnat pentru crimă motivată de impulsuri sexuale, poate dezvălui o lipsă de profesionalism fără a dovedi că judecătorul a avut un prejudiciu personal împotriva reclamantului sau că au existat îndoieli justificate în mod obiectiv cu privire la imparțialitatea sa în cadrul procedurii în cauză [[Illseher împotriva Germaniei](#), (MC), 2018, pct. 289].

IV. Cerințe procedurale

A. Echitate

Art. 6 § 1 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil [...] a cauzei sale, de către o instanță [...], care va hotărî [...] asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil [...].”

1. Principii generale

319. Un loc important: Curtea a reamintit în mod constant locul important pe care îl ocupă dreptul la un proces echitabil într-o societate democratică [*Stanev împotriva Bulgariei* (MC), 2012, pct. 231; *Airey împotriva Irlandei*, 1979, pct. 24;]. Această garanție „se numără printre principiile unei societăți democratice în sensul Convenției” (*Pretto și alții împotriva Italiei*, 1983, pct. 21).

În aceeași hotărâre, Curtea a reamintit că dreptul la un proces echitabil trebuie interpretat în cadrul preambulului Convenției, care enunță preeminența dreptului ca element al patrimoniului comun al statelor contractante. Caracterul arbitrar, care este negarea acestuia, este la fel de intolerabil în ceea ce privește drepturile procedurale ca în materia drepturilor materiale [*Grzęda împotriva Poloniei*, (MC), 2022, pct. 339].

Rezultă că o interpretare restrictivă a garanțiilor oferite de art. 6 § 1 nu este așadar justificată (*Moreira de Azevedo împotriva Portugaliei*, 1990, pct. 66). În plus, cerința echității se aplică întregii proceduri și nu se limitează la ședințele în contradictoriu (*Rafinările elene Stran și Stratis Andreadis împotriva Greciei*, 1994, pct. 49). Astfel, procedura este examinată în ansamblul său pentru a decide dacă aceasta s-a desfășurat în conformitate cu cerințele unui proces echitabil [*De Tommaso împotriva Italiei* (MC), 2017, pct. 172; *Regner împotriva Republicii Cehe* (MC), 2017, pct. 161 privind același principiu ca în materie penală, a se vedea *Beuze împotriva Belgiei* (MC), 2018, pct. 120]. O lipsă de echitate poate rezulta dintr-un set de elemente de intensitate variabilă (*Carmel Saliba împotriva Maltei*, 2016, pct. 79, privind cerința de motivare).

320. Cu toate acestea, Curtea a clarificat faptul că restricțiile privind drepturile procedurale ale unei persoane pot fi justificate în circumstanțe excepționale [*Adorisio et al. împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2015 privind, pentru reclamant, o perioadă scurtă de timp pentru a introduce o cale de atac și a examina documentele părții care a formulat opoziția, precum și necesitatea specială a unei decizii foarte rapide a instanței naționale].

321. Conținut: Acțiunile civile trebuie să poată fi introduse în fața unui judecător (*Fayed împotriva Regatului Unit*, 1994, pct. 65) pentru un control jurisdicțional efectiv [*Sabeh El Leil împotriva Franței* (MC), 2011, pct. 46], astfel încât un stat să nu poată, fără rezerve sau control asupra organelor Convenției, să scoată din competența instanțelor sale o serie întreagă de acțiuni civile sau să fie scutit de orice răspundere a categoriilor de persoane. Prin urmare, în cazul în care o lege privind starea de urgență nu conține o formulă clară și explicită care să excludă posibilitatea unui control jurisdicțional al măsurilor luate pentru executarea sa, aceasta trebuie înțeleasă întotdeauna ca permițând instanțelor statului să efectueze o supraveghere suficientă pentru a evita arbitraritatea (*Pişkin împotriva Turciei*, 2020, pct. 153). Art. 6 § 1 descrie garanțiile procedurale specifice acordate părților într-o acțiune civilă. Scopul său principal este de a proteja interesele părților și pe cele ale unei bune administrări a justiției (*Nideröst-Huber împotriva Elveției*, 1997, pct. 30). Astfel, justițiabilul trebuie să-și poată pleda cauza cu eficacitatea dorită (*H. împotriva Belgiei*, 1987, pct. 53). Acest lucru nu

împiedică ca, la un anumit moment al procedurii, sarcina probei să poată fi impusă părții litigante (*Xhoxhaj v. Albania* 2021, pct. 352).

322. Rolul autorităților naționale: Curtea a afirmat întotdeauna că autoritățile naționale trebuie, în fiecare cauză, să se asigure că sunt îndeplinite condițiile unui proces echitabil în sensul Convenției (*Dombo Beheer B.V. împotriva Țărilor de Jos*, 1993, pct. 33 *in fine*).

323. Invocarea pretențiilor de către justițiabil: în principiu, fiecare justițiabil are dreptul să fie adusă la cunoștința unei instanțe orice „contestație cu privire la drepturile și obligațiile sale cu caracter civil” - astfel cum este definită de jurisprudența Curții de la Strasbourg²². Dreptului la instanță i se adaugă garanțiile prevăzute de art. 6 § 1 în ceea ce privește organizarea și componența instanței și desfășurarea procedurii, totul constituind dreptul la un proces echitabil (*Golder împotriva Regatului Unit*, 1975, pct. 36).

324. Reamintește, de asemenea, că nici litera, nici spiritul art. 6 din Convenție nu împiedică o persoană să renunțe în mod voluntar, explicit sau tacit, la garanțiile unui proces echitabil. Cu toate acestea, renunțarea trebuie să fie fără echivoc și să nu se confrunte cu un interes public semnificativ (*Dilipak și Karakaya împotriva Turciei*, 2014, pct. 79; *Schmidt împotriva Letoniei*, 2017, pct. 96; *Golubović împotriva Croației*, 2012, pct. 38; a se vedea, de asemenea, *Dolenc împotriva Sloveniei*, 2022, pct. 72-73).

325. Principii ale interpretării:

- Principiul potrivit căruia o contestație civilă trebuie să fie prezentată în fața unui judecător, ține seama de principii fundamentale de drept universal recunoscute; situația este aceeași pentru principiul de drept internațional care interzice denegarea de dreptate. Art. 6 § 1 trebuie să fie lecturat în lumina acestora (*Golder împotriva Regatului Unit*, 1975, pct. 35);
- Astfel cum s-a subliniat în hotărârile *Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 339-340 și *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 237 și următoarele, dreptul la un proces echitabil în instanță, garantat la art. 6 § 1, trebuie interpretat în lumina preambulului Convenției, care enunță preeminența legii [*Sabeh El Leil împotriva Franței*, (MC), 2011, pct. 46], ca element al patrimoniului comun al statelor contractante [*Brumărescu împotriva României*, 1999, pct. 61; *Nejdet Şahin și Perihan Şahin împotriva Turciei* (MC), 2011, pct. 57]. Curtea a statuat că autoritățile naționale sunt, în principiu, mai în măsură să evalueze modul în care interesele justiției și statul de drept ar fi mai bine servite într-o anumită situație [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei*, (MC), 2020, pct. 243]. Dar a remarcat, de asemenea, că principiul statului de drept în sine cuprinde, de asemenea, o serie de alte principii la fel de importante care, deși interdependente și adesea complementare, sunt totuși susceptibile să concureze în anumite cazuri (pct. 237-240).
- Chiar și în contextul stării de urgență, trebuie să prevaleze principiul fundamental al statului de drept (*Pişkin împotriva Turciei*, 2020, pct. 153). În plus, obligația statului de a repara în mod adecvat prejudiciile imputabile autorităților și stabilite în mod corespunzător în instanță are o importanță crucială într-o societate de drept [*Scordino împotriva Italiei (nr. 1)* (MC), 2006, pct. 201].
- Unul dintre elementele fundamentale ale statului de drept este principiul securității juridice, care este implicat în toate articolele Convenției [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 238; *Nejdet Şahin și Perihan Şahin împotriva Turciei* (MC), pct. 56; *Parohia Greco-Catolică Lupeni și alții împotriva României* (MC), pct. 116; *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 238; a se vedea, de asemenea, *Krivtsova împotriva Rusiei*, 2022, pct. 37-39 – și, de exemplu, pentru absența unui termen de prescripție, *Oleksandr Volkov împotriva Ucrainei*, 2013, pct. 137-139 și *Xhoxhaj împotriva Albaniei*, 2021, pct. 348-349; a se compara cu *Camelia Bogdan împotriva României*, 2020,

22. A se vedea, de asemenea, partea Domeniu de aplicare.

pct. 47-48, sau, pentru punctul de plecare al acestui termen, *Sanofi Pasteur împotriva Franței*, 2020, pct. 52].

- Acest principiu presupune, în general, respectarea principiului autorității de lucru judecat [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei*, (MC), 2020, pct. 238; *Krivtsova împotriva Rusiei*, 2022, pct. 37-39]. Caracterul arbitrar constituie o negare a principiului statului de drept [*Al-Dulimi și Montana Management Inc. împotriva Elveției*, (MC), 2016, pct. 145]. Acest principiu poate fi ignorat și în alte moduri (Dolińska-Ficek și Ozimek împotriva Poloniei, 2021, pct. 328-330). De exemplu, legile care vizează numai persoanele fizice sunt contrare statului de drept [*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), pct. 299].
- Într-o societate democratică, în sensul Convenției, dreptul la o bună administrare a justiției deține un loc atât de important încât o interpretare restrictivă a garanțiilor art. 6 § 1 nu corespunde cu obiectivul și scopul acestei dispoziții [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 283 cu privire la rolul justiției; *Ryakib Biryukov împotriva Rusiei*, 2008, pct. 37].
- Hotărârea *Zubac împotriva Croației* (MC), 2018, a subliniat importanța acestor principii, precum și a hotărârii *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, care acoperă și situațiile în care principiile fundamentale ale Convenției sunt în conflict (pct. 237 și următoarele, pct. 243).
- În plus, Convenția nu garantează drepturi teoretice și iluzorii, ci drepturi concrete și efective [*Airey împotriva Irlandei*, 1979, pct. 24; *Perez împotriva Franței* (MC), 2004, pct. 80].

326. Latitudine mai mare lăsată statelor în materie civilă: Curtea a admis că imperativele inerente conceptului de „proces echitabil” nu sunt în mod obligatoriu aceleași în litigiile privind drepturile cu caracter civil și în cauzele privind acuzații în materie penală: „statele contractante se bucură de o marjă de apreciere mai largă în materia contenciosului civil decât în cazul urmărilor penale” (*Peleki împotriva Greciei*, 2020, pct. 70; *Dombo Beheer B.V. împotriva Țărilor de Jos*, 1993, pct. 32; *Levages Prestations Services împotriva Franței*, 1996, pct. 46). Art. 6 § 1 pare așadar mai puțin exigent în cazul pretențiilor referitoare la drepturi cu caracter civil decât în cazul acuzațiilor în materie penală (*König împotriva Germaniei*, 1978, pct. 96). Hotărârea *Moreira Ferreira împotriva Portugaliei (nr. 2)* (MC), pct. 66-67, a confirmat faptul că drepturile acuzatului și cele ale inculpatului necesită o protecție mai puternică decât drepturile părților la un proces civil.

327. Cu toate acestea, atunci când examinează o procedură care ține de aspectul civil al art. 6, Curtea poate considera necesar să se inspire din abordarea pe care a aplicat-o în materie penală [a se vedea cu privire la principiu, *López Ribalda și alții împotriva Spaniei*, (MC), 2019, pct. 152; *Čivinskaitė împotriva Lituaniei*, 2020, pct. 121 și de exemplu, *Dilipak și Karakaya împotriva Turciei*, 2014, pct. 80, cu privire la condamnarea la plata unei sume de bani, pronunțată în absența persoanei în cauză, care nu a primit citarea în procedură; *Carmel Saliba împotriva Maltei*, 2016, pct. 67 și pct. 70-71, cu privire la un caz de răspundere civilă pentru daune rezultate din comiterea unei infracțiuni penale; *R.S. împotriva Germaniei* (dec.), 2017, pct. 35 și pct. 43, cu privire la o procedură disciplinară în cadrul armatei]. În cauzele în care este angajată răspunderea civilă pentru daune rezultate din comiterea unor fapte penale, deciziile naționale trebuie neapărat să se bazeze pe o examinare aprofundată a probelor prezentate și să ofere motive suficiente, având în vedere consecințele majore pe care le pot implica astfel de decizii (*Carmel Saliba împotriva Maltei*, 2016, pct. 73).²³

328. În fine, Curtea a putut lua în considerare, în circumstanțele cu totul excepționale ale unei cauze, „necesitatea specială a unei decizii foarte rapide a instanței interne” [*Adorisio și alții împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2015]. Cu toate acestea, desfășurarea promptă a procesului nu poate prevala asupra principiului dreptului la proceduri contradictorii (*Dolenc împotriva Sloveniei*, 2022, pct. 67).

23. A se vedea, de asemenea, partea „Art. 6 § 1 (proces penal echitabil) ”.

2. Domeniu de aplicare

a. Principii

329. Un drept efectiv: părțile la proces au dreptul să prezinte orice observații pe care le consideră pertinente pentru cauza lor. Acest drept este efectiv numai în cazul în care cererile și observațiile părților sunt într-adevăr „ascultate”, adică examinate în mod adecvat de către instanța sesizată (*Donadzé împotriva Georgiei*, 2006, pct. 35). Astfel, instanța trebuie să efectueze o examinare efectivă a mijloacelor, argumentelor și probelor prezentate de părți [*Perez c. France* (MC), 2004, pct. 80 ; *Kraska împotriva Elveției*, 1993, pct. 30; *Van de Hurk împotriva Țărilor de Jos*, 1994, pct. 59]. Pentru a asigura exercitarea efectivă a drepturilor garantate de acest articol, autoritățile judiciare trebuie să dovedească „diligență”: a se vedea, referitor la un justițiabil nereprezentat de un avocat: *Kerojärvi împotriva Finlandei*, 1995, pct. 42; *Fretté împotriva Franței*, pct. 49, referitor la un justițiabil reprezentat de un avocat: *Göç împotriva Turciei* (MC), 2002, pct. 57.

330. Participarea adecvată a justițiabilului la procedură impune ca instanța să îi comunice din oficiu documentele din dosar aflate la dispoziția judecătorului (a se vedea mai jos limitele). Este puțin important faptul că justițiabilul nu s-a plâns de nedezvăluirea documentelor din dosar sau că a luat inițiativa de a avea acces la acestea (*Kerojärvi împotriva Finlandei*, 1995, pct. 42). Simpla posibilitate ca justițiabilul să consulte dosarul la greafă și să obțină o copie a acestuia nu reprezintă în sine o garanție suficientă [*Göç împotriva Turciei* (MC), 2002, pct. 57]. În plus, justițiabilul trebuie să dispună de timpul necesar pentru a-și dezvolta argumentația și pentru a prezenta probe instanței interne [a se vedea, de exemplu, *Adorisio și alții împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2015, în ceea ce privește un termen scurt pentru a formula recurs].

331. În ceea ce privește „echilibrul corect” dintre părți (contradictor și egalitatea armelor) și prezența justițiabilului la ședință (*Zayidov împotriva Azerbaidjanului (nr. 2)*, 2022, pct. 87) și participarea unui membru independent al sistemului judiciar (comisar al guvernului, avocat general, procuror, raportor...), a se vedea *Kramareva împotriva Rusiei*, 2022, pct. 31-34, pct. 38 și următoarele (cu privire la un procuror).

332. Obligația autorităților administrative: justițiabilul trebuie să aibă acces la documentele utile deținute de autoritățile administrative, dacă este necesar, după ce a recurs la o procedură care să-i permită să obțină dezvăluirea documentelor (*McGinley și Egan împotriva Regatului Unit*, 1998, pct. 86 și 90). În cazul în care statul pârât, fără un motiv legitim, i-a împiedicat pe reclamânți să aibă acces la documentele aflate în posesia sa care i-ar fi ajutat să-și apere cauza, sau a negat în mod fals existența acestor documente, acest fapt se consideră priveră de proces echitabil, contrară art. 6 § 1 (*ibidem*).

333. O evaluare globală: caracterul echitabil al unei proceduri este evaluat pe baza unei examinări a desfășurării procedurii în ansamblul său [*Centro Europa 7 S.r.l. și Di Stefano împotriva Italiei* (MC), 2012, pct. 197; *Regner împotriva Republicii Cehe* (MC), 2017, pct. 151 și 161; *Ankerl împotriva Elveției*, 1996, pct. 38].

334. În consecință, lipsa de echitate poate, în anumite condiții, să fie corectată într-o etapă ulterioară a procedurii în sine (*Helle împotriva Finlandei*, 1997, pct. 46 și pct. 54) sau, dacă nu, de către o instanță superioară (*Schuler-Zraggen împotriva Elveției*, 1993, pct. 52; și, a contrario, *Albert și Le Compte împotriva Belgiei*, 1983, pct. 36; *Feldbrugge împotriva Țărilor de Jos*, 1986, pct. 45-46).

335. În orice caz, dacă viciul s-a produs la nivelul ultimei instanțe a statului - de exemplu, din cauza incapacității de a răspunde la concluziile depuse în fața acestei instanțe - este vorba despre o lipsă de echitate a procedurii (*Ruiz-Mateos împotriva Spaniei*, 1993, pct. 65-67).

336. Un viciu de procedură nu poate fi corectat decât în cazul în care decizia atacată este supusă controlului de către un organism judiciar independent, cu jurisdicție deplină, și care oferă el însuși garanțiile impuse de art. 6 § 1. Amplasarea controlului care ține de competența instanței de recurs este

cea care contează, și care este examinată în lumina circumstanțelor cauzei (*Obermeier împotriva Austriei*, 1990, pct. 70)²⁴.

337. Decizii anterioare care nu oferă garanțiile unui proces echitabil: într-un astfel de caz, nu se pune problema dacă justițiabilul a avut la dispoziție o cale de atac în fața unui organism judiciar independent, cu jurisdicție deplină și care oferă el însuși garanțiile impuse de art. 6 § 1 (*Oerlemans împotriva Țărilor de Jos*, 1991, pct. 53-58; *British-American Tobacco Company Ltd împotriva Țărilor de Jos*, 1995, pct. 78). Ceea ce contează este existența unei astfel de căi de atac care să prezinte suficiente garanții (*Air Canada împotriva Regatului Unit*, 1995, pct. 62).

338. Desfășurarea procedurilor penale poate avea, în unele cazuri, un impact asupra caracterului echitabil al unei contestații „civile”. În special, problema specifică a părții civile sau a drepturilor civile legate de procedurile de urmărire penală poate ridica o problemă la un proces echitabil dacă, în această fază penală și preliminară, drepturile civile sunt slăbite iremediabil pentru continuarea contestației civile [a se vedea principiile aplicabile în cauzele *Mihail Mihăilescu împotriva României*, 2021, pct. 74-89, inclusiv problema autorității de lucru judecat și nivelul de protecție necesar, pct. 90, și *Victor Laurențiu Marin împotriva României*, 2021, pct. 144-150, precum și *Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României* (MC), 2019].

339. În fața instanțelor de apel: art. 6 §1 nu obligă statele contractante să înființeze curți de apel sau de casație, dar în cazul în care există astfel de instanțe, statul trebuie să se asigure că justițiabilii vor beneficia de garanțiile fundamentale prevăzute de art. 6 § 1 [*Andrejeva împotriva Letoniei* (MC), 2009, pct. 97]. Cu toate acestea, modul în care art. 6 § 1 se aplică depinde de specificul procedurii în cauză și trebuie să ia în considerare întreaga procedură desfășurată la nivel național, precum și rolul jucat de curtea de apel (*Helmers împotriva Suediei*, 1991, pct. 31) sau de casație (*K.D.B. împotriva Țărilor de Jos*, 1998, pct. 41; *Levages Prestations Services împotriva Franței*, 1996, pct. 44-45).

340. Având în vedere specificitatea rolului Curții de casație, controlul său fiind limitat la respectarea statului de drept, un grad de formalism mult mai mare poate fi admis (*ibidem*, pct. 48). Cu toate acestea, respingerea unui recurs fără examinarea temeiniciei unei cerințe impuse de lege trebuie să urmărească un „scop legitim” în sensul jurisprudenței (*Oorzhak împotriva Rusiei*, 2021, pct. 20-22). Obligația de a fi reprezentat de un avocat specializat nu este în sine contrară art. 6 [*Bąkowska împotriva Poloniei*, 2010, pct. 45 ; *G.L. și S.L. împotriva Franței* (dec.), 2003; *Tabor împotriva Poloniei*, 2006, pct. 42].

341. Limite: ca regulă generală, aprecierea faptelor este de competența instanțelor naționale: Curtea nu poate substitui propria apreciere a faptelor celei făcute de instanțele naționale (*Dombo Beheer B.V. împotriva Țărilor de Jos*, 1993, pct. 31)²⁵. În plus, justițiabilii au dreptul să prezinte observațiile pe care le consideră relevante pentru cauza lor, însă art. 6 § 1 nu le garantează un rezultat favorabil (*Andronicou și Constantinou împotriva Ciprului*, 1997, pct. 201). În plus, art. 6 § 1 nu merge până la a obliga instanțele să indice în deciziile lor modalitățile și termenele căilor de atac împotriva acestor decizii [*Avotiņš împotriva Letoniei* (MC), 2016, pct. 123].

342. În cazul în care părțile demonstrează o anumită lipsă de diligență, consecințele pe care instanțele le pot deduce din comportamentul lor trebuie să fie echivalente cu gravitatea eșecurilor lor și să țină seama de principiul fundamental al dreptului la un proces echitabil (*Dolenc împotriva Sloveniei*, 2022, pct. 73). Curtea poate considera că reclamantul, prin lipsa de acțiune și lipsa de diligență, a contribuit în mare măsură la crearea situației de care se plânge în fața acesteia, situație pe care ar fi putut-o evita [*Avotiņš împotriva Letoniei* (MC), 2016, pct. 123-124; *Barik Edidi împotriva Spaniei*, (dec.), 2016, pct. 45, și, *a contrario*, *Zavodnik împotriva Sloveniei*, 2015, pct. 79-80].

Erorile comise în cursul procedurii pot fi imputabile în primul rând și în mod obiectiv părții litigante (*Zubac împotriva Croației* (MC), 2018, pct. 90 și 121, iar pentru cererea unui expert, a se vedea *Tabak*

24. A se vedea, de asemenea, partea „Controlul jurisdicției depline”.

25. A se vedea, de asemenea, partea Instanța de gradul al patrulea.

împotriva Croației, 2022, pct. 69 și 80). Cu toate acestea, situațiile în care au fost comise erori de procedură atât de către justițiabil, cât și de către autoritățile competente, în special instanța sau instanțele, sunt mai problematice [a se vedea *Zubac împotriva Croației* (MC), 2018, pct. 91-95 și pct. 114-121).

343. Părțile sunt obligate să îndeplinească cu diligență actele procedurale referitoare la cauza civilă (*Bąkowska împotriva Poloniei*, 2010, pct. 54; a se vedea, de asemenea, în ceea ce privește „părțile interesate”, *Marina Aucanada Group S.L. împotriva Spaniei*, 2022, pct. 50-52. În cadrul aprecierii „diligenței necesare” pentru îndeplinirea actelor procedurale relevante, este necesar să se stabilească dacă solicitantul a fost sau nu a fost reprezentat în cursul procedurii. Într-adevăr, „drepturile procedurale și obligațiile procedurale merg în mod normal mână în mână” (*Zubac împotriva Croației* (MC), 2018, pct. 89 și 93). Acest lucru este valabil și pentru deținuți, având în vedere că noțiunea de „diligență cerută în mod normal unei părți la o procedură civilă” este evaluată în contextul încarcerării (a se compara *Parol împotriva Poloniei*, 2018, pct. 42-48, în special pct. 47, și *Kunert împotriva Poloniei*, 2019, pct. 34-37, în cazul deținuților care nu sunt asistați de un avocat).

344. Teoria aparențelor: Curtea a subliniat importanța aparențelor în administrarea justiției; este important să se asigure ca echitatea să fie vizibilă. Cu toate acestea, Curtea a precizat că optica părților interesate nu joacă de una singură un rol decisiv; este, de asemenea, necesar ca temerile justițiabililor în privința caracterului echitabil al procedurii să poată fi considerate ca fiind obiectiv justificate (*Kraska împotriva Elveției*, 1993, pct. 32). Prin urmare, trebuie examinat modul în care instanța a tratat cauza.

345. În alte cauze, în fața instanțelor supreme, Curtea a subliniat faptul că sensibilitatea crescută a publicului față de garanțiile unei bune administrări a justiției justifică importanța crescândă atribuită aparențelor [*Kress împotriva Franței* (MC), 2001, pct. 82; *Martinie împotriva Franței* (MC), 2006, pct. 53; *Mentchinskaiia împotriva Rusiei*, 2009, pct. 32]. Curtea a acordat importanță aparențelor în aceste cauze (a se vedea, de asemenea, *Vermeulen împotriva Belgiei*, 1996, pct. 34; *Lobo Machado împotriva Portugaliei*, 1996, pct. 32).

346. Practica juridică: pentru a realiza o examinare mult mai conformă cu realitatea sistemului juridic intern, Curtea a acordat întotdeauna o anumită importanță practicii judiciare pentru a examina compatibilitatea dreptului intern cu art. 6 § 1 [*Kerojärvi împotriva Finlandei*, 1995, pct. 42; *Gorou împotriva Greciei (nr. 2)* (MC), 2009, pct. 32]. Într-adevăr, nu trebuie neglijate datele de ansamblu ale cauzei, atât cele de fapt, cât și de drept, atunci când se stabilește dacă reclamantii au beneficiat de un proces echitabil (*Stankiewicz împotriva Poloniei*, 2006, pct. 70).

347. Autoritățile statului nu se pot exonera de la efectuarea unui control judiciar efectiv din motive de securitate națională sau terorism²⁶: există într-adevăr tehnici care să permită concilierea preocupărilor legitime de securitate și drepturile procedurale ale justițiabililor (*Dağtekin și alții împotriva Turciei*, 2007, pct. 34). Pentru o derogare în cazul unei stări de urgență în temeiul art. 15 din Convenție, a se vedea *Pişkin împotriva Turciei*, 2020, pct. 153.

348. Curtea și-a dezvoltat jurisprudența privind acuzațiile de influență a mass-mediei în cadrul procedurilor civile: *Čivinskaitė împotriva Lituaniei*, 2020, pct. 122 și pct. 137-139, sau observațiile cuprinse într-un raport de anchetă parlamentară (pct. 124 și următoarele) sau declarațiile publice ale reprezentanților statului și ale liderilor politici (pct. 133 și următoarele). În timp ce avocații joacă un rol esențial în administrarea justiției și întrucât libera exercitare a profesiei de avocat este esențială pentru punerea în aplicare deplină a dreptului fundamental la un proces echitabil garantat de art. 6, un atac sau o contestare a reputației lor de către înalți funcționari ai statului poate avea consecințe asupra respectării garanțiilor prevăzute la art. 6 (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Mesić împotriva Croației*, 2022, pct. 107 și 108).

26. A se vedea *Ghidul privind terorismul*.

349. Un principiu independent de rezultatul procedurii: garanțiile procedurale prevăzute la art. 6 § 1 se aplică tuturor justițiabililor, și nu doar celor care nu au avut câștig de cauză în fața instanțelor naționale [*Philis împotriva Greciei (nr. 2)*, 1997, pct. 45].

b. Exemple și limitări

350. Jurisprudența a abordat numeroase situații, dezvoltate în continuare.

351. *Notificarea cu adresa bună cu privire la existența procedurii*: nu există o obligație de formă specială pentru notificare sau citare [*Avotiņš împotriva Letoniei* (MC), 2016, pct. 119 și mai jos], dar justițiabilul trebuie să aibă posibilitatea de a participa la procedura îndreptată împotriva sa și de a-și apăra interesele. Prin urmare, autoritățile competente trebuie să ia măsurile necesare pentru a-l informa cu privire la procedurile care îl privesc (*Dilipak și Karakaya împotriva Turciei*, 2014, pct. 85-88, cu privire la eforturile insuficiente de identificare a adresei corecte a reclamantilor, urmate de imposibilitatea de a obține un nou proces în prezența lor, atunci când nu au renunțat la acest drept; *Bacaksız împotriva Turciei*, 2019, pct. 53, și trimiterile citate; referitor la referința din Jurnalul Oficial, a se vedea *Miholapa împotriva Letoniei*, 2007).

352. *Procedura civilă desfășurată în absența/ hotărâre civilă pronunțată în absența părții*: inspirată din jurisprudența din materia penală, Curtea a reluat condițiile de conformitate ale unei asemenea spețe cu art. 6 § 1 în hotărârea sa *Bacaksız împotriva Turciei*, 2019, pct. 56-57 și pct. 60, referindu-se în special la *Dilipak și Karakaya împotriva Turciei*, 2014, pct. 78-80 (în cauza Bacaksız, spre deosebire de cele anterioare, reclamantul a putut avea un proces ulterior în prezența sa, pct. 62-65).

353. *Absența asistenței judiciare*: aceasta poate ridica problema de a clarifica dacă pârâțul din cadrul procedurii civile a fost într-adevăr în măsură să își prezinte apărarea (*McVicar împotriva Regatului Unit*, 2002, pct. 50; *Timofeyev și Postupkin împotriva Rusiei*, 2021, pct. 101-107).

354. *Observațiile instanței transmise instanței de apel cu scopul clar de a o influența* (a se vedea limitele mai jos): trebuie ca părțile să aibă posibilitatea să le comenteze, indiferent de efectul real asupra judecătorului, și chiar dacă aceste observații nu prezintă niciun fapt sau argument care nu este deja inclus în decizia atacată, în opinia instanței de apel (*Nideröst-Huber împotriva Elveției*, 1997, pct. 26-32) sau în poziția Guvernului pârât în fața Curții de la Strasbourg (*APEH Üldözötteinek Szövetsége și alții împotriva Ungariei*, 2000, pct. 42).

355. Convenția nu garantează, ca atare, dreptul de a solicita trimiterea unei cauze preliminare de către o instanță națională unui alt organism național (inclusiv o instanță constituțională, *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. împotriva Poloniei*, 2021, pct. 166) sau internațională (*Coëme et al. împotriva Belgiei*, 2000, pct. 114; *Acar și alții împotriva Turciei* (dec.), 2017, pct. 43).

356. Art. 6 § 1 nu conferă așadar un drept absolut ca o cauză să fie trimisă cu titlu de cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) [*Dotta împotriva Italiei* (dec.), 1999; *Herma împotriva Germaniei* (dec.), 2009]. Îi revine reclamantului sarcina de a explica motivele cererii sale [*John împotriva Germaniei* (dec.), 2007; *Somorjai împotriva Ungariei*, 2018, pct. 60]. Examinarea temeiniciei interpretării dreptului Uniunii (UE) oferită de instanța națională nu este de competența Curții de la Strasbourg (pct. 54).

357. Atunci când există mecanismul cererii de pronunțare a unei hotărâri preliminare, refuzul unei instanțe naționale de a adresa o întrebare preliminară poate, în anumite circumstanțe, ridica o problemă din perspectiva echității procedurii [*Ullens de Schooten și Rezabek împotriva Belgiei*, 2011, pct. 57-67 și trimiterile la jurisprudență citate; *Canela Santiago împotriva Spaniei* (dec.), 2001]. Aceasta este situația în cazul în care refuzul este arbitrar, și anume atunci când există un refuz atunci când normele aplicabile nu prevăd o excepție de la principiul trimiterii preliminare sau că acesta din urmă ar trebui adaptat, atunci când refuzul se întemeiază pe alte motive decât cele prevăzute de reglementarea menționată și nu este motivat în mod corespunzător în raport cu aceste norme (*Ullens de Schooten și Rezabek împotriva Belgiei*, 2011, pct. 59).

358. Curtea examinează dacă refuzul pare a fi viciat de arbitrar, aplicând jurisprudența citată anterior [*Canela Santiago împotriva Spaniei* (dec.), 2001]. În ceea ce privește motivarea refuzului de a adresa Curții o întrebare preliminară adresată de o instanță națională a cărei decizie nu poate face obiectul unei căi de atac, hotărârea *Ullens de Schooten și Rezabek împotriva Belgiei*, 2011, amintită, printre altele, în hotărârea *Somorjai împotriva Ungariei*, 2018, pct. 57 și 62 (precum și trimiterile citate), a arătat următoarele:

- art. 6 § 1 pune în sarcina instanțelor interne o obligație de motivare cu privire la dreptul aplicabil a deciziilor prin care acestea refuză să adreseze o întrebare preliminară;
- atunci când este sesizată din această perspectivă cu o acuzație de încălcare a art. 6 § 1, Curtea de la Strasbourg se asigură că decizia de refuz criticată în fața sa este însoțită în mod corespunzător de astfel de motive;
- deși îi revine sarcina de a proceda în mod riguros la această verificare, nu îi revine sarcina de a judeca eventualele erori pe care le-ar fi comis instanțele naționale în interpretarea sau aplicarea dreptului relevant (*Repevirág Szövetkezet împotriva Ungariei*, 2019, pct. 59) ;
- În cadrul specific al celui de-al treilea paragraf al articolului 234 din Tratatul de instituire a Comunității Europene (actualul articol 267 din TFUE), aceasta înseamnă că instanțele naționale din Uniunea europeană ale căror decizii nu pot fi atacate printr-un recurs jurisdicțional de drept intern au obligația, atunci când refuză să sesizeze CJUE cu titlu preliminar cu o întrebare referitoare la interpretarea dreptului UE ridicată în fața lor, să își motiveze refuzul în raport cu excepțiile prevăzute de jurisprudența CJUE în conformitate cu criteriile *Cilfit* (*Somorjai împotriva Ungariei*, 2018, pct. 39-41). Instanțele trebuie așadar să indice motivele pentru care consideră că întrebarea nu este relevantă, sau că dispoziția de drept al UE în cauză a făcut deja obiectul unei interpretări din partea CJUE sau, mai mult, că aplicarea corectă a dreptului UE se impune cu o evidență care nu lasă loc niciunei îndoieli rezonabile.

359. Motivele deciziei instanței de ultim grad de jurisdicție prin care se refuză să sesizeze CJUE în vederea pronunțării unei hotărâri preliminare sunt evaluate în funcție de circumstanțele cauzei și de procedura internă în ansamblu [*Harisch împotriva Germaniei*, 2019, pct. 42; *Repevirág Szövetkezet împotriva Ungariei*, 2019, pct 59 ; *Krikorian împotriva Franței* (dec.), 2013, pct 99].

360. Curtea a admis o motivare sumară în cazul în care acțiunea pe fond nu a avut, în sine, nicio șansă de succes, astfel încât întrebarea preliminară nu ar fi avut niciun impact asupra soluționării litigiului [*Stichting Mothers of Srebrenica și alții împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2013, pct. 173-174 și, *mutatis mutandis*, în materie penală, *Baydar împotriva Țărilor de Jos*, 2018, pct. 48-49], de exemplu, în cazul în care cererea nu îndeplinește condițiile de admisibilitate internă [*Astikos Kai Paratheristikos Oikodomikos Synetairismos Axiomatikon și Karagiorgos împotriva Greciei* (dec.), 2017, pct. 46-47]. Curtea admite de asemenea că, în concret, motivele respingerii unei cereri de decizie preliminară în raport cu criteriile *Cilfit* pot fi deduse din motivarea restului deciziei instanței în cauză [*Krikorian împotriva Franței* (dec.), 2013, pct. 97-99, *Harisch împotriva Germaniei*, 2019, pct. 37-42, și *Ogieriakhi împotriva Irlandei* (dec.), 2019, pct. 62] sau din motive oarecum implicite indicate în decizia de respingere a cererii (*Repevirág Szövetkezet împotriva Ungariei*, 2019, pct. 57-58).

361. În cauza *Dhahbi împotriva Italiei*, 2014, pct. 32-34, Curtea a concluzionat, pentru prima dată, că a fost încălcat art. 6, ca urmare a faptului că nu a existat o motivare a respingerii de către o instanță internă a unei cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare în fața CJUE. Curtea de Casație nu a făcut nicio referire la cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată de reclamant, nici la motivele pentru care a considerat că întrebarea adresată nu necesita să fie transmisă către CJUE, nici la jurisprudența CJUE. Motivarea hotărârii în litigiu nu permitea așadar să se stabilească dacă această întrebare fusese considerată nerelevantă, sau dacă avea legătură cu o dispoziție clară sau deja interpretată de CJUE, sau dacă a fost pur și simplu ignorată (a se vedea și *Schipani și alții împotriva Italiei*, 2015, pct. 71-72). În hotărârea *Sanofi Pasteur împotriva Franței*, 2020, pct. 74-79, Curtea a

constatat de asemenea o încălcare ca urmare a nemotivării, în cazul în care hotărârea Cour de cassation conținea o trimitere la întrebările adresate de societatea reclamantă prin expresia „fără a fi necesar să se adreseze Curții de Justiție a Uniunii Europene o întrebare preliminară”.

362. În plus, în cazul în care o parte la procedura civilă ridică o problemă constituțională specifică, care este importantă pentru examinarea cauzei, și solicită sesizarea Curții Constituționale, judecătorul care se opune acesteia trebuie să furnizeze o motivare specifică care să justifice refuzul său, indicând că a acordat o atenție deosebită acesteia (*Xero Flor w Polsce sp. z o.o. împotriva Poloniei*, 2021, pct. 171-172).

363. *Modificarea jurisprudenței naționale*: cerințele securității juridice și de protecție a încrederii legitime a justițiabililor nu consacră dreptul dobândit la o jurisprudență constantă (*Unédic împotriva Franței*, 2008, pct. 74). O evoluție a jurisprudenței nu este în sine contrară bunei administrări a justiției [*Parohia Greco-Catolică Lupeni și alții împotriva României* (MC), 2016, pct. 116], întrucât lipsa unei abordări dinamice și evolutive ar împiedica orice modificare sau îmbunătățire [*Nejdet Şahin și Perihan Şahin* (MC), 2011, pct. 58, și *Albu și alții împotriva României*, 2012, pct. 34]. În hotărârea *Atanasovski împotriva „Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei”*, 2010, pct. 38, Curtea a hotărât că în cazul în care există o jurisprudență constantă („well-established jurisprudence”) cu privire la problema în cauză, instanța supremă trebuie să ofere motive substanțiale pentru a-și explica îndepărtarea de la această jurisprudență, fără a încălca drepturile justițiabililor, pentru a pronunța o decizie suficient motivată. Este posibil ca îndepărtarea de la jurisprudența internă care afectează o procedură civilă *pendinte* să antreneze o încălcare a Convenției (*Petko Petkov împotriva Bulgariei*, pct. 32-34).

364. În ceea ce privește *diferențele de jurisprudență* între instanțe naționale sau în cadrul aceleiași instanțe, acest fapt, nu este, în sine, contrar Convenției [*Nejdet Şahin și Perihan Şahin* (MC), 2011, pct. 51; *Parohia Greco-Catolică Lupeni și alții împotriva României* (MC), 2016, pct. 116]²⁷. Cu toate acestea, Curtea a subliniat importanța punerii în aplicare a unor mecanisme capabile să asigure coerența practicii în cadrul instanțelor și uniformizarea jurisprudenței (*Svilengačanin și alții împotriva Serbiei*, 2021, pct. 82). În fapt, statele contractante au obligația de a-și organiza sistemul judiciar astfel încât să evite adoptarea unor hotărâri divergente [*Nejdet Şahin și Perihan Şahin* (MC), 2011, pct. 55]. Rolul unei instanțe supreme este tocmai de a soluționa eventualele contradicții sau incertitudini care rezultă din hotărâri care conțin interpretări divergente (*Parohia greco-catolică Lupeni și alții împotriva României*, (MC), 2016, pct. 123, și trimiterile citate, de exemplu *Svilengačanin și alții împotriva Serbiei*, 2021, pct. 81).

În principiu, Curtea nu are obligația de a compara diversele hotărâri pronunțate – chiar și în litigii care la prima vedere par similare sau conexe – de instanțe a căror independență trebuie să o respecte. Curtea a precizat că diferența de tratament operată între două litigii nu poate fi înțeleasă ca o divergență de jurisprudență dacă aceasta este justificată de diferența dintre situațiile de fapt respective (*Hayati Çelebi și alții împotriva Turciei*, 2016, pct. 52, și *Ferreira Santos Pardal împotriva Portugaliei*, 2015, pct. 42).

- Cauza *Nejdet Şahin și Perihan Şahin împotriva Turciei* (MC), 2011, privea hotărârile pronunțate de două instanțe judiciare supreme care erau separate, autonome și fără raport ierarhic. Curtea a precizat în special că recursul individual în fața Curții de la Strasbourg nu poate fi utilizat ca mecanism de abordare sau de eliminare a diferențelor în jurisprudență care ar putea surveni în dreptul intern, și nici ca un mecanism de control care să aibă drept scop remedierea inconsecvențelor decizionale ale instanțelor naționale (pct. 95).
- Cauza *Parohia Greco-Catolică Lupeni și alții împotriva României* (MC), 2016, privea o divergență de jurisprudență profundă și persistentă la nivelul aceleiași instanțe, instanța supremă, și neutilizarea unui mecanism de uniformizare a jurisprudenței. Curtea a subliniat importanța faptului de a asigura coerența practicilor la nivelul celei mai înalte instanțe din

27. A se vedea, de asemenea, partea „Coerența jurisprudenței interne”.

țară, pentru a evita riscul de a aduce atingere principiului securității juridice Acest principiu, care este implicat în toate articolele Convenției, constituie unul din elementele fundamentale ale statului de drept [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 238]. Orice persistență a diferențelor de jurisprudență riscă să creeze o stare de incertitudine juridică, de natură să reducă încrederea publicului în sistemul judiciar, chiar dacă o astfel de încredere este una dintre componentele fundamentale ale statului de drept (art. 116) (a se vedea, de asemenea, *Sine Tsaggarakis A.E.E. împotriva Greciei*, 2019, pct. 51-59, care vizează persistența unei divergențe între două secțiuni ale Consiliului de Stat, în pofida intervenției mecanismului de armonizare a jurisprudenței).

365. *Acuzații de conflict între două hotărâri judecătorești*: nu este suficient ca hotărârile judecătorești să fie incoerente în motivare pentru a se considera că nu a fost respectat principiul autorității de lucru judecat; mai trebuie asigurat și faptul că justiția să fie sesizată de cereri identice, care să privească aceleași părți și să aibă același obiect dar care să aibă soluții diferite (*Krivtsova împotriva Rusiei*, 2022, pct. 42-48).

366. *Interpretarea unei hotărâri a Curții de la Strasbourg de către instanța națională*: în cauza *Bochan împotriva Ucrainei (nr. 2)* (MC), 2015, cadrul juridic în vigoare oferea reclamantei posibilitatea de a formula un recurs care permitea reexaminarea litigiului său civil de către Curtea Supremă, în urma constatării unei încălcări, pronunțată de Curtea de la Strasbourg. Aceasta din urmă observa că totuși, Curtea Supremă a „denaturat în mod grosier” constatările pe care le formulase în hotărâre. Nu era vorba pur și simplu de o lectură diferită a unui text juridic, ci de o interpretare eronată. Motivarea instanței naționale nu putea fi așadar considerată decât ca fiind „vădit arbitrară” sau ca antrenând o „denegare de dreptate”, cu încălcarea art. 6 (*ibidem*, pct. 63-65).

367. Intervenția unei legi în cadrul unui litigiu la care statul este parte [*Vegotex International S.A. împotriva Belgiei*, 2022, pct. 92-93 și 102, precum și trimiterile la jurisprudența citată]: dacă puterea legislativă nu este împiedicată, în principiu, să reglementeze prin dispoziții noi cu efect retroactiv, drepturile decurgând din legea în vigoare, principiul preeminenței dreptului și noțiunea de proces echitabil consacrate de art. 6 se opun, cu excepția imperioasă a motivelor de interes general, ingerinței puterii legislative în administrarea justiției în scopul de a influența deznodământul judiciar al litigiului ([*Raffineries grecques Stran și Stratis Andreadis împotriva Greciei*, 1994, pct. 49 ; *Zielinski și Pradal și Gonzalez și alții împotriva Franței* (MC), 1999, pct. 57 ; *Scordino împotriva Italiei (nr. 1)* (MC), 2006, pct.126]. Curtea este preocupată în special de riscurile asociate cu utilizarea unei legi retroactive care are efectul de a influența efectul juridic al unui litigiu în care statul este parte, în special atunci când efectul este de a face ca procesul să nu poată fi câștigat. Principiul preeminenței dreptului și noțiunea de proces echitabil impun așadar ca motivele invocate pentru a justifica astfel de măsuri să fie tratate cu maximă prudență (*National & Provincial Building Society, Leeds Permanent Building Society și Yorkshire Building Society împotriva Regatului Unit*, 1997, pct. 112).

Curtea a concluzionat de exemplu încălcări în ceea ce privește:

- intervenția legiuitorului la momentul în care procedura în care statul era parte era în curs de desfășurare de 9 ani, în măsura în care reclamantii dispuneau de o hotărâre definitivă și executorie împotriva statului, pentru a orienta în favoarea statului rezultatul iminent din instanță (*Rafinăriile grecești Stran și Stratis Andreadis împotriva Greciei*, 1994, pct. 49-50) ;
- o lege care a intervenit decisiv pentru a orienta în favoarea statului rezultatul iminent al procedurii [*Zielinski și Pradal și Gonzalez și alții împotriva Franței* (MC), 1999, pct. 59];
- adoptarea unei legi într-un stadiu critic al procedurii în fața Curții de Casație, lege care reglementa în realitate fondul litigiului și făcea inutilă continuarea acestuia (*Papageorgiou împotriva Greciei*, 1997);
- o decizie a instanței superioare bazate, chiar și în subsidiar, pe o lege adoptată în cursul procedurii, care a influențat rezultatul litigiului (*Anagnostopoulos și alții împotriva Greciei*, 2000, pct. 20-21).

- recursul statului la o lege retroactivă, cu efecte asupra soluției judiciare care trebuia dată unui proces în curs în care statul era parte, fără a demonstra că acest recurs răspundea unor „motive imperative de interes general”. Curtea a subliniat, printre altele, că motivațiile financiare nu puteau permite legiuitorului, în sine, să se substituie instanțelor pentru a soluționa un litigiu (*Azienda Agricola Silverfunghi S.a.s. și alții împotriva Italiei*, 2014, pct. 76 și pct. 88-89).

Cu toate acestea, art. 6 § 1 nu are ca scop să prevină orice ingerință a autorităților publice într-o procedură juridică pendinte la care acestea sunt părți. În alte cauze, Curtea a recunoscut că argumentele invocate de statul pârât permiteau să se evidențieze interesul public clar și superior necesar pentru a justifica efectul retroactiv al legii [*National & Provincial Building Society, Leeds Permanent Building Society și Yorkshire Building Society împotriva Regatului Unit*, 1997, pct. 112; *Forrer-Niedenthal împotriva Germaniei*, 2003, pct. 64; *OGIS-Institut Stanislas, OGEC Saint-Pie X și Blanche de Castille și alții împotriva Franței*, 2004, pct. 71-72; *EEG-Slachthuis Verbist Izegem împotriva Belgiei* (dec.), 2005; *Hôpital local Saint-Pierre d’Oléron și alții împotriva Franței*, 2018, pct. 72-73].

368. Această jurisprudență se extinde și asupra litigiilor în care statul nu este parte, dar denaturează în mod nejustificat procesul, în calitatea sa de legiuitor (*Ducret împotriva Franței*, 2007, pct. 33-42).

369. Alte tipuri de intervenții legislative:

- Legile pot fi adoptate înainte de introducerea unui litigiu [*Organisation nationale des syndicats d’infirmiers libéraux (ONSIL) împotriva Franței* (dec.), 2000 de comparat cu *Azzopardi și alții împotriva Maltei* (dec.), 2019, pct. 44], sau după finalizarea procedurii [*Preda și Dardari împotriva Italiei* (dec.), 1999], ceea ce nu ridică probleme în temeiul art. 6.
- Adoptarea de legi de uz general poate fi nefavorabilă justițiabilului, fără să vizeze însă proceduri judiciare pendinte și fără să eludeze astfel principiul preeminenței dreptului (*Gorraiz Lizarraga și alții împotriva Spaniei*, 2004, pct. 72).
- O lege retroactivă poate avea loc în urma unei hotărâri-pilot a Curții Europene pentru a remedia o problemă sistemică și, astfel, pentru a răspunde unei justificări evidente și convingătoare de interes public [*Beshiri și alții împotriva Albaniei* (dec.), 2020, care vizează nepunerea în aplicare prelungită a multor decizii administrative definitive].
- O lege poate fi declarată neconstituțională în timpul unui litigiu în curs, fără a-l viza, totuși [*Dolca și alții împotriva României* (dec.), 2012].

370. Trebuie amintit că, în ceea ce privește considerațiile de interes general menționate anterior care trebuie luate în considerare în cadrul examinării justificării intervenției legislative, Curtea a clarificat faptul că protecția mediului este un element de interes general (*Dimopoulos împotriva Turciei*, 2019, pct. 39-40).

371. Necomunicarea către un justițiabil aflat în fața unei instanțe supreme a observațiilor unui „judecător independent” (membri ai Ministerului Public: *Vermeulen împotriva Belgiei*, *Van Orshoven împotriva Belgiei*, *K.D.B. împotriva Țărilor de Jos*, 1996; procuror general: *Göç împotriva Turciei* (MC), 2002; *Lobo Machado împotriva Portugaliei*, 1996; comisarul Guvernului: *Kress împotriva Franței* (MC), 2001, *Martinie împotriva Franței* (MC), 2006) și imposibilitatea de a răspunde: numeroase state pârâte au susținut că această categorie de judecători nu reprezentau nici parte la procedură, nu erau nici aliați sau adversari de vreun fel, însă Curtea a decis că trebuie să se facă referire la rolul efectiv jucat în cadrul procedurii de către judecător și, în special, la conținutul și la efectele concluziilor sale [*Kress împotriva Franței* (MC), pct. 71, in fine ; *Yvon împotriva Franței*, 2003, pct. 33 ; *Vermeulen împotriva Belgiei*, 1996, pct. 31]. Pentru un rezumat general al jurisprudenței privind participarea la procedurile unui membru independent al sistemului judiciar, a se vedea *Kramareva împotriva Rusiei*, 2022, pct. 31-34 și pentru aplicarea jurisprudenței procurorului, pct. 38 și următoarele.

372. Curtea a reafirmat importanța unei proceduri în contradictoriu în cauzele în care observațiile unui judecător independent într-o cauză civilă nu au fost comunicate în avans părților și acestora nu li

s-a oferit posibilitatea de a le răspunde [*ibidem*, pct. 76; *Göç împotriva Turciei* (MC), 2002, pct. 41-56; *Lobo Machado împotriva Portugaliei*, 1996, pct. 56; *Van Orshoven împotriva Belgiei*, 1997, pct. 41; *Immeubles Groupe Kosser împotriva Franței*, 2002, pct. 26; *Vermeulen împotriva Belgiei*, 1996, pct. 33].

373. Participarea și chiar simpla prezență a acestor judecători la deliberare, fie ea una „activă”, fie „pasivă” după ce și-au exprimat în public punctul de vedere asupra cauzei înaintea deliberării, a fost condamnată [*ibidem*, pct. 34; *Kress împotriva Franței*, (MC), 2001, pct. 32; *Lobo Machado împotriva Portugaliei*, 1996, pct. 32]. Această jurisprudență se bazează foarte mult pe teoria aparențelor [*Martinie împotriva Franței* (MC), 2006, pct. 53].

374. Este necesar așadar să se examineze condițiile în care se desfășoară procedura, mai precis posibilitățile lăsate părților de a beneficia de procedura contradictorie și egalitatea armelor [a se compara *Göç împotriva Turciei* (MC), 2002, pct. 55-57; și *Kress împotriva Franței* (MC), 2001, pct. 76 și a se vedea, de asemenea, *Marc-Antoine împotriva Franței* (dec.), 2013]. Trebuie făcută o distincție între o imposibilitate cauzată de atitudinea inculpatului și o imposibilitate cauzată de atitudinea autorităților sau statului și normele aplicabile (*Fretté împotriva Franței*, 2002, pct. 49-51).

Pentru procedura în fața Curții de Justiție a Comunităților Europene /a Uniunii Europene, a se vedea *Coöperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A. împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2009.

375. Limite:

- Egalitatea armelor nu presupune dreptul de a fi dezvăluite, înainte de ședință, concluzii care nu au fost prezentate celeilalte părți în proces, nici judecătorului raportor, nici judecătorilor din completul de judecată [*Kress împotriva Franței* (MC), 2001, 73].
- Nu se poate recunoaște un drept fără o aplicare reală sau un fond real: acesta ar fi cazul dacă dreptul invocat în temeiul Convenției nu ar avea niciun impact asupra rezultatului cauzei, întrucât soluția juridică adoptată nu s-a pretat unei discuții (*Stepinska împotriva Franței*, 2004, pct. 18).
- Încă în situația în care un solicitant, parte la proces, reclamă faptul că nu a primit o copie a unui document sau a unei observații care a fost transmisă judecătorului, Curtea a aplicat în anumite situații noua condiție de admisibilitate referitoare la absența „prejudiciului semnificativ” [art. 35 § 3 lit. b) din Convenție], care a fost introdusă în 2010. În opinia sa, încălcarea unui drept, indiferent de realitatea sa din punct de vedere strict juridic, trebuie să atingă un prag minim de gravitate pentru a justifica o examinare de către Curte, în conformitate cu principiul de *minimis non curat praetor*. În acest context, Curtea a declarat inadmisibile, din cauza lipsei unui prejudiciu important, capete de cerere privind necomunicarea către reclamant a unui document sau a unei observații prezentate instanței [*Janáček împotriva Republicii Cehe**, 2023, pct. 51 și exemplele citate; *Liga Portuguesa de Futebol Profissional împotriva Portugaliei* (dec.), 2012, pct. 36-40; *Kiliç și alții împotriva Turciei* (dec.), 2013; *Holub împotriva Republicii Cehe* (dec), 2010 și *a contrario*, *Janáček împotriva Republicii Cehe**, 2023, pct. 53; *Collredo Mannsfeld împotriva Republicii Cehe*, 2016, pct. 33-34]. Această abordare a fost aplicată în special atunci când documentul în litigiu nu conținea nimic nou pentru reclamant, nu avea în mod vădit nicio influență asupra deciziei judecătorului prin natura sau prin conținutul său; acest lucru este cu atât mai evident cu cât instanța națională însăși a indicat că nu a luat în considerare documentul care nu a fost comunicat reclamantului [*Cavajda împotriva Republicii Cehe* (dec.), 2011].
- Faptul că o opinie similară este apărută de mai multe părți la o instanță nu pune în mod necesar partea adversă într-un „dezavantaj clar” pentru prezentarea cauzei sale (*Yvon împotriva Franței*, 2003, pct. 32 *in fine*).

3. Instanța de gradul al patrulea

a. Principii generale

376. O categorie specială de capete de cerere formulate în fața Curții sunt în general numite capete de cerere în fața „instanței de gradul al patrulea”. Acest concept – care nu apare în textul Convenției și care a fost introdus de jurisprudența organismelor Convenției [*De Tommaso împotriva Italiei* (MC), 2017, pct. 170; *Kemmache împotriva Franței (nr. 3)*, 1994, pct. 44] – este într-o oarecare măsură paradoxal, deoarece insistă asupra a ceea ce nu este Curtea: aceasta nu este o instanță de apel, de recurs sau de revizuire în raport cu instanțele statelor părți la Convenție și nu poate reexamina cauza în același mod în care ar face-o instanța națională supremă. Cauzele din instanțele de gradul al patrulea produc destul de frecvent o dublă neînțelegere.

377. În primul rând, există o concepție generală eronată, din partea reclamantilor, cu privire la rolul Curții și la natura mecanismului judiciar instituit de Convenție. În fapt, Curtea nu are sarcina de a se substitui instanțelor interne; competența sa se limitează la controlul respectării, de către statele contractante, a angajamentelor în materie de drepturi ale omului, care sunt asumate prin aderarea la Convenție. În plus, nedispunând de o putere de intervenție directă în sistemele juridice ale statelor contractante, Curtea trebuie să respecte autonomia acestor sisteme juridice. Aceasta înseamnă că nu este competentă să se pronunțe cu privire la erori de fapt sau de drept pretins comise de o instanță internă, cu excepția cazului și în măsura în care acestea au adus atingere drepturilor și libertăților garantate de Convenție. Curtea nu poate examina ea însăși elementele de fapt sau de drept care au condus o instanță națională la adoptarea unei anumite decizii, și nu a alteia; în caz contrar, s-ar erija în instanță de gradul al treilea sau al patrulea și și-ar încălca limitele misiunii sale [*García Ruiz împotriva Spaniei* (MC), 1999, pct. 28; *Centro Europa 7 S.r.l. și Di Stefano împotriva Italiei* (MC), 2012, pct. 197; *Avotiņš împotriva Letoniei* (MC), 2016, pct. 99; *Parohia Greco-Catolică Lupeni și alții împotriva României* (MC), 2016, pct. 90; *De Tommaso împotriva Italiei* (MC), 2017, pct. 170-172]. Mai precis, Curtea nu este competentă să se pronunțe în mod formal cu privire la respectarea dreptului intern, a altor tratate internaționale sau a dreptului Uniunii Europene (*Avotiņš împotriva Letoniei* (MC), 2016, pct. 100 și trimiterile la jurisprudența citată).

378. În al doilea rând, pot apărea de multe ori neînțelegeri cu privire la sensul exact al termenului „echitabil” în sensul art. 6 § 1 din Convenție. În fapt, „echitatea” impusă de această dispoziție nu reprezintă echitatea „substanțială”, noțiune care se află la limita de drept și etică, și pe care numai instanța de fond o poate aplica (a se vedea *Ballıktaş Bingöllü împotriva Turciei*, 2021, pct. 78). Art. 6 § 1 nu garantează decât echitatea „procedurală”, care, în plan practic, se traduce printr-o procedură contradictorie, în cursul căreia părțile sunt ascultate și plasate pe o poziție de egalitate în fața judecătorului [*Star Cate Epilekta Gevmata și alții împotriva Greciei* (dec.), 2010]. Caracterul echitabil al unei proceduri este întotdeauna evaluat privindu-l în globalitatea sa, astfel că o neregularitate izolată nu poate fi suficientă pentru a face ca întreaga procedură să fie inechitabilă (*Mirojubovs și alții împotriva Letoniei*, 2009, pct. 103).

379. În plus, Curtea respectă diversitatea sistemelor juridice și judiciare din Europa, și nu este sarcina sa să le uniformizeze. De asemenea, Curtea nu trebuie să evalueze oportunitatea alegerilor de politică jurisprudențială efectuate de instanțele interne în lipsa arbitrarului [*Nejdet Şahin și Perihan Şahin împotriva Turciei* (MC), 2011, pct. 68, 89 și 94].

b. Controlul efectuat de Curte și limitele sale

380. Revine în primul rând autorităților naționale, în special instanțelor, sarcina de a interpreta și de a asigura respectarea dreptului intern (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, pct. 186 și *Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 251), iar Curții îi revine, în cele din urmă, sarcina de a stabili dacă modul în care acest drept este interpretat și aplicat are consecințe conforme cu principiile Convenției [a se vedea, de exemplu, *Scordino împotriva Italiei*

(nr. 1) (MC), 2006, pct. 191], în calitatea sa de autoritate finală pentru aplicarea și interpretarea Convenției [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 286] și în conformitate cu principiul subsidiarității și cu o „responsabilitate partajată” între statele părți și Curte (pct. 250). Conștientă de rolul său subsidiar, Curtea se va abține de la interpretarea dreptului intern, inclusiv a dreptului constituțional (*Pinkas și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei*, 2022, pct. 45) și se va limita la interpretarea și aplicarea Convenției, în conformitate cu art. 32 din aceasta și în lumina principiului statului de drept [*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 341]. La rândul lor, autoritățile și instanțele naționale trebuie să interpreteze și să aplice dreptul intern într-un mod care să pună pe deplin în aplicare Convenția [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 250].

381. Curtea reamintește în mod constant că nu este de competența sa să cunoască erorile de fapt sau de drept pretins comise de o instanță internă decât dacă acestea pot aduce atingere drepturilor și libertăților protejate de Convenție [*García Ruiz împotriva Spaniei* (MC), 1999, pct. 28; *Perez împotriva Franței* (MC), 2004, pct. 82; *De Tommaso împotriva Italiei* (MC), 2017, pct. 170]. Prin urmare, Curtea poate repune în discuție aprecierea autorităților naționale cu privire la pretensele erori de drept numai în cazul în care acestea sunt „arbitrare sau vădit nerezonabile” [*Scordino împotriva Italiei (nr. 1)* (MC), 2006, pct. 191 și *Nait-Liman împotriva Elveției* (MC), 2018, pct. 116, care a adăugat că o eroare vădită de apreciere din partea instanței naționale poate rezulta și dintr-o aplicare greșită sau dintr-o interpretare eronată a jurisprudenței Curții de Justiție]. Singura funcție a Curții, având în vedere art. 6, este de a examina cererile întemeiate pe încălcarea de către instanțele naționale a „garanțiilor procedurale specifice” prevăzute la art. 6 sau „pe faptul că desfășurarea procedurii în ansamblul său nu a garantat un proces echitabil reclamantului” [*De Tommaso împotriva Italiei* (MC), 2017, pct. 171]. Așa cum a reamintit în hotărârea *López Ribalda și alții împotriva Spaniei* (MC), 2019, Curtea nu are obligația să țină locul unei instanțe de gradul patru de jurisdicție și să conteste aprecierea instanțelor interne, în temeiul art. 6 § 1, decât în cazurile în care concluziile acestora pot fi considerate arbitrare sau vădit nerezonabile (pct. 149).

382. În aceste condiții, este extrem de rar ca și Curtea să pună sub semnul întrebării, din punctul de vedere al art. 6 § 1, aprecierea instanțelor naționale, considerând că astfel, concluziile lor ar putea fi considerate arbitrare sau vădit nerezonabile [*Bochan împotriva Ucrainei (nr. 2)* (MC), 2015, pct. 61-65].

Aceasta a fost situația, printre altele, în hotărârile *Dulaurans împotriva Franței*, 2000, pct. 38 (a se vedea, de asemenea, *Tel împotriva Turciei*, 2017, pct. 76), în care Curtea a constatat o încălcare a art. 6 § 1 din cauza unei „erori vădite de apreciere” – fie o eroare de fapt, fie de drept săvârșită de instanța națională, care este „evidentă” până la a fi calificată drept „manifestă”, în sensul că niciun judecător rezonabil nu ar fi putut să o comită, astfel cum s-a arătat în hotărârea *Bochan împotriva Ucrainei (nr. 2)* (MC), 2015, pct. 61; *Khamidov împotriva Rusiei*, 2007, pct. 170, în care procedura denunțată fusese „în mod grosier arbitrară”, *Anđelković împotriva Serbiei*, 2013, pct. 24, și *Lazarević împotriva Bosniei Herțegovinei*, 2020, pct. 32, concluzionând că a existat o „denegare de dreptate”; *Bochan împotriva Ucrainei (nr. 2)* (MC), 2015, în care motivarea instanței naționale a fost considerată ca fiind „vădit arbitrară” sau ca antrenând o „denegare de dreptate”, a se vedea pct. 63-65 și cauzele citate *supra* la pct. 75-77 din hotărârea *Ballıktaş Bingöllü împotriva Turciei*, 2021 [a se compara *a contrario*, de exemplu cu *Ballıktaş Bingöllü împotriva Turciei*, 2021, pct. 82 și cu *Société anonyme d’habitations à loyers modérés Terre et Famille împotriva Franței* (dec.), 2004]. În Hotărârea *Baljak și alții împotriva Croației*, 2021, Curtea a statuat că constatările instanțelor naționale au fost „în mod vădit nerezonabile” făcând trimitere în special la jurisprudența sa referitoare la art. 2 din Convenție și la faptul că acestea au impus solicitantului să furnizeze un standard de probă imposibil de realizat (pct. 41).

În aceeași ordine de idei, în hotărârea *Carmel Saliba împotriva Maltei*, 2016, Curtea a statuat că nu este acceptabil ca o condamnare civilă să fie pronunțată, fără motive convingătoare, pe baza unor elemente de probă atât de inconsecvente pe cât de contradictorii, fără a ține seama de argumentele contrare ale reclamantului (pct. 79).

În sfârșit, în acest context, este posibil ca problemele de coordonare și diligență judiciară să fi avut un impact clar asupra soartei reclamantului (*Tel împotriva Turciei*, 2017, pct. 67).

În concluzie, „negarea justiției” va rezulta dintr-o lipsă de motivare sau din existența unor motive întemeiate pe o eroare de fapt sau pe o lege „manifestă” săvârșită de instanța națională ((*Ballıktaş Bingöllü împotriva Turciei*, 2021, pct. 77 cu referire la *Moreira Ferreira împotriva Portugaliei (nr.2)* (MC), 2017, pct. 85, în materie penală).

383. Aceasta înseamnă că, în general, Curtea nu poate contesta constatările și concluziile la care au ajuns instanțele naționale în privința următoarelor elemente:

- Stabilirea situației de fapt în cauză: ca regulă generală, aprecierea faptelor este de competența instanțelor naționale (*Van de Hurk împotriva Țărilor de Jos*, 1994, pct. 61); Curtea nu poate repune în discuție faptele stabilite de instanțele naționale cu excepția cazului excepțional de arbitrar flagrant și evident [*García Ruiz împotriva Spaniei* (MC), 1999, pct. 28-29 ; *Radomilja și alții împotriva Croației* (MC), 2018, pct. 150].
- Interpretarea și aplicarea dreptului intern: interpretarea dreptului intern dată de instanțele interne este impusă în principiu Curții [*Perez împotriva Franței* (MC), 2004, pct. 82], al cărei rol se limitează strict la a verifica compatibilitatea cu Convenția a efectelor unei astfel de interpretări [*Nejdet Şahin și Perihan Şahin împotriva Turciei* (MC), 2011, pct. 49]. În cazuri excepționale, Curtea poate trage concluziile corespunzătoare din faptul că instanțele unui stat contractant au interpretat dreptul intern într-un mod arbitrar sau vădit nerezonabil (*Barac și alții împotriva Muntenegrului*, 2011, pct. 32-34 și trimitere la jurisprudența citată; *Anđelković împotriva Serbiei*, 2013, pct. 24-27 (denegare de dreptate); *Laskowska împotriva Poloniei*, 2007, pct. 61 și cauzele citate mai sus), un principiu aplicabil și în domeniul altor dispoziții ale Convenției [*Kushoglu împotriva Bulgariei*, 2007, pct. 50; *Işyar împotriva Bulgariei*, 2008, pct. 48 ; a se vedea, de asemenea, *Anheuser-Busch Inc. împotriva Portugaliei* (MC), 2007, pct. 85-86; *Fabris împotriva Franței* (MC), 2013, pct. 60 ; sau *S., V. și A. împotriva Danemarcei* (MC), 2018, pct. 148 și trimiterea citată].
- Curtea nu mai este competentă să se pronunțe oficial cu privire la respectarea altor tratate internaționale sau a dreptului Uniunii Europene [ținând cont totuși de faptul că statele membre trebuie să-și respecte obligațiile internaționale: *Grzęda împotriva Poloniei* (MC), 2022, pct. 340]. Sarcina de a interpreta și de a aplica dispozițiile de drept al Uniunii Europene îi revine, în primul rând, CJUE. Competența Curții Europene a Drepturilor Omului se limitează la controlarea respectării cerințelor Convenției – ca de exemplu art. 6 § 1 [*Avotiņš împotriva Letoniei* (MC), 2016, pct. 100 și trimitere de jurisprudență citată]. În consecință, în lipsa arbitrariului care să ridice în sine o problemă în temeiul art. 6 § 1, Curtea nu are obligația de a pronunța o hotărâre cu privire la chestiunea dacă instanța națională a aplicat corect o dispoziție din dreptul Uniunii Europene [*Avotiņš împotriva Letoniei* (MC), 2016, pct. 100] din dreptul internațional general sau din acordurile internaționale [*Waite și Kennedy împotriva Germaniei*(MC), 1999, pct. 54 ; *Markovic și alții împotriva Italiei* (MC), 2006, pct. 107-108]. Cu toate acestea, diferențele de jurisprudență dintre instanțele naționale creează insecuritate juridică incompatibilă cu cerințele statului de drept [mutatis mutandis, *Molla Sali împotriva Greciei* (MC), 2018, pct. 153].
- Admisibilitatea și aprecierea probelor²⁸: [*López Ribalda și alții împotriva Spaniei* (MC), 2019, pct. 149-152]: garanțiile art. 6 § 1 nu se referă decât la administrarea de probe la nivel procedural. Pe de altă parte, admisibilitatea și aprecierea probelor pe fond ține în principiu de competența exclusivă a instanțelor interne, cărora le revine sarcina să cântărească probele obținute de acestea [*García Ruiz împotriva Spaniei* (MC), 1999, pct. 28; *Farange S.A. împotriva Franței* (dec.), 2004]. Cu toate acestea, raționamentul lor în această privință este

28. A se vedea, de asemenea, partea „Administrarea probelor”.

important în lumina art. 6 § 1 și este supus controlului Curții (a se vedea în special *Carmel Saliba împotriva Maltei*, 2016, pct. 69-73).

384. În *Al-Dulimi și Montana Management Inc. împotriva Elveției*, (MC), 2016, Curtea a amintit că, întrucât Convenția este un instrument constituțional de ordine publică europeană, statele părți sunt obligate, în acest context, să asigure un control al respectării Convenției, care să mențină cel puțin bazele acestei ordini publice. Una dintre componentele fundamentale ale ordinii publice europene este principiul statului de drept, în cadrul căruia arbitrariul este negat. Chiar și în domeniul interpretării și al aplicării dreptului intern, în cazul în care Curtea lasă autorităților naționale o marjă de manevră foarte largă, aceasta face întotdeauna acest lucru, în mod explicit sau implicit, sub rezerva interdicției arbitrariului (pct. 145).

385. Astfel art. 6 § 1 nu permite Curții să pună la îndoială echitatea pe fond a rezultatului unui litigiu civil, în care, de regulă, una dintre părți câștigă, iar cealaltă pierde.

386. Atunci când un capăt de cerere privind instanța de gradul al patrulea este formulat în temeiul art. 6 § 1, Curtea îl respinge, constatând că reclamantul a beneficiat de o procedură contradictorie; că a putut, în diferitele etape ale acesteia, să prezinte argumentele și probele pe care le considera relevante pentru apărarea cauzei sale; că a putut contesta efectiv argumentele și probele prezentate de partea adversă; că toate argumentele sale obiectiv relevante pentru soluționarea litigiului au fost ascultate și examinate de instanță în mod corespunzător; că decizia în litigiu este amplu motivată, atât în fapt, cât și în drept; și că, în consecință, procedura considerată în ansamblul său a fost echitabilă [*García Ruiz împotriva Spaniei* (MC), 1999, pct. 29]. Majoritatea absolută a cererilor de gradul al patrulea sunt declarate inadmisibile *de plano* de către un judecător unic sau de un complet format din trei judecători (art. 27 și 28 din Convenție).

c. Coerența jurisprudenței interne²⁹

387. Art. 6 § 1 nu garantează, ca atare, niciun drept la o jurisprudență constantă. În fapt, evoluția în timp a jurisprudenței nu este, în sine, contrară bunei administrări a justiției, în măsura în care lipsa unei abordări dinamice și evolutive ar putea împiedica orice modificare sau îmbunătățire [*Nejdet Şahin și Perihan Şahin împotriva Turciei* (MC), 2011, pct. 58; *Parohia Greco-Catolică Lupeni și alții împotriva României* (MC), 2016, pct. 116]. În ceea ce privește divergențele de jurisprudență, acestea constituie, prin natura lor, consecința inerentă a oricărui sistem judiciar care se bazează pe un ansamblu de instanțe de fond cu autoritate teritorială. Rolul unei instanțe supreme este tocmai acela de a soluționa aceste contradicții [*Beian împotriva României (nr. 1)*, 2007, pct. 37; *Svilengačanin și alții împotriva Serbiei*, 2021, pct. 81-82].

388. În principiu, Curtea nu are obligația de a compara diversele hotărâri pronunțate, chiar și în litigii care, la prima vedere, par similare sau conexe, de către instanțe a căror independență trebuie să o respecte. În fapt, eventualitatea unor divergențe de jurisprudență este inerentă în mod normal oricărui sistem judiciar care se bazează pe un ansamblu de instanțe de fond având competență teritorială. Astfel de divergențe pot apărea și în cadrul aceleiași instanțe. Nu se poate considera acest lucru în sine contrar Convenției (*Santos Pinto împotriva Portugaliei*, 2008, pct. 41). În plus, nu se poate vorbi de „divergență” atunci când situațiile de fapt din cauză sunt în mod obiectiv diferite [*Uçar împotriva Turciei* (dec.), 2009].

389. Cu toate acestea, pot exista cazuri în care divergențele de jurisprudență pot duce la o constatare a unei încălcări a art. 6 § 1. În acest sens, abordarea Curții este diferită atunci când este vorba despre diferențe de jurisprudență în cadrul aceluiași sistem juridic sau de diferențe între două sisteme juridice complet independente unul de altul.

29. A se vedea, de asemenea, partea „Diferențele din jurisprudență”.

390. În prima ipoteză (divergențe de jurisprudență în cadrul celei mai înalte instanțe naționale), Curtea folosește trei criterii pentru a stabili:

- dacă diferențele de jurisprudență sunt „profunde și persistente”;
- dacă legislația internă prevede mecanisme pentru a elimina aceste incoerențe; și
- dacă aceste mecanisme au fost aplicate și care au fost efectele aplicării lor [*Parohia greco-catolică Lupeni și alții împotriva României*, (MC), 2016, pct. 116-135; *Beian împotriva României (nr. 1)*, 2007, pct. 37 și 39].

În această cauză, cea mai înaltă instanță națională a adoptat soluții „diametral opuse” unele față de celelalte, iar mecanismul prevăzut de dreptul intern pentru a asigura coerența jurisprudenței nu a fost utilizat în mod prompt, nerespectând principiul securității juridice.

391. O practică a unor divergențe profunde și persistente care s-a dezvoltat în cadrul celei mai înalte autorități judiciare a țării este, în sine, contrară principiului securității juridice, care este implicit în ansamblul articolelor Convenției și constituie unul dintre elementele fundamentale ale statului de drept [*Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei* (MC), 2020, pct. 238 sur le principe ; *Beian împotriva României (nr. 1)*, 2007, pct. 39].

- În această cauză, Curtea a observat că, în loc să își îndeplinească rolul de a stabili o interpretare de urmat, instanța supremă a devenit ea însăși o sursă de insecuritate juridică, reducând astfel încrederea publicului în sistemul judiciar. Curtea a considerat că această incertitudine jurisprudențială a avut ca efect privarea reclamantului de orice posibilitate de a beneficia de drepturile prevăzute de lege, în timp ce alte persoane aflate într-o situație similară le-au fost recunoscute respectivele drepturi (pct. 39-40).
- În cauza *Hayati Çelebi et al. împotriva Turciei*, 2016, contradicții evidente în jurisprudența Curții de Casație și eșecul mecanismului menit să asigure armonizarea practicilor în cadrul acestei înalte instanțe au condus la declararea inadmisibilă a acțiunii reclamantelor în răspundere, în timp ce alte persoane aflate într-o situație similară au putut obține o examinare pe fond a cererii lor (pct. 66).

392. Pe de altă parte, atunci când mecanismul prevăzut de legislația națională pentru soluționarea diferențelor jurisprudențiale s-a dovedit eficace, deoarece a fost instituit destul de rapid și a pus capăt acestor diferențe într-o perioadă relativ scurtă de timp, Curtea nu a constatat nicio încălcare [*Albu și alții împotriva României*, 2012, pct. 42; de comparat cu *Parohia greco-catolică Lupeni și alții împotriva României* (MC), 2016, pct. 130-132].

393. În a doua ipoteză este vorba despre decizii divergente pronunțate în ultimă instanță de două sau mai multe sisteme juridice diferite, cu instanțe supreme independente și nesubordonate unei ierarhii jurisdicționale comune. În aceste cazuri, art. 6 § 1 nu se extinde decât până la a impune instituirea unui mecanism de control vertical sau din partea unei autorități de reglementare comune (cum ar fi o instanță de soluționare a litigiilor). În fapt, într-un sistem juridic caracterizat printr-o pluralitate de ordine a instanțelor și în cadrul căruia coexistă, în plus față de mai multe instanțe supreme solicitate să se pronunțe în același timp și în paralel, dezvoltarea unui consens jurisprudențial reprezintă un proces care poate fi de durată. Pot fi tolerate așadar etape ale unor divergențe în jurisprudență fără a fi pusă în discuție securitatea juridică. Prin urmare, două instanțe, fiecare deținând sfera sa de competență și care se pronunță în cauze diferite, pot foarte bine să decidă diferit, însă rațional și motivat, în aceeași problemă juridică, pornind de la fapte similare, fără a încălca totuși art. 6 § 1 [*Nejdet Şahin și Perihan Şahin împotriva Turciei* (MC), 2011, pct. 81-83 și 86].

4. Contradictorialitatea³⁰

394. Principiul contradictorialității: noțiunea de proces echitabil include dreptul fundamental la o procedură contradictorie în instanță (a se vedea, de exemplu, reamintirea principiilor din *Janáček împotriva Republicii Ceha**, 2023, pct. 46). El este strâns legat de principiul egalității armelor [*Regner împotriva Republicii Ceha* (MC), 2017, pct. 146]. În conformitate cu dreptul la o procedură contradictorie și cu dreptul de acces la o instanță, un justițiabil reprezentat de persoane care depind, în grade diferite, de cealaltă parte la procedură, nu ar fi în măsură să își expună argumentele și să își apere interesele în bune condiții (*Capital Bank AD împotriva Bulgariei*, 2005, pct. 118).

395. Cerințele care decurg din dreptul la o procedură contradictorie sunt, în principiu, aceleași atât în materie civilă, cât și penală (*Werner împotriva Austriei*, 1997, pct. 66).

396. Scopul economiei și accelerării procedurii nu poate justifica încălcarea dreptului fundamental la o procedură contradictorie (*Nideröst-Huber împotriva Elveției*, 1997, pct. 30).

397. Conținut: dreptul la o procedură contradictorie implică în principiu opțiunea părților dintr-un proces penal sau civil de a lua la cunoștință de orice document sau observație prezentată în fața judecătorului, chiar de un magistrat independent, în vederea influențării deciziei sale și discutării ei [*Kress împotriva Franței* (MC), 2011, pct. 65 și 74; *Ruiz-Mateos împotriva Spaniei*, 1993, pct. 63; *McMichael împotriva Regatului Unit*, 1995, pct. 80; *Vermeulen împotriva Belgiei*, 1996, pct. 33; *Lobo Machado împotriva Portugaliei*, 1996, pct. 31]. Această garanție nu se limitează la observațiile părților, ci se extinde și la alte situații, inclusiv la opiniile și avizele obținute la inițiativa instanței (a se vedea *Vorotnikova împotriva Letoniei*, 2021, pct. 26). Această cerință se poate aplica, de asemenea, unei Curți Constituționale (a se vedea reamintirea jurisprudenței *Janáček împotriva Republicii Ceha**, 2023, pct. 47-54; *Milatová și alții împotriva Republicii Ceha*, 2005, pct. 63-66 ; *Gaspari împotriva Sloveniei*, 2009, pct. 53).

- Are puțină importanță efectul real asupra judecătorilor (*Nideröst-Huber împotriva Elveției*, 1997, pct. 27; *Ziegler împotriva Elveției*, 2002, pct. 38).
- Principiul contradictorialității se aplică în egală măsură părților în litigiu [*Ferreira Alves împotriva Portugaliei (nr. 3)*, 2007, pct. 38], un membru independent al serviciului judiciar, un reprezentant al administrației, instanța inferioară sau instanța care pronunță hotărârea judecătorească (*Köksoy împotriva Turciei*, 2020, pct. 34-35 și trimiterile la jurisprudența citată). Acest principiu se referă, de asemenea, la opiniile exprimate de instituțiile statului, chiar dacă acestea nu sunt obligatorii și importante pentru soluționarea litigiului (*Vorotnikova împotriva Letoniei*, 2021, pct. 24).
- Contradictorialitatea trebuie să se poată exercita în condiții satisfăcătoare: justițiabilul trebuie să aibă posibilitatea de a se familiariza cu documentele în cauză, de a le comenta într-un mod adecvat și de a avea un termen suficient pentru a-și pregăti argumentele (*Krčmář și alții împotriva Republicii Ceha*, 2000, pct. 42; *Immeubles Groupe Koser împotriva Franței*, 2002, pct. 26) dacă este necesar să obțină o amânare (*Yvon împotriva Franței*, 2003, pct. 39). Nu este suficient ca reclamantul să fi putut consulta dosarul la grefa instanței și să obțină o copie a documentului în litigiu [*Göç împotriva Turciei*, (MC), 2002, pct. 57].
- Părțile au dreptul de a cunoaște elementele care sunt necesare pentru succesul pretențiilor lor (*Clinique des Acacias și alții împotriva Franței*, 2005, pct. 37).
- Judecătorul trebuie să respecte el însuși principiul contradictorialității, de exemplu, în cazul în care dispune decăderea unui recurs pentru un motiv de inadmisibilitate reținut din oficiu [*Čepek împotriva Republicii Ceha*, 2013, pct. 45, și a se compara *Clinique des Acacias și alții împotriva Franței*, 2005, pct. 38, cu *Andret și alții împotriva Franței* (dec.), 2004, inadmisibilă: în această ultimă cauză, Curtea de casație a informat părțile că era necesară o substituie a

30. Acest titlu trebuie citit împreună cu „Egalitatea armelor”.

motivelor și reclamanții au avut posibilitatea de a replica înainte de pronunțarea Curții de casație].

- Doar părțile în litigiu pot hotărî dacă documentul transmis instanței, sau o probă furnizată de martori, impune comentarii din partea lor. În fapt, posibilitatea de a se exprima asupra oricărui element aflat la dosar (inclusiv cele obținute din oficiu: *K.S. împotriva Finlandei*, 2001, pct. 22) face ca justițiabilii să aibă încredere în funcționarea justiției (*Nideröst-Huber împotriva Elveției*, 1997, pct. 29; *Pellegrini împotriva Italiei*, 2001, pct. 45). Pentru o cerere privind Curtea Constituțională, a se vedea *Janáček împotriva Republicii Cehe**, 2023, pct. 53.

398. Exemple de încălcare a dreptului la o procedură contradictorie, cu privire la necomunicare:

- într-o procedură privind plasamentul unui copil, rapoartele serviciilor sociale care conțineau informații cu privire la copil, care urmăreau istoricul cauzei și formulau recomandări, chiar dacă, în cadrul ședinței de judecată, părinții au fost informați despre conținutul acestora (*McMichael împotriva Regatului Unit*, 1995, pct. 80);
- probele prezentate de ministerul public, care, indiferent de calitatea sa de parte sau nu în procedură, poate influența decizia care trebuie luată într-un sens posibil nefavorabil părții interesate, în virtutea autorității legate de funcțiile sale [*Ferreira Alves împotriva Portugaliei (nr. 3)*, 2007, pct. 36-39];
- nota unui judecător al instanței de grad inferior depusă în fața instanței de apel cu scopul de a influența decizia care urmează a fi luată, indiferent dacă este lipsită de fapte sau de argumente noi (*ibidem*, pct. 41);
- documente obținute în mod direct de către judecători, care conțin avize motivate cu privire la fondul litigiului (*K.S. împotriva Finlandei*, 2001, pct. 23-24).
- avize cu privire la obiectul litigiului din partea instituțiilor statului care nu sunt părți în procedură (*Vorotnikova împotriva Letoniei*, 2021, pct. 24-25).
- observații scrise cu conținut substanțial și prezentate Curții Constituționale, care le-a luat în considerare (*Janáček împotriva Republicii Cehe**, 2023, pct. 52-54).

399. Limite³¹: Dreptul la o procedură în contradictoriu nu este absolut și întinderea sa poate varia în funcție de specificul cauzei [*Hudáková și alții împotriva Slovaciei*, 2010, pct. 26-27], cu privire la controlul în ultimă instanță al Curții (*Regner împotriva Republicii Cehe* (MC), 2017, pct. 146-147]. În acest caz, Curtea a clarificat faptul că procedura trebuie considerată ca un întreg și că limitările principiilor contradictorialității și egalității armelor ar fi putut fi compensate în mod suficient prin alte garanții procedurale (pct. 151-161).

- Principiul contradictorialității nu impune ca o parte să comunice părții adverse documente care nu au fost prezentate în fața judecătorului (*Yvon împotriva Franței*, 2003, pct. 38).

- În câteva cauze cu circumstanțe foarte speciale, Curtea a apreciat că necomunicarea unui act de procedură și imposibilitatea reclamantului de a-l discuta nu aduseseră atingere caracterului echitabil al procedurii, în măsura în care această posibilitate nu ar fi avut niciun efect asupra soluționării litigiului și în măsura în care soluția juridică reținută se preta în mică măsură discuțiilor [a se vedea în special *Janáček împotriva Republicii Cehe**, 2023, pct. 48 și pct. 51; *Stepinska împotriva Franței*, 2004, pct. 18; *Salé împotriva Franței*, 2006, pct. 19; *Asnar împotriva Franței (nr. 2)*, 2007, pct. 26]. A se vedea, de asemenea, mai sus aplicarea art. 35 § 3 litera (b) din Convenție în acest domeniu.

400. Lipsa unei proceduri contradictorii poate fi remediată de instanța superioară dacă dispune de un control al „deplină jurisdicție” în sensul jurisprudenței. În mod similar, o deficiență procedurală a unei instanțe superioare poate fi remediată de instanța inferioară căreia i-a fost trimisă cauza (*Köksoy împotriva Turciei*, 2020, pct. 36-39).

31. A se vedea, de asemenea, partea „” de mai sus.

5. Egalitatea armelor³²

401. Principiul „egalității armelor”: reprezintă un element al conceptului mai larg de proces echitabil și este strâns legat de principiul contradictorialității [*Regner împotriva Republicii Cehe* (MC), 2017, pct. 146]. Cerința egalității armelor, sensul unui „echilibru just” între părți, se aplică, în principiu, atât în materie civilă, cât și penală (*Feldbrugge împotriva Țărilor de Jos*, 1986, pct. 44).

402. Conținut: menținerea unui „echilibru just” între părți. Egalitatea armelor implică obligația ca fiecareia dintre părți să i se ofere o posibilitate rezonabilă de a-și prezenta cauza – inclusiv probele – în condiții care să nu o plaseze într-o situație de net dezavantaj față de partea adversă [*Regner împotriva Republicii Cehe* (MC), 2017, pct. 146; *Kress împotriva Franței* (MC), 2001, pct. 72; *Raffineries grecques Stran și Stratis Andreadis împotriva Greciei*, 1994, pct. 46; *Dombo Beheer B.V. împotriva Țărilor de Jos*, 1993, pct. 33].

- Acest principiu, care acoperă dreptul procedural în ansamblu al statelor contractante, se aplică, de asemenea, și în domeniul particular al comunicării și notificării actelor judiciare către părți, chiar dacă art. 6 § 1 nu poate fi interpretat ca prescriind o anumită formă de comunicare sau notificare [*Avotiņš împotriva Letoniei* (MC), 2016, pct. 119].
- Nu se poate accepta ca o parte să transmită observații despre cealaltă parte fără posibilitatea ca aceasta să-i răspundă. Doar cel care pledează în procedură poate aprecia dacă observațiile primite de la cealaltă parte merită o reacție (*APEH Üldözötteinek Szövetsége și alții împotriva Ungariei*, 2000, pct. 42) și mai recent, *Janáček împotriva Republicii Cehe**, 2023, § 53. A se vedea, de asemenea, limitele menționate mai sus.
- În mod contrar, dacă niciuneia dintre părțile în litigiu nu i-au fost comunicate observațiile aflate la dispoziția instanței, acest fapt nu constituie o problemă în ceea ce privește egalitatea de arme propriu-zis, [*Kress împotriva Franței* (MC), 2001, pct. 73] ci, în termeni generali, una de echitate (*Nideröst-Huber împotriva Elveției*, 1997, pct. 23-24; *Clinique des Acacias și alții împotriva Franței*, 2005, pct. 36-37).

403. Exemple de nerespectare a principiului egalității armelor: A avut loc o încălcare a egalității armelor în situația de dezavantaj net între părți, în următoarele cazuri:

- Apelul unei părți nu a fost comunicat celeilalte părți, împiedicând-o pe aceasta din urmă să răspundă (*Beer împotriva Austriei*, 2001, pct. 19).
- Suspendarea unui termen procedural nu a fost decât în beneficiul părții adverse (*Platakou împotriva Greciei*, 2001, pct. 48; *Wynen și Centre hospitalier interrégional Edith-Cavell împotriva Belgiei*, 2002, pct. 32).
- Doar unul dintre cei doi martori ai faptelor în litigiu a avut dreptul de a depune mărturie (*Dombo Beheer B.V. împotriva Țărilor de Jos*, 1993, pct. 34-35).
- Partea adversă s-a bucurat de avantaje semnificative în accesul la informații relevante, a ocupat o poziție dominantă în cadrul procesului și a exercitat o influență importantă asupra judecătorului (*Yvon împotriva Franței*, 2003, pct. 37).
- Partea adversă s-a aflat într-o poziție sau funcție care a avantajat-o și instanța nu a permis contestarea sa în mod serios, refuzând celeilalte părți să ia la cunoștință documente sau să audieze martorii (*De Haes și Gijssels împotriva Belgiei*, 1997, pct. 54 și 58).
- Într-un litigiu administrativ, motivarea poziției administrației a fost prea sumară și generală pentru a permite reclamantului să prezinte o contestație motivată asupra acestei aprecieri, iar instanțele de fond nu au permis reclamantului să prezinte argumente cu privire la problema în cauză (*Hentrich împotriva Franței*, 1994, pct. 56).

32. A se vedea de asemenea, mai sus, părțile referitoare la „Contradictorialitatea” și „”, referitoare la limite.

- Lipsa de asistență juridică i-a privat pe justițiabili de posibilitatea de a-și apăra cauza în mod eficient în fața instanței împotriva unui adversar cu mijloace financiare superioare (*Steel și Morris împotriva Regatului Unit*, 2005, pct. 72).
- În hotărârea *Martinie împotriva Franței* (MC), 2006, pct. 50, Curtea a considerat că a existat un dezechilibru în detrimentul justițiabilului, deoarece procurorul general din procedura în fața Curții de Conturi, care, spre deosebire de justițiabil, a fost prezent la ședință, a fost informat în prealabil despre punctul de vedere al raportorului, l-a auzit în cadrul ședinței, a participat pe deplin la dezbateri și a avut posibilitatea de a-și exprima oral propriul punct de vedere fără a fi combătut de justițiabil; și că acest dezechilibru a fost accentuat de faptul că ședința nu a fost publică.
- Intervenția procurorului a fost în sprijinul argumentelor părții adverse reclamantului (*Mentchinskaia împotriva Rusiei*, 2009, pct. 35-39).
- Judecătorul a refuzat să amâne ședința, deși reclamantul a fost dus la spital de urgență, iar avocatul său nu l-a putut reprezenta în ședință, ceea ce l-a privat în mod iremediabil pe reclamant de dreptul său de a răspunde în mod adecvat părții adverse (*Vardanyan și Nanushyan împotriva Armeniei*, 2016, pct. 88-90).
- În cursul procedurii, reclamantul nu a primit observațiile scrise cu conținut substanțial (*Janáček împotriva Republicii Cehe**, 2023, pct. 52-54).

404. Dimpotrivă, Curtea a decis că este în conformitate cu art. 6 § 1 o diferență de tratament în modul în care se procedează la ascultarea martorilor părților (depoziție sub jurământ pentru o parte și fără pentru cealaltă), care, în practică, nu a influențat rezultatul procesului (*Ankerl împotriva Elveției*, 1996, pct. 38). În plus, Curtea nu a găsit o situație de „dezavantaj clar” atunci când partea adversă a avut, în practică, mai mult timp pentru a-și pregăti răspunsul, deoarece cauza era destul de simplă, iar reclamantul a avut deja, în numeroase ocazii, posibilitatea de a-și prezenta cauza (*Ali Riza împotriva Elveției*, 2021, pct. 131-135). Mai general, în hotărârea *Regner împotriva Republicii Cehe* (MC), 2017, Curtea a clarificat faptul că procedura trebuie considerată în ansamblul său și că limitările principiilor contradictorialității și egalității armelor ar fi putut fi compensate în mod suficient prin alte garanții procedurale (pct. 151-161).

405. Cazul specific al părții civile: Curtea a făcut o distincție între sistemul plângerii cu constituire de parte civilă și acțiunea procurorului general, care reprezintă autoritatea publică responsabilă pentru apărarea interesului general [*Guigue și SGEN-CFDT împotriva Franței* (dec.), 2004]. Rezultă că a prevedea condiții de formă și termene diferite pentru a formula apel (un termen mai scurt pentru partea care este persoană de drept privat) nu este în contradicție cu „egalitatea armelor”, în măsura în care această cale de atac poate fi exercitată în timp util (a se vedea specificitatea sistemului în cauză).

406. Curtea a considerat compatibilă cu principiul egalității armelor o dispoziție care limitează posibilitățile de apel ale părții civile, fără a limita posibilitățile de apel ale ministerului public - întrucât a făcut o distincție între rolul, respectiv scopul acestora (*Berger împotriva Franței*, 2002, pct. 38).

407. În privința cauzelor care opun parchetul unei persoane de drept privat, parchetul poate beneficia de o poziție privilegiată, justificată de protecția ordinii publice. Cu toate acestea, persoana nu poate fi plasată într-o situație defavorabilă în mod nejustificat în raport cu cea a parchetului (*Stankiewicz împotriva Poloniei*, 2006, pct. 68-69 privind refuzul de a dispune rambursarea cheltuielilor de judecată rezultate dintr-o acțiune civilă introdusă și pierdută de parchet).

6. Administrarea probelor

408. Principii generale³³: Convenția nu reglementează regimul probelor, ca atare (*Mantovanelli împotriva Franței*, 1997, pct. 34). Admisibilitatea probelor și aprecierea acestora sunt în primul rând de competența dreptului intern și a instanțelor naționale [*García Ruiz împotriva Spaniei* (MC), 1999, pct. 28; *Moreira de Azevedo împotriva Portugaliei*, 1990, pct. 83-84]. Situația este similară în ceea ce privește forța probatorie și sarcina probei [*Tiemann împotriva Franței și Germaniei* (dec.), 2000]. Tot instanța națională este cea care apreciază utilitatea probelor propuse [*Centro Europa 7 S.r.l. și Di Stefano împotriva Italiei* (MC), 2012, pct. 198]. Orice sistem juridic este supus prezumțiilor de fapt sau de drept, iar Convenția nu le exclude în principiu, dar persoanele fizice trebuie, totuși, să beneficieze de o garanție judiciară efectivă (*Lady S.R.L. împotriva Republicii Moldova*, 2018, pct. 27). În plus, Curtea a admis că din principiul securității juridice rezultă că o parte care invocă aprecierea efectuată de o instanță într-un litigiu anterior, cu privire la o problemă care se ridică și în cauza în care este parte, se poate aștepta în mod legitim ca instanța din acea cauză să soluționeze litigiul în același sens ca și decizia anterioară, cu excepția cazului în care există un motiv valabil de derogare de la aceasta (*Siegle împotriva României*, 2013, pct. 38-39 și *Rozalia Avram împotriva României*, 2016, pct. 42-43).

409. Cu toate acestea, conform Convenției, caracterul echitabil al procedurii este evaluat în lumina întregii proceduri, în special a modului în care au fost colectate probele [*Elsholz împotriva Germaniei* (MC), 2000, pct. 66; *Devinar împotriva Sloveniei*, 2018, pct. 45]. Trebuie așadar să se asigure că mijloacele de probă au fost prezentate astfel încât să garanteze un proces echitabil (*Blücher împotriva Republicii Cehe*, 2005, pct. 65). Curtea nu trebuie să acționeze în calitate de instanță de gardul patru și nu pune în discuție, din punctul de vedere al art. 6 § 1, aprecierea instanțelor naționale, cu excepția cazului în care constatările lor pot fi considerate arbitrare sau vădit nerezonabile [*Bochan împotriva Ucrainei (nr. 2)* (MC), 2015, pct. 61, și *López Ribalda și alții împotriva Spaniei* (MC), 2019, pct. 149, 159-161).

410. Curtea reamintește că nu are competența de a se pronunța, din principiu, asupra admisibilității anumitor tipuri de mijloace de probă, de exemplu, cele obținute în mod ilegal din perspectiva dreptului intern. Trebuie să examineze dacă procesul, inclusiv modul în care au fost obținute elementele de probă, a fost echitabil în ansamblu, ceea ce implică examinarea „ilegalității” în chestiune și, în cazul în care se descoperă încălcarea unui alt drept protejat de Convenție, natura acestei încălcări [a se vedea, *López Ribalda și alții împotriva Spaniei* (MC), 2019, pct. 150, care a aplicat aceste principii dezvoltate în materie penală într-o cauză civilă, pct. 150-152]. În această hotărâre, Curtea a stabilit criteriile pentru a stabili dacă utilizarea ca probe a informațiilor obținute cu încălcarea art. 8 din Convenție sau cu încălcarea dreptului intern a făcut ca procesul civil să fie inequitabil (pct. 151-152). În prezenta cauză, Curtea nu a constatat o încălcare a art. 8 din cauza supravegherii video secrete a angajaților. Cu toate acestea, aceștia au susținut că supravegherea video a fost instituită cu încălcarea dreptului intern și că instanțele naționale nu au abordat această problemă, considerând-o irelevantă. Curtea a examinat dacă utilizarea ca probă a imaginilor obținute prin supravegherea video în cauză a încălcat caracterul echitabil al procedurii în ansamblul său. Aceasta nu a constatat o încălcare a art. 6 în această cauză (pct. 154-158). Curtea a concluzionat în același sens în ceea ce privește o procedură de concediere și utilizarea ca dovadă a datelor de geolocalizare legale referitoare la kilometrajul parcurs de reclamant în mașina sa oficială (*Florindo de Almeida Vasconcelos Gramaxo împotriva Portugaliei*, 2022, pct. 132-139).

411. În contextul procedurii, este necesar să se asigure protecția persoanelor vulnerabile, de exemplu a celor cu handicap mintal, demnitatea și interesele lor în legătură cu art. 8 (*Evers împotriva Germaniei*, 2020, pct. 82-84).

412. Instanța națională trebuie să efectueze o examinare efectivă a probelor propuse de părți (*Van de Hurk împotriva Țărilor de Jos*, 1994, pct. 59). Prin urmare, este de competența reclamantului să

33. A se vedea, de asemenea, partea „Instanța de gradul al patrulea”.

prezinte probele relevante și suficiente în susținerea cauzei sale (*Fleischner împotriva Germaniei*, 2019, pct. 40-41).

413. Nu există niciun drept absolut la divulgarea oricăror dovezi (*Adomaitis împotriva Lituaniei*, 2022, pct. 70-73 privind utilizarea interceptării telefonice secrete pentru a sancționa disciplinar un funcționar public).

a. Declarațiile martorilor

414. Art. 6 § 1 nu garantează în mod explicit dreptul de a cita martori și admisibilitatea probei cu martori ține în principiu de dreptul intern. Cu toate acestea, procedura în ansamblul său, inclusiv modul în care sunt admise declarațiile martorilor, trebuie să fie echitabilă în sensul art. 6 § 1 (*Dombo Beheer B.V. împotriva Țărilor de Jos*, 1993, pct. 31).

- Judecătorul va trebui să răspundă unei cereri de audiere corespunzătoare a unui martor (*Carmel Saliba împotriva Maltei*, 2016, pct. 77).
- Refuzul judecătorului de a cita un martor trebuie să fie suficient motivat și lipsit de arbitrar: nu trebuie așadar să restrângă în mod disproporționat capacitatea justițiabilului de a-și prezenta argumentele în susținerea cauzei (*Wierzbicki împotriva Poloniei*, 2002, pct. 45).
- O diferență de tratament în ceea ce privește audierea martorilor propuși de părți poate fi de natură să încalce principiul „egalității armelor” [*Ankerl împotriva Elveției*, 1996, pct. 38, în care Curtea a concluzionat lipsa unei situații de net dezavantaj în comparație cu partea adversă; a se compara cu *Dombo Beheer B.V. împotriva Țărilor de Jos*, 1993, pct. 35, în care doar unuia dintre cei doi participanți la evenimentele în litigiu i s-a permis să depună mărturie în fața judecătorilor (încălcare)].
- Judecătorul va trebui, de asemenea, să își justifice concluzia potrivit căreia o mărturie nu este fiabilă sau utilă (*Carmel Saliba împotriva Maltei*, 2016, pct. 69-70).
- Refuzul de a permite examinarea încrucișată a unui martor poate fi contrar art. 6 § 1 (*Carmel Saliba împotriva Maltei*, 2016, pct. 76).

415. Tratamentul diferențiat al părților în audierea martorilor poate încălca art. 6 (*Dolenc împotriva Sloveniei*, 2022, pct. 64 și următoarele, privind Convenția de la Haga privind obținerea de probe).

b. Expertizele

416. Normele interne privind admisibilitatea expertizei trebuie să permită justițiabilului să conteste în mod eficient aceste probe (*Letinčić împotriva Croației*, 2016, pct. 50). Curtea a reamintit principiile generale aplicabile în cauza *Hamzagić împotriva Croației*, 2021, pct. 40-44. Nu există în sine nicio obiecție ca experții să participe ca membri neprofesioniști în procesul decizional care se desfășoară la nivelul unei instanțe (*Pabla Ky împotriva Finlandei*, 2004, pct. 32).

417. Refuzul unei expertize:

- Refuzul de a dispune o expertiză nu este, în sine, inequitabil; el trebuie examinat în lumina procedurii în ansamblul său (*H. împotriva Franței*, 1989, pct. 61 și 70). Motivele refuzului trebuie să fie rezonabile (*Hamzagić împotriva Croației*, 2021, pct. 57-58).
- Refuzul expertizei psihologice într-o cauză privind vizitele și custodia trebuie de asemenea evaluat în funcție de circumstanțele specifice ale cauzei [*Elsholz împotriva Germaniei* (MC), 2000, pct. 66; *Sommerfeld împotriva Germaniei* (MC), 2003, pct. 71].
- Într-o cauză referitoare la deplasarea unui copil [*Tiemann împotriva Franței și Germaniei* (dec.), 2000], Curtea a examinat dacă o curte de apel a avut suficiente motive pentru respingerea cererii unui părinte de a dispune un al doilea raport de expertiză, pentru a verifica dacă acest refuz a fost unul rezonabil.

418. Desemnarea unui expert: în cazul în care un expert a fost numit de o instanță, părțile trebuie să poată participa la prezentările expertului sau să primească documentele pe care le-a luat în considerare, principalul lucru fiind că acestea pot participa în mod adecvat la procedură (*Letinčić împotriva Croației*, 2016, pct. 50; *Devinar împotriva Sloveniei*, 2018, pct. 46).

419. Art. 6 § 1 din Convenție nu impune în mod expres unui expert să îndeplinească aceleași condiții de independență și imparțialitate ca și instanța însăși (*Sara Lind Eggertsdóttir împotriva Islandei*, 2007, pct. 47; *Letinčić împotriva Croației*, 2016, pct. 51). Cu toate acestea, neutralitatea experților este importantă, având în vedere influența pe care aceștia o pot exercita asupra rezultatului litigiului, iar Curtea s-a bazat, în materie de experți, pe principiile independenței și imparțialității unei „instanțe” (*Çöçelli și alții împotriva Turciei* 2022, pct. 58-63).

420. Or, lipsa de neutralitate a unui expert, asociată cu locul și rolul său în procedură, poate dezechilibra situația procedurală a unei părți în raport cu cealaltă, cu încălcarea principiului egalității armelor (*Sara Lind Eggertsdóttir împotriva Islandei*, 2007, pct. 53; *Letinčić împotriva Croației*, 2016, pct. 51); în mod similar, expertul poate ocupa o poziție dominantă în procedură și poate exercita o influență importantă asupra judecătorului (*Yvon împotriva Franței*, 2003, pct. 37; *Letinčić împotriva Croației*, 2016, pct. 51). În concluzie, poziția expertului în cursul procedurii, modul în care își exercită atribuțiile și modul în care judecătorii își evaluează opinia sunt factori relevanți care trebuie luați în considerare la evaluarea respectării principiului egalității armelor (*Test-Achats împotriva Belgiei*, 2022, pct.19 ; *Çöçelli și alții împotriva Turciei*, 2022, pct. 54-57 ; *Devinar împotriva Sloveniei*, 2018, pct. 47).

În cauza *Test-Achats împotriva Belgiei*, 2022, egalitatea armelor nu a fost respectată din cauza unui parteneriat între opozantul reclamantului și un institut universitar prezidat de expertul desemnat de Curtea de Apel, impactul decisiv al raportului de expertiză asupra procedurii și respingerea cererii reclamantului de abatere a expertizei – chiar dacă reclamantul a avut posibilitatea de a critica conținutul și forma sa în fața instanței (pct. 22-24).

421. Principiul conform căruia art. 6 § 1 nu impune instanțelor să ofere un răspuns detaliat la fiecare argument se aplică *a fortiori* experților care nu sunt vizați în mod direct de această dispoziție (*Test-Achats împotriva Belgiei*, 2022, pct. 25, privind presupusa lipsă de expertiză în contradictoriu prin faptul că expertul nu a răspuns la anumite întrebări adresate de reclamantă).

422. Desemnarea unui expert: respectarea principiului contradictorialității, ca și a altor garanții procedurale consacrate de art. 6 § 1, vizează prezentarea în fața unei „instanțe”; nu există așadar niciun principiu general și abstract potrivit căruia, atunci când a fost desemnat un expert de către o instanță, părțile trebuie să aibă în toate cazurile posibilitatea de a participa la interviurile realizate de expert sau să le fie prezentate comunicări privind documentele pe care le-a luat în considerare. Esențial este ca părțile să poată participa în mod adecvat la procedură în fața „instanței” (*Test-Achats împotriva Belgiei*, 2022, pct. 20).

423. O expertiză medicală, care ține de un domeniu tehnic, dincolo de cunoașterea judecătorilor, este de natură să aibă o influență preponderentă asupra aprecierii faptelor și constituie un element de probă esențial: trebuie așadar să poată fi comentată în mod eficient de către părți (*Mantovanelli împotriva Franței*, 1997, pct. 36; *Storck împotriva Germaniei*, 2005, pct. 135). Este important de remarcat faptul că independența expertului față de părțile cauzei trebuie să fie atât formală, cât și reală (*Tabak împotriva Croației* 2022, pct. 60).

424. În cazul în care singurul expert în cauza instanței este cel al unui organism specializat, de exemplu în domeniul alocației de invaliditate, acesta va avea o influență decisivă asupra instanței în absența unui contraexpert independent (*Devinar împotriva Sloveniei*, 2018, pct. 49-50 ; a se vedea și *Hamzagić împotriva Croației*, 2021, pct. 45-58). Cu toate acestea, ar trebui clarificate următoarele:

Convenția nu interzice instanțelor naționale să se bazeze pe expertize elaborate de organisme specializate, care sunt ele însele părți în litigiu, în cazul în care natura chestiunilor în litigiu impune

acest lucru (*Letinčić împotriva Croației*, 2016, pct. 61; *Devinar împotriva Sloveniei*, 2018, pct. 47). Chiar dacă un expert este angajat de aceeași autoritate administrativă ca acea parte în cauză este de natură să ridice îndoielei reclamantului, oponentul său, dar întrebarea decisivă este dacă aceste îndoiele pot fi considerate justificate în mod obiectiv (*Devinar împotriva Sloveniei*, 2018, pct. 48 și pct. 51; a se vedea *Hamzagić împotriva Croației*, 2021, pct. 49-52 cu privire la o pensie de invaliditate acordată într-o țară, dar nu într-o altă țară, dar nu justifică îndoielele reclamantului). Prin urmare, atunci când solicită o contraexpertiză independentă, reclamantul are obligația de a furniza elemente suficiente pentru a o justifica (*ibid.*, pct. 56-58). În cazul în care nu face acest lucru, chiar dacă a avut dreptul să comenteze expertiza, să o contrazică în scris și oral sau chiar să se opună opiniei unui specialist ales de el, Curtea concluzionează că art. 6 nu este încălcat (pct. 56). Constatarea neîncălcării poate rezulta, de asemenea, din faptul că întrebarea a fost examinată de mai mulți experți ale căror opinii converg atunci când solicitantul nu prezentase elemente de probă de natură să ridice îndoiele în această privință (*Krunoslava Zovko împotriva Croației*, 2017, pct. 48-50). Poziția expertului în societatea părții și ponderea expertizei sale în fața instanței pot ridica o problemă legată de neutralitatea sa (*Tabak împotriva Croației*, 2022, pct. 66); dar dacă reclamantul, reprezentat, nu a ridicat această problemă în fața instanței naționale, chiar dacă ar fi putut face acest lucru, și îi este imputabil în primul rând și în mod obiectiv, el nu a exercitat diligența necesară [a se vedea pct. 69 și 79-82, aplicând, printre altele, principiile *Zubac împotriva Croației*, (MC), 2018].

425. Neutralitatea și imparțialitatea/independența expertului pot viza, de asemenea, modul în care expertul și-a formalizat opinia, cum ar fi anumite expresii utilizate în raportul de expertiză, știind că standardele aplicabile nu sunt aceleași cu cele aplicabile judecătorilor (*Çöçelli și alții împotriva Turciei*, 2022, pct. 58-63).

426. Cu privire la drepturile părților în raport cu expertul: a se compara *Feldbrugge împotriva Țărilor de Jos*, 1986, pct. 44 (constatarea încălcării) cu *Olsson împotriva Suediei (nr. 1)*, 1988, pct. 89-91 (constatarea neîncălcării). Cu privire la obligația de a divulga expertiză nefavorabilă, a se vedea *L. împotriva Regatului Unit* (dec.), 1999, și accesul la materialele conținute într-un dosar de tutelă, a se vedea *Evers împotriva Germaniei*, 2020, pct. 86-93. Cu privire la numirea unui expert medical care nu este specializat în boala reclamantului, a se vedea *Hamzagić împotriva Croației*, 2021, pct. 54.

c. Nedezvăluirea de probe

427. În unele cazuri, au fost invocate interese naționale superioare pentru a refuza unei părți o procedură complet contradictorie prin refuzul de a divulga materialele din dosar, cum ar fi în materie de securitate națională (*Regner împotriva Republicii Cehe* (MC), 2017 – comparativ cu *Corneschi împotriva României*, 2022; *Myriana Petrova împotriva Bulgariei*, 2016, pct. 39-40) sau să păstreze secrete anumite metode de anchetă/supraveghere a poliției (*Adomaitis împotriva Lituaniei*, 2022, pct. 68).

428. În opinia Curții, dreptul de a dezvălui probe relevante nu este absolut. Cu toate acestea, sunt legitime în temeiul art. 6 § 1 limitările drepturilor părții din procedură care nu aduc atingere esenței acestora (*Regner împotriva Republicii Cehe* (MC), 2017; *Adomaitis împotriva Lituaniei*, 2022, pct. 68-74).

429. Pentru aceasta, toate dificultățile cauzate părții reclamante de o limitare a drepturilor sale trebuie să fie suficient compensate de procedura urmată în fața autorităților judiciare. În cazul în care probele nu au fost dezvăluite părții reclamante în numele interesului public, Curtea trebuie să examineze dacă procesul decizional a respectat pe cât posibil cerințele procedurii contradictorii și pe cele ale egalității armelor și dacă a fost însoțit de garanții capabile să protejeze interesele părții în cauză [*Regner împotriva Republicii Cehe* (MC), 20017, pct. 147-149].

430. Această cauză a pus în discuție necesitatea de a păstra confidențialitatea documentelor clasificate. Curtea a examinat procedura în ansamblu, analizând dacă limitările principiului contradictorialității și egalității armelor au fost suficient compensate prin alte garanții procedurale (pct. 151). Curtea a statuat că procedura în ansamblul său a permis compensarea limitărilor suferite

de reclamant în exercitarea drepturilor sale care decurg din principiile contradictorialității și egalității armelor (pct. 161). În schimb, în *Corneschi împotriva României*, 2022, după ce a constatat că reclamantul nu renunțase în mod neechivoc la dreptul său de a fi informat (pct. 94-96), Curtea a examinat dacă restricția privind accesul la documente era „necesară” (pct. 100), înainte de a examina dacă există sau nu măsuri compensatorii (a se vedea pct. 101 și următoarele, în special pct. 105-108 privind posibilitatea avocatului reclamantului de a-l apăra în mod eficient) și a constatat o încălcare a art. 6 din Convenție.

431. În cauza *Adomaitis împotriva Lituaniei*, 2022, privind utilizarea interceptării secrete a convorbirilor telefonice pentru a pedepsi disciplinar un director de închisoare prin concediere, Curtea a luat în considerare necesitatea de a păstra secrete anumite metode de anchetă/monitorizare a poliției (pct. 68). Totuși, trebuie să existe o acțiune care să permită verificarea legalității măsurii de supraveghere contestată și execuția sa; în cadrul examinării acestei acțiuni, persoana interesată trebuie, „cel puțin”, să dispună de „informații suficiente” cu privire la existența unei autorizații și la decizia de autorizare a supravegherii (pct. 68).

7. Motivarea hotărârilor judecătorești

432. Garanțiile implicite prevăzute la art. 6 § 1 includ obligația de motivare a hotărârilor judecătorești (*H. împotriva Belgiei*, 1987, pct. 53, și pentru o reamintire a principiilor, *Zayidov împotriva Azerbaidjanului (nr. 2)*, 2022, pct. 91). O decizie motivată permite părților să demonstreze că astfel, cauza lor a fost într-adevăr audiată și, prin urmare, să contribuie la o mai bună acceptare a deciziei [*Magnin împotriva Franței* (dec.), 2012, pct. 29].

433. Deși o instanță internă dispune de o anumită marjă de apreciere în alegerea argumentelor și admiterea probelor, aceasta trebuie să-și justifice activitățile, precizând motivarea deciziilor sale (*Suominen împotriva Finlandei*, 2003, pct. 36; *Carmel Saliba împotriva Maltei*, 2016, pct. 73 și pct. 79).

434. Este motivată în mod corespunzător o decizie care permite părților să facă uz efectiv de dreptul lor la apel (*Hirvisaari împotriva Finlandei*, 2001, pct. 30 *in fine*).

435. Deși art. 6 § 1 obligă instanțele să își motiveze deciziile, aceasta nu înseamnă că este necesar un răspuns detaliat la fiecare argument [*García Ruiz împotriva Spaniei*, 1999, pct. 26; *Perez c. France* (MC), 2004, pct. 81; *Van de Hurk împotriva Țărilor de Jos*, 1994, pct. 61; *Jahnke și Lenoble împotriva Franței* (dec.), 2000].

436. Întinderea obligației privind motivarea poate varia în funcție de natura deciziei (*Ruiz Torija împotriva Spaniei*, 1994, pct. 29; *Hiro Balani împotriva Spaniei*, 1994, pct. 27) și trebuie analizată în lumina circumstanțelor speței: trebuie să se țină seama în special de diversitatea motivelor pe care un justițiabil le poate ridica în instanță și de diferențele din statele contractante în materie de dispoziții legale, cutume, concepții doctrinare, prezentarea și redactarea hotărârilor și deciziilor (*Ruiz Torija împotriva Spaniei*, 1994, pct. 29; *Hiro Balani împotriva Spaniei*, 1994, pct. 27). În ceea ce privește aspectul dacă Curtea de Casație nu a examinat un motiv invocat de reclamantă sau dacă acesta a apreciat relevanța sa și, în cele din urmă, l-a respins printr-o motivare laconică, a se vedea *Tourisme d'affaires împotriva Franței*, 2012, pct. 28 și următoarele; și, de asemenea, *Higgins și alții împotriva Franței*, 1998, pct. 43. Într-o cauză în care o instanță nu a examinat în mod expres o plângere formulată de reclamant, Curtea a fost în măsură să accepte că tăcerea cu privire la plângerea respectivă ar putea fi considerată în mod rezonabil o respingere implicită în circumstanțele din prezenta cauză (*Čivinskaitė împotriva Lituaniei*, 2020, pct. 142-144). În cazul în care cauza privește securitatea națională, natura secretă a documentelor în cauză poate limita domeniul de aplicare al obligației de motivare a hotărârilor judecătorești [a se compara cu *Regner împotriva Republicii Cehe* (MC), 2017, pct. 158 *in fine* și, *mutatis mutandis*, *Šeks împotriva Croației*, 2022, pct. 71].

437. Cu toate acestea, atunci când un motiv (argument) invocat de o parte este decisiv pentru rezultatul procedurii, impune un răspuns specific și explicit (*Ruiz Torija împotriva Spaniei*, 1994,

pct. 30; *Hiro Balani împotriva Spaniei*, 1994, pct. 28 și a se compara cu *Petrović și alții împotriva Muntenegrului*, 2018, pct. 43).

438. Astfel, trebuie examinate:

- principalele argumente ale reclamantei (*Buzescu împotriva României*, 2005, pct. 67; *Donadzé împotriva Georgiei*, 2006, pct. 35; puncte specifice, relevante și importante (*Mont Blanc Trading Ltd și Antares Titanium Trading Ltd împotriva Ucrainei*, 2021, pct.82-84).
- motivele care vizează respectarea drepturilor și libertăților garantate de Convenție sau Protocoalele sale: instanțele naționale trebuie le să examineze cu rigoare și atenție deosebite (*Fabris împotriva Franței* (MC), 2013, pct. 72 *in fine*; *Paun Jovanović împotriva Serbiei**, 2023, pct. 108, *Wagner și J.M.W.L. împotriva Luxemburgului*, 2007, pct. 96). Aceasta este o consecință a principiului subsidiarității.

439. Art. 6 § 1 nu impune o motivare detaliată a unei decizii prin care o instanță supremă, întemeindu-se pe o dispoziție legală specifică, respinge o acțiune ca fiind lipsită de șanse de succes, fără clarificări suplimentare [*Gorou împotriva Greciei (nr. 2)* (MC), 2009, pct. 41; *Burg și alții împotriva Franței* (dec.), 2003; a se compara cu *Paun Jovanović împotriva Serbiei**, 2023, pct. 109, care se referea la sesizarea directă a Curții Constituționale și la lipsa de claritate a unei condiții referitoare la jurisdicția sa]. În cauza *Paun Jovanović împotriva Serbiei**, 2023, Curtea a reamintit că principiul enunțat mai sus presupune existența unei hotărâri detaliate anterioare și/sau a unei ședințe în fața instanței inferioare (a se vedea pct. 109 și trimiterile la jurisprudența citată).

440. În mod similar, atunci când este necesară autorizarea unui apel pentru a înștiința o instanță superioară privind capetele de cerere și pentru a pronunța în cele din urmă o decizie, art. 6 § 1 nu impune ca refuzul de a acorda o astfel de autorizație să fie însoțit de o motivație detaliată [*Bufferne împotriva Franței* (dec.), 2002; *Kukkonen împotriva Finlandei (nr. 2)*, 2009, pct. 24]. Comparație cu *Gorou împotriva Greciei (nr. 4)*, 2007, pct. 22.

441. În plus, respingând un apel, instanța de apel poate, în principiu, să se limiteze la a-și însuși motivele hotărârii instanței de grad inferior [*García Ruiz împotriva Spaniei* (MC), 1999, pct. 26; a se vedea *a contrario Tatichvili împotriva Rusiei*, 2007, pct. 62]. Cu toate acestea, noțiunea de proces echitabil impune ca o instanță internă care și-a motivat decizia pe scurt - fie prin însușirea motivelor furnizate de o instanță de grad inferior sau altfel - să fi examinat totuși în mod real chestiunile esențiale supuse atenției sale și să nu se fi mulțumit să confirme pur și simplu concluziile unei instanțe de grad inferior (*Helle împotriva Finlandei*, 1997, pct. 60). Această cerință este cu atât mai importantă atunci când o parte nu a putut să-și susțină oral cauza în cadrul procedurii interne (*ibidem*).

În schimb, instanțele de apel (pronunțându-se în a doua instanță) responsabile de filtrarea căilor de atac nefondate și a căror competență se extinde la chestiuni de fapt și de drept în materie civilă, au obligația să ofere motive care să justifice refuzul de a admite apelul, în vederea examinării (*Hansen împotriva Norvegiei*, 2014, pct. 77-83). În această cauză, curtea de apel refuzase să admită examinarea unui apel în materie civilă formulat de reclamant împotriva unei decizii a tribunalului de primă instanță, după ce a concluzionat că această cale de atac „nu avea în mod evident nicio șansă de reușită”, repetând pur și simplu formularea din codul de procedură civilă.

442. În plus, o Curte Constituțională care anulează una dintre hotărârile sale anterioare prin exprimarea „dezacordului” cu jurisprudența sa anterioară nu a furnizat suficiente motive [*Grzęda împotriva Poloniei*, (MC), pct. 315]. În ceea ce privește lipsa de claritate cu privire la o condiție prealabilă pentru sesizarea directă a unei Curți Constituționale care duce la o încălcare a art. 6, a se vedea *Paun Jovanović împotriva Serbiei**, 2023 (pct. 105-110) și în ceea ce privește motivarea insuficientă într-un litigiu privind revocarea judecătorilor de la Curtea Constituțională și protejarea garanțiilor de independență a sistemului judiciar, a se vedea *Ovcharenko și Kolos împotriva Ucrainei* 2023, pct. 126.

443. În plus, Curtea nu a concluzionat că a existat o încălcare în cazul în care lipsa unui răspuns specific la un argument viza un aspect fără consecințe pentru cauză – și anume lipsa unei semnături și a unei ștampile, care avea un caracter formal, nu material – și a fost rapid rectificată (*Mugoša împotriva*

Muntegrului, 2016, pct. 63). Pe de altă parte, Curtea a subliniat importanța unei motivări suficiente din partea instanței, în special în cadrul procedurilor de răspundere civilă pentru fapte penale (a se vedea *Carmel Saliba împotriva Maltei*, 2016, pct. 78 și legătura cu garanțiile în materie penală). În cele din urmă, aceasta a afirmat că o problemă de motivație poate duce la o „negare a justiției” (*Ballıktaş Bingöllü împotriva Turciei*, 2021, pct. 77 și a se vedea „Instanța de gradul patru” de mai sus)³⁴.

B. Publicitate

Art. 6 § 1 din Convenție

„1. „Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil [...] în mod public [...] a cauzei sale, de către o instanță [...], care va hotărî [...] asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil [...]” Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia, în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță, atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.”

1. Ședința

444. *Principii generale*: justițiabilul are, în principiu, dreptul la o audiere publică, întrucât îl protejează împotriva justiției secrete independente de voința publicului (*Straume împotriva Letoniei*, 2022, pct. 124-125 – în ceea ce privește principiul secretului investigațiilor, a se vedea *Ernst și alții împotriva Belgiei*, 2003, pct. 67-68). Prin transparența pe care o conferă administrării justiției, publicitatea contribuie la realizarea scopului art. 6 § 1: procesul echitabil [*Malhous împotriva Republicii Cehe* (MC), 2001, pct. 55-56]. Deși organizarea unei ședințe publice constituie un principiu fundamental consacrat de art. 6 § 1, această obligație nu este absolută, ca atare [*De Tommaso împotriva Italiei* (MC), 2017, pct. 163]. Dreptul la ședință nu este legat exclusiv de aspectul dacă procedura implică audierea martorilor care vor fi ascultați pe cale orală [*Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei*, (MC), 2018, pct. 187]. Pentru a stabili dacă un proces îndeplinește cerința privind publicitatea, trebuie avută în vedere procedura în ansamblul său (*Axen împotriva Germaniei*, 1983, pct. 28).

445. Într-o procedură care se desfășoară în fața unei instanțe de unic grad, dreptul fiecăruia de a-i fi judecată cauza „în mod public” în sensul art. 6 § 1 implică dreptul la o „ședință de judecată” [*Göç împotriva Turciei* (MC), 2002, pct. 47; *Fredin împotriva Suediei (nr. 2)*, 1994, pct. 21-22; *Allan Jacobsson împotriva Suediei (nr. 2)*, 1998, pct. 46; *Selmani și alții împotriva „Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei”*, 2017, pct. 37-39]; cu excepția unor circumstanțe excepționale care să justifice renunțarea la aceasta [*Hesse-Anger și Anger împotriva Germaniei* (dec.), 2001; *Mirovni Inštitut împotriva Sloveniei*, 2018, pct. 36]. Caracterul excepțional al circumstanțelor care pot justifica renunțarea la o ședință publică decurge în principal din natura chestiunilor în discuție, ca, de exemplu, cazurile în care procedura privește exclusiv aspecte juridice sau foarte tehnice (*Koottummel împotriva Austriei*, 2009, pct. 19), nu de frecvența acestor chestiuni. (*Miller împotriva Suediei*, 2005, pct. 29; *Mirovni Inštitut împotriva Sloveniei*, 2018, pct. 37). Pentru a reaminti jurisprudența, a se vedea *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, pct. 188-190.

446. Lipsa ședinței de judecată în fața unei instanțe de al doilea sau al treilea grad poate fi justificată prin caracteristicile procedurii în cauză, dacă a avut loc o ședință în primă instanță (*Helmers împotriva Suediei*, 1991, pct. 36, și, *a contrario*, pct. 38-39; *Salomonsson împotriva Suediei*, 2002, pct. 36). Astfel, procedurile de autorizare a unui apel și procedurile referitoare doar la chestiuni de drept, nu și de

34. A se vedea, de asemenea, partea „Instanța de gradul al patrulea”.

fapt, pot îndeplini cerințele art. 6 § 1, chiar dacă apelantul nu a avut posibilitatea de a fi ascultat în persoană de către instanța de apel sau de recurs (*Miller împotriva Suediei*, 2005, pct. 30). Trebuie așadar să se țină seama de particularitățile procedurii în fața celor mai înalte instanțe.

447. Curtea a examinat dacă lipsa unei ședințe publice în fața instanței inferioare poate fi remediată prin organizarea unei ședințe publice în etapa recursului. În mai multe cauze, Curtea a statuat că faptul că procedura în fața curții de apel a fost pronunțată în mod public nu poate compensa lipsa unei ședințe publice la nivelurile inferioare atunci când domeniul de aplicare al procedurii de recurs este limitat, în special atunci când curtea de apel nu poate soluționa fondul cauzei, cu alte cuvinte, în cazul în care nu este în măsură să controleze faptele și să efectueze o apreciere a proporționalității dintre culpă și sancțiune. În schimb, în cazul în care instanța de apel are competență de fond, lipsa unei ședințe de judecată la un nivel inferior poate fi corectată în fața acestei instanțe [*Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei*, (MC), 2018, pct. 192 din 2018, precum și trimiterile la jurisprudența citată]. În consecință, o critică referitoare la lipsa unei audieri publice poate fi strâns legată de o critică întemeiată pe insuficiența controlului jurisdicțional efectuat de organul de apel (*ibid.*, pct. 193). Omisiunea de a organiza o audiere în fața judecătorului din primă instanță poate fi corectată numai printr-o examinare publică completă la momentul apelului (*Khrabrova împotriva Rusiei*, 2012, pct. 52).

448. Curtea a subliniat importanța unei audieri contradictorii în fața instanței care examinează o decizie care nu îndeplinește garanțiile prevăzute la art. 6, atunci când trebuie să verifice dacă faptele care stau la baza acestei decizii sunt suficiente pentru a o justifica [*Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei*, (MC), 2018, pct. 211]. În speță, lipsa unei ședințe – în stadiul deciziei disciplinare și în etapa controlului jurisdicțional – combinată cu insuficiența acestui control jurisdicțional a condus la o încălcare a art. 6 § 1 (pct. 214).

449. În final, cu excepția unor circumstanțe excepționale care să justifice renunțarea la ședința de judecată, dreptul oricărei persoane de a-i fi ascultată cauza în mod public în sensul art. 6 § 1 implică dreptul la o ședință cel puțin în fața unei instanțe (*Fischer împotriva Austriei*, 1995, pct. 44; *Salomonsson împotriva Suediei*, 2002, pct. 36).

450. În hotărârea *Vilho Eskelinen și alții împotriva Finlandei* (MC), 2007, pct. 74, Curtea a concluzionat că nu a fost încălcat art. 6 § 1 în ceea ce privește lipsa ședinței de judecată. Aceasta a acordat importanță faptului că reclamantul putea solicita organizarea unei ședințe, chiar dacă era sarcina instanțelor să decidă dacă o astfel de măsură era necesară, că decizia instanței de a refuza organizarea unei ședințe era motivată, și că reclamantii au avut de nenumărate ori ocazia să își prezinte argumentul în scris și să răspundă la concluziile părții adverse (*ibidem*). Pentru o cauză în care au fost luate măsuri asigurătorii fără a fi fost organizată o ședință de judecată, a se vedea hotărârea *Helmut Blum împotriva Austriei*, 2016, pct. 70-74.

451. În plus, poate fi legitim, în anumite cauze, ca autoritățile naționale să țină seama de imperative de eficacitate și de economie (*Eker împotriva Turciei*, 2017, pct. 29). În această cauză, Curtea nu a contestat faptul că o procedură în fața a două instanțe s-a desfășurat fără a fi organizată vreo ședință. Aceasta a subliniază că aspectele de drept nu aveau o complexitate deosebită și că procedura trebuia să se desfășoare rapid (pct. 31). Litigiul privea aspecte de ordin textual și tehnic care puteau fi soluționate în mod adecvat pe baza dosarului. În plus, era vorba despre o procedură de urgență excepțională (vizând o cerere de pronunțare a unui ordin de publicare a unui drept la replică într-un ziar), pe care Curtea a considerat-o necesară și justificabilă pentru buna funcționare a presei.

452. Pe de altă parte, Curtea a constatat o încălcare a art. 6 § 1 în hotărârea *Straume împotriva Letoniei*, 2022, privind libertatea de exprimare a unui reprezentant al unui sindicat profesionist din domeniul aviației, în cazul în care nu a avut loc nicio audiere publică pe fond în fața judecătorilor de primă și de a doua instanță. Curtea a contestat în special elementele de probă prezentate de instanțele naționale pentru a justifica excluderea publicului și a subliniat că obiectul litigiului necesită un control din partea acesteia din urmă (pct. 127-129).

453. Trebuie remarcat faptul că, în cadrul procedurilor disciplinare, având în vedere mizele acestora – și anume consecințele eventualelor sancțiuni asupra vieții și carierei persoanelor în cauză și impactul lor de natură financiară –, Curtea a statuat că lipsa unei audieri ar trebui să fie excepțională și justificată în mod corespunzător în lumina jurisprudenței sale (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei*, 2018, pct. 208-211). Acest caz este, de asemenea, important în ceea ce privește sancțiunile disciplinare împotriva unui judecător. Curtea a subliniat contextul special al controlului jurisdicțional al procedurilor disciplinare împotriva judecătorilor (pct. 196, 211 și 214).

454. În ceea ce privește procedurile împotriva deținuților, încarcerarea nu poate justifica, în sine, audierea acestora în fața unei instanțe civile (*Igranov et al. împotriva Rusiei*, 2018, pct. 34-35). Motivele practice pot fi luate în considerare, dar principiile dreptului la un proces echitabil trebuie respectate și trebuie să fie posibil ca deținutul să solicite participarea sa la ședință [*Altay împotriva Turciei (nr. 2)*, 2019, pct. 77]. În cazul în care nu a formulat această cerere, deși dreptul național nu i-a oferit această posibilitate, aceasta nu înseamnă că a renunțat să se prezinte (pct. 78).

În acest context, trebuie să se stabilească mai întâi dacă natura litigiului necesită prezența personală a deținutului [*Zayidov împotriva Azerbaidjanului (nr. 2)*, 2022, pct. 88-89]. În caz afirmativ, revine autorităților interne sarcina de a lua măsuri procedurale practice pentru a asigura participarea efectivă a deținutului la audierea civilă care îl privește (*Yevdokimov și alții împotriva Rusiei*, 2016, pct. 33-47 – referindu-se la *Marcello Viola împotriva Italiei*, 2006, cu privire la participarea la audiere prin videoconferință și alte tipuri de măsuri practice, a se vedea trimiterile citate și pct. 52). În acest caz, instanțele naționale au refuzat deținuților posibilitatea de a participa la audierile proceselor civile la care au plecat, pentru motivul că nu exista nicio dispoziție de drept intern care să permită transferul deținuților la instanță. Întrucât reclamantii au fost privați de posibilitatea de a-și prezenta în mod efectiv argumentele, Curtea a concluzionat că autoritățile naționale nu au asigurat respectarea dreptului la un proces echitabil [a se vedea, de asemenea, *Altay împotriva Turciei (nr. 2)*, 2019, pct. 78-81].

O chestiune de ordin practic cauzată de faptul că un reclamant ispășește o pedeapsă privativă de libertate în altă țară nu împiedică luarea în considerare a altor opțiuni procedurale, cum ar fi recursul la tehnologii moderne de comunicare, astfel încât dreptul reclamantului de a fi ascultat să fie respectat (*Pönkä împotriva Estoniei*, 2016, pct. 39).

455. În cauza *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, Marea Cameră a rezumat exemplele de situații în care o audiere este necesară sau nu (pct. 190-191).

456. Aplicații specifice:

- Nu poate fi solicitată ținerea unei ședințe atunci când aceasta nu este impusă de prezența unor aspecte de credibilitate sau fapte contestate, iar instanțele pot soluționa în mod echitabil și rezonabil cauza, pe baza dosarului (*Döry împotriva Suediei*, pct. 37; *Saccoccia împotriva Austriei*, pct. 73; *Mirovni Inštitut împotriva Sloveniei*, pct. 37).
- Curtea a recunoscut, de asemenea, că poate fi justificată renunțarea la ținerea unei ședințe în cauze care ridică aspecte strict juridice și cu un caracter limitat [*Allan Jacobsson împotriva Suediei (nr. 2)*, 1998, pct. 49; *Valová, Slezák și Slezák împotriva Slovaciei*, pct. 65-68] sau chestiuni de fapt (*Ali Riza împotriva Elveției*, 2021, pct. 117) sau chestiuni de drept fără o complexitate deosebită [*Varela Assalino împotriva Portugaliei* (dec.), 2002; *Speil împotriva Austriei* (dec.), 2002]. Același lucru este valabil și în ceea ce privește aspectele foarte tehnice (de exemplu, *Ali Riza împotriva Elveției*, 2021, pct. 119). Curtea a ținut seama de natura tehnică a litigiilor privind alocările de prestații de securitate socială, care se pretează mai bine pentru o procedură scrisă decât pentru dezbateri orale. Curtea a decis în repetate rânduri că, în acest domeniu, autoritățile naționale pot, ținând cont de cerințele de eficiență și economie, să renunțe la a se întruni în ședință, organizarea sistematică a dezbaterilor putând să constituie un obstacol în calea diligenței speciale necesare în domeniul securității

sociale (*Schuler-Zraggen împotriva Elveției*, 1993, pct. 58; *Döry împotriva Suediei*, 2002, pct. 41; a se vedea, a contrario, *Salomonsson împotriva Suediei*, 2002, pct. 39-40).

- Hotărârea *Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, a clarificat faptul că, în pofida caracterului tehnic al anumitor dezbatere, în funcție de chestiunea procedurii, controlul public poate părea o condiție necesară atât pentru transparență, cât și pentru asigurarea respectării drepturilor justițiabilului (pct. 208 și 210).
- În schimb, de exemplu, ținerea unei ședințe este considerată necesară atunci când este vorba despre chestiuni de drept și de fapt importante (*Fischer împotriva Austriei*, 1995, pct. 44), sau când trebuie apreciat dacă faptele au fost corect stabilite de către autorități [*Malhous împotriva Republicii Cehe* (MC), 2001, pct. 60], și permit un control mai profund asupra situației de fapt ce face obiectul litigiului [*Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei* (MC), 2018, pct. 211], și atunci când circumstanțele impun ca instanța să-și facă o proprie impresie asupra justițiabilului, astfel încât aceasta să-și poate explica situația personală, în persoană sau prin reprezentantul său (*Miller împotriva Suediei*, pct. 34 *in fine*; *Andersson împotriva Suediei*, pct. 57) – de exemplu, atunci când instanța trebuie să cunoască suferințele personale ale acestuia pentru a determina nivelul compensațiilor care trebuie să-i fie acordate [*Göç împotriva Turciei* (MC), 2002, pct. 51; *Lorenzetti împotriva Italiei*, 2012, pct. 33], obține elemente cu privire la personalitatea, comportamentul și gradul de pericol (*De Tommaso împotriva Italiei* (MC), 2017, pct. 167 ; *Evers împotriva Germaniei*, 2020, pct. 98)– sau atunci când instanța obține, mai ales în acest fel, precizări cu privire la anumite puncte [*Fredin împotriva Suediei (nr. 2)*, 1994, pct. 22; *Lundevall împotriva Suediei*, 2002, pct. 39].

457. Cauza *Pönkä împotriva Estoniei*, 2016, privea recursul la o procedură simplificată (rezervată litigiilor minore) și refuzul instanței de a organiza o ședință de judecată, fără a oferi motive pe fond pentru aplicarea procedurii scrise (pct. 37-40). În ceea ce privește cauza *Mirovni Inštitut împotriva Sloveniei*, 2018, aceasta privea un recurs împotriva unei decizii de respingere a candidaturii în cadrul unei proceduri de licitație. Instanța nu a dat nicio explicație pentru refuzul său de a organiza o ședință de judecată, împiedicând Curtea să stabilească dacă cererea reclamantului în acest sens a fost pur și simplu ignorată de instanță sau dacă instanța a decis să o respingă și, în cazul unui răspuns afirmativ, din ce motive (pct. 44). În ambele cauze, Curtea a hotărât că refuzul de a organiza o ședință de judecată a antrenat o încălcare a art. 6 § 1 (*Pönkä împotriva Estoniei*, pct. 40; *Mirovni Inštitut împotriva Sloveniei*, pct. 45). În ceea ce privește întinderea motivării, în hotărârea *Cimperšek împotriva Sloveniei* 2020, Curtea a subliniat importanța motivării refuzului unei ședințe de audiere a pledoariilor în lumina situației de fapt din cauză (pct. 45).

458. În hotărârea *Straume împotriva Letoniei*, 2022, privind libertatea de exprimare a unui reprezentant al unui sindicat profesionist din domeniul aviației, Curtea a contestat, printre altele, elementele de probă prezentate de judecătorii naționali pentru a justifica excluderea publicului și a subliniat că obiectul litigiului impunea controlul acestora din urmă (pct. 127-129).

459. În ceea ce privește ședințele în fața Tribunal Arbitral du Sport (denumit în continuare „TAS”), Curtea a statuat că întrebările referitoare la aspectul dacă reclamantul a fost sancționat în mod corespunzător pentru dopaj necesitău o audiere sub controlul publicului. Într-adevăr, a existat o controversă cu privire la fapte, iar sancțiunea impusă a fost de natură infamă, capabilă să prejudicieze buna reputație profesională. Curtea a concluzionat astfel că a existat o încălcare a art. 6 § 1 din cauza nepublicității procedurilor în fața TAS (*Mutu și Pechstein împotriva Elveției*, 2018, pct. 182-183).

460. După organizarea unei ședințe, părțile au dreptul de a se prezenta (pentru o audiere anticipată în cadrul unei căi de atac introduse de Ministerul Public care privează recurenta de dreptul său de a se prezenta, a se vedea *Andrejeva împotriva Letoniei*, 2009, pct. 99-101), de a prezenta argumente orale, de a alege o altă formă de participare la procedură (de exemplu, prin numirea unui reprezentant) sau de a solicita amânarea ședinței. Pentru ca aceste drepturi să fie exercitate efectiv,

părțile trebuie notificate despre data și locația ședinței, cu un preaviz suficient pentru a le permite să ia măsurile necesare. Curtea a precizat că instanțele naționale sunt obligate să verifice validitatea notificării înainte de orice examinare a fondului cauzei. Analiza cuprinsă în deciziile interne trebuie să meargă dincolo de simpla menționare a trimiterii unei citații legale și să exploateze în mod optim probele disponibile pentru a stabili dacă o parte care a fost absentă de la ședință a fost în mod real informată despre organizarea acesteia printr-un preaviz suficient. Simplul fapt că o instanță internă nu verifică dacă o parte absentă de la ședință a primit citația cu suficient timp înainte, și, în caz contrar, dacă este necesar să amâne ședința, este în sine incompatibil cu respectarea în mod real a principiului echității procedurale și poate determina Curtea să concluzioneze că a existat o încălcare a art. 6 § 1 (*Gankin și alții împotriva Rusiei*, 2016, pct. 39 și pct. 42, și o reamintire a principiilor jurisprudenței în ceea ce privește notificarea ședințelor de judecată, informarea justițiabililor în cauză și chestiunea renunțării la o ședință de judecată, pct. 34-38).

461. În anumite situații, prezența în persoană poate prezenta dificultăți, iar Curtea a constatat că participarea justițiabilului la procesul civil prin videoconferință (skype) este compatibilă cu dreptul la un proces echitabil, cu avocatul său prezent în sala de judecată, având în vedere circumstanțele cauzei (*Jallow împotriva Norvegiei*, 2021, referitor la procedurile privind autoritatea părintească cu un reclamant străin care nu a fost autorizat să intre în țară).

462. *Prezența presei și a publicului*: Publicitatea dezbaterilor judecătorești protejează justițiabilii împotriva unei justiții secrete care se sustrage de la controlul public și constituie, de asemenea, unul dintre mijloacele care contribuie la păstrarea încrederii în instanțe. Aceasta contribuie la atingerea scopului de a avea un proces echitabil [*Martinie împotriva Franței* (MC), 2006, pct. 39; *Diennet împotriva Franței*, 1995, pct. 33; *Gautrin și alții împotriva Franței*, 1998, pct. 42; *Hurter împotriva Elveției*, 2005, pct. 26; *Lorenzetti împotriva Italiei*, 2012, pct. 30]. Art. 6 § 1 nu împiedică totuși instanțele să decidă, având în vedere particularitățile cauzei, derogări de la acest principiu [*Martinie împotriva Franței* (MC), 2006, pct. 40-44]. Ședința cu ușile închise, fie pe întreaga durată, fie parțial, trebuie așadar să fie dispusă strict în funcție de circumstanțele cauzei (*Lorenzetti împotriva Italiei*, 2012, pct. 30). Textul art. 6 § 1 prevede mai multe excepții.

463. Potrivit redactării acestui articol, „accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia:

- - „în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică” (*B. și P. împotriva Regatului Unit*, 2001, pct. 39; *Zagorodnikov împotriva Rusiei*, 2007, pct. 26);
- „atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun”: interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces sunt în joc, de exemplu, în procedurile referitoare la custodia minorilor după divorț sau după separarea părinților, sau în caz de dispute între membri ai aceleiași familii (*ibidem*, pct. 38). În schimb, în cauzele care implică plasamentul unui copil într-o instituție publică, motivele scoaterii cauzei de la examinarea în mod public ar trebui să facă obiectul unei examinări atente (*Moser împotriva Austriei*, 2006, pct. 97). În cazul unei proceduri disciplinare îndreptate împotriva unui medic, dacă necesitatea de a proteja secretul profesional sau viața privată a pacienților poate motiva ținerea ședinței cu ușile închise, acest fapt trebuie strict impus de circumstanțe (*Diennet împotriva Franței*, 1995, pct. 34). Pentru un exemplu de procedură îndreptată împotriva unui avocat, a se vedea *Hurter împotriva Elveției*, 2005, pct. 30-32);
- „sau în măsura considerată absolut necesară de instanță când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției”: este posibilă derogarea de la principiul publicității dezbaterilor pentru a proteja siguranța și intimitatea martorilor sau pentru a favoriza schimbul liber de informații și opinii în realizarea justiției (*B. și P. împotriva Regatului Unit*, pct. 38; *Osinger împotriva Austriei*, pct. 45).

464. Curtea a adăugat că jurisprudența referitoare la organizarea unei ședințe ca atare – și, în principal, dreptul de a lua cuvântul în fața instanței prevăzut la art. 6 § 1 (a se vedea mai sus) – se putea aplica, prin analogie, organizării de dezbateri deschise publicului. Astfel, în cazul în care este organizată o ședință de judecată în temeiul dreptului național, ședința trebuie, în principiu, să fie publică. Organizarea unei ședințe publice nu este absolută, ca atare, circumstanțele excepționale care pot justifica renunțarea la ședință depinzând în principal de natura aspectelor cu care sunt sesizate instanțele interne [*De Tommaso împotriva Italiei* (MC), pct. 163-167]. Circumstanțe excepționale – și în special caracterul foarte tehnic al aspectelor care trebuie examinate – poate justifica lipsa publicității, cu condiția ca specificitatea aspectului discutat să nu impună control publicului (*Lorenzetti împotriva Italiei*, pct. 32).

465. Simpla prezență a unor documente clasifice într-un dosar judiciar nu implică în mod automat excluderea publicului de la dezbateri. Astfel, înainte de a exclude publicul dintr-o anumită cauză, instanța ar trebui să analizeze în special dacă o astfel de excludere este necesară pentru protejarea unui interes public și să o limiteze la ceea ce este strict necesar pentru atingerea obiectivului urmărit (*Nikolova și Vandova împotriva Bulgariei*, pct. 74-77, cu privire la o ședință cu ușile închise din cauza unor documente clasificate ca secret de stat: a se vedea cu privire la principiul *Vasil Vasilev împotriva Bulgariei*, 2021, pct. 105-106). O abordare similară se aplică în cazul procedurilor de despăgubire pentru interceptarea convorbirilor telefonice care implică un avocat (*idem*, pct. 107-109).

466. În sfârșit, absența unei ședințe publice poate sau nu poate fi compensată în mod suficient într-o etapă ulterioară a procedurii (*Malhous împotriva Republicii Cehe*, 2001, pct. 62; *Le Compte, Van Leuven și De Meyere împotriva Belgiei*, pct. 60-61; *Diennet împotriva Franței*, pct. 34).

Renunțarea la publicitatea făcută dezbaterilor judiciare/procesului: nici litera, nici spiritul art. 6 din Convenție nu împiedică o persoană să renunțe de bunăvoie, în mod expres sau tacit, la publicitate, însă o astfel de renunțare trebuie să fie neechivocă și să nu fie contrară niciunui interes public important (*Le Compte, Van Leuven și De Meyere împotriva Belgiei*, pct. 59; *Håkansson și Sturesson împotriva Suediei*, pct. 66; *Exel împotriva Republicii Cehe*, pct. 46). În plus, trebuie să fi primit citația de a compărea în timp util (*Yakovlev împotriva Rusiei*, 2005, pct. 20-22; *Dilipak și Karakaya împotriva Turciei*, 2014, pct. 79-87).

467. Condiții ale renunțării: Este necesar acordul părții interesate (*Le Compte, Van Leuven și De Meyere împotriva Belgiei*, pct. 59), care să acționeze astfel de bunăvoie (*Albert și Le Compte împotriva Belgiei*, pct. 35). Renunțarea se poate face în mod expres sau tacit (*Le Compte, Van Leuven și De Meyere împotriva Belgiei*, pct. 59). Cu toate acestea, acest lucru trebuie făcut fără echivoc (*Albert și Le Compte împotriva Belgiei*, 1983, pct. 35; *Håkansson și Sturesson împotriva Suediei*, 1990, pct. 67) – astfel cum s-a subliniat cel mai recent în cauza *Vasil Vasilev împotriva Bulgariei*, 2021, pct. 111 – și nu trebuie să se confrunte cu niciun interes public semnificativ (*ibid.*, pct. 66).

468. Omisiunea de a solicita o ședință publică nu constituie neapărat o renunțare la ședință; trebuie să se ia în considerare dispozițiile interne relevante [*Göç împotriva Turciei* (MC), pct. 48 *in fine*; *Exel împotriva Republicii Cehe*, pct. 47; a se vedea, de asemenea, *Vasil Vasilev împotriva Bulgariei*, 2021, pct. 111]. Faptul că un reclamant a solicitat sau nu dezbateri publice este irelevant în cazul în care dreptul intern exclude în mod expres această posibilitate (*Eisenstecken împotriva Austriei*, 2000, pct. 33).

469. Exemple: Renunțarea la dreptul de publicitate a procedurii, în cazul unei proceduri disciplinare: *Le Compte, Van Leuven și De Meyere împotriva Belgiei*, 1981, pct. 59; *H. împotriva Belgiei*, 1987, pct. 54. Renunțarea fără echivoc la dreptul la o ședință publică: *Schuler-Zraggen împotriva Elveției*, pct. 58; și *a contrario*, *Exel împotriva Republicii Cehe*, pct. 48-53; *Vasil Vasilev împotriva Bulgariei*, 2021, pct. 111.

2. Pronunțarea

470. Publicitatea procedurii judiciare protejează justițiabilii împotriva justiției secrete, în afara controlului public și constituie o garanție fundamentală împotriva arbitrarului (*Fazliyski împotriva Bulgariei*, 2013, pct. 69, privind o procedură clasificată secretă – încălcare). Aceasta este o modalitate de a menține încrederea publicului în instanțe și tribunale (*Pretto și alții împotriva Italiei*, pct. 21). Chiar și în cazurile incontestabile de securitate națională, de exemplu cazurile care implică activități teroriste, unele state au ales să clasifice ca secrete numai acele părți ale hotărârilor judecătorești a căror divulgare ar pune în pericol securitatea națională sau securitatea altora, ceea ce arată că există modalități de a aborda preocupările legitime în materie de securitate fără a nega în totalitate garanțiile procedurale fundamentale, cum ar fi publicarea hotărârilor judecătorești (*Fazliyski împotriva Bulgariei*, 2013, pct. 69).

471. Art. 6 § 1 indică faptul că „hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public”, ceea ce ar implica citirea publică a hotărârii de către instanță. Cu toate acestea, Curtea a considerat, de asemenea, ca fiind compatibile cu acest articol „alte modalități de a face publică o hotărâre” (*Straume împotriva Letoniei*, 2022, pct. 126 ; *Moser împotriva Austriei*, 2006, pct. 101).

472. Pentru a ști dacă modalitățile de publicitate prevăzute de dreptul intern sunt conforme cu cerințele unei pronunțări publice a hotărârilor în sensul art. 6 § 1, trebuie, în fiecare caz, să fie apreciate „în lumina particularităților procedurii despre care se face vorbire și în funcție de scopul și de obiectul art. 6 § 1, de forma de publicitate a hotărârii prevăzută de dreptul intern” (*Pretto și alții împotriva Italiei*, pct. 26; *Axen împotriva Germaniei*, pct. 31). Scopul urmărit de art. 6 § 1 - de a asigura controlul puterii judiciare de către public pentru protejarea dreptului la un proces echitabil – trebuie să fi fost atins în timpul procedurii, care trebuie să fie examinată în ansamblul său (*ibidem*, pct. 32 și *Straume împotriva Letoniei*, 2022, pct.133 ; a se vedea *mutatis mutandis*, și în materie de expulzare și securitate națională, *Raza împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 53).

473. În lipsa unei pronunțări publice a hotărârii, trebuie examinat dacă publicitatea a fost suficient asigurată prin alte mijloace.

474. În următoarele exemple, publicitatea hotărârii a fost suficient asigurată prin alte mijloace decât o pronunțare în mod public:

- Instanțele superioare nu au pronunțat în ședință publică deciziile de respingere a recursurilor: pentru a stabili dacă modul în care o instanță de recurs a pronunțat o hotărâre respectă cerințele art. 6 § 1 trebuie luat în considerare ansamblul procesului care s-a desfășurat în cadrul sistemului juridic intern și rolul pe care l-a jucat această instanță (*Pretto și alții împotriva Italiei*, pct. 27).

Concluzionând lipsa unei încălcări a art. 6 § 1, Curtea a acordat o atenție deosebită stadiului procedurii și controlului efectuat de aceste instanțe, care s-a limitat la chestiuni de drept, precum și la hotărârile pronunțate de acestea, menținând autoritatea de lucru judecat a deciziilor instanțelor inferioare, fără a aduce modificări consecințelor în ceea ce îi privește pe reclamânți. Având în vedere aceste considerente, Curtea a considerat că cerința de publicitate a fost îndeplinită atunci când, prin depunerea la grefă, textul integral al hotărârii a fost accesibil tuturor (*ibidem*, pct. 27-28) și publicat în Monitorul Oficial (*Straume împotriva Letoniei*, 2022, pct. 131 ; *Ernst și alții împotriva Belgiei*, 2003, pct. 69-70) sau atunci când o decizie de confirmare a unei hotărâri pronunțate în ședință publică nu a fost pronunțată în ședință (*Axen împotriva Germaniei*, 1983, pct. 32).

- Instanța de fond: Curtea a concluzionat lipsa încălcării într-o cauză în care o curte de apel a pronunțat, în ședință publică, o hotărâre sumară, menținând autoritatea de lucru judecat a unei hotărâri a unei instanțe de prim grad în care au avut loc ședințe, dar care nu a pronunțat hotărârea în public (*Lamanna împotriva Austriei*, 2001, pct. 33-34).

- Cauzele legate de încredințarea copiilor între părinți: este justificat ca autoritățile naționale să desfășoare aceste proceduri cu ușile închise pentru a proteja viața privată a copiilor și părinților și pentru a evita lezarea intereselor justiției. Cerința art. 6 § 1 în ceea ce privește pronunțarea publică a hotărârilor este îndeplinită atunci când cineva care justifică existența unui interes poate consulta sau obține o copie a textului integral al deciziilor, cele care prezintă un interes special fiind sistematic publicate. Acest lucru permite publicului să vadă care au fost raționamentele general urmate și principiile aplicate de instanțe atunci când s-au pronunțat cu privire la astfel de cauze (*B. și P. împotriva Regatului Unit*, 2001, pct. 47).

475. În următoarele două cazuri, lipsa pronunțării publice a dus la o încălcare:

- Într-o cauză legată de încredințarea copiilor între un părinte și o instituție publică, posibilitatea de a avea acces la dosar oferită persoanelor care au demonstrat un interes juridic în cauză și publicarea unor decizii care aveau o importanță deosebită (instanțele de apel sau Curtea Supremă) nu sunt suficiente pentru a satisface cerința de publicitate a hotărârii (*Moser împotriva Austriei*, 2006, pct. 102-103).
- Atunci când instanțele de prim grad și de al doilea grad examinează cu ușile închise o cerere de despăgubiri pentru ținerea în detenție fără a face publice deciziile lor, iar publicul nu are acces la aceste decizii prin alte mijloace (*Werner împotriva Austriei*, pct. 56-60).
- În cazul în care o cerere de despăgubire a fost examinată fără prezența publicului, iar hotărârile au fost puse la dispoziția părților după o anumită perioadă, fără a fi puse la dispoziția publicului în vreun fel – singura comunicare către părțile la procedură nu este suficientă (*Vasil Vasilev împotriva Bulgariei*, 2021, pct. 116-117).
- În cazul în care hotărârea în primă instanță nu a fost pronunțată în mod public și numai dispozitivul hotărârii atacate a fost citit public, iar ședințele de judecată nu au fost publice, astfel încât procedura nu a fost supusă unui control suficient din partea publicului – chiar dacă era posibilă o cerere de copie anonimă a hotărârii, lăsată la aprecierea instanței (*Straume împotriva Letoniei*, 2022, pct. 130-133 și trimiterile la jurisprudența citată).

Lectura în ședință publică limitată doar la dispozitivul hotărârii: trebuie verificat dacă publicul a avut acces prin alte mijloace la hotărârea motivată, care nu a fost lecturată, și, în cazul unui răspuns afirmativ, să se examineze modalitățile de publicitate reținute pentru ca această hotărâre să fie supusă controlului publicului (*Ryakib Biryukov împotriva Rusiei*, pct. 38-46 și referințele la jurisprudență citate la pct. 33-36). Dacă publicul nu putut cunoaște motivele care i-ar fi permis să înțeleagă motivele respingerii pretențiilor reclamantului, scopul urmărit în acest domeniu de art. 6 § 1 nu a fost îndeplinit (*ibidem*, pct. 45 ; a se vedea și *Straume împotriva Letoniei*, 2022, pct. 130-133).

C. Durata

Art. 6 § 1 din Convenție

„1. „Orice persoană are dreptul la judecarea echitabilă a cauzei sale [...] de către o instanță independentă și imparțială [...] care va hotărî [...] asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil [...].”

476. Solicitând respectarea unui „termen rezonabil”, Convenția subliniază importanța ca justiția să nu fie făcută cu întârzieri care ar putea pune în pericol eficacitatea și credibilitatea sa (*H. împotriva Franței*, pct. 58; *Katte Klitsche de la Grange împotriva Italiei*, pct. 61). Art. 6 § 1 obligă statele contractante să-și organizeze sistemele juridice astfel încât să le permită să îndeplinească cerințele acestei dispoziții.

477. Curtea a reafirmat în mod repetat că este important ca justiția să fie administrată fără întârzieri care i-ar compromite eficacitatea și credibilitatea [*Scordino c. Italie (nr. 1)*],(MC), 2006, pct. 224]. În cazul în care Curtea constată într-un stat existența unei practici contrare Convenției care rezultă din acumularea unor încălcări ale cerinței unui „termen rezonabil”, această acumulare constituie o „circumstanță agravantă a încălcării art. 6 § 1 [*Bottazzi împotriva Italiei* (MC), pct. 22; *Scordino c. Italie (nr. 1)*],(MC), 2006, pct. 225]. Pentru durata procedurii de executare, a se vedea mai sus secțiunea „Punerea în aplicare a hotărârilor”.

1. Stabilirea duratei procedurii

478. În ceea ce privește punctul de început al termenului, acesta este în mod normal data sesizării instanței competente (*Poiss împotriva Austriei*, pct. 50; *Bock împotriva Germaniei*, pct. 35), cu excepția cazului în care sesizarea autorității administrative constituie o condiție prealabilă pentru sesizarea instanței, caz în care termenul poate include durata *procedurii administrative preliminare obligatorii* [*König împotriva Germaniei*, pct. 98; *X. împotriva Franței*, pct. 31; *Kress împotriva Franței* (MC), pct. 62].

479. Astfel, în anumite ipoteze, termenul rezonabil poate începe să curgă chiar înainte de depunerea actului de deschidere a acțiunii în fața „instanței” căreia reclamantul îi solicită să soluționeze „contestația” [*Vilho Eskelinen și alții împotriva Finlandei* (MC), pct. 65; *Golder împotriva Regatului Unit*, pct. 32 *in fine*; *Erkner și Hofauer împotriva Austriei*, pct. 64]. Aceasta este totuși o situație excepțională și se acceptă, de exemplu, în cazurile în care sunt necesare anumite etape preliminare ca o condiție prealabilă pentru deschiderea procedurii ca atare (*Blake împotriva Regatului Unit*, pct. 40). În cazul unei plângeri care implică o parte civilă, a se vedea *Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României* (MC), 2019, pct. 207-208; *Arnoldi împotriva Italiei*, 2017, pct. 25-40 și *Koziy împotriva Ucrainei*, 2009, pct. 25.

480. Art. 6 § 1 se poate aplica, de asemenea, în cazul unei proceduri care nu este în întregime judiciară, dar care este însă strâns legată de controlul unei instanțe judecătorești. Acesta a fost, de exemplu, cazul unei proceduri de partaj într-o succesiune, desfășurată pe cale amiabilă în fața a doi notari, procedură solicitată totuși de o instanță și aprobată de aceasta (*Siegel împotriva Franței*, pct. 33-38). Durata procedurii în fața notarului a fost apoi inclusă în termenul rezonabil.

481. În ceea ce privește conceptul de „termen”, acesta acoperă, în principiu, întreaga procedură, inclusiv instanțele de apel (*König împotriva Germaniei*, 1978, pct. 98 *in fine*) și, prin urmare, atât deciziile intermediare, cât și deciziile definitive [*Mierlă și alții împotriva României* (dec.), 2022, pct. 78]. Se întinde până la decizia care soluționează „contestația” (*Poiss împotriva Austriei*, pct. 50). Astfel, cerința respectării unui termen rezonabil se referă la toate fazele procedurilor legale care urmăresc soluționarea plângerii, fără a putea fi exceptate fazele posterioare deciziilor pe fond (*Robins împotriva Regatului Unit*, pct. 28-29), în modul în care chestiunea finală cu privire la cheltuielile de judecată să fie inclusă în termenul de judecată (*Čičmanec împotriva Slovaciei*, pct. 50).

482. Astfel, executarea unei hotărâri sau decizii, indiferent de instanță, trebuie să fie considerată ca făcând parte integrantă din termenul care trebuie luat în considerare (*Martins Moreira împotriva Portugaliei*, pct. 44; *Silva Pontes împotriva Portugaliei*, pct. 33; *Di Pede împotriva Italiei*, pct. 24). Doar atunci când dreptul revendicat într-o procedură se realizează efectiv, „termenul” a ajuns la final (*Estima Jorge împotriva Portugaliei*, pct. 36-38).

483. În cazul în care pronunțarea în ședință publică a unei hotărâri judecătorești și redactarea textului integral al deciziei respective au loc la momente diferite, procedura nu se consideră încheiată înainte ca decizia motivată finală să fie depusă la grefa instanței care a emis-o sau înainte ca persoana în cauză să fie informată cu privire la decizia respectivă, inclusiv în cazul în care există întârzieri prelungite între pronunțarea hotărârilor judecătorești și notificarea textului către părți [*Mierlă și alții împotriva României* (dec.), 2022, pct. 78 și pct. 82].

484. Instanța urmată în fața unei Curți constituționale este luată în considerare atunci când, chiar dacă nu este responsabilitatea sa să se pronunțe pe fond, decizia sa poate afecta rezultatul litigiului în fața instanțelor ordinare [*Süßmann împotriva Germaniei* (MC), pct. 39; *Deumeland împotriva Germaniei*, pct. 77; *Pammel împotriva Germaniei*, pct. 51-57]. Cu toate acestea, obligația în materie de termen rezonabil nu este interpretată în același mod ca și pentru o instanță de drept comun [*ibidem*, pct. 56; *Oršuš și alții împotriva Croației* (MC), pct. 109]. Aceasta poate viza, de exemplu, ordinea de soluționare a cauzelor sau evaluarea complexității litigiului [*A.T. împotriva Sloveniei* (dec.), 2022, pct. 19, pct. 21-22].

485. În cele din urmă, în ceea ce privește intervenția terților în cadrul procedurilor civile, ar trebui să se facă următoarea distincție: atunci când un reclamant intervine în procedura națională doar în nume propriu, perioada care trebuie luată în considerare începe să curgă de la data respectivă, în timp ce, atunci când reclamantul se constituie parte la litigiu ca moștenitor, acesta se poate plânge de întreaga durată a procedurii [*Scordino împotriva Italiei (nr. 1)*(MC), pct. 220].

2. Aprecierea termenului rezonabil

a. Principii

486. Obligație în sarcina statelor membre: au responsabilitatea să își organizeze propriul sistem judiciar astfel încât instanțele acestora să poată garanta oricui dreptul de a obține o hotărâre definitivă privind contestațiile referitoare la drepturile și obligațiile sale cu caracter civil într-un termen rezonabil [*Comingersoll S.A. împotriva Portugaliei* (MC), 2000, pct. 24; *Parohia Greco-Catolică Lupeni și alții împotriva României* (MC), 2016, pct. 142]. Responsabilitatea statului în temeiul Convenției acoperă diverse aspecte ale procedurii, poate implica creșterea resurselor ca răspuns la întârzieri nerezonabile și adoptarea de măsuri legislative, bugetare, organizatorice sau de altă natură (*Bieliński împotriva Poloniei*, 2022, pct. 44).

487. O apreciere *in concreto*: caracterul rezonabil al duratei unei proceduri în temeiul art. 6 § 1 trebuie apreciat în fiecare caz în funcție de circumstanțele cauzei [*Frydlender împotriva Franței* (MC), pct. 43], care pot impune o evaluare globală [*Comingersoll S.A. împotriva Portugaliei* (MC), pct. 1990; *Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României* (MC), 2019, pct.214; *Obermeier împotriva Austriei*, pct. 23].

Trebuie luat în considerare ansamblul procedurii (*König împotriva Germaniei*, pct. 98 *in fine*):

- Deși diverse întârzieri nu pot fi, în sine, condamnabile, acumulate și combinate, ele pot cauza o depășire a termenului rezonabil (*Deumeland împotriva Germaniei*, pct. 90). Astfel, deși procedura a durat aproximativ un an și jumătate în fiecare etapă, fapt ce, în sine, poate să nu fie considerat nerezonabil, durata totală a procedurii poate totuși să se dovedească a fi excesivă [*Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei* (MC), pct. 210-211].
- O întârziere într-o anumită etapă a procedurii poate fi tolerată, cu condiția ca durata totală a procedurii să nu fie excesivă (*Pretto și alții împotriva Italiei*, 1983, pct. 37).
- Este posibil ca autoritățile naționale să fi rămas active pe tot parcursul procedurii, întârzierile fiind cauzate de deficiențe procedurale (*Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României*, 2019, pct. 213).
- Nu sunt acceptate „lungi perioade de stagnare”, fără nicio explicație (*Beaumartin împotriva Franței*, 1994, pct. 33).

488. Evaluarea termenului rezonabil poate, de asemenea, să țină seama de particularitățile importante ale procedurii în cauză (a se vedea *Omdahl împotriva Norvegiei*, 2021, pct. 47 și pct. 54-55, în ceea ce privește împărțirea succesiunii unei persoane decedate între moștenitorii săi, care a durat mai mult de douăzeci și doi de ani).

489. Restricțiile impuse de pandemie, în speță criza sanitară provocată de pandemia de COVID-19, pot avea un impact negativ asupra soluționării cauzelor în fața instanțelor naționale (*Q și R împotriva Sloveniei*, 2022, pct. 80), dar acest lucru nu poate, în principiu, să exonereze statul pârât de orice răspundere pentru durata excesivă a procedurilor în cauză.

490. Aplicabilitatea art. 6 în cazul procedurilor preliminare sau al măsurilor provizorii, inclusiv al ordonanșelor președințiale, depinde de respectarea anumitor condiții [*Micallef împotriva Maltei* (MC), pct. 83-86]³⁵.

491. Procedura în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE), sesizată cu o întrebare preliminară, nu este luată în considerare în aprecierea duratei imputabile autorităților naționale [*Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei* (MC), pct. 208; *Pafitis și alții împotriva Greciei*, pct. 95].

492. În cazul în care statul a introdus o *acțiune în despăgubire pentru a compensa cazurile de încălcare a principiului termenului rezonabil*, și această acțiune, considerată în ansamblul său, nu a făcut ca reclamantul să nu mai aibă calitatea de „victimă” în sensul art. 34 din Convenție, aceasta constituie o „circumstanță agravantă” în contextul unei încălcări a art. 6 § 1 pentru depășirea termenului rezonabil [*Scordino împotriva Italiei (nr. 1)*, (MC), pct. 225].

b. Criterii

493. Caracterul rezonabil al duratei procedurii se apreciază cu ajutorul criteriilor consacrate de jurisprudența Curții, care sunt următoarele: complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului, cel al autorităților competente și miza litigiului pentru partea interesată [*Comingersoll S.A. împotriva Portugaliei* (MC); *Frydlender împotriva Franței* (MC), pct. 43; *Sürmeli împotriva Germaniei* (MC), pct. 128; *Parohis Greco-Catolică Lupeni și alții împotriva României* (MC), pct. 143; *Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României*(MC), 2019, pct. 209]. *Bieliński împotriva Poloniei*, 2022, a rezumat principiile jurisprudenței aplicabile (pct. 42-44).

i. Complexitatea cauzei

494. Complexitatea unei cauze se poate datora atât faptelor, cât și situației în drept [*Papachelas împotriva Greciei* (MC), 1999, pct. 39; *Katte Klitsche de la Grange împotriva Italiei*, 1994, pct. 55] Poate ține, de exemplu, de pluralitatea părților implicate în cauză (*H. împotriva Regatului Unit*, pct. 72) sau de diferitele probe care trebuie obținute [*Humen împotriva Poloniei* (MC), pct. 63]. Complexitatea în plan juridic poate rezulta din deficitul de jurisprudență la nivel național, de necesitatea de a sesiza CJUE cu întrebări privind interpretarea dreptului Uniunii Europene (*Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei* (MC), pct. 212).

495. În cauza *Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României* (MC), 2019, procedura de constituire a unei părți civile a avut o „complexitate factuală considerabilă”, care a fost mărită de numeroasele rapoarte de expertiză solicitate (pct. 210) – în cazul expertizei, comparativ cu *Q și R împotriva Sloveniei*, pct. 79, 2022.

496. Complexitatea procedurii naționale poate explica lungimea procedurii (*Tierce împotriva San Marino*, 2003, pct. 31). Cu toate acestea, deși a recunoscut complexitatea procedurilor în materie de faliment, Curtea a considerat că o perioadă de aproximativ 25 de ani și 6 luni nu răspunde cerinței „termenului rezonabil” (*Cipolletta împotriva Italiei*, 2018, pct. 44).

497. Deși cauza nu prezintă în sine o complexitate deosebită, lipsa de claritate și de previzibilitate a legii aplicabile poate, de asemenea, să facă dificilă examinarea cauzei și să contribuie în mod decisiv

35. A se vedea, de asemenea, partea Domeniu de aplicare.

la prelungirea duratei procedurii [*Parohia Greco-Catolică Lupeni și alții împotriva României* (MC), 2016, pct. 150].

ii. Comportamentul justițiabilului

498. Art. 6 § 1 nu impune părților interesate o cooperare activă cu autoritățile judiciare. De asemenea, acestea nu pot fi criticate pentru că au profitat pe deplin de căile de atac de care dispun în temeiul dreptului intern (*Erkner și Hofauer împotriva Austriei*, 1987, pct. 68) sau de consecințele stării lor de sănătate [*Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României* (MC), 2019, pct. 211]. Cu toate acestea, prelungirea procedurii care a rezultat nu poate fi atribuită autorităților naționale (*ibid.*).

499. Trebuie doar ca partea interesată să efectueze cu diligență actele care o privesc, să nu utilizeze tactici de amânare și să exploateze oportunitățile oferite de dreptul intern pentru scurtarea procedurii (*Unión Alimentaria Sanders S.A. împotriva Spaniei*, 1989, pct. 35). Curtea examinează impactul acestor cereri asupra duratei procedurilor (*Q și R împotriva Sloveniei*, 2002, pct. 78).

500. Comportamentul reclamantilor constituie un fapt obiectiv, neimputabil statului pârât, care trebuie luat în considerare pentru a răspunde la întrebarea dacă procedura a depășit sau nu termenul rezonabil cerut de art. 6 § 1 [*Humen împotriva Poloniei* (MC), 1999, pct. 66; *Poiss împotriva Austriei*, 1987, pct. 57; *Wiesinger împotriva Austriei*, 1991, pct. 57]. Comportamentul reclamantului nu poate explica în sine perioadele de inactivitate.

501. Exemple privind comportamentul justițiabilului:

- lipsa de voință a părților de a-și prezenta concluziile lor poate contribui în mare măsură la prelungirea unei proceduri (*Vernillo împotriva Franței*, 1991, pct. 34);
- schimbările frecvente/repetate ale avocaților (*König împotriva Germaniei*, 1978, pct. 103);
- cereri sau omisiuni care afectează cursul procedurilor (*Acquaviva împotriva Franței*, 1995, pct. 61) sau lipsa diligenței procedurale (*Keaney împotriva Irlandei*, 2020, pct. 95); a se vedea și *Sürmeli împotriva Germaniei* (MC), 2006, pct. 131;
- o tentativă de soluționare pe cale amiabilă [*Laino împotriva Italiei* (MC), pct. 22; *Pizzetti împotriva Italiei*, 1993, pct. 18];
- sesizarea în mod greșit a unei instanțe care nu are competență (*Beaumartin împotriva Franței*, 1994, pct. 33);
- un comportament litigios evidențiat prin cereri multiple și alte reclamații (*Pereira da Silva c. Portugal*, 2016, pct. 76-79).

502. Deși autoritățile naționale nu pot fi considerate responsabile pentru comportamentul unui pârât, metodele de tergiversare utilizate de una dintre părți nu le exonerează de obligația de a asigura derularea procedurilor într-un termen rezonabil (*Mincheva împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 68).

iii. Comportamentul autorităților competente:

503. Statul este responsabil pentru toate serviciile sale: autoritățile judiciare, dar și ale oricărei instituții publice (*Martins Moreira împotriva Portugaliei*, 1988, pct. 60); în ceea ce privește amplexarea răspunderii sale, a se vedea *Bieliński împotriva Poloniei*, 2022, citată anterior, pct. 44 privind arieratele cauzelor, termenele pentru elaborarea rapoartelor, inclusiv expertizii, problemele structurale, măsurile care trebuie adoptate/resursele în materie judiciară. Numai întârzierile imputabile statului pot conduce la concluzia nerespectării unui „termen rezonabil” [*Humen împotriva Poloniei* (MC), 1999, pct. 66; *Buchholz împotriva Germaniei*, 1981, pct. 49; *Papageorgiou împotriva Greciei*, 1997, pct. 40]. Curtea consideră procedura în ansamblu astfel încât, deși autoritățile naționale pot fi trase la răspundere pentru anumite deficiențe procedurale care cauzează întârzieri, este posibil ca acestea să-și fi respectat obligația de celeritate în sensul art. 6 [*Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României*, (MC), 2019, pct. 211].

504. Chiar și în cadrul sistemelor juridice care consacra principiul disponibilității, atitudinea părților nu scutește instanțele de asigurarea celerității impuse de art. 6 § 1 [*Sürmeli împotriva Germaniei* (MC), 2006, pct. 129; *Pafitis și alții împotriva Greciei*, 1998, pct. 93; *Tierce împotriva San Marino*, 2003, pct. 31].

505. La fel se întâmplă atunci când colaborarea unui expert se dovedește necesară în cursul procedurii: judecătorul este cel care trebuie să asigure pregătirea și desfășurarea rapidă a procesului [*Sürmeli împotriva Germaniei* (MC), 2006, pct. 129; *Capuano împotriva Italiei*, 1987, pct. 30-31; *Versini împotriva Franței*, 2001, pct. 29].

506. Deși obligația de a se pronunța într-un „termen rezonabil” se aplică și pentru o curte constituțională, nu poate totuși să fie interpretată în același mod ca și pentru o instanță de drept comun. Rolul de garant al Constituției pe care îl joacă Curtea constituțională o obligă, uneori, să țină seama de alte considerente decât simpla ordine cronologică în care sunt înscrise pe rol cauzele, cum ar fi natura cauzei și importanța sa în planurile politic și social [a se compara *Süßmann împotriva Germaniei* (MC), 1996, pct. 56-58; *Oršuš și alții împotriva Croației* (MC), 2010, pct. 109; *Voggenreiter împotriva Germaniei*, 2004, pct. 51-52]. În plus, deși art. 6 prevede celeritatea procedurilor judiciare, acesta pune, de asemenea, accent și pe principiul mai general al unei bune administrări a justiției [*Von Maltzan și alții împotriva Germaniei* (dec.) (MC), 2005, pct. 132]. Cu toate acestea, o supraîncărcare cronică nu poate justifica durata excesivă a procedurii (*Probstmeier împotriva Germaniei*, 1997, pct. 64). Pentru un exemplu de întârziere nerezonabilă în fața unei Curți Constituționale, a se vedea *Project-Trade d.o.o. împotriva Croației*, 2020, pct. 101-102, și în ceea ce privește suspendarea examinării unui caz de către judecătorul din fond în așteptarea poziției Curții Constituționale, a se vedea *Bieliński împotriva Poloniei*, 2022, pct. 47.

507. În fapt, întrucât statele membre trebuie să-și organizeze sistemele juridice astfel încât să garanteze dreptul la o hotărâre judecătorească într-un timp rezonabil, supraîncărcarea cu muncă nu poate fi luată în considerare (*Vocaturio împotriva Italiei*, pct. 17; *Cappello împotriva Italiei*, 1992, pct. 17—cu privire la o supraîncărcare cu muncă extrem de importantă a se vedea de exemplu, *Bieliński împotriva Poloniei*, 2022, pct. 46). Cu toate acestea, o supraîncărcare pasageră pe rol nu angajează responsabilitatea statului dacă acesta ia, cu promptitudinea adecvată, măsuri pentru a remedia o astfel de situație excepțională (*Buchholz împotriva Germaniei*, 1981, pct. 51). Printre măsurile provizorii care pot fi luate figurează alegerea unei anumite ordini în tratarea cauzelor, bazată nu pe simpla dată a introducerii lor, ci pe gradul de urgență și importanță, în special pentru părțile interesate. Totuși, dacă situația persistă și capătă un caracter structural, astfel de mijloace nu mai sunt suficiente, iar statul trebuie să asigure adoptarea unor măsuri eficiente (*Zimmermann și Steiner împotriva Elveției*, 1983, pct. 29; *Guincho împotriva Portugaliei*, 1984, pct. 40). Astfel, faptul că situațiile de supraîncărcare au devenit comune nu poate scuza durata excesivă a unei proceduri (*Unión Alimentaria Sanders S.A. împotriva Spaniei*, 1989, pct. 40).

508. În plus, introducerea unei reforme pentru a accelera examinarea cauzelor nu justifică întârzierile, deoarece statul trebuie să organizeze momentul intrării în vigoare și punerea în aplicare astfel încât să nu se prelungească examinarea cauzelor pendinte (*Fisanotti împotriva Italiei*, 1998, pct. 22). În acest sens, caracterul adecvat al căilor de atac naționale introduse de un stat membru pentru a preveni sau remedia duratele procedurilor trebuie apreciat în lumina principiilor stabilite de Curte [*Scordino împotriva Italiei (nr. 1)* (MC), 2006, pct. 178 și pct. 223]. Cu toate acestea, o reformă aprofundată a sistemului judiciar național care are consecințe asupra capacității unei instanțe de a asigura funcționarea sa nu scutește statul de obligația de diligență în temeiul Convenției (*Bara și Kola împotriva Albaniei*, 2021, pct. 68-71).

509. Responsabilitatea statului pentru lipsa unui termen rezonabil a fost reținută și în cazul unei activități judiciare prea intense, axată pe starea mentală a reclamantului, în care instanțele naționale aveau încă îndoieli, în ciuda a cinci rapoarte care îi demonstau sănătatea mentală, și respingerea a

două proceduri de cerere de plasare sub tutelă, procesul durând, de asemenea, mai mult de nouă ani (*Bock împotriva Germaniei*, 1989, pct. 47).

510. În sine, greva avocaților nu angajează răspunderea unui stat în ceea ce privește cerința unui termen rezonabil. Cu toate acestea, eforturile autorităților de a reduce orice întârziere care ar rezulta ar trebui să fie luate în considerare în cadrul controlului respectării cerinței unui termen rezonabil (*Papageorgiou împotriva Greciei*, 1997, pct. 47).

511. Deși schimbările repetate ale judecătorilor întârzie desfășurarea procedurii, întrucât fiecare dintre aceștia trebuie mai întâi să se familiarizeze cu cauza, acest lucru nu exonerează statul de obligațiile sale în materie de termen rezonabil, pentru că este sarcina statului să asigure buna organizare a administrării justiției (*Lechner și Hess împotriva Austriei*, 1987, pct. 58).

512. Deși Curtea nu are competența de a analiza modul în care instanțele interne au interpretat și aplicat dreptul intern, consideră totuși că respectivele casări cu trimitere se datorează în general unor erori comise de instanțele inferioare și că repetarea acestor casări denotă o deficiență în funcționarea sistemului judiciar [*Parohia Greco-Catolică Lupeni și alții împotriva României* (MC), 2016, pct. 147].

iv. Aspecte în joc în litigiu:

513. Exemple de categorii care impun prin natura lor o anumită celeritate:

- Procedurile legate de starea și capacitățile persoanelor impun o diligență specială [*Laino împotriva Italiei* (MC), 1999, pct. 18; *Bock împotriva Germaniei*, 1989, pct. 49; *Mikulic împotriva Croației*, 2002, pct. 44].
- Procedurile în materie de încredințare a copiilor trebuie tratate cu celeritate (*Hokkanen împotriva Finlandei*, 1994, pct. 72; *Niederböster împotriva Germaniei*, 2003, pct. 39), a fortiori cauzele în care trecerea timpului poate avea consecințe iremediabile pentru relațiile dintre părinte și copil (*Tsikakis împotriva Germaniei*, 2011, pct. 64 și pct. 68) - în mod similar, cauzele care se referă la autoritatea parentală și dreptul de vizitare trebuie tratate cu deosebită celeritate [*Laino împotriva Italiei* (MC), pct. 22; *Paulsen-Medalen și Svensson împotriva Suediei*, 1998, pct. 39]. Cerința privind îngrijirea specială se aplică procedurilor inițiate de bunici pentru a obține custodia nepoților lor privați de îngrijire părintească (*Q și R împotriva Sloveniei*, 2022, pct. 80).
- Procedurile în litigiile de muncă impun prin natura lor o decizie rapidă [*Frydlander împotriva Franței* (MC), 2000, pct. 42; *Vocaturato împotriva Italiei*, 1991, pct. 17; *Ruotolo împotriva Italiei*, 1992, pct. 17]; a se vedea că referințele din pct. 72 din cauza *Bara și Kola împotriva Albaniei*, 2021] – fie că este în joc accesul la o profesie liberală [*Thlimmenos împotriva Greciei* (MC), 2000, pct. 60 și 62], existența profesională a reclamantului (*König împotriva Germaniei*, 1978, pct. 111), continuarea activității sale profesionale (*Garcia împotriva Franței*, 2000, pct. 14), concedierea, pe care o contestă [*Frydlander împotriva Franței* (MC), pct. 45; *Buchholz împotriva Germaniei*, 1981, pct. 52], suspendarea (*Obermeier împotriva Austriei*, 1990 pct. 72), transferul (*Sartory împotriva Franței*, 2009, pct. 34) sau reintegrarea (*Ruotolo împotriva Italiei*, 1992, pct. 17); fie că există o miză financiară majoră (*Doustaly împotriva Franței*, 1998, pct. 48). Aceasta include litigiile privind pensiile (*Borgese împotriva Italiei*, 1992, pct. 18; a se vedea, de asemenea, *Bieliński împotriva Poloniei*, 2022, pct. 48). În ceea ce privește contestarea unei promovări, a se vedea *Bara și Kola împotriva Albaniei*, 2021, pct. 72.
- O diligență excepțională este impusă autorităților în cazul unui justițiabil care suferă de o „boală” incurabilă și a cărui „speranță de viață este redusă” (*X împotriva Franței*, 1992, pct. 47; *Pailot împotriva Franței*, 1998, pct. 68; *A. și alții împotriva Danemarcei*, 1996, pct. 78-81).

514. Alte precedente:

- O diligență deosebită este impusă autorităților judiciare competente în ceea ce privește investigarea unei plângeri depuse de o persoană pe motiv de violențe pretins comise de agenți ai ordinii publice împotriva sa (*Caloc împotriva Franței*, 2000, pct. 120).
- În condițiile în care baza resurselor reclamantului era constituită din pensia de invaliditate a acestuia, litigiile, care urmăreau creșterea pensiei, având în vedere deteriorarea stării de sănătate a persoanei interesate, aveau pentru reclamant o miză specială, ceea ce justifica o atenție deosebită din partea autorităților naționale (*Mocié împotriva Franței*, 2003, pct. 22); a se vedea de asemenea în acest context, un caz al reducerii mijloacelor de subzistență, *Bieliński împotriva Poloniei*, 2022, pct. 48.
- În ceea ce privește o acțiune în răspundere civilă delictuală pentru prejudiciul cauzat integrității fizice a unei reclamante în vârstă de 65 de ani la momentul constituirii sale ca parte civilă, miza cauzei impunea o diligență deosebită din partea autorităților (*Codarcea împotriva României*, 2009, pct. 89).
- Miza pentru reclamant poate fi și dreptul la instruire [*Oršuš și alții împotriva Croației* (MC), 2010, pct. 109].

515. În schimb, aceasta nu impune o anumită celeritate, de exemplu o cerere de despăgubire pentru prejudiciile cauzate în contextul unui accident rutier [*Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României*, (MC), pct. 213] sau partajul succesiunii unei persoane decedate între moștenitorii săi, în conformitate cu termenii din cauza *Omdahl împotriva Norvegiei*, 2021, pct. 63-64.

516. Pentru un termen limită în redactarea motivelor unei hotărâri judecătorești, a se vedea *Mierlă și alții împotriva României*, (dec.), 2022, pct. 80.

Lista cauzelor citate

Jurisprudența citată în prezentul ghid face trimitere la hotărâri și decizii pronunțate de Curte, precum și la decizii și rapoarte ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului („Comisia”).

Dacă nu se specifică altfel după denumirea cauzei, referința citată este cea a unei hotărâri pe fond, pronunțate de o Cameră a Curții. Mențiunea „(dec.)” se referă la o decizie a Curții, iar mențiunea „(MC)” indică faptul că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hotărârile pronunțate de o Cameră care nu sunt „definitive” în sensul art. 44 din Convenție, la data acestei actualizări, sunt marcate în lista de mai jos cu un asterisc (*). Art. 44 § 2 din Convenție prevede următoarele: „Hotărârea unei Camere devine definitivă: a) atunci când părțile declară că ele nu vor cere retrimiteră cauzei în fața Marii Camere; sau b) la 3 luni de la data hotărârii, dacă retrimiteră cauzei în fața Marii Camere nu a fost cerută; sau c) atunci când Colegiul Marii Camere respinge cererea de retrimiteră formulată potrivit art. 43. ”. În cazul în care Colegiul Marii Camere acceptă cererea de retrimiteră, hotărârea Camerei devine caducă, iar Marea Cameră va pronunța ulterior o hotărâre definitivă.

Hyperlink-urile către cauzele citate în versiunea electronică a ghidului fac trimitere la baza de date HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) care oferă acces la jurisprudența Curții (hotărârile și deciziile pronunțate de Marea Cameră, de Cameră și de comitet; cauzele comunicate, avizele consultative și rezumatele juridice extrase din Nota de informare privind jurisprudența), precum și la cea a Comisiei (decizii și rapoarte) și la rezoluțiile Comitetului de Miniștri. Anumite decizii ale Comisiei nu apar în baza de date HUDOC și nu sunt disponibile decât în format tipărit al volumului corespunzător al Anuarului Convenției europene a drepturilor omului.

Curtea pronunță hotărârile și deciziile în limba engleză și/sau franceză, cele două limbi oficiale. Baza de date HUDOC oferă, de asemenea, acces la traduceri ale unora dintre cele mai importante cauze ale Curții, în peste 30 de limbi neoficiale. În plus, include legături către aproximativ o sută de culegeri de jurisprudență în format electronic, prezentate de terți.

—A—

A. împotriva Regatului Unit, nr. 35373/97, CEDO 2002-X
A. și alții împotriva Danemarcei, 8 februarie 1996, Culegere de hotărâri și decizii 1996-I
A.K. împotriva Liechtensteinului, nr. 38191/12, 9 iulie 2015
A.T. c. Slovénie (dec.), nr. 20952/21, 20 septembrie 2022
Acar și alții împotriva Turciei, nr. 26878/07 și 32446/07, 12 decembrie 2017
Aćimović împotriva Croației, nr. 61237/00, CEDO 2003-XI
Acquaviva împotriva Franței, 21 noiembrie 1995, seria A nr. 333-A
Adomaitis împotriva Lituaniei, nr. 14833/18, 18 ianuarie 2022
Adorisio și alții împotriva Georgiei (dec.), nr. 47315/13 și altele patru, 17 martie 2015
Aerts împotriva Belgiei, 30 iulie 1998, Culegere de hotărâri și decizii, 1998-V
Agrokompleks împotriva Ucrainei, nr. 23465/03, 6 octombrie 2011
Air Canada împotriva Regatului Unit, 5 mai 1995, seria A nr. 316-A
Airey împotriva Irlandei, 9 octombrie 1979, seria A nr. 32
Aït-Mouhoub împotriva Franței, 28 octombrie 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-VIII
Akachev împotriva Rusiei, nr. 30616/05, 12 iunie 2008
Aksoy împotriva Turciei, 18 decembrie 1996, Culegere de hotărâri și decizii 1996-VI
Alaverdyan împotriva Armeniei (dec.), nr. 4523/04, 24 august 2010

Al-Adsani împotriva Regatului Unit (MC), nr. 35763/97, CEDO 2001-XI
Al-Dulimi și Montana Management Inc. împotriva Elveției (MC), nr. 5809/08, CEDO 2016
Alatulkkila și alții împotriva Finlandei, nr. 33538/96, 28 iulie 2005
Albert și Le Compte împotriva Belgiei, 10 februarie 1983, seria A nr. 58
Albu și alții împotriva României, nr. 34796/09 și alte 63 de cereri, 10 mai 2012
Aleksandar Sabev împotriva Bulgariei, nr. 43503/08, 19 iulie 2018
Alexandrescu și alții împotriva României, nr. 56842/08 și alte 7 cereri, 24 noiembrie 2015
Alexandre împotriva Portugaliei, nr. 33197/09, 20 noiembrie 2012
Ali Riza împotriva Elveției, nr. 74989/11, 13 iulie 2021
Ali Rizași alții împotriva Turciei, nr. 30226/10 și alte 4 cereri, 28 ianuarie 2020
Allan Jacobsson împotriva Suediei (nr. 2), 19 februarie 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-I
Alminovich împotriva Rusiei (dec.), nr. 24192/05, 20 octombrie 2019
*Alpeyeva și Dzhalongoniya împotriva Rusiei**, nr. 7549/06 și 33330/11, 12 iunie 2018
Altay împotriva Turciei (nr. 2) nr. 11236/09, 9 aprilie 2019
Amat-G și Mebaghichvili împotriva Georgiei, nr. 2507/03, CEDO 2005-VIII
Anagnostopoulos și alții împotriva Greciei, nr. 39374/98, CEDO 2000-XI
Anagnostou-Dedouli împotriva Greciei, nr. 24779/08, 16 septembrie 2010
Anđelković împotriva Serbiei, nr. 1401/08, 9 aprilie 2013
Andersson împotriva Suediei, nr. 17202/04, 7 decembrie 2010
Andrejeva împotriva Letoniei (MC), nr. 55707/00, CEDO 2009
Andret și alții împotriva Franței (dec.), nr. 1956/02, 25 mai 2004
Andronicou și Constantinou împotriva Ciprului, 9 octombrie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-VI
Andronikashvili împotriva Georgiei (dec.), nr. 9297/08, 22 iunie 2010
Angerjäv și Greinoman împotriva Estoniei nr. 16358/18 și 34964/18, 4 octombrie 2022
Anheuser-Busch Inc. împotriva Portugaliei (MC), nr. 73049/01, CEDO 2007-
Ankarcrona împotriva Suediei (dec.), nr. 35178/97, CEDO 2000-VI
Ankerl împotriva Elveției, 23 octombrie 1996, Culegere de hotărâri și decizii 1996-V
Annoni di Gussola și alții împotriva Franței, nr. 31819/96 și 33293/96, CEDO 2000-XI
Apay împotriva Turciei (dec.), nr. 3964/05, 11 decembrie 2007
APEH Üldözötteinek Szövetsége și alții împotriva Ungariei, nr. 32367/96, CEDO 2000-X
Apostol împotriva Georgiei, nr. 40765/02, CEDO 2006-XIV
Argyrou și alții împotriva Greciei, nr. 10468/04, 15 ianuarie 2009
Arlewin împotriva Suediei, nr. 22302/10, 1 martie 2016
*Arnoldi împotriva Italiei**, nr. 35637/04, 7 decembrie 2017
Arribas Antón împotriva Spaniei (dec.), nr. 16563/11, 20 ianuarie 2015
Arrozpide Sarasola și alții împotriva Spaniei, nr. 65101/16 și alte 2 cereri, 23 octombrie 2018
Arvanitakis împotriva Franței (dec.), nr. 46275/99, CEDO 2000-XII
Arvanitakis și alții împotriva Greciei (dec.), nr. 21898/10, 26 august 2014
Ashingdane împotriva Regatului Unit, 28 mai 1985, seria A nr. 93
Asnar împotriva Franței (nr. 2), nr. 12316/04, 18 octombrie 2007
Association Burestop 55 și alții împotriva Franței, nr. 56176/18, 1 iulie 2021
Astikos Kai Paratheristikos Oikodomikos Synetairismos Axiomatikon și Karagiorgos împotriva Greciei (dec.), nr. 29382/16 și 489/17, 9 mai 2017
Astikos Oikodomikos Synetairismos Nea Konstantinoupolis împotriva Greciei (dec.), nr. 37806/02, 20 ianuarie 2005
Atanasova împotriva Bulgariei, nr. 72001/01, 2 octombrie 2008
Atanasovski împotriva „Fostei Republice Iugoslave a Macedoniei”, nr. 36815/03, 14 ianuarie 2010
Ateş Mimarlık Mühendislik A.Ş împotriva Turciei, nr. 33275/05, 25 septembrie 2012
Athanassoglou și alții împotriva Elveției (MC), nr. 27644/95, CEDO 2000-IV
Augusto împotriva Franței, nr. 71665/01, 11 ianuarie 2007

Aviakompaniya A.T.I., ZAT împotriva Ucrainei, nr. 1006/07, 5 octombrie 2017
Avotiņš împotriva Letoniei (MC), nr. 17502/07, CEDO 2016
Axen împotriva Germaniei, 8 decembrie 1983, seria A nr. 72
Azienda Agricola Silverfunghi S.a.s. și alții împotriva Italiei, nr. 48357/07 și alte 3 cereri, 24 iunie 2014
Azzopardi și alții împotriva Maltei, nr. 16467/17 și 24115/17, 12 martie 2019

—B—

B. și P. împotriva Regatului Unit, nr. 36337/97 și 35974/97, CEDO 2001-III
Bacaksız împotriva Turciei, nr. 24245/09, 10 decembrie 2019
Baka împotriva Ungariei, nr. 20261/12, 23 iunie 2016
Bakan împotriva Turciei, nr. 50939/99, 12 iunie 2007
Bąkowska împotriva Poloniei, nr. 33539/02, 12 ianuarie 2010
Bakoyanni împotriva Greciei, nr. 31012/19, 20 decembrie 2022
Balan împotriva Republicii Moldova (nr., nr. 49016/10, 29 noiembrie 2022
Baljak și alții împotriva Croației, nr. 41295/19, 25 noiembrie 2021
Ballıktaş Bingöllü împotriva Turciei, nr. 76730/12, 22 iunie 2021
Balmer-Schafroth și alții împotriva Elveției, 26 august 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-IV
Bara și Kola împotriva Albaniei, nr. 43391/18 și 17766/19, 12 octombrie 2021
Barac și alții împotriva Muntenegrului, nr. 47974/06, 13 decembrie 2011
Barik Edidi împotriva Spaniei, nr. 21780/13, 26 aprilie 2016
Baydar împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 55385/14, 24 aprilie 2018
Bayer împotriva Germaniei, nr. 8453/04, 16 iulie 2009
Beaumartin împotriva Franței, 24 noiembrie 1994, seria A nr. 296-B
Beg S.p.a. împotriva Italiei, n° 5312/11, 20 mai 2021
Beer împotriva Austriei, nr. 30428/96, 6 februarie 2001
Beian împotriva României (nr. 1), nr. 30658/05, CEDO 2007-V (extrase)
Běleš și alții împotriva Republicii Cehe, nr. 47273/99, CEDO 2002-IX
Bellet împotriva Franței, 4 decembrie 1995, seria A nr. 333-B
Bellizzi împotriva Maltei, nr. 46575/09, 21 iunie 2011
Beneficio Cappella Paolini împotriva San Marino, nr. 40786/98, CEDO 2004-VIII (extrase)
Benghezal împotriva Franței, nr. 48045/15, 24 martie 2022
Bentham împotriva Țărilor de Jos, 23 octombrie 1985, seria A nr. 97
Berger împotriva Franței, nr. 48221/99, CEDO 2002-X (extrase)
Bertuzzi împotriva Franței, nr. 36378/97, CEDO 2003-III
Beshiri și alții împotriva Albaniei (dec.), nr. 29026/06, 17 martie 2020
Besnik Cani împotriva Albaniei, nr. 37474/20, 4 octombrie 2022
Beuze împotriva Belgiei (MC), nr. 71409/10, 9 noiembrie 2018
Biagioli împotriva San Marino (dec.), nr. 8162/13, 8 iulie 2014
Wierzbicki împotriva Poloniei, nr. 48762/19, 21 iulie 2022
Bilan împotriva Croației (dec.), nr. 57860/14, 20 octombrie 2020
Bilgen împotriva Turciei, nr. 1571/07, 9 martie 2021
Blake împotriva Regatului Unit, nr. 68890/01, 26 septembrie 2006
Blücher împotriva Republicii Cehe, nr. 58580/00, 11 ianuarie 2005
Bochan împotriva Ucrainei, nr. 7577/02, 3 mai 2007
Bochan împotriva Ucrainei (nr. 2) (MC), nr. 22251/08, CEDO 2015
Bock împotriva Germaniei, 29 martie 1989, seria A nr. 150
Borgese împotriva Italiei, 26 februarie 1992, seria A nr. 228-B
Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei (MC), nr. 45036/98, CEDO 2005-VI
Bottazzi împotriva Italiei (MC), nr. 34884/97, CEDO 1999-V

Bouilloc împotriva Franței (dec.), nr. 34489/03, 28 noiembrie 2006
Boulois împotriva Luxemburgului (MC), nr. 37575/04, CEDO 2012
Bourdov împotriva Rusiei, nr. 59498/00, CEDO 2002-III
Bourdov împotriva Rusiei (nr. 2), nr. 33509/04, CEDO 2009
British-American Tobacco Company Ltd împotriva Țărilor de Jos, 20 noiembrie 1995, seria A nr. 331
Broda și Bojara împotriva Poloniei, nr. 26691/18 și 27367/18, 29 iunie 2021
Brualla Gómez de la Torre împotriva Spaniei, 19 decembrie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-VIII
Brudnicka și alții împotriva Poloniei, nr. 54723/00, CEDO 2005-II
Brumărescu împotriva României, nr. 28342/95, CEDO 1999-VII
Bryan împotriva Regatului Unit, 22 noiembrie 1995, seria A nr. 335-A
Buchholz împotriva Germaniei, 6 mai 1981, seria A nr. 42
Bufferne împotriva Franței (dec.), nr. 54367/00, CEDO 2002-III (extrase)
Buj împotriva Croației, nr. 24661/02, 1 iunie 2006
Burg și alții împotriva Franței (dec.), nr. 34763/02, CEDO 2003-II
Bursa Barosu Başkanlığı și alții împotriva Turciei, nr. 25680/05, 19 iunie 2018
Bursać și alții împotriva Croației, nr. 78836/16, 28 aprilie 2022
Buscemi împotriva Italiei, nr. 29569/95, CEDO 1999-VI
Buzescu împotriva României, nr. 61302/00, 24 mai 2005

—C—

C.G.I.L. și Cofferati împotriva Italiei (nr. 2), nr. 2/08, 6 aprilie 2010
C.N. împotriva Luxemburgului, nr. 59649/18, 12 octombrie 2021
Caloc împotriva Franței, nr. 33951/96, CEDO 2000-IX
Camelia Bogdan împotriva României, nr. 36889/18, 20 octombrie 2020
Canela Santiago împotriva Spaniei (dec.), nr. 60350/00, 4 octombrie 2001
Cañete de Goñi împotriva Spaniei, nr. 55782/00, CEDO 2002-VIII
Cappello împotriva Italiei, 27 februarie 1992, seria A nr. 230-F
Capital Bank AD împotriva Bulgariei, nr. 49429/99, CEDO 2005-XII (extrase)
Capuano împotriva Italiei, 25 iunie 1987, seria A nr. 119
Carmel Saliba împotriva Maltei, nr. 24221/13, 29 noiembrie 2016
Catană împotriva Republicii Moldova, nr. 43237/13, 21 februarie 2023
Cătănciu împotriva României (dec.), nr. 22717/17, 6 decembrie 2018
Cavajda împotriva Republicii Cehe (dec.), nr. 17696/07, 29 martie 2011
Çela împotriva Albaniei, nr. 73274/17, 29 noiembrie 2022
Central Mediterranean Development Corporation Limited împotriva Maltei (nr. 2), nr. 18544/08, 22 noiembrie 2011
Centro Europa 7 S.r.l. și Di Stefano împotriva Italiei (MC), nr. 38433/09, CEDO 2012
Černius și Rinkevičius împotriva Lituaniei, nr. 73579/17 și 14620/18, 18 februarie 2020
Chapman împotriva Belgiei (dec.), nr. 39619/06, 5 martie 2013
Chaudet împotriva Franței, nr. 49037/06, 29 octombrie 2009
Chevol împotriva Franței, nr. 49636/99, CEDO 2003-III
Cipru împotriva Turciei (MC), nr. 25781/94, CEDO 2001-IV
Čičmanec împotriva Slovaciei, nr. 65302/11, 28 iunie 2016
Cimperšek împotriva Sloveniei, nr. 58512/16, 30 iunie 2020
Cindrić și Bešlić împotriva Croației, nr. 72152/13, 6 septembrie 2016
Cingilli Holding A.Ş. și Cingilloğlu împotriva Turciei, nr. 31833/06 și 37538/06, 21 iulie 2015
Cipolletta împotriva Italiei, nr. 38259/09, 11 ianuarie 2018
Ciprová împotriva Republicii Cehe (dec.), nr. 33273/03, 22 martie 2005
Čivinskaitė împotriva Lituaniei, nr. 21218/12, 15 septembrie 2020

Clarke împotriva Regatului Unit: (déc.), nr. 23695/02, CEDH 2005-X (extrase)
Clavien împotriva Elveției (dec.) nr. 16730/15, 12 septembrie 2017
Clinique des Acacias și alții împotriva Franței, nr. 65399/01 și alte 3 cereri, 13 octombrie 2005
Club Nautique de Chalcidique „I Kelyfos” împotriva Greciei, nr. 6978/18 și 8547/18, 21 noiembrie 2019
Cocchiarella împotriva Italiei (MC), nr. 64886/01, CEDO 2006-V
Çöçelli și alții împotriva Turciei, nr. 81415/12, 11 octombrie 2022
Codarcea împotriva României, nr. 31675/04, 2 iunie 2009
Čolić împotriva Croației, nr. 49083/18, 18 noiembrie 2021
Collectif national d’information et d’opposition à l’usine Melox – Collectif Stop Melox și Mox împotriva Franței (dec.), nr. 75218/01, 28 martie 2006
Colloredo Mannsfeld împotriva Republicii Cehe, nr. 15275/11 și 76058/12, 26 martie 2009
Comingersoll S.A. împotriva Portugaliei (MC), nr. 35382/97, CEDO 2000-IV
Cooper împotriva Regatului Unit (MC), nr. 48843/99, CEDO 2003-XII
Cooperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A. împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 13645/05, CEDO 2009
Cordova împotriva Italiei (nr. 1), nr. 40877/98, CEDO 2003-I
Cordova împotriva Italiei (nr. 2), nr. 45649/99, CEDO 2003-I (extrase)
Corneschi împotriva României, nr. 21609/16, 11 ianuarie 2022
Cosmos Maritime Trading and Shipping Agency împotriva Ucrainei, nr. 53427/09, 27 iunie 2019
Cotora împotriva României, nr. 30745/18, 17 ianuarie 2023
Crompton împotriva Regatului Unit, nr. 42509/05, 27 octombrie 2009
Cubanit împotriva României (dec.), nr. 31510/02, 4 ianuarie 2007
Cudak împotriva Lituaniei (MC), nr. 15869/02, CEDO 2010

—D—

Dağtekin și alții împotriva Turciei, nr. 70516/01, 13 decembrie 2007
Dalea împotriva Franței (dec.), nr. 964/07, 2 februarie 2010
Debled împotriva Belgiei, 22 septembrie 1994, seria A nr. 292-B
De Bruin împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 9765/09, 17 septembrie 2013
De Geouffre de la Pradelle împotriva Franței, 16 decembrie 1992, seria A nr. 253-B
De Haan împotriva Țărilor de Jos, 26 august 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-IV
De Haes și Gijssels împotriva Belgiei, 24 februarie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-I
De Moor împotriva Belgiei, 23 iunie 1994, seria A nr. 292-A
De Tommaso împotriva Italiei (MC), nr. 43395/09, 23 februarie 2017
Del Sol împotriva Franței, nr. 46800/99, CEDO 2002-II
Denisov împotriva Ucrainei, nr. 76639/11, 25 septembrie 2018
Deumeland împotriva Germaniei, 29 mai 1986, seria A nr. 100
Devinar împotriva Sloveniei, nr. 28621/15, 22 mai 2018
Deweer împotriva Belgiei, 27 februarie 1980, seria A nr. 35
Dhahbi împotriva Italiei, nr. 17120/09, 8 aprilie 2014
Di Giovanni împotriva Italiei (MC), nr. 51160/06, 9 iulie 2013
Di Pede împotriva Italiei, 26 septembrie 1996, Culegere de hotărâri și decizii 1996-IV
Diennet împotriva Franței, 26 septembrie 1995, seria A nr. 325-A
Dilipak și Karakaya împotriva Turciei, nr. 7942/05 și 24838/05, 4 martie 2014
Dimopulos împotriva Turciei, nr. 37766/05, 2 aprilie 2019
Dolca și alții împotriva României (dec.), nr. 59282/11 și alte 2 cereri, 4 septembrie 2012
Dolenc împotriva Sloveniei, nr. 20256/20, 20 octombrie 2022
Dolińska-Ficek și Ozimek împotriva Poloniei, nr. 49868/19 și 57511/19, 8 noiembrie 2021
Dombo Beheer B.V. împotriva Țărilor de Jos, 27 octombrie 1993, seria A nr. 274

Donadzé împotriva Georgiei, nr. 74644/01, 7 martie 2006
Döry împotriva Suediei, nr. 28394/95, 12 noiembrie 2002
Dos Santos Calado et autres c. Portugal, nr. 55997/14 și alte 3 cereri, 31 martie 2020
Dotta împotriva Italiei (dec.), nr. 38399, 7 septembrie 1999
Doustaly împotriva Franței, 23 aprilie 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-II
Dragan Kovačević împotriva Croației, nr. 49281/15, 12 mai 2022
Driza împotriva Albaniei, nr. 33771/02, CEDO 2007-V (extrase)
Ducret împotriva Franței, nr. 40191/02, 12 iunie 2007
Dulaurans împotriva Franței, nr. 34553/97, 21 martie 2000
Durisotto împotriva Italiei (dec.), nr. 62804/13, 6 mai 2014
Dzhidzheva-Trendafilova împotriva Bulgariei (dec.), nr. 12628/09, 9 octombrie 2012

— E —

Edificaciones March Gallego S.A. împotriva Spaniei, 19 februarie 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-I
EEG-Slachthuis Verbist Izegem împotriva Belgiei (dec.), nr. 60559/00, CEDO 2005-XII
Efstratiou și alții împotriva Greciei, nr. 53221/14, 19 noiembrie 2020
Egić împotriva Croației, nr. 32806/09, 5 iunie 2014
Eiffage S.A. și alții împotriva Elveției (dec.), nr. 1742/05, 15 septembrie 2009
Eisenstecken împotriva Austriei, nr. 29477/95, CEDO 2000-X
Eker împotriva Turciei, nr. 24016/05, 24 octombrie 2017
Elcomp sp. z o.o. împotriva Poloniei, nr. 37492/05, 19 aprilie 2011
Elsholz împotriva Germaniei (MC), nr. 25735/94, CEDO 2000-VIII
Ellès și alții împotriva Elveției, nr. 12573/06, 16 decembrie 2010
Emesa Sugar N.V. împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 62023/00, 13 ianuarie 2005
Eminağaoğlu împotriva Turciei, nr. 76521/12, 9 martie 2021
Emine Araç împotriva Turciei, nr. 9907/02, CEDO 2008
Enea împotriva Italiei (MC), nr. 74912/01, CEDO 2009
Erkner și Hofauer împotriva Austriei, 23 aprilie 1987, seria A nr. 117
Ernst și alții împotriva Belgiei, nr. 33400/96, 15 iulie 2003
Esertas împotriva Lituaniei, nr. 50208/06, 31 mai 2012
Essaadi împotriva Franței, nr. 49384/99, 26 februarie 2002
Estima Jorge împotriva Portugaliei, 21 aprilie 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-II
Eternit împotriva Franței (dec.), nr. 20041/10, 27 martie 2012
Evers împotriva Germaniei, nr. 17895/14, 28 mai 2020
Exel împotriva Republicii Cehe, nr. 48962/99, 5 iulie 2005
Ezgeta împotriva Croației, nr. 40562/12, 7 septembrie 2017

— F —

F.L. împotriva Italiei, nr. 25639/94, 20 decembrie 2001
Fabris împotriva Franței (MC), nr. 16574/08, CEDO 2013 (extrase)
Farange S.A. împotriva Franței (dec.), nr. 77575/01, 14 septembrie 2004
Fayed împotriva Regatului Unit, 21 septembrie 1994, seria A nr. 294-B
Fazia Ali împotriva Regatului Unit, nr. 40378/10, 20 octombrie 2015
Fazli Aslaner împotriva Turciei, nr. 36073/04, 4 martie 2014
Fazliyski împotriva Bulgariei, nr. 40908/05, 16 aprilie 2013
Fédération croate de golf împotriva Croației, nr. 66994/14, 17 decembrie 2020

Feilazoo împotriva Maltei, nr. 6865/19, 11 martie 2021
Feldbrugge împotriva Țărilor de Jos, 29 mai 1986, seria A nr. 99
Fernandes de Oliveira împotriva Portugaliei (MC), nr. 78103/14, 31 ianuarie 2019
Ferrazzini împotriva Italiei (MC), nr. 44759/98, CEDO 2001-VII
Ferreira Alves împotriva Portugaliei (nr. 3), nr. 25053/05, 21 iunie 2007
Fisanotti împotriva Italiei, 23 aprilie 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-II
Fischer împotriva Austriei, 6 aprilie 1995, seria A nr. 312
Fiume împotriva Italiei, nr. 20774/05, 30 iunie 2009
Fleischner împotriva Germaniei, nr. 61985/12, 3 octombrie 2019
Florindo de Almeida Vasconcelos Gramaxo împotriva Portugaliei, nr. 26968/16, 13 decembrie 2022
Flux împotriva Moldovei (nr. 2), nr. 31001/03, 3 iulie 2007
Fociac împotriva României, nr. 2577/02, 3 februarie 2005
Fodor împotriva Germaniei (dec.), nr. 25553/02, 11 decembrie 2006
Fogarty împotriva Regatului Unit (MC), nr. 37112/97, CEDO 2001-XI (extrase)
Fomenko și alții împotriva României (dec.), nr. 42140/05 și alte 4 cereri, 24 septembrie 2019
Forrer-Niedenthal împotriva Germaniei, nr. 47316/99, 20 februarie 2003
Fouklev împotriva Ucrainei, nr. 71186/01, 7 iunie 2005
Fraile Iturralde împotriva Spaniei (dec.), nr. 66498/17, 7 mai 2019
Frantzeskaki împotriva Greciei (dec.), nr. 57275/17, 58549/17, 58631/17 și altele, 12 februarie 2019
Fredin împotriva Suediei (nr. 2), 23 februarie 1994, seria A nr. 283-A
Freitag împotriva Germaniei, nr. 71440/01, 19 iulie 2007
Fretté împotriva Franței, nr. 36515/97, CEDO 2002-I
Frezadou împotriva Greciei, nr. 2683/12, 8 noiembrie 2018
Frimu și alții împotriva României (dec.), nr. 45312/11 și alte 2 cereri, 13 noiembrie 2012
Frydlander împotriva Franței (MC), nr. 30979/96, CEDO 2000-VII

—G—

G.L. și S.L. împotriva Franței (dec.), nr. 58811/00, CEDO 2003-III (extrase)
Gajtani împotriva Elveției, nr. 43730/07, 9 septembrie 2014
Ganci împotriva Italiei, nr. 41576/98, CEDO 2003-XI
Gankin și alții împotriva Rusiei, nr. 2430/06 și alte 3 cereri, 31 mai 2016
Garcia împotriva Franței, nr. 41001/98, 26 septembrie 2000
García Manibardo împotriva Spaniei, nr. 38695/97, CEDO 2000-II
García Ruiz împotriva Spaniei (MC), nr. 30544/96, CEDO 1999-I
Gaspari împotriva Sloveniei, nr. 21055/03, 21 iulie 2009
Gautrin și alții împotriva Franței, 20 mai 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-III
Georgel și Georgeta Stoicescu împotriva României, nr. 9718/03, 26 iulie 2011
Georgiadis împotriva Greciei, 29 mai 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-III
Geraguyn Khorhurd Patgamavorakan Akumb împotriva Armeniei (dec.), nr. 11721/04, 14 aprilie 2009
Gerasimov și alții împotriva Rusiei, nr. 29920/05 și alte 10 cereri, 1 iulie 2014
López Cifuentes împotriva Spaniei (dec.), nr. 48297/15, 26 mai 2020
Gnahoré împotriva Franței, nr. 40031/98, CEDO 2000-IX
Göç împotriva Turciei (MC), nr. 36590/97, CEDO 2002-V
Gogić împotriva Croației, nr. 1605/14, 8 octombrie 2020
Golder împotriva Regatului Unit, 21 februarie 1975, seria A nr. 18
Golubović împotriva Croației, nr. 43947/10, 27 noiembrie 2012
Gorou împotriva Greciei (nr. 2) (MC), nr. 12686/03, 20 martie 2009
Gorou împotriva Greciei (nr. 4), nr. 9747/04, 11 ianuarie 2007
Gorraiz Lizarraga și alții împotriva Spaniei, nr. 62543/00, CEDO 2004-III

Grace Gatt împotriva Maltei, nr. 46466/16, 8 octombrie 2019
Gracia Gonzalez împotriva Spaniei (dec.), nr. 65107/16, 6 octombrie 2020
Granos Organicos Nacionales S.A. împotriva Germaniei, nr. 19508/07, 22 martie 2012
Gražulevičiūtė împotriva Lituaniei, nr. 53176/17, 14 decembrie 2021
Grzęda împotriva Poloniei (MC), nr. 43572/18, 15 martie 2022
Guðmundur Andri Ástráðsson împotriva Islandei (MC), nr. 26374/18, 1 decembrie 2020
Guigue și SGEN-CFDT împotriva Franței (dec.), nr. 59821/00, CEDO 2004-I
Guincho împotriva Portugaliei, 10 iulie 1984, seria A nr. 81
Gülmez împotriva Turciei, nr. 16330/02, 20 mai 2008
Gumenyuk și alții împotriva Turciei, nr. 11423/19, 22 iulie 2021
Gutfreund împotriva Franței, nr. 45681/99, CEDO 2003-VII

—H—

H. împotriva Belgiei, 30 noiembrie 1987, seria A nr. 127-B
H. împotriva Franței, 24 octombrie 1989, seria A nr. 162-A
H. împotriva Regatului Unit, 8 iulie 1987, seria A nr. 120
Håkansson și Sturesson împotriva Suediei, 21 februarie 1990, seria A nr. 171-A
Hamzagić împotriva Croației, nr. 68437/13, 9 decembrie 2021
Hansen împotriva Norvegiei, nr. 15319/09, 2 octombrie 2014
Harabin împotriva Slovaciei, nr. 58688/11, 20 noiembrie 2012
Harisch împotriva Germaniei, nr. 50053/16, 11 aprilie 2019
Hasan Tunç și alții împotriva Turciei, nr. 19074/05, 31 ianuarie 2017
Hayati Çelebi și alții împotriva Turciei, nr. 582/05, 9 februarie 2016
Helle împotriva Finlandei, 19 decembrie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-VIII
Helmers împotriva Suediei, 29 octombrie 1991, seria A nr. 212-A
Helmut Blum împotriva Austriei, nr. 33060/10, 5 aprilie 2016
Hentrich împotriva Franței, 22 septembrie 1994, seria A nr. 296-A
Herma împotriva Germaniei (dec.), nr. 54193/07, 8 decembrie 2009
Hesse-Anger și Anger împotriva Germaniei (dec.), nr. 45835/99, CEDO 2001-VI
Higgins și alții împotriva Franței, 19 februarie 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-I
Hiro Balani împotriva Spaniei, 9 decembrie 1994, seria A nr. 303-B
Hirvisaari împotriva Finlandei, nr. 49684/99, 27 septembrie 2001
Hokkanen împotriva Finlandei, 23 septembrie 1994, seria A nr. 299-A
Holding și Barnes PLC împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 2352/02, CEDO 2002-IV
Holub împotriva Republicii Cehe (dec.), nr. 24880/05, 14 decembrie 2010
Hôpital local Saint-Pierre d'Oléron și alții împotriva Franței, nr. 18096/12 și alte 20 cereri, 8 noiembrie 2018
Hornsby împotriva Greciei, 19 martie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-II
Hotter împotriva Austriei (dec.), nr. 18206/06, 7 octombrie 2010
Howald Moor și alții împotriva Elveției, nr. 52067/10 și 41072/11, 11 martie 2014
Hudáková și alții împotriva Slovaciei, nr. 23083/05, 27 aprilie 2010
Humen împotriva Poloniei (MC), nr. 26614/95, 15 octombrie 1999
Hurter împotriva Elveției, nr. 53146/99, 15 decembrie 2005

—I—

I.T.C. Ltd împotriva Maltei (dec.), nr. 2629/06, 11 decembrie 2007
Iavorivskaia împotriva Rusiei, nr. 34687/02, 21 iulie 2005
Igor Vasilchenko împotriva Rusiei, nr. 6571/04, 3 februarie 2011

Igranov și alții împotriva Rusiei, nr. 42399/13 și alte 8 cereri, 20 martie 2018
Ilseher împotriva Germaniei, nr. 10211/12 și 27505/14, 4 decembrie 2018
Immeubles Groupe Kosser împotriva Franței, nr. 38748/97, 21 martie 2002
Immobiliare Saffi împotriva Italiei (MC), nr. 22774/93, CEDO 1999-V
Indra împotriva Slovaciei, nr. 46845/99, 1 februarie 2005
Işgın împotriva Turciei, nr. 41747/10, 4 octombrie 2022
Işyar împotriva Bulgariei, nr. 391/03, 20 noiembrie 2008
Ivan Atanassov împotriva Bulgariei, nr. 12853/03, 2 decembrie 2010
Ivanovski împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei, nr. 29908/11, 21 ianuarie 2016

—J—

Jahnke și Lenoble împotriva Franței, nr. 40490/98, CEDO 2000-IX
Jallow împotriva Norvegiei, nr. 36516/19, 2 decembrie 2021
James și alții împotriva Regatului Unit, 21 februarie 1986, seria A nr. 98
Janáček împotriva Republicii Cehe, nr. 9634/17, 2 februarie 2023
J.C. și alții împotriva Belgiei, nr. 11625/17, 12 octombrie 2021
Jenița Mocanu împotriva României, nr. 11770/08, 17 decembrie 2013
Jeronovičs împotriva Letoniei (MC), nr. 44898/10, CEDO 2016
John împotriva Germaniei (dec.), nr. 15073/03, 13 februarie 2007
Jones și alții împotriva Regatului Unit, nr. 34356/06 și 40528/06, CEDO 2014
Jovanović împotriva Serbiei, nr. 32299/08, 2 octombrie 2012
Juričić împotriva Croației, nr. 58222/09, 26 iulie 2011
Jurisić și Collegium Mehrerau împotriva Austriei, nr. 62539/00, 27 iulie 2006
Juszczyszyn împotriva Poloniei, nr. 35599/20, 6 octombrie 2022

—K—

K.D.B. împotriva Țărilor de Jos, 27 martie 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-II
K.S. împotriva Finlandei, nr. 29346/95, 31 mai 2001
Kakamoukas și alții împotriva Greciei (MC), nr. 38311/02, 15 februarie 2008
Kalogeropoulou și alții împotriva Greciei și Germaniei (dec.), nr. 59021/00, CEDO 2002-X
Kamenos împotriva Ciprului, nr. 147/07, 31 octombrie 2017
Kamenova împotriva Bulgariei, nr. 62784/09, 12 iulie 2018
Karahasanoğlu împotriva Turciei, nr. 21392/08 și alte 2 cereri, 16 martie 2021
Károly Nagy împotriva Ungariei (MC), nr. 56665/09, CEDO 2017
Karrar împotriva Belgiei, nr. 61344/16, 31 august 2021
Katsikeros împotriva Greciei, nr. 2303/19, 21 iulie 2022
Katte Klitsche de la Grange împotriva Italiei, 27 octombrie 1994, seria A nr. 293-B
Keaney împotriva Irlandei, nr. 72060/17, 30 aprilie 2020
Kemmache împotriva Franței (nr. 3), 24 noiembrie 1994, seria A nr. 296-C
Kenedi împotriva Ungariei, nr. 31475/05, 26 mai 2009
Kerojärvi împotriva Finlandei, 19 iulie 1995, seria A nr. 322
Khamidov împotriva Rusiei, nr. 72118/01, 15 noiembrie 2007
Khrabrova împotriva Rusiei, nr. 18498/04, 2 octombrie 2012
Kiliç și alții împotriva Turciei (dec.), nr. 33162/10, 3 decembrie 2013
Kingsley împotriva Regatului Unit (MC), nr. 35605/97, CEDO 2002-IV
Kinský împotriva Republicii Cehe, nr. 42856/06, 9 februarie 2012
Klausecker împotriva Germaniei, nr. 415/07, 6 ianuarie 2015
Klauz împotriva Croației, nr. 42856/06, 9 februarie 2012

Kleyn și alții împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 39343/98 și alte 3 cereri, CEDO 2003-VI
Kök împotriva Turciei, nr. 1855/02, 19 octombrie 2006
Köksoy împotriva Turciei, nr. 31885/10, 13 ianuarie 2021
König împotriva Germaniei, 28 iunie 1978, seria A nr. 27
Kövesi împotriva României, nr. 3594/19, 5 mai 2020
Konkurrenten.no AS împotriva Norvegiei (dec.), nr. 47341/15, 5 noiembrie 2019
Konstantin Markin împotriva Rusiei (MC), nr. 30078/06, CEDO 2012
Kontalexis împotriva Greciei, nr. 59000/08, 31 mai 2011
Koottummel împotriva Austriei, nr. 49616/06, 10 decembrie 2009
Kosmidis și Kosmidou împotriva Greciei, nr. 32141/04, 8 noiembrie 2007
Koua Poirrez împotriva Franței, nr. 40892/98, CEDO 2003-X
Koukalo împotriva Rusiei, nr. 63995/00, 3 noiembrie 2005
Koulias împotriva Ciprului, nr. 48781/12, 26 mai 2020
Kožemiakina împotriva Lituaniei, nr. 231/15, 2 octombrie 2018
Koziy împotriva Ucrainei, nr. 10426/02, 18 iunie 2009
Kramareva împotriva Rusiei, nr. 4418/18, 1 februarie 2022
Kraska împotriva Elveției, 19 aprilie 1993, seria A nr. 254-B
Krčmář și alții împotriva Republicii Cehe, nr. 35376/97, 3 martie 2000
Kress împotriva Franței (MC), nr. 39594/98, CEDO 2001-VI
Kreuz împotriva Poloniei, nr. 28249/95, CEDO 2001-VI
Krikorian împotriva Franței (dec.), nr. 6459/07, 26 noiembrie 2013
Krivtsova împotriva Rusiei, nr. 35802/16, 12 iulie 2022
Kristiansen și Tyvik AS împotriva Norvegiei, nr. 25498/08, 2 mai 2013
Krunoslava Zovko împotriva Croației, nr. 56935/13, 23 mai 2017
Kübler împotriva Germaniei, nr. 32715/06, 13 ianuarie 2011
Kudła împotriva Poloniei (MC), nr. 30210/96, CEDO 2000-XI
Kukkonen împotriva Finlandei (nr. 2), nr. 47628/06, 13 ianuarie 2009
Kulykov și alții împotriva Ucrainei, nr. 5114/09, și alte 17 cauze similare, 19 ianuarie 2017
Kunert împotriva Poloniei, nr. 8981/14, 4 aprilie 2019
Kurşun împotriva Turciei, nr. 22677/10, 30 octombrie 2018
Kushoglu împotriva Bulgariei, nr. 48191/99, 10 mai 2007
Kutić împotriva Croației, nr. 48778/99, CEDO 2002-II
Kuzhelev împotriva Rusiei, nr. 64098/09 și alte 6 cereri, 15 octombrie 2019
Kyrtatos împotriva Greciei, nr. 41666/98, CEDO 2003-VI (extrase)

—L—

L. împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 34222/96, CEDO 1999-VI
L'Érablière A.S.B.L. împotriva Belgiei, nr. 49230/07, CEDO 2009
Laçi împotriva Albaniei, nr. 28142/17, 19 octombrie 2021
Lady S.R.L. împotriva Republicii Moldova, nr. 39804/06, 23 octombrie 2018
Laidin împotriva Franței (nr. 2), nr. 39282/98, 7 ianuarie 2003
Laino împotriva Italiei (MC), nr. 33158/96, CEDO 1999-I
Lamanna împotriva Austriei, nr. 28923/95, 10 iulie 2001
Langborger împotriva Suediei, 22 iunie 1989, seria A nr. 155
Laskowska împotriva Poloniei, nr. 77765/01, 13 martie 2007
Lavents împotriva Letoniei, nr. 58442/00, 28 noiembrie 2002
Lazarević împotriva Bosniei Herțegovina, nr. 29422/17, 14 ianuarie 2020
Le Calvez împotriva Franței, 29 iulie 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-V
Le Compte, Van Leuven și De Meyere împotriva Belgiei, 23 iunie 1981, seria A nr. 43
Lechner și Hess împotriva Austriei, 23 aprilie 1987, seria A nr. 118

Sfintele mânăstiri împotriva Greciei, 9 decembrie 1994, seria A nr. 301-A
Letinčić împotriva Croației, nr. 7183/11, 3 mai 2016
Levages Prestations Services împotriva Franței, 23 octombrie 1996, Culegere de hotărâri și decizii 1996-V
Libert împotriva Belgiei (dec.), nr. 44734/98, 8 iulie 2004
Liga Portuguesa de Futebol Profissional împotriva Portugaliei (dec.), nr. 49639/09, 3 aprilie 2012
Lithgow și alții împotriva Regatului Unit, 8 iulie 1986, seria A nr. 102
Lobo Machado împotriva Portugaliei, 20 februarie 1996, Culegere de hotărâri și decizii 1996-I
Loiseau împotriva Franței (dec.), nr. 46809/99, CEDO 2003-XII
López Ribalda și alții împotriva Spaniei (MC), nr. 1874/13 și 8567/13, 17 octombrie 2019
Loquifer împotriva Belgiei, nr. 79089/13 și alte 2 cereri, 20 iulie 2021
Lorenzetti împotriva Italiei, nr. 32075/09, 10 aprilie 2012
Loste împotriva Franței, nr. 59227/12, 3 noiembrie 2022
Lovrić împotriva Croației, nr. 38458/15, 4 aprilie 2017
Luka împotriva României, nr. 34197/02, 21 iulie 2009
Lunari împotriva Italiei, nr. 21463/93, 11 ianuarie 2001
Lundevall împotriva Suediei, nr. 38629/97, 12 noiembrie 2002
Luordo împotriva Italiei, nr. 32190/96, CEDO 2003-IX
Lupaș și alții împotriva României (nr. 1), nr. 1434/02 și alte 2 cereri, CEDO 2006-XV (extrase)

—M—

M.H. împotriva Poloniei, nr. 73247/14, 1 decembrie 2022
M.K. și alții împotriva Franței, nr. 34349/18 și altele patru, 8 decembrie 2022
M.N. și alții împotriva Belgiei, (dec), (MC), nr. 3599/18, 5 mai 2020
Maaouia împotriva Franței (MC), nr. 39652/98, CEDO 2000-X
Mackay și BBC Scotland împotriva Regatului Unit, nr. 10734/05, 7 decembrie 2010
Mokrani împotriva Franței (dec.), nr. 26219/08, 10 mai 2012
Magomedov și alții împotriva Rusiei, nr. 33636/09 și alte 9 cereri, 28 martie 2017
Majorana împotriva Italiei (dec.), nr. 75117/01, 26 mai 2005
Makrylakis împotriva Greciei, nr. 34812/15, 17 noiembrie 2022
Malhous împotriva Republicii Cehe (MC), nr. 33071/96, 12 iulie 2001
Mamatkoulov și Askarov împotriva Turciei (MC), nr. 46827/99 și 46951/99, CEDO 2005-I
Manoilescu și Dobrescu împotriva României și Rusiei (dec.), nr. 60861/00, CEDO 2005-VI
Mantovanelli împotriva Franței, 18 martie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-II
Manzano Diaz împotriva Belgiei, nr. 26402/17, 18 mai 2021
Marc-Antoine împotriva Franței (dec.), nr. 54984/09, 4 iunie 2013
Marcello Viola împotriva Italiei, nr. 45106/04, CEDO 2006-XI
Marušić împotriva Croației (dec.), nr. 37333/17, 10 noiembrie 2020
Marina Aucanada Group S.L. împotriva Spaniei, nr. 7567/19, 8 noiembrie 2022
Marini împotriva Albaniei, nr. 3738/02, 18 decembrie 2007
Markovic și alții împotriva Italiei (MC), nr. 1398/03, CEDO 2006-XIV
Martinie împotriva Franței (MC), nr. 58675/00, CEDO 2006-VI
Marti AG și alții împotriva Elveției (dec.), nr. 36308/97, CEDO 2000-VIII
Martins Moreira împotriva Portugaliei, 26 octombrie 1988, seria A nr. 143
Marušić împotriva Croației (dec.), nr. 79821/12, 23 mai 2017
Masson și Van Zon împotriva Țărilor de Jos, 28 septembrie 1995, seria A nr. 327-A
Mats Jacobsson împotriva Suediei, 28 iunie 1990, seria A nr. 180-A
Matheus împotriva Franței, nr. 62740/00, 31 martie 2005
McElhinney împotriva Irlandei (MC), nr. 31253/96, CEDO 2001-XI (extrase)
McGinley și Egan împotriva Regatului Unit, 9 iunie 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-III

McGonnell împotriva Regatului Unit, nr. 28488/95, CEDO 2000-II
McMichael împotriva Regatului Unit, 24 februarie 1995, seria A nr. 307-B
McVicar împotriva Regatului Unit, nr. 46311/99, CEDO 2002-III
Melnyk împotriva Ucrainei, nr. 23436/03, 28 martie 2006
Mentchinskaia împotriva Rusiei, nr. 42454/02, 15 ianuarie 2009
Mercieca și alții împotriva Maltei, nr. 21974/07, 14 iunie 2011
Mérigaud împotriva Franței, nr. 32976/04, 24 septembrie 2009
Mesić împotriva Croației, nr. 19362/18, 5 mai 2022
Metaxas împotriva Greciei, nr. 8415/02, 27 mai 2004
Mežnarić împotriva Croației, nr. 71615/01, 15 iulie 2005
Micallef împotriva Maltei (MC), nr. 17056/06, CEDO 2009
Miessen împotriva Belgiei, nr. 31517/12, 18 octombrie 2016
Mierlă și alții împotriva României (dec.), nr. 25801/17, 17 mai 2022
Mihail Mihăilescu împotriva României, nr. 3795/15, 12 ianuarie 2021
Mihalache împotriva României (MC), nr. 54012/10, 8 iulie 2019
Miholapa împotriva Letoniei, nr. 61655/00, 31 mai 2007
Mihova împotriva Italiei (dec.), nr. 25000/07, 30 martie 2010
Mikhail Mironov împotriva Rusiei, nr. 58138/09, 6 octombrie 2020
Mikhno împotriva Ucrainei, nr. 32514/12, 1 septembrie 2016
Mikulić împotriva Croației, nr. 53176/99, CEDO 2002-I
Miladinova împotriva Bulgariei, nr. 31604/17, 7 februarie 2023
Milatová și alții împotriva Republicii Cehe, nr. 61811/00, CEDO 2005-V
Miller împotriva Suediei, nr. 55853/00, 8 februarie 2005
Mincheva împotriva Bulgariei, nr. 21558/03, 2 septembrie 2010
Miracle Europe Kft împotriva Ungariei, nr. 57774/13, 12 ianuarie 2016
Miragall Escolano și alții împotriva Spaniei, nr. 38366/97 și alte 9 cereri, CEDO 2000-I
Mirojubovs și alții împotriva Letoniei, nr. 798/05, 15 septembrie 2009
Mirovni Inštitut împotriva Sloveniei, nr. 32303/13, 13 martie 2018
M.L. împotriva Slovaciei, nr. 34159/17, 14 octombrie 2021
Mocić împotriva Franței, nr. 46096/99, 8 aprilie 2003
Molla Sali împotriva Greciei (MC), nr. 20452/14, 19 decembrie 2018
Momčilović împotriva Croației, nr. 11239/11, 26 martie 2015
Momčilović împotriva Serbiei, nr. 23103/07, 2 aprilie 2013
Monnell și Morris, 2 martie 1987, seria A nr. 115
Mont Blanc Trading Ltd și Antares Titanium Trading Ltd împotriva Ucrainei, nr. 11161/08, 14 ianuarie 2021
Montcornet de Caumont împotriva Franței (dec.), nr. 59290/00, CEDO 2003-VII
Morawska împotriva Poloniei (dec.), nr. 3508/12, 7 ianuarie 2020
Moreira de Azevedo, 23 octombrie 1990, seria A nr. 189
Moreira Ferreira împotriva Portugaliei (nr. 2) (MC), nr. 19867/12, CEDO 2017 (extrase)
Morel împotriva Franței, nr. 34130/96, CEDO 2000-VI
Morice împotriva Franței, nr. 29369/10, 23 aprilie 2015
Moroko împotriva Rusiei, nr. 20937/07, 12 iunie 2008
Moser împotriva Austriei, nr. 12643/02, 21 septembrie 2006
Mosteanu și alții împotriva României, nr. 33176/96, 26 noiembrie 2002
Mugoša împotriva Muntenegrului, nr. 76522/12, 21 iunie 2016
Munteanu împotriva României (dec.), nr. 54640/13, 11 februarie 2020
Musumeci împotriva Italiei, nr. 33695/96, 11 ianuarie 2005
Mutu și Pechstein împotriva Elveției, nr. 40575/10 și 67474/10, 2 octombrie 2018
Myriana Petrova împotriva Bulgariei, nr. 57148/08, 21 iulie 2016

—N—

Naït-Liman împotriva Elveției (MC), nr. 51357/07, CEDO 2018
Naki și AMED Sportif Faaliyetler Kulübü Derneği împotriva Turciei, nr. 48924/16, 18 mai 2021
Naku împotriva Lituaniei și Suediei, nr. 26126/07, 8 noiembrie 2016
Nalbant și alții împotriva Turciei, nr. 59914/16, 3 mai 2022
Nataliya Mikhaylenko împotriva Ucrainei, nr. 49069/11, 30 mai 2013
National & Provincial Building Society, Leeds Permanent Building Society și Yorkshire Building Society împotriva Regatului Unit, 23 octombrie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-VII
Nassiz împotriva Turciei (dec.), nr. 22412/05, 26 mai 2009
N.D. și N.T. împotriva Spaniei (MC), nr. 8675/15 și 8697/15, 13 februarie 2020
Ndayegamiye-Mporamazina împotriva Elveției, nr. 16874/12, 5 februarie 2019
Nedeltcho Popov împotriva Bulgariei, nr. 61360/00, 22 noiembrie 2007
Neshev împotriva Bulgariei (dec.), nr. 40897/98, 13 martie 2003
Nejdet Şahin și Perihan Şahin împotriva Turciei (MC), nr. 13279/05, 20 octombrie 2011
Nicholas împotriva Ciprului (dec.), nr. 37371/97, 14 martie 2000
Nideröst-Huber împotriva Elveției, 18 februarie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-I
Niederböster împotriva Germaniei, nr. 39547/98, CEDO 2003-IV (extrase)
Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României (MC), nr. 41720/13, 25 iunie 2019
Nikolyan împotriva Armeniei, nr. 74438/14, 3 octombrie 2019
Nikoloudakis împotriva Greciei, nr. 35322/12, 26 martie 2020
Nikolova și Vandova împotriva Bulgariei, nr. 20688/04, 17 decembrie 2013
Nunes Dias împotriva Portugaliei (dec.), nr. 2672/03 și 69829/01, CEDO 2003-IV

—O—

Obermeier împotriva Austriei, 28 iunie 1990, seria A nr. 179
Oerlemans împotriva Țărilor de Jos, 27 noiembrie 1991, seria A nr. 219
Ogieriakhi împotriva Irlandei (dec.), nr. 57551/17, 30 aprilie 2019
OGIS-Institut Stanislas, OGEC Saint-Pie X și Blanche de Castille și alții împotriva Franței, nr. 42219/98 și 54563/00, 27 mai 2004
Ohneberg împotriva Austriei, nr. 10781/08, 18 septembrie 2012
Okay și alții împotriva Turciei, nr. 36220/97, CEDO 2005-VII
Oleksandr Volkov împotriva Ucrainei, nr. 21722/11, CEDO 2013
Oleynikov împotriva Rusiei, nr. 36703/04, 14 martie 2013
Olsson împotriva Suediei (nr. 1), 24 martie 1988, seria A nr. 130
Olujić împotriva Croației, nr. 22330/05, 5 februarie 2009
Omdahl împotriva Norvegiei, nr. 46371/18, 22 aprilie 2021
OOO Link Oil SPB împotriva Rusiei (dec.), nr. 42600/05, 25 iunie 2009
Oorzhak împotriva Rusiei, nr. 4830/18, 30 martie 2021
Organisation nationale des syndicats d'infirmiers libéraux (ONSIL) împotriva Franței (dec.), nr. 39971/98, CEDO 2000-IX
Oršuš și alții împotriva Croației (MC), nr. 15766/03, CEDO 2010
Ortenberg împotriva Austriei, 25 noiembrie 1994, seria A nr. 295-B
Osinger împotriva Austriei, nr. 54645/00, 24 martie 2005
Osman împotriva Regatului Unit, 28 octombrie 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-VIII
Ovcharenko și Kolos împotriva Ucrainei, nr. 27276/15 și 33692/15, 12 ianuarie 2023
Ouzounis și alții împotriva Greciei, nr. 49144/99, 18 aprilie 2002

—P—

P., C. și S. împotriva Regatului Unit, nr. 56547/00, CEDO 2002-VI
Pabla Ky împotriva Finlandei, nr. 47221/99, CEDO 2004-V
Pafitis și alții împotriva Greciei, 26 februarie 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-I
Pailot împotriva Franței, 22 aprilie 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-II
Paksas împotriva Lituaniei (MC), nr. 34932/04, CEDO 2011
Paluda împotriva Slovaciei, nr. 33392/12, 23 mai 2017
Pammel împotriva Germaniei, 1 iulie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-IV
Panjeheighalehei împotriva Danemarcei (dec.), nr. 11230/07, 13 octombrie 2009
Papachelas împotriva Greciei (MC), nr. 31423/96, CEDO 1999-II
Papageorgiou împotriva Greciei, 22 octombrie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-VI
Paparrigopoulos împotriva Greciei, nr. 61657/16, 30 iunie 2022
Papon împotriva Franței (dec.), nr. 344/04, CEDO 2005-XI
Parol împotriva Poloniei, nr. 65379/13, 11 octombrie 2018
Parlov-Tkalčić împotriva Croației, nr. 24810/06, 22 decembrie 2009
Parohia Greco-Catolică Sâmbăta Bihor împotriva României, nr. 48107/99, 12 ianuarie 2010
Parohia Greco-Catolică Lupeni și alții împotriva României (MC), nr. 76943/11, CEDO 2016 (extrase)
Pasquini împotriva San Marino (dec.), nr. 50956/16, 2 mai 2019
Pastore împotriva Italiei (dec.), nr. 46483/99, 25 mai 1999
Papaioannou împotriva Greciei, nr. 18880/15, 2 iunie 2016
Paulsen-Medalen și Svensson împotriva Suediei, 19 februarie 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-I
*Paun Jovanović împotriva Serbiei**, nr. 41394/15, 7 februarie 2023
Pedro Ramos împotriva Elveției, nr. 10111/06, 14 octombrie 2010
Peleki împotriva Greciei, nr. 69291/12, 5 martie 2020
Pellegrin împotriva Franței (MC), nr. 28541/95, CEDO 1999-VIII
Pellegrini împotriva Italiei, nr. 30882/96, CEDO 2001-VIII
Peñafiel Salgado împotriva Spaniei (dec.), nr. 65964/01, 16 aprilie 2002
Pereira da Silva împotriva Portugaliei, nr. 77050/11, 22 martie 2016
Perez împotriva Franței (MC), nr. 47287/99, CEDO 2004-I
Pérez de Rada Cavanilles împotriva Spaniei, 28 octombrie 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-VIII
Peruš împotriva Sloveniei, nr. 35016/05, 27 septembrie 2012
Pescador Valero împotriva Spaniei, nr. 62435/00, CEDO 2003-VII
Petko Petkov împotriva Bulgariei, nr. 2834/06, 19 februarie 2013
Petrella împotriva Italiei, nr. 24340/07, 18 martie 2021
Petrović și alții împotriva Muntenegrului, nr. 18116/15, 17 iulie 2018
Pétur Thór Sigurðn împotriva Islandei, nr. 39731/98, CEDO 2003-IV
Philis împotriva Greciei (nr. 1), 27 august 1991, seria A nr. 209
Philis împotriva Greciei (nr. 2), 27 iunie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-IV
Pierre-Bloch împotriva Franței, 21 octombrie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-VI
Pini și alții împotriva României, nr. 78028/01 și 78030/01, CEDO 2004-V (extrase)
Pinkas și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei, nr. 8701/21, 4 octombrie 2022
Pişkin împotriva Turciei, nr. 33399/18, 15 decembrie 2020
Pizzetti împotriva Italiei, 26 februarie 1993, seria A nr. 257-C
Platakou împotriva Greciei, nr. 38460/97, CEDO 2001-I
Plazzi împotriva Elveției, nr. 44101/18, 8 februarie 2022
Pocius împotriva Lituaniei, nr. 35601/04, 6 iulie 2010
Podbielski și PPU Polpure împotriva Poloniei, nr. 39199/98, 26 iulie 2005
Poiss împotriva Austriei, 23 aprilie 1987, seria A nr. 117
Polyakh și alții împotriva Rusiei, nr. 58812/15 și alte 4 cereri, 17 octombrie 2019

Pönkä împotriva Estoniei, nr. 64160/11, 8 noiembrie 2016
Posti și Rahko împotriva Finlandei, nr. 27824/95, CEDO 2002 VII
Potocka și alții împotriva Poloniei, nr. 33776/96, CEDO 2001-X
Pravednaya împotriva Rusiei, nr. 69529/01, 18 noiembrie 2004
Preda și Dardari împotriva Italiei (dec.), nr. 28160/95 și 28382/95, CEDO 1999-III
Preto și alții împotriva Italiei, 8 decembrie 1983, seria A nr. 71
Pridatchenko și alții împotriva Rusiei, nr. 2191/03 și alte 3 cereri, 21 iunie 2007
Prințul Hans-Adam II de Liechtenstein împotriva Germaniei (MC), nr. 42527/98, CEDO 2001-VIII
Probstmeier împotriva Germaniei, 1 iulie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-IV
Procola împotriva Luxemburgului, 28 septembrie 1995, seria A nr. 326
Prodan împotriva Moldovei, nr. 49806/99, CEDO 2004-III (extrase)
Project-Trade d.o.o. împotriva Croației, nr. 1920/14, 19 noiembrie 2020
Pudas împotriva Suediei, 27 octombrie 1987, seria A nr. 125-A
Puolitaival și Pirttiaho împotriva Finlandei, nr. 54857/00, 23 noiembrie 2004

—Q—

Q și R împotriva Sloveniei, nr. 19938/20, 8 februarie 2022

—R—

R.P. și alții împotriva Regatului Unit, nr. 38245/08, 9 octombrie 2012
R.S. împotriva Germaniei (dec.), nr. 19600/15, 28 martie 2017
RTBF împotriva Belgiei, nr. 50084/06, CEDO 2011
Radomilja și alții împotriva Croației, (MC), nr. 37685/10 și 22768/12, 20 martie 2018
Rafinăriile elene Stran și Stratis Andreadis împotriva Greciei, 9 decembrie 1994, seria A nr. 301-B
Raïlian împotriva Rusiei, nr. 22000/03, 15 februarie 2007
Ramljak împotriva Croației, nr. 5856/13, 27 iunie 2017
Ramos Nunes de Carvalho e Sá împotriva Portugaliei, nr. 55391/13 și alte 2 cereri, 6 noiembrie 2018
Raza împotriva Bulgariei, nr. 31465/08, 11 februarie 2010
Reczkowicz împotriva Poloniei, nr. 43447/19, 22 iulie 2021
Refah Partisi (Partidul Prosperității) și alții împotriva Turciei (dec.), nr. 41340/98 și alte 3 cereri,
3 octombrie 2000
Regner împotriva Republicii Cehe (MC), nr. 35289/11, CEDO 2017
Repcevirág Szövetkezet împotriva Ungariei, nr. 70750/14, 30 aprilie 2019
Reuther împotriva Germaniei (dec.), nr. 74789/01, CEDO 2003-IX
Revel și Mora împotriva Franței (dec.), nr. 171/03, 15 noiembrie 2005
Riabykh împotriva Rusiei, nr. 52854/99, CEDO 2003-IX
Ringeisen împotriva Austriei, 16 iulie 1971, seria A nr. 13
Robins împotriva Regatului Unit, 23 septembrie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-V
Roche împotriva Regatului Unit (MC), nr. 32555/96, CEDO 2005-X
Rolf Gustafson împotriva Suediei, 1 iulie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-IV
Romańczyk împotriva Franței, nr. 7618/05, 18 noiembrie 2010
Ronald Vermeulen împotriva Belgiei, nr. 5475/06, 17 iulie 2018
Rotaru împotriva României (MC), nr. 28341/95, CEDO 2000-V
Roth împotriva Elveției, nr. 69444/17, 8 februarie 2022
Rozalia Avram împotriva României, nr. 19037/07, 16 septembrie 2014
Ruianu împotriva României, nr. 34647/97, 17 iunie 2003
Ruiz-Mateos împotriva Spaniei, 23 iunie 1993, seria A nr. 262
Ruiz Torija împotriva Spaniei, 9 decembrie 1994, seria A nr. 303-A

Ruotolo împotriva Italiei, 27 februarie 1992, seria A nr. 230-D
Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd și alții împotriva Georgiei, nr. 16812/17, 18 iulie 2019
Ryakib Biryukov împotriva Rusiei, nr. 14810/02, CEDO 2008

—S—

S.C.Black Sea Caviar S.R.L. împotriva României, nr. 13013/06, 31 mai 2016
S., V. și A. împotriva Danemarcei (MC), nr. 35553/12 și altele două, 22 octombrie 2018
Sabah El Leil împotriva Franței (MC), nr. 34869/05, 29 iunie 2011
Sabin Popescu împotriva României, nr. 48102/99, 2 martie 2004
Sablon împotriva Belgiei, nr. 36445/97, 10 aprilie 2001
Saccoccia împotriva Austriei (dec.), nr. 69917/01, 5 iulie 2007
Saccoccia împotriva Austriei, nr. 69917/01, 18 decembrie 2008
SACE Elektrik Ticaret ve Sanayi A.Ş. împotriva Turciei, nr. 20577/05, 22 octombrie 2013
Sacilor-Lormines împotriva Franței, nr. 65411/01, CEDO 2006-XIII
Sakellaropoulos împotriva Greciei (dec.), nr. 38110/08, 6 ianuarie 2011
Salesi împotriva Italiei, 26 februarie 1993, seria A nr. 257-E
Salomonsson împotriva Suediei, nr. 38978/97, 12 noiembrie 2002
Şamat împotriva Turciei, nr. 29115/07, 21 ianuarie 2020
San Leonard Band Club împotriva Maltei, nr. 77562/01, CEDO 2004-IX
Sanglier împotriva Franței, nr. 50342/99, 27 mai 2003
Sanofi Pasteur împotriva Franței, nr. 25137/16, 13 februarie 2020
Santambrogio împotriva Italiei, nr. 61945/00, 21 septembrie 2004
Santos Pinto împotriva Portugaliei, nr. 39005/04, 20 mai 2008
Saoud împotriva Franței, nr. 9375/02, 9 octombrie 2007
Sara Lind Eggertsdóttir împotriva Islandei, nr. 31930/04, 5 iulie 2007
SARL Amat-G și Mebaghichvili împotriva Georgiei, nr. 2507/03, CEDO 2005-VIII
Sartory împotriva Franței, nr. 40589/07, 24 septembrie 2009
Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy împotriva Finlandei (MC), nr. 931/13, CEDO 2017
Savino și alții împotriva Italiei, nr. 17214/05 și alte 2 cereri, 28 aprilie 2009
Savitsky împotriva Ucrainei, nr. 38773/05, 26 iulie 2012
Scalzo împotriva Italiei, nr. 8790/21, 6 decembrie 2022
Scerri împotriva Maltei, nr. 36318/18, 7 iulie 2020
Schipani și alții împotriva Italiei, nr. 38369/09, 21 iulie 2015
Schmidt împotriva Letoniei, nr. 22493/05, 27 aprilie 2017
Schouten și Meldrum împotriva Țărilor de Jos, 9 decembrie 1994, seria A nr. 304
Schuler-Zraggen împotriva Elveției, 24 iunie 1993, seria A nr. 263
Scordino împotriva Italiei (nr. 1) (MC), nr. 36813/97, CEDO 2006-V
Sdružení Jihočeské Matky împotriva Republicii Cehe (dec.), nr. 19101/03, 10 iulie 2006
Sedat Doğan împotriva Turciei, nr. 48909/14, 18 mai 2021
Sekul împotriva Croației (dec.), nr. 43569/13, 30 iunie 2015
Šeks împotriva Croației, nr. 39325/20, 3 februarie 2022
Selin Aslı Öztürk împotriva Turciei, nr. 39523/03, 13 octombrie 2009
Selmani și alții împotriva „Fostei Republice Iugoslave a Macedoniei”, nr. 67259/14, 9 februarie 2017
Sharxhi și alții împotriva Albaniei, nr. 10613/16, 11 ianuarie 2018
Sialkowska împotriva Poloniei, 8932/05, 22 martie 2007
Siegel împotriva Franței, nr. 36350/97, CEDO 2000-XII
Siegle împotriva României, nr. 23456/04, 16 aprilie 2013
Sigalas împotriva Greciei, nr. 19754/02, 22 septembrie 2005
Sigma Radio Television Ltd împotriva Ciprului, nr. 32181/04 și 35122/05, 21 iulie 2011
Sigríður Elín Sigfúsdóttir împotriva Islandei, nr. 41382/17, 25 februarie 2020

Šikić împotriva Croației, nr. 9143/08, 15 iulie 2010
Silva Pontes împotriva Portugaliei, 23 martie 1994, seria A nr. 286-A
Sine Tsagarakis A.E.E. împotriva Greciei, nr. 17257/13, 23 mai 2019
Skorobogatykh împotriva Rusiei (dec.), nr. 37966/02, 8 iunie 2006
Skyradio AG și alții împotriva Elveției (dec.), nr. 46841/99, 31 august 2004
Słomka împotriva Poloniei, nr. 68924/12, 6 decembrie 2018
Smirnov împotriva Rusiei (dec.), nr. 14085/04, 6 iulie 2006
Société anonyme d’habitations à loyers modérés Terre et Famille împotriva Franței (dec.), nr. 62033/00, 17 februarie 2004
Société de gestion du port de Campoloro și Société fermière de Campoloro împotriva Franței, nr. 57516/00, 26 septembrie 2006
Sokourenko și Strygoun împotriva Ucrainei, nr. 29458/04 și 29465/04, 20 iulie 2006
Sommerfeld împotriva Germaniei (MC), nr. 31871/96, CEDO 2003-VIII (extrase)
Somorjai împotriva Ungariei, nr. 60934/13, 28 august 2018
Sotiris și Nikos Koutras ATTEE împotriva Greciei, nr. 39442/98, CEDO 2000-XII
Sovtransavto Holding împotriva Ucrainei, nr. 48553/99, CEDO 2002-VII
Speil împotriva Austriei (dec.), nr. 42057/98, 5 septembrie 2002
Sporrong și Lönnroth împotriva Suediei, 23 septembrie 1982, seria A nr. 52
Spūlis și Vaškevičs împotriva Letoniei (dec.), nr. 2631/10 și 12253/10, 18 noiembrie 2014
Sramek împotriva Austriei, 22 octombrie 1984, seria A nr. 84
Stanev împotriva Bulgariei (MC), nr. 36760/06, CEDO 2012
Stankiewicz împotriva Poloniei, nr. 46917/99, CEDO 2006-VI
Stankov împotriva Bulgariei, nr. 68490/01, 12 iulie 2007
Star Cate Epilekta Gevmata și alții împotriva Greciei (dec.), nr. 54111/07, 6 iulie 2010
Staroszczyk împotriva Poloniei, nr. 59519/00, 22 martie 2007
Stavroulakis împotriva Greciei (dec.), nr. 22326/10, 28 ianuarie 2014
Steck-Risch și alții împotriva Liechtensteinului, nr. 63151/00, 19 mai 2005
Steel și Morris împotriva Regatului Unit, nr. 68416/01, CEDO 2005-II
Stegarescu și Bahrin împotriva Portugaliei, nr. 46194/06, 6 aprilie 2010
Stepinska împotriva Franței, nr. 1814/02, 15 iunie 2004
Stichting Landgoed Steenberghe și alții împotriva Țărilor de Jos, nr. 19732/17, 16 februarie 2021
Stichting Mothers of Srebrenica și alții împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 65542/12, CEDO 2013 (extrase)
Stoimenovikj și Miloshevikj împotriva Macedoniei de Nord, nr. 59842/14, 25 martie 2021
Storck împotriva Germaniei, nr. 61603/00, CEDO 2005-V
Straume împotriva Letoniei, nr. 59402/14, 2 iunie 2022
Stubbings și alții împotriva Regatului Unit, 22 octombrie 1996, Culegere de hotărâri și decizii 1996-IV
Sturua împotriva Georgiei, nr. 45729/05, 28 martie 2017
Succi și alții împotriva Italiei, nr. 55064/11 și alte 2 cereri, 28 octombrie 2021
Suda împotriva Republicii Cehe, nr. 1643/06, 28 octombrie 2010
Suküt împotriva Turciei (dec.), nr. 59773/00, 11 septembrie 2007
Suominen împotriva Finlandei, nr. 37801/97, 1 iulie 2003
Sürmeli împotriva Germaniei (MC), nr. 75529/01, CEDO 2006-VII
Süßmann împotriva Germaniei (MC), 16 septembrie 1996, Culegere de hotărâri și decizii 1996-IV
Švarc și Kavnik împotriva Sloveniei, nr. 75617/01, 8 februarie 2007
Svilengačanin și alții împotriva Serbiei, nr. 50104/10 și alte 9 cereri, 12 ianuarie 2021
Syngelidis împotriva Greciei, nr. 24895/07, 11 februarie 2010
Szücs împotriva Austriei, 24 noiembrie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-VII

—T—

Tabak împotriva Croației, nr. 24315/13, 13 ianuarie 2022
Tabbane împotriva Elveției (dec.), nr. 41069/12, 1 martie 2016
Tabor împotriva Poloniei, nr. 12825/02, 27 iunie 2006
Taratukhin împotriva Rusiei, nr. 74778/14, 15 septembrie 2020
Taşkın și alții împotriva Turciei, nr. 46117/99, CEDO 2004-X
Tatichvili împotriva Rusiei, nr. 1509/02, CEDO 2007-I
Tel împotriva Turciei, nr. 36785/03, 17 octombrie 2017
Tence împotriva Sloveniei, nr. 37242/14, 31 mai 2016
Ternovskis împotriva Letoniei, nr. 33637/02, 29 aprilie 2014
Terra Woningen B.V. împotriva Țărilor de Jos, 17 decembrie 1996, Culegere de hotărâri și decizii 1996-VI
Test-Achats împotriva Belgiei, nr. 77039/12, 13 decembrie 2022
Teteriny împotriva Rusiei, nr. 11931/03, 30 iunie 2005
Thiam împotriva Franței, nr. 80018/12, 18 octombrie 2018
Thierry împotriva Franței (dec.), nr. 37058/19, 31 ianuarie 2023
Thlimmenos împotriva Greciei (MC), nr. 34369/97, CEDO 2000-IV
Tiemann împotriva Franței și Germaniei (dec.), nr. 47457/99 și 47458/99, CEDO 2000-IV
Tierce împotriva San Marino, nr. 69700/01, CEDO 2003-VII
Tığrak împotriva Turciei, nr. 70306/10, 6 iulie 2021
Timofeyev și Postupkin împotriva Rusiei, nr. 45431/14 și 22769/15, 19 ianuarie 2021
Tinnelly & Sons Ltd și alții și McElduff și alții împotriva Regatului Unit, 10 iulie 1998, Culegere de hotărâri și decizii 1998-IV
Titan Total Group S.R.L. împotriva Republicii Moldova, nr. 61458/08, 6 iulie 2021
Tocono și Profesorii Prometeiști împotriva Moldovei, nr. 32263/03, 26 iunie 2007
Tolstoy Miloslavsky împotriva Regatului Unit, 13 iulie 1995, seria A nr. 316-B
Torri împotriva Italiei, 1 iulie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-IV
Tosti împotriva Italiei (dec.), nr. 27791/06, 12 mai 2009
Tourisme d'affaires împotriva Franței, nr. 17814/10, 16 februarie 2012
Toziczka împotriva Poloniei, nr. 29995/08, 24 iulie 2012
Transado - Transportes Fluviais Do Sado, S.A. împotriva Portugaliei (dec.), 16 decembrie 2003
Trapeznikov și alții împotriva Rusiei, nr. 5623/09 și alte 3 cereri, 5 aprilie 2016
Tre Traktörer Aktiebolag împotriva Suediei, 7 iulie 1989, seria A nr. 159
Tregoubenko împotriva Ucrainei, nr. 61333/00, 2 noiembrie 2004
Treguet împotriva Rusiei, nr. 45580/15, 20 septembrie 2022
Treska împotriva Albaniei și Italiei (dec.), nr. 26937/04, CEDO 2006-XI (extrase)
Trevisanato împotriva Italiei, nr. 32610/07, 15 septembrie 2016
Tsanova-Gecheva împotriva Bulgariei, nr. 43800/12, 15 septembrie 2015
Tsfayo împotriva Regatului Unit, nr. 60860/00, 14 noiembrie 2006
Tsikakis împotriva Germaniei, nr. 1521/06, 10 februarie 2011
Turczanik împotriva Poloniei, nr. 38064/97, CEDO 2005-VI
Tuziński împotriva Poloniei (dec.), nr. 40140/98, 30 martie 1999

—U—

Uçar împotriva Turciei (dec.), nr. 12960/05, 29 septembrie 2009
Ullens de Schooten și Rezabek împotriva Belgiei, nr. 3989/07 și 38353/07, 20 septembrie 2011
Ulyanov împotriva Ucrainei (dec.), nr. 16472/04, 5 octombrie 2010
Unédic împotriva Franței, nr. 20153/04, 18 decembrie 2008
Unión Alimentaria Sanders S.A. împotriva Spaniei, 7 iulie 1989, seria A nr. 157

Urechean și Pavlicenco împotriva Republicii Moldova, nr. 27756/05 și 41219/07, 2 decembrie 2014
Užukauskas împotriva Lituaniei, nr. 16965/04, 6 iulie 2010

—V—

Valová, Slezák și Slezák împotriva Slovaciei, nr. 44925/98, 1 iunie 2004
Van de Hurk împotriva Țărilor de Jos, 19 aprilie 1994, seria A nr. 288
Van Marle și alții împotriva Țărilor de Jos, 26 iunie 1986, seria A nr. 101
Van Orshoven împotriva Belgiei, 25 iunie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-III
Vardanyan și Nanushyan împotriva Armeniei, nr. 8001/07, 27 octombrie 2016
Varela Assalino împotriva Portugaliei (dec.), nr. 64336/01, 25 aprilie 2002
Vasil Vasilev împotriva Bulgariei, nr. 7610/15, 16 noiembrie 2021
Vasilchenko împotriva Rusiei, nr. 34784/02, 23 septembrie 2010
VgT Verein gegen Tierfabriken împotriva Elveției (nr. 2), nr. 32772/02, 4 octombrie 2007
Vegotex International S.A. împotriva Belgiei (MC), nr. 49812/09, 3 noiembrie 2022
Veres împotriva Spaniei, nr. 57906/18, 8 noiembrie 2022
Verlagsgruppe News GmbH împotriva Austriei (dec.), nr. 62763/00, 16 ianuarie 2003
Vermeulen împotriva Belgiei, 20 februarie 1996, Culegere de hotărâri și decizii 1996-I
Vernillo împotriva Franței, 20 februarie 1991, seria A nr. 198
Versini împotriva Franței, nr. 40096/98, 10 iulie 2001
Victor Laurențiu Marin împotriva României, nr. 75614/14, 12 ianuarie 2021
Vilho Eskelinen și alții împotriva Finlandei (MC), nr. 63235/00, CEDO 2007-II
Vocaturò împotriva Italiei, 24 mai 1991, seria A nr. 206-C
Voggenreiter împotriva Germaniei, nr. 7169/99, CEDO 2004-I (extrase)
Von Maltzan și alții împotriva Germaniei (dec.) (MC), nr. 71916/01 și alte 2 cereri, CEDO 2005-V

—W—

Wagner și J.M.W.L. împotriva Luxemburgului, nr. 76240/01, 28 iunie 2007
Waite și Kennedy împotriva Germaniei (MC), nr. 26083/94, CEDO 1999-I
Wallihauser împotriva Austriei, nr. 156/04, 17 iulie 2012
Warsicka împotriva Poloniei, nr. 2065/03, 16 ianuarie 2007
Weissman și alții împotriva României, nr. 63945/00, CEDO 2006-VII (extrase)
Werner împotriva Austriei, 24 noiembrie 1997, Culegere de hotărâri și decizii 1997-VII
Wettstein împotriva Elveției, nr. 33958/96, CEDO 2000-XII
Wierzbicki împotriva Poloniei, nr. 24541/94, 18 iunie 2002
Wiesinger împotriva Austriei, 30 octombrie 1991, seria A nr. 213
Woś împotriva Poloniei, nr. 22860/02, CEDO 2006-VII
Wynen și Centre hospitalier interrégional Edith-Cavell împotriva Belgiei, nr. 32576/96, CEDO 2002-VIII

—X—

X împotriva Franței, 31 martie 1992, seria A nr. 234-C
X și alții împotriva Rusiei, nr. 78042/16 și 66158/14, 14 ianuarie 2020
Xavier Lucas împotriva Franței, nr. 15567/20, 9 iunie 2022
Xero Flor w Polsce sp. z o.o. împotriva Poloniei, nr. 4907/18, 7 mai 2021
Xhoxhaj împotriva Albaniei, nr. 15227/19, 9 februarie 2021

—Y—

Yagtzilar și alții împotriva Greciei, nr. 41727/98, CEDO 2001-XII
Yakovlev împotriva Rusiei, nr. 72701/01, 15 martie 2005
Yankov împotriva Bulgariei, nr. 44768/10, 18 iunie 2019
Yevdokimov și alții împotriva Rusiei, nr. 27236/05 și alte 10 cereri, 16 februarie 2016
Yvon împotriva Franței, nr. 44962/98, CEDO 2003-V

—Z—

Z și alții împotriva Regatului Unit (MC), nr. 29392/95, CEDO 2001-V
Zagrodnikov împotriva Rusiei, nr. 66941/01, 7 iunie 2007
Zalli împotriva Albaniei (dec.), nr. 52531/07, 8 februarie 2011
Zander împotriva Suediei, 25 noiembrie 1993, seria A nr. 279-B
Zapletal împotriva Republicii Cehe (dec.), nr. 12720/06, 30 noiembrie 2010
Zappia împotriva Italiei, 26 septembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-IV
Zavodnik împotriva Sloveniei, nr. 53723/13, 21 mai 2015
(Zayidov împotriva Azerbaidjanului (nr. 2)), nr. 5386/10, 24 martie 2022
Ziegler împotriva Elveției, nr. 33499/96, 21 februarie 2002
Zielinski, Pradal, Gonzalez și alții împotriva Franței (MC), nr. 24846/94 și alte 9 cereri, CEDO 1999-VII
Zimmermann și Steiner împotriva Elveției, 13 iulie 1983, seria A nr. 66
Zollmann împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 62902/00, CEDO 2003-XII
Zolotas împotriva Greciei, nr. 38240/02, 2 iunie 2005
Zubac împotriva Croației (MC), nr. 40160/12, 5 aprilie 2018
Zumtobel împotriva Austriei, 21 septembrie 1993, seria A nr. 268-A
Žurek împotriva Poloniei, nr. 39650/18, 16 iunie 2022
Zustović împotriva Croației, nr. 27903/15, 22 aprilie 2021
Zvolský și Zvolská împotriva Republicii Cehe, nr. 46129/99, CEDO 2002-IX